AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nisa YILMAZ ERKOVAN

RHODİAPOLİS AGORA VE STOALARI, ARKEOLOJİSİ, RÖLÖVE VE RESTİTÜSYONU

Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nisa YILMAZ ERKOVAN

RHODİAPOLİS AGORA VE STOALARI, ARKEOLOJİSİ, RÖLÖVE VE RESTİTÜSYONU

Danışman
Doç. Dr. İsa KIZGUT

Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2017

T.C.

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nisa YILMAZ ERKOVAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Arkeoloji Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr. R.Eser GÜLTEKİN	(İmza)
Üye (Danışmanı)	: Doç. Dr. İsa KIZGUT	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Burhan VARKIVANÇ	(İmza)
Üye	: Doç. Dr. Birol CAN	(İmza)

Tez Başlığı: Rhodiapolis Agora ve Stoaları, Arkeolojisi, Rölöve ve Restitüsyonu

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :23/ 02/ 2017

Mezuniyet Tarihi :30/ 03/ 2017 (İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Rhodiapolis Agora ve Stoaları, Arkeolojisi, Rölöve ve Restitüsyonu" adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Nisa YILMAZ ERKOVAN

İ Ç İ N D E K İ L E R

TABLO LİSTESİ ..... **v**
ÇİZİMLER LİSTESİ ..... **vi**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **viii**
ÖZET ..... **ix**
SUMMARY ..... **xi**
ÖNSÖZ ..... **xiii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
RHODİAPOLİS KENTİ

1.1. Kentin Konumu ve Yapılan Araştırmalar 4
1.2. Kentin Siyasi Tarihi 5
1.3. Kentleşme Süreci 9
1.4. Rhodiapolis Şehirciliği 11
1.4.1. Su Sistemi ve Drenaj 12

İKİNCİ BÖLÜM
AGORA VE STOA KAVRAMLARI

2.1. Agora 14
2.2. Stoa 16
2.3. Likya Bölgesindeki Agora ve Stoa Örnekleri 21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
RHODİAPOLİS AGORASI VE STOALARI

3.1. Rhodiapolis Agorası ve İki Katlı Stoası 28
3.1.1. Agora ve Stoa Kazı Çalışmaları 28
3.1.2. Konum ve Plan 28
3.1.3. Mimari Yapı 29
3.1.4. Malzeme ve Teknik 33
3.1.5. Stylobat 34
3.1.6. Pedestal 34
3.1.7. Sütun Kaidesi 35

3.1.8. Sütunlar 36
3.1.9. Sütun Başlıkları 36
3.1.10. Arşitrav/Friz 39
3.1.11. Geison/Sima 39
3.1.12. Kapılar 39
3.1.13. Dış Duvar 41
3.1.14. Çatı 41
3.1.15. Döşeme 42
3.2. Rhodiapolis Agora'sındaki Yapılar ve Caddeler 43
3.3. Stoanın Kuzeyinde Yer Alan Yapılar 45
3.3.1. Meclis Binası 45
3.4. Buluntular 45
3.5. Değerlendirme 46
3.6. Yeniden Kurma 49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OPRAMOAS STOASI

4.1. Stoa'da Yapılan Kazı Çalışmaları 51
4.2. Konum ve Plan 51
4.3. Malzeme ve Teknik 52
4.4. Stylobat 53
4.5. Sütun Kaidesi 53
4.6. Sütunlar 53
4.7. Sütun Başlıkları 54
4.8. Arşitrav/Friz 54
4.9. Geison-Sima 55
4.10. Döşeme 55
4.11. Duvarlar 55
4.12. Çatı Sistemi 56
4.13. Buluntular 56
4.14. Değerlendirme ve Tarihleme 57
4.15. Yeniden Kurma 58

BEŞİNCİ BÖLÜM
ASKLEPİEİON-HADRİANEUM ÖNÜ STOASI

5.1. Stoa'da Yapılan Kazıların Tarihçesi ve Kazı Çalışmaları 61
5.2. Stoa'nın Konum ve Planı 61
5.3. Malzeme ve Teknik 62
5.4. Stylobat 62
5.5. Sütun Kaidesi 63
5.6. Sütunlar 63
5.7. Sütun Başlıkları 64
5.8. Arşitrav/Friz 66
5.9. Geison/Sima 68
5.10. Kapılar ve Pencereler 69
5.11. Duvarlar 70
5.12. Çatı Sistemi 71
5.13. Zemin Döşemesi 72
5.14. Değerlendirme ve Tarihleme 72
5.15. Yeniden Kurma 78

ALTINCI BÖLÜM
RÖLÖVE-RESTİTÜSYON PROJELERİ -KONSERVASYON VE RESTORASYON ÖNERİLERİ

6.1. Rölöve 81
6.1.1. Rölöve Çizimleri 81
6.1.1.1. Arazi Çalışması 81
6.1.1.1.1. Arazi Eskizleri 81
6.1.1.1.2. Arazi Ölçüm ve Dökümleri 82
6.1.1.1.3. Fotografik Belgeleme 82
6.1.1.2. Ofis Çalısmaları 83
6.1.2. Analizler 83
6.1.2.1. Malzeme Analizi 83
6.1.2.2. Malzemede ve Strüktürde Oluşan Sorunlar Analizi 84
6.1.2.2.1. Malzemede İzlenen Sorunlar 84
6.1.2.2.1.1. Malzeme Kaybı 85
6.1.2.2.1.2. Malzemede Oluşan Sorunlar 85

6.2. Restitüsyon (Dönemleme) Önerisi 86
6.3. Konservasyon ve Restorasyon Önerileri 87

SONUÇ 90
KAYNAKÇA VE KISALTMALARI 103
EK 1- Agora ve İki Katlı Stoası Rölöve, Restitüsyon Projeleri (1 Takım) 123
EK 2- Opramoas Stoası Rölöve, Restitüyon Projeleri (1 Takım) 123
EK 3- Hadrianeum-Asklepieion Önü Stoası Rölöve, Restitüsyon Projeleri (1 Takım) . 123
LEVHALAR DİZİNİ 124
LEVHALAR 130
KATALOG 199
ÖZGEÇMİŞ 227

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1 Likya Kentleri Bilinen Roma Dönemi Agora ve Stoa Sayıları……22

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 3.1 İki Katlı Agora Stoasının Yeniden Kurma Denemesi 32

Çizim 3.2 İki Katlı Agora Stoası Mimari Yapı (Kesit ve Ön Görünüş) 32

Çizim 3.3 Postamentler ve Kesiti 35

Çizim 3.4 Sütun Kaidesi 35

Çizim 3.5 Kat.No.72 37

Çizim.3.6 Kat.No.69 37

Çizim 3.7 Kat.No.68 37

Çizim 3.8 Kat.No.71 38

Çizim 3.9 Kat.No.70 38

Çizim 3.10 Stoa Arka Duvarında Tespit Edilen Kapı Açıklıkları 40

Çizim 3.11 Kentin Kuzey-Güney Bağlantısını ve Opramoas Terasına Bağlantısını Sağlayan Yoldaki Kapı Açıklığı. 40

Çizim 3.12 Stoa Mozaik Zemini 42

Çizim 4.1 Opramoas Stoası Sütun Kaidesi 53

Çizim 4.2 Opramoas Stoası Kesit Restitüsyon Önerisi 60

Çizim 5.1 Sütun Kaidesi 63

Çizim 5.2 İon Sütunları 64

Çizim 5.3 Sütun Başlığı (Kat.No.9) 66

Çizim 5.4 Arşitrav 68

Çizim 5.5 Friz 68

Çizim 5.6 Geison/Şima 68

Çizim 5.7 Hadrianeum Stoası Alt Kot Kapı ve Pencere.....70

Çizim 5.8 Hadrianeum Stoası Alt Kot Kapı Profili.....70

Çizim 5.9 Stoa Kesit Restitüsyon Önerisi 72

Çizim 5.10 Hadrianeum-Asklepieion Stoası Restitüsyon Önerisi.....80

KISALTMALAR LİSTESİ

Arş. Gör. Araştırma Görevlisi
bkz.Bakınız
çev. Çeviren
çiz. Çizim
Ç. Çap
D. Derinlik
Dr. Doktor
ed.Editör
Lev. Levha
m. Metre
M.Ö. İsa'dan önce
M.S. İsa'dan sonra
Res. Resim
s. Sayfa
U. Uzunluk
vd. Ve devamı
vdd. Ve devamının devamı
y. dn. Yukarıdaki dipnot
yy.Yüzyıl
Y. Yükseklik

ÖZET

Likya Birliği üyesi olan, Rhodos kolonizasyonunda kurulduğu öne sürüldüğü için adını buradan alan Rhodiapolis, Antalya'nın Kumluca İlçesi, Sarıcasu Mahallesi sınırlarında, Likya'nın doğu sınırında yer alan kentidir. Kentte şimdilik bilinen en erken kalıntılar Klasik Çağ kaya mezarları iken görülebilen diğer kalıntılar yoğunlukla Roma ve Bizans dönemlerindendir.

Bu çalışmanın amacı; zorlu arazi koşullarında kurulmuş yerleşimin agora ve stoalarının incelenerek Likya bölgesinde bulunan agora ve stoalar hakkında bilgi edinmek olmuştur. Rhodiapolis'i şehirciliği ile düz alana konumlanmış kentlerden farklılaşmaktadır. Oldukça eğimli bir arazi üzerinde tamamen topografik koşullara göre şekillenmiş ve başarılı bir şehircilik uygulanmıştır. Arazi eğiminden yararlanılarak oluşturulan küçük teras düzlüklerinde yapılar birbirleriyle ortak tasarlanmıştır. Rhodiapolis'te üç adet stoa ve tek agora bulunmaktadır. Rhodiapolis agorası kentin konumu ve teraslı yapısı nedeniyle Assos ve Atina Agoralarında olduğu gibi kuzeyde dar, güneyde ise daha geniştir. Kent merkezinde elde edilen düz teras alana stoa ve altyapısına dasu depolamak için dört adet sarnıç yerleştirilerek agora oluşturulmuştur. Stoanın ortasına düşmüş bloklardan burada iki katlı bir stoa olduğu anlaşılmıştır. Bu kalıntılara göre stylobata altlıksız oturan Dor sütunları, onların üstünde yalın 3 silmeli arşitrav ve saçak ile alt kat yapısallığı, sütun üstlerine denk gelen eşit aralıklarla yerleştirilmiş postamentler, İon başlıklı sütunlar, arştrav, friz, geison ve çatıyla üst katın iki katlı stoanın yapısallığı tamamlanmaktadır. Zemininin tamamen mozaik döşendiği anlaşılmıştır. Stoanın doğu karşısında yer alan eksedranın üç oturma sırası günümüze ulaşmıştır. Diğer bir stoa olan Opramoas Stoası, tiyatronun sahne binası arkasında bulunan Opramaos Anıtı için tasarlanmıştır. Stoanın ön tarafı iki katlı agora stoasının ikinci katından oluşur. Yan kolu ise Opramoas terasının güney köşesinden tiyatronun batı köşesine kadar uzanıp analemma duvarıyla birleşir. Stoa duvarı boyunca çok standart olmayan ölçülerde 8 adet niş açılıdır. Buluntular, Attik-İon tarzı sütun kaideli ve eğimli bir çatıya sahip olduğunu göstermektedir. Stoa zemini sıkıştırılmış toprak gibi görünse de diğer stoalar mozaikli zemine sahip olduğu için bu stoanın zemininin de mozaikli olması tahmin edilmektedir.

Üçüncü stoa ise, Asklepieion-Hadrianeum önü stoasıdır. Caddeye paralel tasarlanan ve üstünün örtülü olduğu bulunmuş olan çatı kiremitlerinden anlaşılan stoa, doğudan batıya yükselen topografya nedeniyle asklepieionun girişlerine doğu yönden ulaşmak isteyenler üç basamaklı bir podyuma kemerli bir girişle geçmekte, eğim nedeniyle basamaklı bir yapıya dönüşerek daha sonra merdivenli bir sokakla sonlanmaktadır. Sütun başlıkları üzerinde soffitli

arşitrav blokları, friz blokları ile geison ve simanın birlikte işlendiği bloklar yapı cephesini süslemektedir. Zeminde mozaik kalıntıları tespit edilmiştir.

Bu çalışma kapsamında kentin agora ve stoalarının ayrıntılı olarak ele alınmasının yanı sıra rölöve çizimleri, restitüsyon projeleri bilgisayar ortamında hazırlanmış ve restorasyon önerilerinde bulunularak gelecekte yapılacak düzenlenme, onarım ve devam edecek kazı çalışmalarına zemin hazırlanmıştır.

Rölöve çalışmaları, rölöve çizimleri, malzeme analizleri yanında malzeme ve strüktürde oluşan sorunlar da irdelenmiştir. Restitüsyon projesi, yapılarda varolan izlere, yapılar ile ilgili yazılı kaynaklar ve görsel belgelere, benzer fonksion ve plan şemasına sahip diger yapılarla olan tipoloji araştırmalarına dayanarak hazırlanmıştır. Restorasyon (Koruma-Onarım) önerisi hazırlanırken, yapıların koruma ve kullanım sorunlarını çözmeye yönelik müdahale ilkeleri belirlenmistir. Yapıların sadece orijinal halini degil, zaman içinde geçirmiş olduğu bütün evreleri korumak ve sergilemek amaçlanmıştır. Arkeolojik verilerle doğrulanmayan, herhangi bir belge ve bilgiye dayanmayan bölümlerde tamamlamadan kaçınılmış, yapıların hepsinin tamamlanması önerilmemiştir. Mevcut izlerin sağlamlaştırılması ve yapının yaşamını sağlıklı olarak sürdürmesini sağlayıcı önlemlerin alınması restorasyon önerisi olarak verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rhodiapolis, Agora, Stoa, Opramoas, Şehircilik, Mimari, Rölöve, Restitüsyon.

SUMMARY

RHODIAPOLIS AGORA AND STOAS, ARCHEOLOGY, SURVEY AND RESTITUTION

Rhodiapolis, which is a member of the Lycian Union, is named after it was established in the Rhodos colonization. Rhodiapolis is located on the eastern border of Lycia on the border of Sarıcasu Village, Kumluca District of Antalya. The earliest known remains in the city are the Roman to Byzantine periods, while the other remains visible during the Classical Age rock tombs.

The purpose of this study is; The agora and the stoas of the settlement that was established under difficult terrain conditions and to learn about the agora and stoas in the region of Lycia. The most important feature distinguishing Rhodiapolis from other settlements is urbanism. It has been shaped according to topographic conditions on a very sloping land and a successful urbanization has been applied. The terrain is skillfully used, and the small terraces that make up the structures are designed together. There are three stoas and one agora in Rhodiapolis. The Rhodiapolis agora is narrower in the north due to the city's location and terraced structure, unlike the other agoras, further widening in the south. Four cisterns were placed in the Agora infrastructure, resulting in a large terrace and a two-storey stoa was built here to form an agora. In the middle of the stoa, it is understood that there is a two-storey stoa from the incituated blocks. According to these remains, the columns of the dyed pillars sitting on the styrofoam bed, the plain 3 armed architrave on them, the equally spaced postaments on the top of the columns, the pillars of İon column and the structure of the two-storey stoan are completed. It is understood that the floor is completely mosaic-laid. The eastern side of the Stoan, the three sitting rows of the exedra reached the daylight. Another stoa, the Opramoas Stoa, is designed for the Opramaos Monument, behind the stage building of the theater. The front side of the stoan is the second floor of the two-storey agora stoa. The sidewalk extends from the southern corner of the Opramoas terrace to the western corner of the theater and merges with the analemma wall. There are 8 niches along the stoa wall in very non-standard sizes. The finds suggest that it has an Attic-İon style column-shaped and inclined roof. Although the stoa floor looks like compressed soil, it is expected that the floor of this stoa will also be mosaic, as other stoas have mosaic floor.

The third stoa is the Asklepieion-Hadrianeum front stoa. The stoa, which is designed parallel to the street and which is supposed to be obscured by roofing tiles, goes to an entrance of Asklepieion due to the topography rising from east to west with a three-step

podium with an arched entrance, turning into a stepped structure due to inclination and then ending with a stairway. The soffit architrave blocks, the frieze blocks and the blocks of geison and cymen are decorated with column ceilings on the column headers. Mosaic remains were detected on the floor.

In addition to taking the agora and stoas of the city into consideration in this study, the drawings and restitution projects of the city were prepared in computer environment and the restoration suggestions were made and the ground for the future arrangement, repair and ongoing excavation work was prepared.

Survey studies, drawings of drawings, material analysis as well as material and structure problems have been discussed. The restitution project was based on typological studies with other buildings with similar function and plan schemes. While the restoration (protection-repair) proposal is being prepared, intervention principles have been determined to solve the protection and usage problems of the structures. It is intended to protect and display not only the original state of the structures, but all the phases that they have had over time. Archeological evidence has not been verified, no documents and information is not based on the completion of sections have been avoided, not recommended to complete all of the structures. Reconstruction of existing trails and taking measures to ensure that the life of the building is maintained in good health is given as a restoration proposal.

Keywords: Rhodiapolis, Agora, Stoa, Opramoas, Urbanizm, Architecture, Survey, Restitution.

ÖNSÖZ

2006 yılından itibaren kazı çalışmaları sürdürülmekte olan Rhodiapolis kentinde bulunan agora ve stoaların incelenerek rölöve ve restitüsyon çizimlerinin yapılması bu tez çalışmasının konusu oluşturmaktadır. Tezin başlama amacı, Likya Bölgesinde bulunan kentin agora ve stolarının belgelenmesi, diğer kentlerle olan ilişkileri, kazı çalışmaları kapsamında restorasyonunun yapılabilmesi için altlık oluşturması ve yapıların gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayabilmektir.

Bu tez çalışmam sırasında yardımlarını esirgemeyen danışmanım ve hocam Doç. Dr. İsa KIZGUT'a, hocalarım Prof. Dr. Burhan VARKIVANÇ'a, Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK'e, Prof. Dr. R. Eser GÜLTEKİN'e ve Doç. Dr. Birol CAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu çalışmalar sırasında benden maddi, manevi desteğini esirgemeyen aileme, kazı alanında sabırla benimle birlikte çalışan, her türlü yardımını ve desteğini esirgemeyen eşim İnş.Y.Müh. Ersan ERKOVAN'a, yardımcı olan ve ihmal ettiğim arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Nisa YILMAZ ERKOVAN

Antalya, 2017

GİRİŞ

Antik yerleşimler; geçmişte yaşamış toplumların sosyo-kültürel özelliklerine, felsefi düşüncelerine, ticaret ve ekonomi anlayışlarına, kentleşme biçimlerine, diğer toplumlarla ve yerleşimlerle olan ilişkilerine ve ayrıca bilimsel alanda sağladıkları gelişmelere ilişkin çok önemli ipuçları sağlarlar. Diğer bir deyişle antik yerleşimlerin araştırılması, o döneme ve yerleşime ilişkin tıptan felsefeye, matematikten mekân planlama ve tasarımına kadar pek çok bilim alanına ve meslek disiplinine yönelik bulgulara ulaşmanın en önemli yoludur. Bu bulguların ortaya konarak tartışılması geçmişin deneyimleriyle hem günümüzü hem de geleceği inşa etmede yol gösterici olacaktır.

Kent merkezleri, kamusal alanların en prestijli ve önemlilerinden olan kent meydanlarının da ağırlıklı bölümünü oluşturduğu, yerleşimlerin fiziksel ve simgesel odağı konumundadır. Bu merkezler, kentin sosyal ve fiziksel kimliğinin simgesi, iletişim ve sosyalleşme mekânı, alış-veriş, kültür-sanat ve politik etkinliklerinin kaynağı olup, kente ait tüm algıları bünyesinde toplamaktadır. Antik dönem kentlerinde ise bu işlevlerin pek çoğunu yerine getiren, kentin gelişimi ve biçimlenmesinde temel öğelerden birisi ‘agora’lar olmuştur. Bunun nedeni toplumsal yaşamın çok yönlü ve belirleyici etkisidir. Bir anlamda demokrasinin temellerinin atıldığı o dönemde, toplumu pek çok konuda bir araya getiren, geniş bir meydana sahip, meclisin, tapınakların, pazarların, çarşıların, çeşmelerin vb. içinde ve/veya etrafında bulunduğu mekân, kentin agorasıdır.

"Rhodiapolis Agorası" nda kazılar ilk kazı sezonu olan 2006 yılındabaşlamıştır."İki Katlı Agora Stoası" 2008 yılında belli bir katmana kadar 2009 yılında ise agora ve stoayı tanımlayabilecek verilere ulaşılabilecek kadar kazılmış, belli bir kısmı kazılmadan bırakılmıştır."Opramoas Stoası" nda kazılar tüm kentle birlikte 2006 yılında başlamış ve 2007 yılında rölöve, restitüsyon ve restorasyon çalışmaları yapılarak tamamlanmıştır. "Hadrianeum-Asklepion Stoası" nda ise kazı çalışmaları 2009 yılında başlamış ve 2010 yılında tamamlanmıştır. Stoanın cephesinde bir adet sütun aslına uygun olarak ayağa kaldırılmıştır. Ayrıca üst yapıyla ilgili olarak bulunan bloklar stoanın hemen yanına dizilmiştir. Bu nedenle stoanın cephesindeki sütunlar ve üst yapı hakkında bilgiye sahibiz. Agora ve İki Katlı Agora Stoasında kazı çalışmaları tiyatroya giden yolu kapatmama adına üst tarafta ve stoanın doğu tarafında tamamlanmamıştır. Ayrıca kazının ilk yıllarında Agora Stoasına ait olduğu düşünülen bloklar yer darlığı nedeniyle agorada bulunan sarnıçlara konulmuştur. Ayrıca Opramoas Stoası ve Agora Stoası ortasında bulunan (kazı çalışmalarında

kaldırılan) Bizans dönemine ait olan kireç ocaklarında her iki stoanın malzemeleri de dahilolmak üzere kente ait birçok yapısal elemanın mermer malzemelerinin yakıldığı anlaşılmıştır. Bu nedenle de yapısallık hakkında bilgilerimiz kısıtlanmıştır. 2013 yılında kazıya ara verilmiştir.

Çalışmanın amacı; oldukça eğimli bir arazide kurulmuş olan kentin agora ve stoalarının incelenerek Likya bölgesinde bulunan agora ve stoalar hakkında bilgi edinmek olmuştur. Kent her dönemde yerleşim görmüş olmasına rağmen, hem kurulduğu alanın engebeli bir arazi olması hem de ticaret yollarının üzerinde olmaması nedeniyle yapılaşmanın olduğu her dönemde orta ölçekli bir yerleşim olmuştur. Özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde bölgede yer alan diğer Roma kentlerinde de var olan tüm mimari yapılara sahip olmanın yanında sadece bukentte olan ve tüm Likya kentlerine hizmet veren Asklepieion ve kentin ileri gelen ailelerinden biri olan Opramoas'ın ailesine adanmış anı binası ve Hadrianeum gibi farklı yapılara da sahiptir. Kentteki stoalardan birisi de bu yapıların önünde olup mimari bezemeleriyle ve yapısıyla arkasındaki yapıları tamamlayıcı niteliktedir. Kent daha önce bahsedildiği gibi orta ölçekli bir yerleşim olduğu için tek agorası vardır ve hemen hemen tüm yapıların cepheleri bu agoraya yönelecek şekilde tasarlamış ve Opramoas Stoası dışında iki katlı agora stoası ve Hadrianeum-Asklepieion Önü Stoası agorayla fiziksel olarak bağlantılı şekilde konumlandırılmıştır. Opramoas Stoası ise her ne kadar bağlantılı gibi gözükmesede İki Katlı Agora Stoasının üst katı Opramoas Stoasının bir kolunu oluşturmakta ve Opramoas Anıtının yerleştiği alanı tamamlayıcı niteliktedir. Kentin agora ve stoaları, stoaların hizmet ettiği yapılar, bunların birbirleriyle olan fiziksel ve organik bağlantılarının incelenmesi, yapıların geçirdiği evreler, yapım koşulları ve yöntemlerinin incelenmesi bu tez kapsamında amaç edinilmiştir. Kente ait agora ve stoalar önce bölgedeki daha sonra da literatürdekibenzerleriyle karşılaştırılarak sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Çalışmaya öncelikle kentte bulunan agora ve stoaların aletli ölçümleri ile başlanmış, daha sonra rölöve çizimleri alınan ölçüler doğrultusunda tamamlanmıştır. Daha sonra arşiv taraması yapılmış, bu konular hakkında yapılmış olan tezler incelenmiş, Likya ve Batı Anadolu'da ayrıca Anadolu'nun farklı bölgelerinde inşa edilmiş olan agora ve stoalar incelenmiş ve bir restitüsyon önerisi hazırlanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde agora ve stoaların tanımlarına genel olarak yer verilmiş kullanım amaçlarına değinilirken de Likya bölgesindeki agora ve stoalarla örneklendirilmiştir. Agora ve İki Katlı Stoası birlikte ele alınmış, çalışmanın diğer bölümlerinde her bir stoaya tüm ayrıntılarıyla değinilmiş ve değerlendirilmiştir. Yapısal özellikler irdelenirken, agora içerisinde ve çevresinde bulunan İon ve Dor düzenine ait sütunlar, sütun kaideleri ve

başlıklar; arşitrav ve frizler; geison ve sima blokları ile agora ve stoalara girişlerin sağlandığı kapılar, pencereler ölçülerek, ayrıntılı mimari çizim çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın değerlendirme ve sonuç bölümünde agoranın ve stoaların yapısal özellikleri ve donanımları konusu, ayrıca hem dahil olduğu Likya Bölgesi kentleri hem de Anadolu'nun farklı bölgelerinde herhangi bir benzer örneğinin bulunup bulunmadığı araştırılarak söz konusu yapılar arasındaki benzerlik ve farklılıklar yapılan karşılaştırmalarla ayrıntılı biçimde ele alınmış ve bu bilgiler ışığında agoranın ve stoaların ilk inşa tarihi ve onarımları konusunda tarihleme önerilerine de yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
RHODİAPOLİS KENTİ

1.1. Kentin Konumu ve Yapılan Araştırmalar

Kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarından önce hakkında oldukça az bilgiye sahip olduğumuz Rhodiapolis, 2006 yılından itibaren çalışmaların başlamasıyla hem kent hem de bölge tarihi ve kültürü hakkında bilgiler artmış, yapılan yayınlar ve çalışmalar bilim dünyasına ışık tutmuştur.

Halk arasında "Eskihisar" ve "Gavuristanlık" olarak adlandırılan Rhodiapolis, Antalya'nın yaklaşık 90 km. batısında, Kumluca İlçesi'nin kuzeyinde yükselen Sarıcasu Mahallesi sınırları içerisinde, mahallenin hemen arkasında denizden 300 m. yükselen tepelik alan üzerinde kurulmuş olup, Likya Bölgesi'nin önemli kentlerinden birisi ve bölgenin doğu sınırındaki son kentidir. Tepenin 185 m. uzunlukta ve 50 m. yükselen kısmında yoğun şehircilik görülmektedir[1] (Lev. 1.A).

Kent terkedildikten sonra ormanla kaplandığı için bölgede araştırma yapan İngiliz gezginler ve bilim adamları başlangıçta kentin yerini belirlemekte güçlük çekmişlerdir. Daha sonra ormanın içinde gördükleri yapılara doğru yöneldiklerinde kentin yerini tespit etmişlerdir[2]. Patara'da ele geçen ve S. Şahin ile M. Adak tarafından yayımlanan yol kılavuz anıtında Korydalla'dan Attaleia'ya geçiş güzergâhında yer alan[3] Rhodiapolis, Doğu Likya kentleri arasında önemli bir yere sahiptir. Kuzeyinde İdebessos ve Akalissos, batısında Limyra, güneyinde Korydalla, Gagai, doğusunda Olympos yer almaktadır.

Kentin ilk ziyaretçisi 1842 yılında T. A. B.Spratt'tır. 1892'lerde Opramoas anıtı yazıtlarıyla başlayan ilgi genellikle aynı konu üzerinde tekrarlanmış ve bilimsel yayınlara konu olmuştur. Özellikle E. Kalinka'nın 1944'te yayımladığı "*Tituli Asia Minoris Collecti et Editi Avdpiciis Academiae Litteraum Vindobonensis, VolumeII, Tituli Lyciae, linguis graeca et latina conscripti Fasciculus III, Regiones Montanae A ValeXanthi Flumnis Ad Oram Orientalem, Vindobonae, MDCCCCXLIV*" isimli yayın Arneai, Arykanda, İdebessos, Akalissos, Olympos ve Phaselis yanında Rhodiapolis yazıtlarını da içermektedir. İlk resimli belgeler ve Opramoas yazıtlarının kapsamlı araştırılması da 1894 tarihinde kente gelen E. Krickl ve ekibi tarafından yapılmıştır. Yayınlanan "*Lycian Journal 1892 (2005)(Ed. N. Başgelen)*", gezdikleri tarihlerde kentte yaşayan halkın fotoğrafları ve kentlerin etnografik

[1] Çevik 2008c, 18.
[2] Spratt-Forbes 1847, 165.
[3] Şahin- Adak 2007, 271.

ve arkeolojik eserleri fotoğraflanmıştır. Son yıllarda Bülent İplikçioğlu tarafından yapılan epigrafik yüzey araştırmalarında daha önceki araştırmacıların gözünden kaçan yazıtlar da değerlendirilmiştir[4]. C.Kokkinia Opramoas konusunda 2000 tarihinde *"Die Opramoas-Inschrift von Rhodiapolis. Euergetismus und soziale Elite in Lykien"* isimli kapsamlı bir kitap yayınlamıştır. D. B. Ferrero'nun *"Teatri Classici in Asia Minore, 2 Citta di Pisidia, Licia e Caria, L' Erma di Bretschneider-Roma, 1969"*, *"Teatri Classici in Asia Minore, 4 Deduzioni e proposte con un capitoloepigrafico di Mario Gallina e contributi di Kenan T. Erim, Giuseppe A. Pugno, Enrico Pozzi, L'Erma di Bretschneider-Roma, 1974" adlı yayını* ve H. Y. Özbek'in *"Likya Tiyatroları Yüzey Araştırması AST9, 1992" adlı yayını* tiyatroya, A. Farrington'un "*Plans of Lycian baths: The Roman Baths of Lycia: An Architectural Studyc(London, 1995) p. 3-19."* yayınında hamama ilişkin yüzey gözlemleri ve C. Bayburtluoğlu'nun "*Likya (2004)"* kitabında yerleşime ilişkin kısa gözlemlerinin ardından[5] kentin arkeolojisi üzerine ilk kez kapsamlı bir proje Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından 2006 yılında başlatılmış ve 2012 sezonundan sonra ara verilmiştir.

1.2. Kentin Siyasi Tarihi

Oldukça eski bir siyasi tarihe sahip olan yerleşimin adı Hekataios'tan öğrenilmiş olup, Ö.4.yy.'da antik yazarlardan Theopompos[6]'a göre ismini Mopsos'un kızı Rhodos'tan almıştır[7]. Theopompos Likya'daki "Ροδία" olarak bahsetmekte ve Troya savaşından sonra Amphilokhos/Mopsos tarafından kurulduğunu anlatmaktadır. Ptolemaios da İ.S.150 yıllarında yazdığı eserinde kenti aynı şekilde "Rhodia" ismi ile anmıştır[8]. Kentin isminden dolayı önceleri bir Rhodos kolonisi olduğu düşünülmekte ise de, artık İ.Ö. 7. yüzyılda bir Rhodos koloni kenti olarak kurulmuş olduğu görüşü yapılan kazılar ve araştırmalar sonucunda geçerliliğini yitirmiştir. Kazılarda ele geçen buluntular kent tarihinin İ.Ö. 7. yüzyıldan daha erken bir tarihe uzandığına işaret etmektedir[9]. Kent çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında bu bölgede yerli halkların Rhodoslular gelmeden önce[10] yaşadıklarını göstermektedir[11]. Bean,

[4] Çevik-Kızgut-Bulut 2007a, 60.
[5] Bayburtluoğlu 2004, 15; Çevik-Kızgut-Bulut 2007a, 61.
[6] Theopomp. Fr. 111.
[7] Umar 1993, 688; Şahin-Adak 1997, 271 dn. 78; Bean 1998, 151.
[8] Friedländer 1914, 955 vdd.;Şahin 2011, 28.
[9] 2007 yılında yapılan kazılarda, hamamdan ele geçen buluntular arasında İ.Ö. 8. yüzyıla ait geometrik desenli seramikler bulunmaktadır. Bkz.: Çevik-Kızgut-Bulut 2009a, 302 vd. Res. 8 vd.
[10] Kolb 1992, 4.
[11] Çevik 2008a, 18; Çevik-Kızgut-Bulut 2008a, 68.

Rhodiapolis'te ele geçen Likçe yazıtlar ve sikkeler üzerinde yer alan lejantlar nedeniyle kenti Likyalılar'ın kurduğundan bahsetmektedir[12].

Kent, Klasik Dönem'de hem sikkeler hem de Likçe yazıtlarda Wedrei/Wedrenehi adı ile anılmaktadır[13]. Kentin Hellenistik Dönem'den önce de ağırlıklı olarak Likyalılar'dan oluştuğu bilinmekte ve Klasik Dönem' den önce kentte Yunanca yazıt bulunmamaktadır[14] (Lev. 1.B). İ.Ö.333 yılında Pers egemenliğine son veren Büyük İskender'in ölümünden sonra Likya Bölgesi Ptolemaios'ların hakimiyetine girmiştir. Her ne kadar Rhodiapolis'te Ptolemaios'ların egemenliği bilinmese de tiyatroda Ptolemaios sikkeleri ele geçmiştir[15]. İ.Ö.197 yılında Seleukos Kralı III. Antiokhos'un Limyra, Andriake, Patara ve Telmessos'u ele geçirmesiyle Ptolemaios'ların hakimiyeti bitmiştir[16]. Rhodiapolis'te yapılan araştırmalar sırasında ele geçen bir yazıtta çok yıprandığı için tamamı okunamamış olsa da Seleukos taraftarı olan bir Tloslu vatandaşın buraya bir anıt yaptırdığı bilinmektedir[17]. İ.Ö.189 yılında Roma Cumhuriyeti ile III. Antiokhos arasında yapılan Apemeia Barış antlaşmasıyla Likya Rhodoslulara verilmiştir[18]. Likyalılar İ.Ö. 168/167 yılında Rhodos'a karşı mücadele edip, bağımsızlıklarını kazanmak için bölgede 23 kentten oluşan "Likya Birliği"ni kurmuş ve ilk Likya Birliği'ne Rhodiapolis de katılmış, basılan ilk gümüş Likya Birlik sikkelerinde[19] kentin adı yer almıştır. Ayrıca kentin İ.Ö. 2. yüzyılda - ön yüzünde Apollon başı arka yüzünde at üzerinde süvari ve PO−[Δ]IAΠOΛITΩN yazısı buluna bronz otonom Likya Birlik sikkesi darp ettiği belirlenmiştir[20]. Kent Hellenistik Dönem'de Gagai ve Korydalla ile birlikte bir sympoliteia oluşturmuştur[21]. Antik yazarlardan Plinius İ.S. 1. yy. içinde "Rhodiapolis" adı ile kentten bahsetmektedir[22]. İ.Ö. 1. yy'da Pax Romana ile sağlanan barış ortamı Likya Bölgesi'ndeki diğer kentlerde olduğu gibi Rhodiapolis'te de hissedilmiş olmalıdır ve Rhodiapolis kenti Hellenistik Dönem'in hemen ardından Roma İmparatorluk Dönemi boyunca iskân görmüştür. Augustus'un I.Caesar'ın yanında olmasına kızan Brutus'un tahrip ettiği Likya kentlerinde Augustus Döneminde zenginleşmiş ve yoğun inşai faaliyetlerde bulunulmuştur[23]. Augustus Dönemi'nde kentin Likya Birliği'ne üyeliğinin devam ettiği ele

[12] Bean 1998, 151.
[13] Kolb- Tietz 2001, 392 vdd.; Hellenkemper- Hild 2004, 825 vd.
[14] Keen 1998, 16 vd.
[15] Çevik-Kızgut-Bulut 2010, 32 vd.; Özdilek 2012, 99-107.
[16] Alp 1998, 22.
[17] İplikçioğlu 2011, 198 vd.
[18] Alp 1998, 22.
[19] Tek 2006, 780.
[20] Tek 2006, 780Res. 37.
[21] Çevik-Kızgut-Bulut 2008c, 148.
[22] Plinius, V. XXVIII.
[23] Winter 1996, 78; Özer 2013, 214.

geçen sikkelerden anlaşılmaktadır[24]. Patara'da kazılar sırasında açığa çıkarılan ve İ.S. 45 yılında Roma elçisi Veranius tarafından diktirilen "Yol Kılavuz Anıtı"nda (Stadiasmus Provinciae) kentin adı geçmektedir[25]. Kentte yapılan kazılar sırasında İ.S. 68-69 yıllarında hüküm sürmüş olan İmparator Galba'ya adanmış bir yapıya ait yazıt ele geçmiştir[26]. İmparator Vespanius Dönemi'nde Likya ve Pamphylia birleştirilerek eyalet haline gelmiştir ve İmparator Vespanius'un Rhodiapolis'te onurlandırıldığı, ele geçen kireç taşı bir heykel kaidesinden anlaşılmaktadır[27]. Kentte İmparator Hadrianus ve eşi Sabina için bir Hadrianueum bulunmaktadır[28]. Ptolemaios[29] ise İ.S. 150 civarında yazdığı "Geographica" adlı kitapta, kentin adını "Rhodia" olarak anmaktadır[30].

Kentin ünlü kişisi Antonius Pius döneminde (İ.S. 138-161) yaşamış olan, annesi Korydallalı babası Rhodiapolis'li Likya'nın en zengin ve en ünlü hayırseveri olan Opramoas'tır ve en iyi bilinen yapısı da Opramoas'ın Anıtıdır[31] (Lev. 2.A). Oinoandalı C. Julius Demosthenes ya da Likyarkhos Licinnius Longus gibi tüm Likya'da ünlü ve zengin akrabaları vardı. Ataları Likya Birliği'nde Likyarkhia (Likya Birliği Başkanı), Strategia (Ordu Komutanlığı) ve Hipparkhia (Süvari Birliği Başkanlığı) gibi çok yüksek makamlara gelmişlerdi. Kardeşi Apollonios İmparator Kültü Başrahibi, Likya Birliği Yazmanı ve Likyarkhos idi. Opramoas'ın ilk görevi İ.S. 114 yıllarında Arkhipylakia olmuştur. İ.S. 136 yılında İmparator Kültü Başrahipliği, Likya Birliği Yazmanı ve Likyarkhes olmuştur. Likya Birliği'nin en yüksek görevlileri birliğin başkanı ve başkomutanı olan Likyarches ve imparatorluk kültü başrahibi olan arkiereus olmuştur. Strabon'un lykhiarkhes'i birliğin en yüksek memuru olarak yazması, Roma İmparatorlık Çağı'nda valinin lykhiarkhes ile muhattap olması ve Opramoas'ın önce arkhiereus olup sonra lykhiarkhes olması iki görevin arasında rütbe farkını belirtmektedir[32]. Fakat araştırmacılar arasında lykhiarkhes ve arkhiereus'un aynı zamanda aynı kişiler tarafından üstlenildiğini de düşünenler olmuştur[33]. Bu düşünce aynı yılda farklı kişilerin lykhiarkhes ve arkhiereus[34] olduğuna dair bulunan örneklerden dolayı

[24] Dinç 2008, 23.
[25] Şahin-Adak 2007, 202. 205. 267. 271; Şahin 2011, 29.
[26] İplikçioğlu 2008b, 9-11.20 Res. 1 vd.
[27] İplikçoğlu 2008b, 15 vd. Res. 3; Çevik-Kızgut-Bulut 2010, 221.
[28] Yapı asklepieion'un doğusunda yer almaktadır. Yapının İ.S. 136 yılında Opramoas tarafından imparator Hadrianus ve eşi Sabina'yı onurlandırmak amacı ile inşa edildiği düşünülmektedir. Şahin 1993, 92.
[29] Ptolem, 5.3.6.4.
[30] Friedländer 1914, 955.
[31] Çevik-Kızgut-Bulut 2007a, 59.
[32] Dinç 2010, 23.
[33] Larsen 1968, 251; Dinç 2010, 23.
[34] Bu iki görev, lykiarkhhissa ve arkhierea adıyla kadınların da üstlenebildikleri veya eşleri bu görevi üstlenen kadınlarınonlardan dolayı taşıdıkları görevlerdi.

kabul görmemiştir[35]. Arkhiereus'lar her yıl seçilir ve seçildikleri yıl onların adı ile anılırdı. Opramoas'ın neredeyse tüm Likya'da yardım etmediği kent yok gibidir. Çok kez onurlandırılmıştır. En faal yılları İ.S. 114-152/153 yıllarıdır. Özellikle 141-142 depreminden[36] sonra yıkılan pek çok yapı Opramoas tarafından onarılmıştır. 2000 dinardan 100.000 dinara kadar değişen miktarlarda yardım etmiştir. Kentlere yapılan yardımlar dışında örneğin yaşayanlar için kefen parası, genç kızlara çeyizlik ve yoksullara yiyecek gibi pek çok konuda sosyal yardımlarda bulunuyordu. Tüm bu yardım listesi ve onurlandırmalar yanında Roma kayzerleriyle olan mektuplaşmaları içeren 12 yazıt, 19 prokurator mektubu, Likya Birliği'ne ait 33 doküman Opramoas anıtın duvarlarını doldurmaktadır (Lev. 3.A). Bu mektuplar özellikle Antonius Pius ile olan yazışmalardır. Yazışmalar içerisinde bu kişinin Likyarkh (Likya Birliği Yöneticisi) olduğu da anlaşılmaktadır[37].

III. Gordianus dönemi'nde (İ.S. 225-244) aralarında Rhodiapolis'in de bulunduğu 20 Likya kentine[38] sikke basma hakkı verilmiştir. Von Aulock, bu kentlere neden bu hakların verildiğini açıklamaya çalışmış ve yaptığı varsayımlardan[39] bir sonuca ulaşamayıp, bu durumun özel sebepleri olabileceği sonucuna varmıştır[40]. Onun varsayımları içinde bugün en çok Küçük Asyada geniş bir coğrafyayı etkileyen 5 Ağustos 240 depremi sonrasındaki ekonomik ortamın III. Gordinaus'un sikke basımına genel bir özgürlük vermesinde etkili olduğu görüşü ön plana çıkmaktadır[41].

Bizans Dönemi içerisinde Roma İmparatorluk Dönemi kalıntıları kullanılarak oluşturulmuş daha küçük ölçekli bir kent dokusu söz konusudur[42]. I. Justinianus Dönemi'nde

---

[35] Jameson 1980, 846.

[36] Rhodiapolis, geçmiş tarihsel dönemlerde çok sayıda yıkıcı depremlerin etkisi altında kalmıştır (Lev. 2.B-C). Rhodiapolis'in yerleşim alanı, Kumluca ilçesinin kuzeybatı yamaçlarında Mesozoyik yaşlı Alakırçay Formasyonu birimleri üzerinde yer alır. Deprem-episantr dağılım haritalarına göre; Kumluca- Finike, Kaş-Kalkan, Fethiye, Rhodos ve Girit dolayları ülkemizde en çok deprem odağının görüldüğü alanlardandır. Kazılar sırasında yapılan jeolojik çalışmalar sırasında kentin depremlerle tahribatında önemli rol oynadığı düşünülen aktif bir kırık hattının varlığı belirlenmiş ve bu kırık hattına ilk kez "Rhodiapolis Fayı" ismi verilmiştir (Akan 2009, 161). Egemen olarak eğim atım bileşenine sahip olan bu fay, KB-GD uzanımlı olup, Rhodiapolis antik kenti ile Gagai antik kenti arasında yer alır. Bu çalışmalar sırasında kent içindeki yapı duvarlarında yıkılmalar ve kırılarak bölünmeler, aynı yönde düşmüş sütunlar, duvarlardaki yamulma ve çökmeler, taş duvar parçalarındaki dönmeler ve itilmeler, yapılarda sistematik çatlaklar ile enkaz altında kalmış olduğu düşünülen insan iskeletleri tespit edilmiştir. Jeolojik, arkeolojik ve tarihsel deprem kanıtları, birçok depremden etkilenmiş olduğunu göstermektedir. Bu depremlerden en önemlileri İ.S. 141 depremi ile Likya'da tüm antik kentleri etkileyen İ.S. 7. yy'daki depremdir. Akan-Karaman-Köse 2012, 46.

[37] Çevik-Kızgut-Bulut 2007a, 60.

[38] Akalissos, Anthiphellos, Aperlai, Arneai, Arykanda, Gagai, Kandyba, Khoma, Korydalla, Kyaneai, Limyra, Myra, Olympos, Patara, Phaselis, Phellos, Podalia, Rhodiapolis, Tlos ve Trebenna.

[39] von AULOCK 1974, 20. 1. III. Gordinaus Dönemi'nde Küçük Asya'da sikke basmaya verilen genel bir özgürlük, 2. Likya'da meydan gelen şiddetli depremden sonra bölgenin yeniden imarı, 3. III. Gordinaus'un Pers seferi sırasında Likya'dan aldığı askeri yardım karşılığı bir ödül, 4. III. Gordinaus'un kayınpederi Timesitheus'un Likya ile olan özel ilişkisi.

[40] von AULOCK 1974, 21; Dinç 2010, 55.

[41] Sear 1982, 49; Dinç 2010, 55.

[42] Çevik-Kızgut-bulut 2010, 29-63.

(İ.S.527-565) yaşadığı düşünülen antik yazarlardan olan Stephanos Byzantinos kentten "πολις Ροδία" olarak bahsetmektedir[43]. Rhodiapolis yerleşimi de antik kaynaklarda en son İ.S.9.yy.'ın ilk yarısında anılmaktadır[44]. Kent İ.S. 14. yüzyıla kadar iskân edilmiş, 1346 yılındaki veba salgınından sonra ise terk edilmiştir[45].

1.3. Kentleşme Süreci

Likya Birliği'nin üyesi olan kentte şimdilik bilinen en erken kalıntılar Klasik Çağ kaya mezarları ve kenotaph'tır. Klasik Dönemde çok büyük bir şehir olmayan Rhodiapolis'in bu dönemdeki varlığını Likçe yazıtlardan ve 26 Adet kaya mezarını varlığından anlayabiliyoruz[46]. Klasik Dönemi'ne ilişkin İ.Ö 4.y.y.'a tarihlenen bu likçe yazıtlı kayamezarları[47], şehrin güney doğusunda yer almaktadır. Kaya mezarlarının yanı sıra, Hamamkazılarında da, Klasik Dönem'e tarihlenen birkaç seramik ele geçmiştir (Lev. 3.B). Şimdiye kadargerçekleşen arkeolojik kazılarda en erken seramikler yine hamam kazılarından elegeçmiştir[48]. Bugün Kumluca'nın üstünde bulunduğu geniş ve verimli tarım düzlüğü eski dönemlerden beri yerleşimin ana nedeni olarak görünmektedir. Fakat kazılar henüz tamamlanmadığından klasik dönemle ilgili kaya mezarları dışında bir şeyler söylemek henüz oldukça zordur.

Klasik Dönemde ve Roma Döneminde yerleşim görmüş bir kente Hellenistik Dönemde de yerleşilmiş olması beklenir. Bu dönemle ilgili bazı yapı ve yapı izleri de mevcuttur. Bunlar şimdilik; tiyatro, Athena Polias Tapınağı, agora duvarının bir bölümü, tiyatronun batısından akropol'e çıkan yol ve Asklepieion-Hadrianeum Stoası stylobatının batıya doğru (Asklepios-Hygeia tapınağına doğru) devam eden izlerinden ibarettir. Az sayıdaki mimari yapıya oranla, Hellenistik Dönem'e ait; heykel altlıkları, heykeller, yazıtlar, sikkeler, seramikler ve benzeri buluntular, bize bu dönem hakkında bilgiler sunmaktadır. Hellenistik Dönem'den ve Roma Dönemi'nden iyi durumda korunmuş olarak günümüze ulaşan, kentin en anıtsal yapısı tiyatrodur[49] (Lev. 4.A). Onunla ilişkili olarak, cavea'nın her iki tarafından geçen yollar da Hellenistik Dönem'de var olup, Roma ve Bizans dönemlerinde de kullanılmıştır. Tiyatronun inşa edildiği Hellenistik Dönem'de, bu yapının kentteki diğer yapılarla ilişkisine baktığımız zaman; o döneme ait cavea dışında, sahne binasının nasıl

[43] Steph. Byz. S.V. πολίς Ροδία.
[44] Bkz.:"Phodí" Not. Episc. I.271; "Ροδίαπολιηως": Not. Episc. III.384 (Ed.Darrouzés).
[45] Duggan 2005, 123 vd.
[46] Çevik-Kızgut-Bulut 2010, 29-63.
[47] Kolb-Tietz 2001, 347-416.
[48] Çevik-Kızgut-Bulut 2008b, 7.
[49] Çevik 2012, 129.

olduğu hakkında fazla bir bilgi edinilememektedir. Tiyatronun sahne binasının bir bölümünün üzerine daha sonra, Roma Dönemi'nde (İ.S. 4. y.y.) oturtulan Toplantı Salonu'nun kazılarında, binanın önünde yer alan teras duvarından Hellenistik Dönem'e ait yazıtlı bir altlık ele geçmiştir[50]. Hellenistik Dönem'den şu ana kadar, görülür iki yapıdan biri olan yapı cavea'dır. Günümüze kadar tiyatro kültürünün süre gelmiş olmasından çok, inşa yönünden sağlamlığı ve anıtsallığıyla, mimarisinin günümüze kadar ulaşmasına olanak sağlamıştır[51]. Bizans Dönemi'nde kanlı eğlence oyunlarının yasaklanmasına rağmen, tiyatronun başka amaçlarla kullanılmasına devam edilmesi ve aynı zamanda, tepeye yaslanmış inşaat tarzıyla çok sağlam olması, oturma sıralarının sökülmeden kullanılmasını sağlamıştır. Buna karşılık, cavea'nın en arka sırasında, Bizans yapılarının yoğunlukta olduğu tepeye en yakın bölümünde bulunan ve bağımsız şekilde duran koltuklar, oturma sıraları ile de statik bir bağlantısının bulunmaması sebebiyle kolaylıkla taşınıp, kastron'un duvarlarında devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Yine Bizans Dönemi'nde, sahne binasının hyposkene ön ve arka odaları işlik, depo, kireç ocağı olarak kullanıldığı, savaşlar sırasında ise, sığınak işlevleriyle kullanılmış olabileceği, kazılar sonrasında anlaşılmıştır[52]. Kazılarda ele geçen çok sayıda ve çeşitte buluntuya rağmen, çok az Helenistik bulgu olması Helenistik Dönem yerleşiminin Roma Dönemi yerleşimine göre oldukça zayıf olduğunu düşündürmektedir. Yine de mimari varlıklardan şimdiye dek ortaya çıkarılanlar ve özellikle yazıt, sikke gibi bazı küçük bulgular yerleşimin bir Hellenistik evresinin olduğunu gösterir[53].Bugün Rhodiapolis kentinde görülen kalıntılar yoğunlukla Roma ve Bizans dönemlerindendir. Bunların en önemlileri tiyatro, hamam, agora/stoa, hadrianeum, tapınaklar, kilise, sarnıçlar, kenotaph, nekropoller ve konutlardır[54].

Likya Birliği üyesi olan kentler arasında yer alan Rhodiapolis, Roma Dönemi'nde imparatorluğun gücüyle gelen uzun barış zamanları ve ekonomik yükseliş olanaklarıyla Likya ile birlikte en parlak günlerini yaşamıştır. Özellikle de İ.S.2. yüzyıl kentlerin biçimlendiği ve anıtsal yapıların ortaya çıktığı bir dönemdir ve Rhodiapolis için de altın yıllar olmuştur[55].

Bugün görünen kalıntıların çoğunlukla yapıldığı İ.S.2.yy. Rhodiapolis kentinin en parlak dönemidir. Rhodiapolis'i düz olan yerleşimlerden ayıran en önemli özelliği eğimli bir arazi üzerinde tamamen arazi şartlarına göre şekillenmiş başarılı bir şekilde tasarlanmış olan kent planıdır (Lev. 5). Arazinin eğimli olması nedeniyle yaratılan küçük teras düzlüklerinde yapılar birbirleriyle ortak tasarlanmıştır. Birçok yapıda ortak duvar kullanılmıştır. Örneğin

[50] Çevik 2010a, 29; Yazıt, B. İplikçioğlu tarafından çalışılmaktadır.
[51] Özdilek 2011, 39.
[52] Özdilek 2011, 39.
[53] Çevik 2008c, 12.
[54] Çevik-Kızgut-Bulut 2007a, 59.
[55] Çevik 2008c, 12.

tiyatro ve Opramoas Stoasının duvarı (Lev. 4.B) asklepieion ile Hadrianeum (Lev. 4.C) duvarının ortak olması gibi. Sarnıçlar yapılarak hem düzlükler elde edilmiş hem de kentin su ihtiyacı karşılanmıştır. Sarnıç yapılmamış olan tek düzlük Tiyatronun oturduğu terastır. Bu da muhtemelen Hellenistik Dönemde yapılmış olan teraslamanın Roma Döneminde de kullanılmış olmasındandır. Oldukça eğimli arazide sarnıçlarla teraslayarak Roma Döneminde birbirleriyle fiziksel olarak bağlantılı fakat işlevsel olarak bağlantılı olmayan bir kent kurulmuştur.

1.4. Rhodiapolis Şehirciliği

Rhodiapolis şehirciliğini, özellikle eğimli arazinin doğal haliyle yapı terası oluşturulamayacak kesimlerinde yaratılan yapı terasları değerlendirilmiş ve yapı teraslarının altına büyük ve sağlam sarnıçlar inşa edilerek aynı zamanda kentin su ihtiyacı da giderilmiştir. Arazinin eğimli yapısı, su kaynaklarına uzak olması ve alan darlığı nedeniyle arazinin en verimli şekilde kullanılmasının amaçlanması planlamanın bir sonucu olarak gözükmektedir. Aksi takdirde yerleşim tepesinin çok yakın çevresinde, özellikle de kuzey ve batıda yeterli genişlikte düzlükler bulunmaktadır. Burada tüm yapıların deniz tarafına yöneltilerek, rüzgârdan, ışıktan ve manzaradan yeterince yararlanma isteği görülmektedir. Ayrıca geniş alanlara dağıtılmış yapılardan oluşan bir kentten çok yapıların sıkışık düzende yerleştirildikleri bir kent oluşturma çabasına girilmiştir. Bu yolla da önemli bir ekonomi sağlanmıştır. Çünkü bu tür planlamalardaki yanaşık-sıkışık düzende birçok yapı ortak duvarlar ve alanlara sahip olmaktadır. Bu durum kentliler için de kolay ulaşılabilir bir yerleşim yarattığı gibi aynı zamanda estetik olarak da birbirlerinin etkilerinden yararlanmaktaydılar. Rhodiapolis'in orta ölçekte bir kent olması bu düzenlemede zorluk çıkarmamıştır. Büyük kentlerde böyle bir düzenleme kullanım açısından gerçekçi değildir. Çünkü büyük ölçekli kamu yapılarından yararlanan yüksek insan yoğunluğunun trafiği için de bu olanaklı değildir. Ayrıca büyük kentlerde pek çok sosyal cazibe merkezi bulunduğundan tek bir merkeze mecburiyet olmamaktadır. Rhodiapolis gibi orta ölçekli yerleşimlerde tek bir sosyal alan olduğundan tüm diğer yapılar da bu merkez ve trafikten yararlanmak için aynı alan etrafında, olabildiğince en yakınında konumlandırılmaktaydı[56].

Rhodiapolis gibi dağlık arazide dar alanda yerleşmiş pek çok örnek hem Likya'da hem de diğer bölgelerde çok sayıda bulunmaktadır. Özellikle Likya gibi dağlık bölgelerde genellikle dağlık arazide konumlanmış ve kendi topografya, iklim ve sosyal özelliklerine göre biçimlenmiş kentler bulunmaktadır. Hatta Termessos, Mnara, Typallia veya Neapolis gibi

[56] Çevik 2015, 441.

oldukça sarp yamaçlara yerleşmiş her ölçekte kentler de bilinmektedir[57]. Rhodiapolis'e en yakın örneklerden biri belli bir planlamaya sahip olmayan Kyaneai'dir. Diğer bir örnek hem coğrafi koşullarda hem de şehircilikte bazı benzer özellikler gösteren Arykanda'dır. Arykanda 'da yapılar ayrı alanlarda ilişkili yapılar sıkışık olarak düzenlenmiştir. Ayrıca Arykanda'da kente fazlasıyla yetecek su kaynakları bulunduğu gibi aquadukt aracılığıyla da su temini sağlandığından sarnıçlara ihtiyaç duyulmamıştır. Bu nedenle yapı alanları, arkası dolguyla sağlamlaştırılmış yüksek teras duvarlarıyla elde edilmiştir. Dolayısıyla Rhodiapolis'te yapı terasları altına sarnıçlar yapılması iki zorunluluğun sonucudur[58]: 1. Su temini, 2. Yapı düzlüğü elde etme. Bu zorunluluktan dolayı Rhodiapolis şehirciliği eğimli arazide sıkışık-yanaşık planlama özelliğiyle öne çıkar. Bu durum araziyi maksimum verimlilikte kullanma, yapıların birbirlerinden yararlanması, sosyal trafiğin akışını kolaylaştırma, yapıların tek tek sahip oldukları estetik değerleri yanaşık bir bütünlük içinde sunma gibi getirileri yanında yaz aylarında 40 dereceyi bulan sıcak iklimde şehir içindeki halkı olabildiğince koruma isteğinden de kaynaklanmaktadır. Çok yanaşık yapılar arasında kalan cadde ve sokakların genellikle gölge yaratması halka sıcaklarda nefes aldırmaktaydı. En hareketli alanlarda bu ihtiyacı – yaklaşık 1000 m² yarı kapalı alan oluşturan- stoalar öncelikle sağlamaktaydı[59]. Eğimli arazide konumlanan yerleşimlerin en büyük avantajlarından biri de su dağıtımı sisteminde akış sorunu yaşanmamasıydı. Öteki avantaj da arka arkaya gelen yapılar arazi eğimi nedeniyle birbirlerinin manzarasını, güneşini engellememekteydi[60].

1.4.1. Su Sistemi ve Drenaj

Rhodiapolis'in yerleşim ve yapı tasarımlarında en büyük önceliklerden birini suya ilişkin uygulamalar almaktadır. Yağmur sularının sarnıçlara aktarılması ve bu suyun kent ihtiyaçları için kullanılması, Rhodiapolis için hayati önem taşımaktadır. Agora düzlüğü de tasarımıyla, bu amaca katkıda bulunacak şekilde tasarlanmıştır[61].

Eğimli arazide kentsel yapılaşmaya olanak sağlayan çok sayıda yapı terasının altına sarnıçlar yerleştirilmiştir. Bu sarnıçlarla hem kentin su ihtiyacı karşılanmış hem de zor topğrafyaya sahip kentte düz alanlar yaratılmıştır. Sarnıçlarla elde edilen düzlükler genellikle avlu olarak kullanılarak konstrüksüyona fazla yük binmesi de önlenmiştir. Sarnıçlar ve çevrelerindeki dolgu alanları da düşünüldüğünde kent içerisinde oldukça fazla mekan yaratılmıştır. Agoranın merkezinde bulunan 4 adet tonozlu sarnıcın da işlevi su depolamayla

[57] Çevik 2015, 442.
[58] Çevik-Kızgut-Bulut 2010, 35.
[59] Çevik 2015, 441.
[60] Çevik 2015, 442.
[61] Çevik-Kızgut-Bulut 2010, 34 vd.

birlikte kent merkezini genişletmektir. Kentteki sarnıçlardan yalnızca akropolde Bizans Dönemi kulesinin yanında yer alan yapısız alandaki düzlükte bulunan sarnıçın üstünde tonoz örtüye sahip olmamasından yalnızca su depolama işlevi olduğu anlaşılmaktadır.

Kentte şimdilik bilinen 8 büyük rezervuar vardır. Bunlar, depolanması hayli zor olan suyun yüksek kapasitesi bir alanda depolanabilmesi amacıyla çok bölümlü olarak tasarlanmışlardır. Yan yana yerleştirilen sarnıçlar birbirine kemerlerle geçişli dikdörtgen planlı ve üstleri beşik tonoz örtülüdür. Yamaca gelen bazı kısımları toprağa ya da ana kayaya oyulup duvar örülerek, ön kesimlerinde ise kot farkını ortadan kaldıracak yüksek duvarlar örülerek oluşturulmuşlardır. Taş ve tuğla ile örülmüş ve harçla sıvanmışlardır. Taşıyıcı ayaklar, tonoz ve kemerler tuğladan, duvarlar ise genellikle moloz taş ve harçtan inşa edilmiş ve genellikle çok tabakalı kalın, seramik katkılı, geçirgen olmayan sıvayla (opus signinum) sıvanmıştır. Beyaz, gri ve kırmızı renkli sıvanın genellikle çok katlı uygulandığı görülmüştür. Bazı örneklerde sıva katlarının çoğalması teknik değil dönemsel nedenledir. Özellikle Bizans dönemi kullanımlarında sarnıç sıvalarının onarıldığı söylenebilir[62].

Su depolamaya yönelik olarak neredeyse bütün anıtsal yapılarda görüldüğü üzere, çatıya biriken suyun, çörtenler vasıtasıyla drene edilmesi yöntemidir. Bu teknik, İki Katlı Agora Stoası'nın Agora meydanına bakan cephesinde kullanılmıştır. Ayrıca Asklepieion'da avluda bulunan sarnıçlarda da çatılardan gelen su kullanılarak doldurma yöntemine gidildiği düşünülmektedir. Kazılar sırasında bulunmuş olan in situ künkler ve sarnıçların içerisindeki künkler suların bunlar aracılığı ile sarnıçlara aktarıldığını göstermektedir (Lev. 6.A-B-C-D-E-F). Benzer örneklerine Aigiai ve Priene agoralarına rastladığımız künk sistemi ile sular belli bir kanalizasyon hattına oradan da sarnıçlara aktarılıyor olmalıydı.

Bu verilerden hareketle bütün sistem, sadece binanın muhatap olduğu suyun drene edilmesi değil, aynı zamanda kentin en önemli sorunlarından biri olan su ihtiyacının karşılanmasında da önemli rol oynamaktadır.

[62] Çevik 2015, 440.

İKİNCİ BÖLÜM
AGORA VE STOA KAVRAMLARI

2.1. Agora

Agora kelimesini yalnızca "pazaryeri" ve "kent merkezi" olarak tanımlamak oldukça eksik bir tanımlama olacaktır. Antik Yunan kentlerinde sadece herkese açık bir alan olmayıp bir yaşam merkezi olan[63] agoralar, "toplantı" ya da " toplanılan yer" olarak tanımlamak daha doğru olacaktır[64]. Agora ismi ilk kez Homeros[65] destanlarında geçmiştir[66]. Homeros agora kelimesini iki anlamda da kullanmıştır. Agora çarşı, pazar anlamını İ.Ö.5.yy.' da kazanmıştır[67].

Kentin bütünü gibi, agora da basit biçimde ortaya çıkmıştır. Tek gereken, oldukça düz, açık bir alandır. Agoranın geniş anlamda, kent yaşamına ve yerleşme alanlarında kıvrılıp giden, sonra da kırlara doğru yayılan ana caddelere uygun bir odak sağlaması gerektiğinden, olanak varsa, kentin az çok merkezindeki bir alandan yararlanılmıştır[68].

Pausanias eski ve yeni olmak üzere iki agora tipinin varlığından söz eder[69]. Pausanias'ın sınıflandırmasına göre Girit'teki Lato Agorasıdüzensiz birçok yapıdan meydana gelen, bir bütün oluşturmadan halkıntüm eylemlerinin geçtiği toplanma alanlarına sahip olan eski tipte Arkaik agoralara örnektir[70]. Lato Agorası bir teras üzerine kabaca beşgene benzeyen bir formda oturtulmuştur.

Arkaik Dönemde halkın sosyal açıdan gelişmesi tam sağlanamamıştı. İlk dönemlerde kentlere hâkim olan akropollere göre biçimlenen agoralar, kentin önemli bir unsuru olmaya başladıklarında akropol kentin bir eki, agora ise merkezi olmuştur[71]. Agora o dönem için sosyal hayatın tümünün geçtiği tek bir kamu yapısıydı. Agora için gereken tek şey açık bir alan ve konuşmacılar için kürsü ve dinleyiciler için uygun oturma yerleridir[72]. Agora, tüm kamu yapılarının işlevlerini bünyesinde barındırması yanında dini törenler de aynı alanda yürütülebilirdi. Gerektiğinde bir meclis olurdu, gerektiğinde bir eğitim yapısına dönüşürdü.

---

[63] Anabolu 1996, 5.
[64] Akarca 1987, 15.
[65] Homeros, İl.9.32-3. (Homeros'un İlyada Destanı'nda (İ.Ö. 8. yy.) αγορα, (αγείρω "toplanmak" fiilinden türemiştir.)
[66] Er 2004, 32.
[67] Akarca 1987, 19.
[68] Wycherley 1993, 45.
[69] Pausanias, X.4,1; Bingöl 1998, 51.
[70] Wycherley 1993, 49 şek.10.
[71] Wycherley 1993, 45.
[72] Wycherley 1993, 46.

Kamu yapıları tam anlamıyla oluşmamış ve agora yapısından ayrılamamışlardır[73]. Klasik döneme geçilirken Arkaik dönemde tanımsız olan kamu yapılarının halkın organizasyonu sonucu ihtiyaçlarının biçimlenerek mekâna dönüşmesinden ötürü tanımlı hale gelmesi, artık kentin ana unsurlarının tapınaklar ve konutlar değil de, kamu yapılarının olmasını sağlamıştır. Kentin merkezinde konumlanan agoranın, kentin gelişmesine paralel büyümesi zordu. Zaman içerisinde agoranın içerisinde gerçekleşen tümfonksiyonlar, birer birer agoranın çeperlerini yırtarak, her bir fonksiona bir mekan tanımlayarak, kentiniçerisinde agora çevresinde konumlanan yeni sosyal/kamusal mekanlar haline dönüşmüşlerdir[74].

İ.Ö. 5. yy.'ın başında kentteki sokakların genişlikleri Ephesos, Priene, Milet ve Magnesia kentlerinde yüzyılın sonuna doğruşehrin ortasından ana trafiğin geçtiği bir sokağın diğerlerinden daha genişolması ihtiyacının doğmasıyla, uygulamada şehrin ortasından geçen bir sokak yandaki adaların daraltılmasıyla Ephesos'taolduğu gibi genişletilmiştir. Milet ve Priene gibi liman şehirlerinde faaliyetler limanın gerisinde oluştuğu için tek aks yeterli kalmamıştır ve daima şehrin ortasından ve agoranın bir kenarından geçen ana cadde; daha dar ve daha kısa olan ikinci aks ise agoranın bir köşesinde kesişerek kurgulanmıştır. Bazı daha gelişmiş ve nüfusu kalabalıkkentlerde, birbirini dik kesen sokaklarıçapraz keserek, kentin iki önemli kentsel mekânını birbirine bağlayan ana cadde niteliğinde bir cadde oluşturularak, iki merkez arasındaki mesafe kısaltıldığı gibi yan sokaklardan trafiğin merkeze akması da sağlanmış[75], böylece ızgara planının sakıncalı yanlarından biri olan ulaşım zorluğu az çok hafifletilmiştir[76]. Ephesos'taki Kuretler Caddesi[77], Kremna ve Olynthos[78] kentlerinde bir cadde bu şekilde çapraz olarak birbirine bağlanmaktadır[79].

Hellenistik dönemde mimari, dinsel etkilerden kurtulmuş, İ.Ö. 2.yy. da tapınak boyutları gözle görülür bir biçimde küçük oranlara indirgenmiştir. Dinsel yapılar artık kentin en önemli yapıları olma özelliğini yitirmişken, stoalar, pazar yerleri, gymnasiumlar, tiyatrolar ve meclis binaları gibi halka açık yapılar önem kazanmaya başlamıştır. Kent merkezi artık agora ve çevresindeki kamu yapılarıyla bir bütündür ve agora işte bu bütünün merkezidir[80].

Başlangıçta agoranın konumu akropol çevresinde ve ana girişe yakınken, daha sonra kentin daha düz kısımlarında konumlanmaya başlamıştır[81].

---

[73] Doxiadis 1972, 17.
[74] Owens 1994, 73-74.
[75] Wycherley 1993, Şek.11.
[76] Wycherley 1993, 19.
[77] Akarca 2000, 50.
[78] Gallion 1993, 16.
[79] Akarca 2000, 50.
[80] Akurgal 1993, 452.
[81] Wycherley 1993, 6.

Halkın boş zamanlarında stoalarda, çınar ağaçları altında siyasal, ticari ve toplumsal işler için toplandıkları yer olan agoralarda, kamusal yapılar yanındakutsal alanlar da yer almaktaydı. Et, balık vb. maddeler agorada satılırdı. Agorazein, ara sıra, agorada gezinmek anlamına gelmekle birlikte, pazara gitmek, satın almak da demektir. Atina agorasında belirli eşyaların satışı veya yapımı için belirli yerler ayrılmış ve bu yerlere gördükleri işlevlere göre (balık, sebze – bu arada soğan, sarımsak, v.b. – tunç, köle gibi) adlar verilmiştir. Birçok kentte denetim uygulayan ve dürüst alışveriş yapılmasını sağlayan "agoranomos" adı verilen resmi görevliler vardı. Ayrıca, Atina'da özellikle ticaretin etkin biçimde yapılması için tahıl, ağırlık ve uzunluk ölçülerini denetleyen görevliler de çalışıyorlardı. Yazıtlardan, agoranomos'un agorayla, sokakların temiz ve düzenli tutulmasıyla ilgilendiklerini, işverenlerle işçiler arasındaki ilişkileri yakından gözlemlediklerini öğreniyoruz[82].

2.2. Stoa

Basitçe ince, uzun dikdörtgen planlı, üç yanı duvarlarla çevrili, bir tarafında sütun dizisi bulunan bir yapı olarak tanımlanabilen stoa, yalnızca açık bir sütunlu galeriyi içeren ve sık rastlanış biçimiyle, sütunları bir çatıyla arka duvara birleştirilmiş, üstü kapalı, sıcağa karşı koruyucu bir gölgelik, rüzgâr ve fırtınaya karşı hazır bir sığınak olabilen çeşitli amaçlara uyarlanabilen, agoraları sınırlayan ve form olarak tanımlayan[83], basit bir yapıdır. Stoaların kökeni tam olarak bilinmemekle birlikte, Yunan mimarisinde en erken örneklerine İ.Ö. 700'de rastlanmaktadır. Bu yapı formunun nasıl oluştuğu tam olarak bilinmemektedir. Babil, Tell Halaf, Mari ve Kargamış gibi erken doğu medeniyetlerinin mimarilerinde stoalarla benzerlikler olduğu ve hatta bu yapı tipinin öncüleri oldukları yönünde iddialar[84] olsa da gerçek anlamda onlarla karşılaştırılabilecek bağımsız yapı tiplerine rastlanmamıştır.

İ.Ö.2.binde hem doğuda, hem de batıda Girit-Miken uygarlıklarında yalın tanımlarına uygun olarak sütunlu galeriler şeklinde kullanılmışlardır. Sütunlu galeri olarak tanımlayabileceğimiz bu tür mimari öğeleri Orta Minos III ve Geç Minos III devirlerinin saraylarında görmekteyiz[85]. Girit'te İ.Ö.16.yy.'a tarihlenen Phaistosve Mallia[86] Saraylarındaodalar etrafı sütunlarla çevrili merkezi avluya açılmakta idi[87]. Bu saraylardaki sütunlu galeriler diğer bölümlere geçişi sağlamakla beraber aydınlatmayı sağlama amaçlı idi. İ.Ö.2.binde Miken saraylarının merkezi avluları etrafında Girit örneklerine benzer portikolar

[82] Wycherley 1993, 6.
[83] Roth 2006, 25.
[84] Sezgin 2010, 9.
[85] Matz 1962, 239.
[86] Wycherley 1993, 46.
[87] Marinatos 1973, 125-128.

yapılmıştır. Tiryns akropolünde silah deposu olarak nitelenen oda kümeleri önündeki sütunlu galerilerin[88] derinliği Hagia Triada[89] sarayında bulunan ve Hellenistik çağ stoalarına benzeyen yapı gibi azdır. Bu Girit ve Miken örnekleri İ.Ö. 2. binde Yunanistan'da sütunlu galerilerin yaygın olarak kullanıldıklarını kanıtlamaktadır. İ.Ö.2.binde kullanılan sütunlu galerilerin kullanım amaçlarına uygun örnekleri Mısır, Mezopotamya ve Anadolu'da oldukça yaygın olarak görmekteyiz. İ.Ö.4.binden itibaren Mezopotamya'nın saray ve tapınak mimarilerinde kullanılmıştır[90]. Nippur'daki İnanna tapınağında[91], Hafaği'deki Sin tapınağında ve Mari'deki İştar tapınağında, Uruk'ta Eanna tapınağında sütunlu galerilere rastlanmıştır[92]. Suriye'de Tell Maradikh'te yapılan kazılarda İ.Ö.3.binin üçüncü çeyreğine tarihlenen büyük bir saray avlusunun iki yanı ortaya çıkarılmıştır. Galerilerin bir tarafı odalara bağlanırken diğer tarafında bulunan podyumun kral tarafından törenlerde kullanıldığı düşünülmektedir[93]. Tell Açana'nın 12. katmanında bulunan saraydada sütunlu galeri tespit edilmiştir[94]. Aynı şekilde Ras Şamra'daki saray ve diğer önemli yapıların iç avlularında sütunlu galeriler kullanılmıştır[95]. İ.Ö.2.binden itibaren Mısır tapınak ve saraylarında da sütunlu galerileri görmekteyiz. 18. sülale zamanında (İ.Ö.1552-1306) Kraliçe Heçapsut'un Dair El Bahri'deki tapınağının terasları çevresinde sütunlu galeriler oluşturulmuştur[96]. Aynı dönemde III. Amenophis tarafından yaptırılmış ve en büyük anıtlardan birisi sayılan Luxor Tapınağının büyük avlusu üç taraflı olarak sütunlu galeri ile çevrelenmiştir[97]. Hellenistik Dönem U biçimli stoa olarak adlandıracağımız stoalarla benzerlik gösteren galeri Tiryns ile karşılaştırılabilinir[98].

Anadolu'da tespit edilmiş olan en eski sütunlu galeri İ.Ö.3. bine tarihlenenTroya IIc katmanının güneybatı köşesinde, ortalarında birer ahşap sütun bulunan dil gibi uzanmış duvarlarla birbirinden ayrılmış üç bölümden oluşan galeridir[99]. Belirlenebilmiş en önemli sütunlu galeri İ.Ö.15.yy.'a tarihlenen Beycesultan'daki[100]sarayın merkezini oluşturan avlu çevresindeki sütunlu galeridir. İşlev yönünden Girit ve Miken örnekleri ile benzerlik

[88] Matz 1962, Şek.41.
[89] Matz 1962, Şek.23.
[90] Güngör 1989, 20.
[91] Martin 1951, 127.
[92] Heinrich 1982, 198-238 Şek.173.
[93] Matthie 1980, 69.
[94] Naumann 1971, 409.
[95] Lagarce 1982, 31.
[96] Lange-Hirmer, 79 Şek.27-28.
[97] Smith 1998, Şek.50.
[98] Güngör 1989, 20.
[99] Naumann 1998, 352-353 Res.455.
[100] Uçankuş 2000, 437.

göstermektedir[101]. Bu tür sütunlu galeriler Büyük İmparatorluk Döneminde Hitit saray ve Tapınak mimarisinin ayrılmaz birer parçasıdırlar. Boğazköy Büyükkale'deki sarayda İ.Ö.12. yy. son çeyreğinde boş alanların yan kısımlarında kullanılmışlardır[102]. İ.Ö.2. binden itibaren Alacahöyük'teki tapınak saray yerleşiminde rastlanmaktadır[103].

Bu örnekler ışığında yapılara bağımlı olan sütunlu galerilerin gerek İ.Ö.4. binden Eski Ön Asya ve gerekse İ.Ö.2. binde Girit ve Miken saraylarının ortalarındaki avlulara açılan oda kümeleri önünde yer almaları ortak bir özelliktir. Başka bölümlere geçişleri sağlama, aydınlatma ve kötü hava koşullarından etkilenmeme gereksinimlerinden kaynaklanan İ.Ö.2. bin yılı sütunlu galeri geleneğinin İ.Ö.1. binde devam edip etmediği konusu karanlık dönemden dolayı bilinememektedir. Deniz Kavimleri Göçü ile son bulan Hitit İmparatorluğu, Güney Doğu Anadolu ve Kuzey Suriye'de kent devletleri (Geç Hititler) olarak varlıklarını sürdürmüşler ve yerel kültürlerle bütünleşerek devam etmişlerdir[104]. İ.Ö.2. bin Hitit geleneğini devam ettiren Zincirli Hilani IV[105]yapısının İon stoalarına kaynaklık edebileceği ileri sürülmüştür[106]. Fakat Zincirli Hilani IV yapısındaki galeriler Hitit örneklerinde olduğu gibi yapının diğer bölümleri ile bağlantılı olduğundan ve bir gereksinim sonucu ortaya çıktığından stoaların kökeni olarak gösterilmesi olanaksız gibidir.

Sütunlu galerileri, İ.Ö.1. bin Anadolu'sunun egemen güçleri olan Frig ve Urartu mimarlığında da görmekteyiz. En çarpıcı örnek Erzincan Altıntepe'de karşımıza çıkmaktadır. Dört tarafı sütunlu galeri ile çevrilmiş olan Altıntepe Tapınağı[107] İ.Ö.8.yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmektedir[108]. Urartuların diğer bir önemli kenti olan Arin-Berd'de bulunan Haldi'nin Tapınağında[109] iki sıra sütunlu bir sütunlu galeri bulunmaktadır. Her iki sütunlu galeri de şekil yönünden farklı olsalar da işlev yönünden aynı amaca hizmet etmekteydiler ve dini işlevleri vardı. Dini törenleri izlemek için tapınağa gelen halkın törenleri dışarıdan izlerken olumsuz hava koşullarından etkilenmemek için yapılan Urartu Sütunlu galerileri ile Yunanistan'ın olumsuz hava koşullarından etkilenmeden törenlerin izlenebilmesi için yapılan İ.Ö. geç 7.yy. İonia stoaları arasında bir benzerlik olduğu açıktır. Friglerde de sütunlu galerilerin varlığı bilinmektedir. Günümüzde bilinen en çarpıcı örnek Midas Kenti Yazılıkaya Anıtı önündeki sütunlu galeridir. Yazılıkaya Anıtı sütunlu galerisi içerisinde taşınabilir Tanrı heykeli

[101] Naumann 1971, Şek.529.
[102] Bittel 1976, 121.
[103] Naumann 1971, 402.
[104] Akurgal 1969, 13.
[105] Güngör 1989, Lev.7.
[106] Akurgal 1973, 37.
[107] Karaosmanoğlu-Korucu-Yılmaz 2014, Res.2.
[108] Özgüç 1966, 12.
[109] Forbes 1983, 69-71.

bulunduğu varsayıldığında Friglerdeki sütunlu galerilerin de dini bir işlevi olduğunu söyleyebiliriz.

Stoaların geometrik dönem mimarisi ve doğu kökenli çadır yapılarıyla da ilişkisinin olup olmadığı konusunda çok fazla kanıt bulunmamaktadır. Gerçek anlamda bir yapı olarak stoa karşımıza Arkaik dönemde kutsal alanları çevreleyen sütunlu yapılar olarak çıkmaktadır. Küçük Asya'da Didyma[110], Smyrna[111], Samos; Yunanistan'da Argos, Atina Akropolisi, Megara, İyon adalarında Naksos ve Delos İ.Ö.7. ve 6.yy. stolalarına verilebilecek örneklerdir. Bu dönemde daha sonraki dönemlerde olduğu gibi genel olarak çevre yapıları ve açık alanların etrafını sınırlayan yapılar olarak görev yapmışlardır[112].

İ.Ö.5yy.'dan itibaren hızlı bir gelişim göstermiştir. Stoalara açılan odalar, işlik, atölye, parfüm, mücevherat, kumaş, el sanatları ürünleri satılan dükkân, tahıl ambarı, depo vb. olarak kullanılmıştır[113].

Stoaların günlük gereksinimlere bağlı olarak, basit bir ahşap galeriden başlayan gelişimi İ.Ö. 5.yy. dan itibaren ihtiyaçlara bağlı olarak mekân içinde ortaya çıkan bir veya birden fazla sütun sırası ile enine ve boyuna büyümesi, kanatların ilavesi ve taş yapı malzemesinin kullanılması ile devam eden gelişimi, İ.Ö.5.yy. sonunda[114], ilk anıtsal örneği Atina agorasında görülen, sütunlu galerinin arkasına stoa uzunluğunca devam edenmekân dizisinin ilave edilmesi ile ticaret yapısı olma yolunda önemli bir noktaya gelmiştir. Sayıları giderek artan bu tip stoa yapılarının Hellenistik Dönemde günlük ihtiyaçlara ve arazi eğimlerine bağlı olarak çok katlı bir tür işhanı haline gelmeye başladıkları görülmektedir[115]. Assos, Alinda ve Aigiai Agoraları bu tipe iyi birer örnektirler[116]. Mimarlık açısından zengin ürünler veren Bergamalı mimarlar kentlerinin inşa edildiği zorlu arazi şartlarında yapılarını inşa ermelerinden kazanmış oldukları birikimler ile eğimli arazilerde kurulu diğer kentlerin stoalarını ve diğer mimari yapıların inşasına öncülük etmişlerdir. Çok katlı stoaların en iyi örneği olan Attalos Stoası[117] İ.Ö.2.yy.'ın ortalarında Bergama Kralı II. Attalos tarafından yaptırılmıştır[118]. Milet, Magnesia[119] ve Priene[120]stoaları tek katlı ve çok sayıda dükkâna sahip stoalardır. Roma döneminde peristile benzer kapalı agoralardaki ticari fonksion içeren stoa

---

[110] Akurgal 2000, 384.
[111] Akurgal 2000, 297.
[112] Sezgin 2010, 9.
[113] Keskin 2008, 34.
[114] Mansel 1971, 97-251.
[115] Ersoy 1995, 50.
[116] Coulton 1976, 55.
[117] Coulton 1976, 69; Wycherley 1993, 69.
[118] Ersoy 1995, 51.
[119] Akurgal 2000, Şek.332.
[120] Coulton 1976, Res.103; Wycherley 1993, Lev. IIb.

yapılarının Efes ve Smyrna agoralarında olduğu gibi tek veya çok katlı oldukları görülmektedir. İşhanı özelliğinde nitelendirebileceğimiz stoalar yalnızca agoralarda değil Milet gibi liman kentlerinde liman civarında da görülmekteydi[121].Yunan stoalarının uzunlukları İ.Ö. 7. yüzyılda Didim'de olduğu gibi yaklaşık 16 metre ile Korinth Güney Stoası[122]ve Hellenistik Thermos Stoası'ndakigibi 160 metre arasında değişiklik göstermektedir. Yapılar genellikle tek katlıydı, ilk olarak İ.Ö. 300'den sonra Atina Attalos Stoasında olduğu gibi iki katlı tasarlanmıştır ve bu tip örneğe az rastlanmaktadır. Söz konusu örnekler Dor veya İyon düzeninde yapılmışlardır. İki katlı yapılarda temelde Dor, üst yapıda ise İyon düzeninin görüldüğü karışık düzenli formlar azımsanmayacak yoğunlukta göze çarpmaktadır. Gösterişli adak yapıları olan stoalarda kullanılan yapı materyalleri gelişim süreci içerisinde değişim göstermiştir. Kerpiç ve ahşaptan yapılan basit yapıların yanında masif, mermer etkisi veren alçı sıvalı ve İ.Ö. 5.yüzyıldan itibaren de yoğun olarak mermerden yapılar görülmektedir. Plan olarak uzun düz "I" (Priene Kuzey Stoa) formların yanında "L " (Milet Stoası)[123]formuna ve "π" (pi) formuna da (Menderes Magnesiası Agora Stoası) rastlanmaktadır. Bu iki form da açık alan veya meydanların etrafını çevrelemek ya da sınırlamak için çok uygundur[124].

Stoalarınportiklerin arkasında çok sayıda mekana sahip olması eski pazar geleneğinin bir devamı olan seyyar tezgahların sabit mekanlara dönüşmesine neden olmuştur. Stoaların portiklerinin gerisinde sabit mekan olsun olmasın ticari fonksionları dışında kötü hava koşulları karşısında korunmak, barınmak, dinlenmek, dini, siyasi ve arkadaş toplantılarında, önemli heykellerin saklanmasında, sportif müsabakalarda, resim galerisi[125], resmi ofis, kutsal mekan[126], mahkeme olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bunların yanı sıra halk duyurularının yapıldığı ve savaş ganimetlerinin sergilendiği yerdir. Portikosunun gerisinde mekanları olan stoaların ticari fonksionları olmayanlara göre daha fazlaydı. Sadece portikodan ibaret olan stoalarda işportacılık gibi geçici ticari faaliyetler yapılabiliyordu. Mekana sahip stoalar ise ticari fonksionları rahatça barındırabilecek plana sahiplerdi[127].

Kentin alışverişmerkezi olan agoralarda buraya gelenlerin yemek ihtiyaçlarını karşılayacak mekanlara da ihtiyaç vardı ve portiklerin gerisindekimekanlar

[121] Wycherley 1993, 99-108.
[122] Coulton 1976, Res.24.
[123] Coulton 1976, Res.86.
[124] Sezgin 2010, 10.
[125] Atinadaki Stoa Polikile (Resimli Stoa) nin duvarları mitolojik konular içeren duvar resimleri ile kaplı idi. Zenon'nun stoacılar okulu'nunfelsefik yapısı bu stoa'da şekillenmiştir.
[126] MagnesiaAgorası'ndaki kuzey ve batı stoalarında birer oda kutsal mekan olarak işlev görmüştür. Priene agorasındaki Kuzey stoa'nın bazı mekanları kutsal objeler barındırıyordu.
[127] Ersoy 1995, 51.

lokanta/taverna/fast food amaçlı kullanılıyor olmalıydı. Yunanistan'daki Korinth antik kentinin Güney Stoasında portiklerin gerisindeki mekanlarda yemek yendiğine dair buluntular ele geçirilmiştir. Herbiri iki odalı olan bu mekanların dipteki odalarında su kuyuları vardı ve bu kuyular soğutma amaçlı kullanılabiliyordu. Bu odada yemekler pişirilirken, ön oda ve portikte servis yapılıyordu. Her dükkânın arkasında içinde tuvalet bulunan ve servis yapılan küçük bahçe bulunuyordu. Priene Agorası Batı Stoasında bir odanın içki satılmasında kullanıldığı bilinmektedir. Portiklerin gerisindeki mekânlar dışında seyyar olarak satıcılık yapanlardan gelir elde etme amaçlı olarak muhtemelen kira geliri alınmış olabilir. Stoalarda satılan mallar aynı zamanda stoaya ismini de verebiliyordu. Zahireciler Stoası, Çömlek Stoası, Arpa satıcılarının Stoası gibi[128].

Antik çağın ticari ve insan ilişkileri ve gereksinimleri günümüzle benzerlik göstermektedir. Temelde değişmeyen üretim ve tüketim arasındaki doğrusal ilişki, antik dönemden günümüze kadar benzer bir çerçeve çizmektedir. Agora ve stoların plan şeması, fonksionları Osmanlı ve günümüz çarşı, pazar, işhanı ile benzer ilişkidedir.

2.3. Likya Bölgesindeki Agora ve Stoa Örnekleri

Likya kentlerinin antik dönemde en azından birer agoraya sahipoldukları düşünülebilir. Ancak kazı çalışmaları henüz tamamlanmadığından bazı kentlerin agorası bugün için belirlenememektedir. Bazı kentlerde ise agoranın varlığı kesin olarak bilinmez, ancak birtakım verilerden yola çıkılarak yeri hakkında yorumlar yapılır.

Balbura[129], Kadyanda[130], Pinara[131], Kibyra[132], Sidyma[133], Oinoanda[134],Tlos[135], Ksanthos[136], Patara[137], Arykanda[138] (Lev. 7.A), Kyaneai[139] (Lev. 7.B), Myra[140], Andriake[141],

[128] Ersoy 1995, 52.
[129] Hellenkemper-Hild 2004, 195; Hamamın doğusunda sokağın diğer tarafındadır. Bayburtluoğlu 2004, 185
[130] Wurster 1980, 32; Kentte muhtemelen iki agora bulunur. Birinci agora tiyatronun kuzeybatısında, stoayla bitişik durumdadır. Bayburtluoglu 2004, 288; ikinci agora ise olasılıkla bouleterionun doğusundadır. Bayburtluoğlu 2004, 289.
[131] İki kayalığın ortasındaki düzlüktedir. Bayburtluoğlu 2004, 273; Hellenkemper-Hild 2004, 811.
[132] Tiyatronun doğusundaki düzlükte bulunur. Bayburtluoğlu 2004, 190.
[133] Hellenkemper-Hild 2004, 846.
[134] Sur içinde, kentin en çok daralan kesimindedir. Bayburtluoğlu 2004, 181; Hellenkemper-Hild 2004, 752.
[135] Wurster 1976, 36; bazilikanın doğusunda, insitu halde köşe sütunları duran ve birkaç sütun izinin de görülebildiği yer agora alanıdır; Wurster 1977, 189; Bayburtluoğlu 2004, 280.
[136] Kent Yukarı Agora, Aşağı Agora ve Roma (Batı) Agorası olmak üzere üç agoraya sahiptir. Courtils 2005, 41 vd.; Courtils 2003, 244 vd.; Courtils 2003b, 81.
[137] Tiyatro ve Bouleterion önünde bir Devlet agorasının olduğu düşünülür. Işık 2004b, 39 (Şevket Aktaş, Ana Cadde: s. 39-40).
[138] Kentte bir devlet agorası bulunur. Bayburtluoğlu 2003b, 111 vd.
[139] Kentin aşağı ve yukarı agora olmak üzere iki agorası bulunur. Kupke 1992, 211vd.; kentin ortalarındaüzerine Erken Bizans döneminde yapılaşma sözkonusu olmuş bir Hellenistik Kryptoporticuslu dörtgen agorabulunur. Hellenkemper-Hild 2004, 673.
[140] Myra'da kalıntıları günümüze ulaşmayan agora tiyatronun doğusunda yer alır. Borchhardt 1975, 56.

Phaselis[142], Olymphos[143](Lev. 7.C), Marmara (Kavaklıdağ)[144], Kitanaura[145], Lydai[146], Neisa[147], Antiphellos[148], Aperlai[149],Apollonia[150], Idebessus[151], Avsar Tepesi[152] (Lev. 7.D), Gavurpazarı[153] bölgede agoraya sahip oldukları bilinen kentlerdir. Limyra'da ise henüz tespit edilememiş olmakla beraber devlet agorasının doğu kentte, hamamların güneyinde, doğudaki kapıdan kente ilerleyen büyükcadde üzerinde olduğu varsayılır. Ticaret agorasının da bundan çok uzakta olmamasıgerektiği vurgulanarak, güneyde Limyra'nın ana kolu üzerindeki Roma köprüsünün bulunduğu ve güney metropolünbaşladığı, yük gemilerininrahatlıkla çekilebildiği bir yerde olması gerektiği üzerinde durulur[154]. Apollonia'da ise agoranın yeri olarak tiyatronun kuzeybatısı düşünülür[155].

Tablo 2.1 Likya Kentleri Bilinen Roma Dönemi Agora ve Stoa Sayıları[156]

Kentler	Agora	Stoa	Topografik Konum
Akalissos	-	-	Dağlık
Andriake	1	-	Kıyı-Yamaç
Antiphellos	-	1	Kıyı-Yamaç
Aperlai	-	-	Kıyı-Yamaç
Apollonia	1	-	Dağlık
Ameai	-	-	Dağlık
Arykanda	2	3	Dağlık-yamaç
Balboura	1	-	Dağlık

[141] Kupke 1992b, 56; Borchhardt 1975, 65.
[142] Schäfer 1981, 91 vd.
[143] Geç antik dönemde üzerine yapılaşma sözkonusu olmuş, Phaselis'dekine benzer bir agora vardır. Hellenkemper-Hild 2004, 760.
[144] Bayburtluoğlu 2004, 67.
[145] Hamamın hemen güneyindedir. Bayburtluoğlu 2004, 56.
[146] Bayburtluoğlu 2004, 291; Bean 1998, 48.
[147] Tiyatronun doğusundadır. Bayburtluoğlu 2004, 171.
[148] Zimmermann 2004, 103; Bir kaya sırtının ortasında yer alır. Hellenkemper-Hild 2004, 441.
[149] Hellenkemper-Hild 2004, 444.
[150] Tiyatronun kuzeybatısında agora olabilecek bir yapı görülür. Hellenkemper-Hild 2004, 447.
[151] Tiyatronun yanında onur yazıtlı bir agora bulunur. Hellenkemper-Hild 2004, 563.
[152] Hellenkemper-Hild 2004, 473.
[153] Kapı ya da sonradan işlevi değiştirilmiş bir yapı olarak tanımlanan yapıdan doğuya doğru biraz ileridedir. Bayburtluoğlu 2004, 100.
[154] Borchhardt 1999, 100.
[155] Hellenkemper-Hild 2004, 447.
[156] Alp 1998, Tablo 1 (Tablo güncellenmiştir.); Aşkın 2006, Levha 32-33.

İdebessos	-	-	Dağlık
Kadyanda	1	-	Dağlık
Korydalla	-	-	Düz Alan
Kyaneai	1	1	Dağlık
Letoon	-	1	Düz Alan
Limyra	1	-	Düz Alan
Myra	1	1	Düz Alan
Nisa	1	-	Dağlık
Oenoanda	2	-	Dağlık
Olympos	-	-	Kıyı-yamaç
Patara	2	2	Kıyı-Düz alan
Phaselis	2	--	Kıyı-Düz alan
Phellos	-	-	Dağlık
Pınara	1	1	Dağlık
Rhodiapolis	1	3	Dağlık
Sidyma	-	1	Dağlık
Simena	-	-	Kıyı-yamaç
Sura	-	-	Kıyı-Yamaç
Tlos	1	1	Dağlık
Xanthos	3	-	Dağlık

Likya bölgesinde Ksanthos Roma (Batı) agorası[157] dışında klasik döneme tarihlenebilen bağımsız bir agora yapısına rastlanmamıştır. Kyaneai'nin güneyinde Avşar Tepesi üzerinde bulunan düz ve geniş bir alanı araştırmacılar agora olarak

[157] Ksanthos' ta İ.Ö.400 civarına tarihlenen Yazılı Dikme anıtında Roma(Batı) Agorasından *"Deniz Avrupa'yı Asya'dan ayıralı beri henüz lyklerden hiç kimse agoranın surlarına on iki tanrı steline benzer, zaferlerini dile getiren bir anıt dikemedi"* şeklinde bahsedilmektedir. Bu da agoranın Klasik Döneminin olduğunu göstermektedir. Courtils 2003, 49-50.

yorumlamışlardır[158]. Klasik dönemde düz ve geniş alanlar agora işlevi görmüş olabilir. Bölge genelinde bilinen Hellenistik Dönem agorası Arykanda'dadır (Lev. 8.A). Kentin batısında üst kısımları kayaya oyulmuş dükkânları ve ahşap stoası ile 30x200 metre boyutlarındaki ticaret agorası olarak adlandırılan alanın konumu, kazılarda ele geçen çok sayıdaki Hellenistik ve daha erken döneme ait sikke ve seramik buluntularının gösterdiği gibi her dönem için Arykanda'da sosyal ve ekonomik yaşamın merkezi olmuştur[159]. Ortasında Tyche'ye adanmış küçük bir tapınağın bulunduğu devlet agorası tiyatronun alt kısmında oldukça geniş teras üzerinde yer almaktadır. Bu geniş alanın kuzey, doğu ve batısı stoalarla çevriliyken Arykandos vadisine bakan kısmında böyle bir düzenlemeye gidilmemiştir. Doğu-batı aksı üzerinde geç dönem yapılaşma nedeniyle oldukçatahrip olmuş olan 30x30 metre ölçülerinde podyumlu bir tapınak çevresinde U formlu bir stoa bulunmaktadır. Vadiye bakan taraf devlet agorasında olduğu gibi boş bırakılmıştır[160].

Etrafı stoa ile çevrili Roma Dönemi agoraları, Kadyanda, Tlos, Pınara, Ksanthos, Patara, Kyaneai, Myra, Andriake, Arykanda ve Phaselis kentlerinde karşımıza çıkmaktadır. Roma Dönemi kentlerinin vazgeçilmez öğesi olan agoralar, çoğu zaman kent merkezinde görülür. Agoraların dışında, kenarlarında dükkan ve işliklerin olduğu caddelere birçok Likya kentinde rastlamaktayız. Arykanda bu duruma iyi bir örnektir. Ayrıca tezin konusunu oluşturan Rhodiapolis Agorasının etrafındaki stoalarda ticari faaliyet yapılabilecek işlik yok denecek kadar azdır. Rhodipolis'te olduğu gibi bir çok Likya kentinde dükkan ve işlikler bir plan dâhilinde değil de kentin gereksinimlerine göre kent içerisinde konumlanmıştır.

Kadyanda[161] kentinin ana aksını doğu-batı doğrultusunda yaklaşık 9 m.genişliğinde ve 200 m. uzunluğundaki taş döşeli cadde oluşturmaktadır. Caddenin güneyinde stoalar, stoaların ortasında agora bulunmaktadır. Agoranın batısındaki stoa arazi eğimine uygun olarak iki katlı olarak inşa edilmiştir. Güneydeki stoa ise iki bölümlü uzun yapısıyla Tlos kentindeki stoayı çağrıştırmaktadır. Agoranın konumu cadde aksına uymamaktadır, fakat önündeki alan boş bırakılarak organik bir bağ kurulmaya çalışılmıştır[162].

Tlos[163] kentinde kuzey-güney yönde 400 m. doğu batı yönde 350 m. boyutlarındaki alan büyük ölçekli Roma yapılarının yerleşimi için uygun alan sağlamıştır. Bu geniş düzlüğün doğu sınırını stoa olarak adlandırılan iki katlı dikdörtgen yapı belirlemektedir. Arazi eğiminden yararlanılarak iki katlı inşa edilen yapının ilk katı stadionun inşa edildiği düzlüğe

[158] Kolb 1996, 30.
[159] Bayburtluoğlu 1991, 112; Alp 1998, 94.
[160] Alp 1998, 79.
[161] Hellenkemper-Hild 2004, 578 vdd.
[162] Alp 1998, 65.
[163] Korkut 2015, 5-147.

çıkarken, ikinci katı doğuda daha yüksekte bulunan yapılara geçit vermektedir. Bu şekilde kot farkından dolayı iki katlı olarak inşa edilen stoa örneğine bölge içerisinde Kadyanda ve Rhodiapolis'te rastlamaktayız. Pınara[164] kentinde kuzeydeki çöküntü alanının ortasında geniş ve düz alana sahip agora bulunmaktadır. Agora batı sınırını ana cadde ile aynı aksta olmayan stoa bulunmaktadır[165]. Roma şehir planlama ilkeleri doğrultusunda çöküntü alanında ana caddeye dik açılarla kesişen sokaklar yaratılarak bir kent meydanı yaratılmış olmak istense de oldukça eğimli arazi yapısı nedeniyle yapılar arasında organik bir bağ kurulamamıştır.

Ksanthos kentinin tam merkezinde bulunan ve ilk araştırmacıları tarafından "Yukarı Agora" olarak adlandırılan[166] ve en erken izlerin Erken Hellenistik Dönem'e giden alanda şu ana kadar yapılan çalışmalar sonucunda yapının ilk katmanının Augustus Dönemi'ne tarihlendiği belirtilmekte[167], bu döneme tarihlenen yapıların tahribata uğradığı ve daha sonra burasının yeni bir alana çevrildiği vurgulanmaktadır. Bu yeni yapılaşma, alanın tipolojik yapısı dikkate alındığında İ.S. 1. yy sonrasında inşa edilmiş olduğunu, ele geçen mimari bezemeli parçaların stil kritiğine göre İ.S. 3. yüzyıla kadar uzanabileceğini göstermektedir[168]. Yapının son evresinin ise, alandaki mimari parçalar üzerinde yapılan stil-kritik araştırmalarına göre, İ.S. 5. yy. olduğu tespit edilmiştir[169]. Yukarı Agora'nın hemen güneyinde konumlanan diğer bir agora yapısı daha bulunmaktadır. İlk araştırmacıları tarafından "Aşağı Agora" olarak adlandırılan bu yapı çok fazla tahribata uğramış olduğundan üzerinde yaklaşık tarihleme yapılamamıştır. Bu yapı diğer iki agora yapısına göre daha geniş bir alanı kaplamaktadır. Güney sınırı Nereidler Anıtı'na kadar uzanan, batı yönünde günümüzde oldukça tahrip olmuş yüksek teras duvarlarına sahip agora üzerinde tanımlanabilecek tek kalıntı, kuzey batı köşesi yakınlarındaki Erken Bizans Dönemine ait bazilikadır[170]. Kentin üçüncü agorası ise "Batı Agorası" olarak adlandırılır. Likya Akropolü'nün hemen alt kotunda bulunan alan yaklaşık 85x70 metre ölçülerinde ve denizden 55 m.[171]yüksekte düz bir arazi yapısına sahiptir. Roma Dönemi'nde alanda mimari değişikliğe gidilmiş ve yaklaşık kare planlıve dört tarafı sütunlarla çevrili, sadece kuzey bölümünde mekânlar bulunan ve günümüzde portiklerinin ve duvarlarının hepsi tamamen yıkılmış halde olan tek katlı bir agora yapısı inşa edilmiştir[172].

---

[164] Wurster-Wörrle 1978, 74 vdd.; Çevik 2002, 78 vdd.; Borchardt 2004, 145vdd.
[165] Alp 1998, 71.
[166] Cavalier- des Courtils 2010, 415. "Yukarı Agora" kazı çalışmaları için ayrıca bkz.: Cavalier, 2010, 184 – 197; Dönmez 2014, 2.
[167] Cavalier-des Courtils 2010, 415; Dönmez 2014, 2.
[168] Cavalier-des Courtils 2010, 415; Dönmez 2014, 2.
[169] Cavalier-des Courtils 2010, 415; Dönmez 2014, 2.
[170] Dönmez 2014, 3.
[171] Des Courtils-Cavalier 2001, 149.
[172] Dönmez 2014, 3.

Bölgede bilinen en erken stoa Letoon Kutsal alanında tapınak grubunun kuzeyinde yer alan İ.Ö. 3.-2.yy'a tarihlenen tek sıra sütunlu stoadır. Muhtemelen İ.S.141-142 yılındaki depremden sonra onarım görmüş ve arkasına bir sıra İon tarzında sütun sırası eklenmiştir. Arykanda'da yukarıda bahsedilen ahşap stoa bilinen Helenistik dönem stoalarının öncüsüdür.

Arykanda kent alanının güneyinde görülen tek sıra sütunlu stoa, Sidyma'da Claudius Tapınağı'nın karşısındaki Dor düzenli stoa ve RhodiapolisİIki Katlı Agora Stoası ile Opramoas Stoası herhangi bir yapıya bağlı olmadan inşa edilmiştir.

Merkezi konumları nedeniyle agoralar çoğunlukla ana caddelerle direkt bağlantılı yapılardır. Bölgede Phaselis buna iyi bir örnektir. İmparatorluk devrine ait Domitianus ve Hadrianus agoraları genel planla uyumlu bir şekilde kentin ana aksını oluşturan liman caddesinin hemen kenarında sıralanır ve aynı zamanda kapıları da söz konusu caddeye açılır. İmparatorluk dönemi agoralarında çeşitli tanrı, tanrıça veya imparatorlara adanmış tapınakların varlığı da söz konusu olabilir. Agoraya kutsallık kazandıran tapınak, agoranın ortasında yer alabileceği gibi, onunla bağlantılı başka bir konumda da bulunabilir. Agoralar, genellikle dörtgen bir plana sahip olmakla birlikte Rhodiapolis agorası, kentin konumu ve teraslı yapısı nedeniyle tam dörtgen plana sahip olmayıp, Atina[173] ve Assos[174] agoraları gibi dikdörtgen olmayan bir plana sahiptir. Likya'da Ksanthos, Phaselis, Balbura, Kyaneai, Sidyma, Oinoanda, Tlos, Pınara kentlerinin agoraları bilinen örneklerdir. Kadyanda agorası trapez formunda oluşu[175], Arykanda Devlet Agorası[176]ve Plakoma olarak adlandırılan Andriake agorası[177] ise güneye açılan U seklinde bir plangöstermeleriyle diğer örneklerden ayrılırlar.

Arykanda kentinde Devlet agorasının ortasında kalıntılara ve bir altara dayanılarak Tyche ya da imparator kültüyle ilgili bir tapınağın olduğu düşünülür[178]. Gavurpazarı'nda da İon veya Korinth düzeninde olduğu düşünülen tapınakagora içindedir ve zeminine göre dahayüksektedir[179]. Avşar Tepesi'nde de agorada podyumlu bir tapınak görülür[180]. Balbura'da ise tapınak agoranın sol köşesi yakınlarındadır[181]. Tlos'da da yine agora yakınında bir tapınak

[173] Coulton 1976, 220.
[174] Coulton 1976, 219.
[175] Hellenkemper- Hild 2004, 579.
[176] Yapı düzgün dikdörtgen planlı bir alanı kaplar. Bayburtluoğlu 2003b, 111; Agorada doğu portikosunun altındaki iki oda dışında herhangi bir dükkân veya işlik yoktur. Bu nedenle devlet agorası olarak tanımlanır. Söz konusu iki oda da belgelerin saklandığı mekânlar olmalıdır. Bayburtluoğlu 2003b, 113.
[177] Hellenkemper-Hild 2004, 437.
[178] Bayburtluoğlu 1991, 27.
[179] Bayburtluoğlu 2004, 100.
[180] Hellenkemper-Hild 2004, 473.
[181] Serdaroğlu 2004, 65.

bulunur[182]. Ayrıca Rhodiapolis'te İ.S.3.yy. da yapıldığı düşünülen Asklepios-Hygeia tapınağı'da agora kapsamındaki tapınaklara örnek olarak verilebilir. Bazı agoralar ise tiyatroyla fizikselbir yakınlık içerisindedir. Ksanthos kentinde agora tiyatronun tam önünde bulunur. Belli oranda sapma olsa da Kyaneai için de aynı durum söz konusudur.

[182] Wurster 1996, 165.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
RHODİAPOLİS AGORASI VE STOALARI

3.1. Rhodiapolis Agorası ve İki Katlı Stoası

3.1.1. Agora ve Stoa Kazı Çalışmaları

Rhodiapolis kazılarının 2006 yılı ilk sezonunda; kentin genel bitki ve yüzey temizliği; kent içi araç ulaşım yollarının yapımı, alt yapı çalışmaları, tespite yönelik ön yüzey araştırmaları, topografik çalışmalar ve kazı çalışmalarıbiçiminde gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmaları da kendi içinde hamam, agora/stoa, tiyatro ve cadde'de yürütülmüştür[183].

Alt yapı ve ön hazırlık çalışmalarında, tiyatro, kentin batı girişi, Hadrianeum ve hamama kadar olan ve agora tüm çevresini de kapsayan kamu merkezi ve çevresini içeren alan kazılmıştır.

2006 yılında agora kazısı kuzeybatı kesimindeki yaklaşık 20x20 m. ölçülerindeki alanda (tiyatrodoğu paradosu çıkışı, agora eksedrası karşısı) 0.30-2.50 m. yüksekliğinde yol amaçlı bırakılan eğimli dolgu (400 m³) dışında Hadrianeum önündeki basamaklıcaddeye kadar tamamlanmıştır[184](Lev. 8.B).

İki Katlı Stoa'nın (Lev. 9.A) ilk iki kazı yılında 35 m.'likbölümü açılmış, kalan 25 m.'lik kısmı 2008 kazı sezonunda[185] kazılmıştır. Stoa boyunca uzayan, güney uçta 20m.kuzey uçta 6,5 m. genişliğindeki agora kesimi ise araç yolunu koruma amacıyla kısmen ve yeterli toprak yüksekliğinde kazılmadan bırakılmıştır(Lev. 9.B). Tamamen mozaik kaplı olduğu anlaşılan zemin gerekli koruma önlemlerini aldıktan sonra ve onarılmak üzere açılabilmesi amacıyla 2009 kazı sezonuna, üzerinde 10 cm. kadar orijinal toprağı bırakılmıştır. 2009 sezonunda kazılan 25 m.'lik kuzey kesim stoaya ilişkin bilgiler tamamlanmıştır.

3.1.2. Konum ve Plan

Kent agorasına açılan batı kapısından girildiğinde güneybatıda asklepieion, kuzeybatıda ise Asklepios-Hygieia Tapınağı yer almaktadır. Kentin girişinde ve agoranın içinde bir tapınağın yer alması kent agorasının sadece ticari olayların ve kamusal işlerin yapıldığı bir alan olmadığını, aynı zamanda kültürel ve dini bir işlevinin de olduğunu kanıtlamaktadır. Antik kentlerde bir ya da birden fazla agora olabilir. Ancak Rhodiapolis'in

[183] Çevik-Kızgut-Bulut 2007b, 1.
[184] Çevik-Kızgut-Bulut 2007b, 8.
[185] Çevik-Kızgut-Bulut 2008a, 23.

oldukça tepelik bir alan üzerine kurulması ve orta ölçekli bir kent olması nedeni ile tek agorası bulunmaktadır. Agoralar, genellikle dörtgen bir plana sahip olmakla birlikte Rhodiapolis Agorası, kentin konumu ve teraslı yapısı nedeniyle tam dörtgenplana sahip olmayıp, kuzeyde dar, güneyde ise daha geniş bir alana yayılmaktadır[186]. Agora kuzeybatı - güneydoğu doğrultusunda uzanmakta, Hadrianeum önünde genişlemektedir. Agoraya kentin hem doğusunda hem de batısında yer alan iki kapıdan da girilmektedir.

Agora ve İki Katlı Stoa[187]; kentin kamu merkezinde birlikte organize edilmiştir. Stoa, agoranın batısı boyunca uzayan kapalı bölümü gibidir (Lev. 10.A). Toplam 59 m. uzunluğun 40 m.'si tamamen ve kalan kısmı üst katmanda kazılmıştır. Agoranın genişliği güneyde 29.90 m. kuzeyde 19.15 m.'dir[188]. Bunun 9.20 m. genişliğindeki batı yarısı stoadır. Agoranın düzlüğü kuzeyde 10 m. genişlikle başlayıp güney başta 20.70 m. genişliğe ulaşır. Kentte yer alan diğer yapılar gibi agoranın inşa edileceği güney alandaki geniş 35.00 m.'likdüzlük alanın elde edilmesi için bu alana dört adet 7.40 x 11.25 m. genişliğinde sarnıç[189]yerleştirilmiş (Lev. 10.B),böylelikle oldukça geniş bir teras elde edilmiştir. Sarnıçların tamamının üst örtüleri-tonozları- çökmüştür. En güneydeki 4. sarnıç ise tamamen yıkılmış ve toprak altında kalmıştır[190].

Agoranın güney bitimi, Hadrianeum'un kuzey yanı arasında kalan üçgen alan bir kavşak gibidir (Lev. 11.A). Burada kentin doğu aşağısından çıkan yol agoraya, kentin batı girişine ve tiyatro-akropol sokağına yönelir (Lev. 11.B). Aynı alandan düzayak agoraya girilirken, kavşaktan yükselen geniş basamaklarla da stoanın üst katına ve dolayısıyla Opramoas alanına geçilmektedir.

3.1.3. Mimari Yapı

Agoranın ortalarında Bizans Dönemine ait olan yaklaşık 4.00 m. çapında kireç ocağı gün yüzüne çıkarılmıştır (Lev. 12.A). Çevresindeki malzeme parçalarından ocağa en yakın yerlerde mermer ya da kireçtaşı malzemelerin yakıldığı anlaşılmıştır. Ocaktan uzaklaştıkça mimari bulgular çoğalır.

Agoranın güneydoğu köşesinde iki katlı stoanın karşısında yer alan bir eksedranın sadece üç oturma sırası günümüze ulaşmıştır (Lev. 12.B-Lev. 13.A). Bu eksedra'nın üzerinin

[186] Çevik -Kızgut-Bulut 2008a, 23; Çevik -Kızgut-Bulut 2008b, 2-8.
[187] Çevik -Kızgut-Bulut 2007a, 63.
[188] Çevik -Kızgut-Bulut 2008a, 23; Çevik -Kızgut-Bulut, 2008b, 2-8.
[189] Sarnıçların kamu yapılarının inşa edilmesi için ne kadar alan elde edildiği konusu için bkz.: Çevik -Kızgut-Bulut 2010a, 34 vd.
[190] Çevik -Kızgut-Bulut 2007b, 8.

heykellerle donatıldığı düşünülmektedir, böylelikle agoranın anıtsallığı daha da arttırılmıştır[191]. Kazılarda bulunan heykel altlıkları bunu desteklemektedir

Agoranın kuzeybatısı boyunca uzanan iki katlı stoanın alt katında59 m. uzunluğundaki bir çizgide insitu yerleşik stylobat bloklarının üzerinde altlıksız oturan Dor başlıklı sütunların oturma izleri vardır[192] (Lev. 13.B, Lev. 14.A-B) ve bunlardan kazılmış alana denk gelen 17'si izlenmektedir. Sütun çaplarıyaklaşık 0,43 m.'dir. Sütun aralıkları 1.40-1.50 m. arasında değişmektedir. Stoanın ortasına denk gelen yerde düşmüş bloklar ve üst kata ilişkin birçok parapet parçasından burada iki katlı bir stoa olduğu anlaşılmıştır. Stoanın alt katında stoanın tam ortasında sıralanan eşit aralıklı 6 adet, kare formlu altlıkların ortasında 0.57 m. çapında oturma izleri 9 m. açıklığındaki stoanın ikinci katının nasıl taşındığını bize anlatmaktadır. Alanda ele geçen tek sütun 3 tamburdan ibarettir (Lev. 14.C). Bu tamburlar aşağıdan yukarıya doğru 20 yivli olarak 0.72 m, 0.83 m, ve 0.46 m.yüksekliğinde Dor sütunudur.

Stoanın zemininin, bazı yerlerde yapılan örnek açmalarda 59 m. boyunca tamamen mozaik döşeme olduğu anlaşılmış ve çoğunlukla da korunmuş olduğu görülmüştür (Lev. 12.A –Lev. 15.A). Mozaikler 3 renkli ve geometrik bezemelidir. Ortaya çıkan sağlam kısımlardan, kenarları dolanan sarmaşık bezemeli bordürler arasında, geometrik bezeklerle işlenmiş büyük dikdörtgen panoların tüm stoa zeminini kapladığı anlaşılmıştır[193]. Stoanın mozaikli zemininde restorasyon çalışmaları yapılmıştır.

Stoanın üst katında alt katın düz silmeli arşitravı üzerinde ikinci katın kaide ve parapetleri bulunmaktadır (Lev. 15.B). Üçparça olarak bulunan Attik-İon tipi kaideler ve parapet kazı restorasyon çalışmaları sırasında stoanın alt katında birleştirilmişlerdir. Podyum şeklinde düz ve devamında iç bükey yükselen alt silme, düz ve traşlanmış ana gövde ile 3 dış bükey silmeden oluşan, bir üst bölümden meydana gelen postamentlerin toplam yüksekliği 1.08 m.dir. Postamentler üzerine oturtulmak suretiyle, Opramoas Stoası'ndaki yivsiz monolit sütunlar ve üzerine İon sütun başlığı devam ettirilmiştir. Ayrıca üst katta her iki tarafta sütunlar olduğunu ve çift eğimli çatıyı taşıtabilmek için üst katın ortasında ahşap sütunların kullanıldığı düşünülmektedir. İon sütun başlıkları üzerinde bezemesiz yalın üç silmeli arşitrav ve bunun üzerinde geison sima bloğu ve çatı ile İki Katlı Agora Stoası tamamlanmaktadır (Çizim 2.1).

Stoaya iki giriş bulunmaktadır. Doğu-batı caddesinden kuzeye yönelen tiyatro terasına yükselen basamaklı yolun alt başlangıcından son iki basamağı dışında korunmuş olan merdivenle stoanın üst katına anıtsal bir girişle geçilmektedir (Lev. 16.A). Alt katta doğu uçta

[191] Çevik-Kızgut-Bulut 2010a, 42.
[192] Çevik-Kızgut-Bulut 2007a, 63.
[193] Çevik-Kızgut-Bulut 2009b, 76.

kentin kuzey-güney bağlantısını sağlayan taş bloklarla döşeli yoldan bir açıklıkla stoaya geçilmektedir (Lev. 16.B). Bu açıklığın eşik izlerine göre iki farklı evre tespit edilmiştir. Roma Dönemi'nde bu kapının kanatsız olduğu ve doğrudan girilen bir açıklık olduğu anlaşılmaktadır. Ancak eşik taşındaki izlerin sonradan açıldığı ve hemen içerdeki Bizans duvarlarıyla oluşturulan mekânlarla bağlantılı olarak kanatlı kapıya dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır (Lev. 17.A).

Stoa alt katında arka duvarının kuzey kesiminde güney uzantısından farklı olarak, toplam 3 kapı açıklığı tespit edilmiştir (Lev. 17.B). Duvarın arka kısmındaki toprak dolgu ve toprak akıntısı nedeniyle eşikler ve iç genişlikler tespit edilmemiştir. Bu kapıların stoaya bağlı işlik veya dükkânların girişleri olduğu düşünülmektedir. Bu bölgede kazı henüz tamamlanmamış olduğundan dükkânların işlevleri hakkında bilgi sahibi olunamamıştır.

Stoanın kuzeyindeki kentsel alanla bağlantısı da kısmen belirlenmiştir. Buna göre stoanın kuzeydoğu ucundan yukarı çıkan bugün belirsiz olan yapı duvarları arasından gelen dar bir sokak stoanın ana girişine yönelmektedir (Lev. 18.A).

Bu kalıntılara göre alt kat stoa için stylobata altlıksız oturan Dor sütunları, onların üstünde yalın 3 silmeli arşitrav, arşitravın üstünde, geison bloğuyla sütun üstlerine denk gelen yine eşit aralıklarla yerleştirilmiş kaideler ve onların da üzerinde yükselen İon başlıklı sütunlaryalın 3 silmeli arşitrav, arşitravın üstünde, bezemesiz friz ve bezemesiz geison son olarakçatıyla birlikte iki katlı stoa yapısallığı tamamlanmaktadır.

Kazılar sırasında çok sayıda ve farklı kap formları ile farklı dönemlere ait seramik parçaları, stoanın üst örtüsüne ait çatı kiremitlerine ait parçalar, yontu ve kabartmaparçaları; yazıtlar ve yazıt parçaları bulunmuştur[194] (Lev. 18.B).

[194] Çevik -Kızgut-Bulut 2007a, 63, Çevik-Kızgut-Bulut 2007b, 4.

Çizim 3.1 İki Katlı Agora Stoasının Yeniden Kurma Denemesi

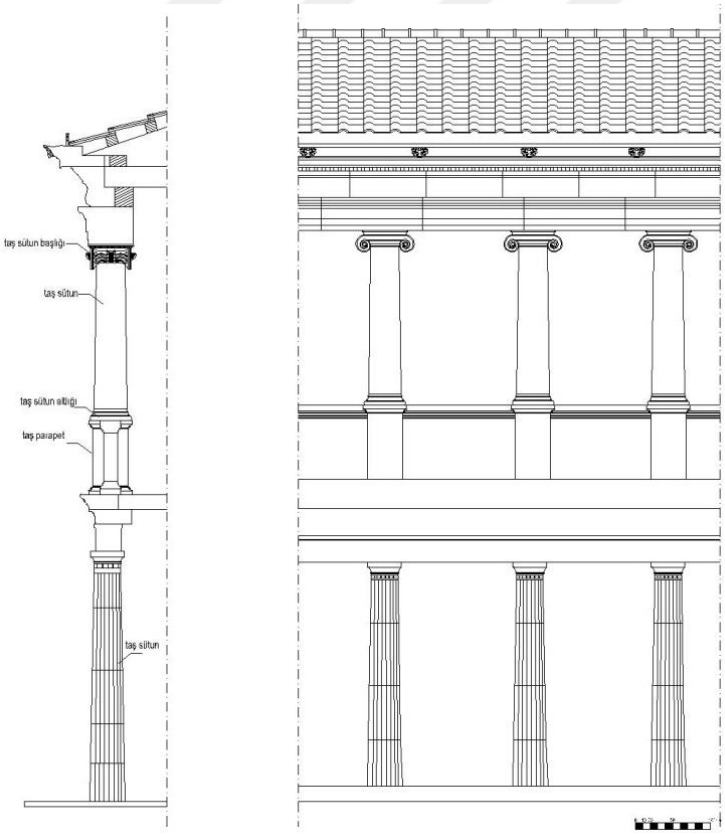

Çizim 3.2. İki Katlı Agora Stoası Mimari Yapı (Kesit ve Ön Görünüş)

3.1.4. Malzeme ve Teknik

Rhodiapolis ve yakın çevresinde araştırmacılar tarafından yapılan yüzey araştırmaları sonucunda kentin yakın çevresinde yer alan kayaların büyük boyutlu kesme blok elde etmeye uygun olmadığı görüldüğünden, yapıların büyük bölümünün inşasında küçük moloz taş tercih edildiği kabul edilmekte[195], yapıların inşasında kullanılan sözkonusu malzemenin kent çevresinde yer alan kireç taşı ocaklarından getirildiği düşünülmektedir.

Parapetler, kaideler, entablatür parçaları ve sütunlar ince tanecikli, soluk bej renginde yerel kireç taşından, stoanın duvarları ağırlıklı olarak harçlı moloz taşlardan yapılmıştır. Duvarlarda kesme taş blokların kullanıldığı kısımlarda bulunmaktadır. Kireç ocaklarının varlığı nedeniyle yüzeyde bulunabilen malzemelerin azlığı ve kentte devam eden kazıların kesintiye uğramış olması nedeniyle Rhodiapolis'te az sayıda mermer mimari parça ele geçmiştir. Bunlardan en dikkat çekici olanı bazı mermer başlık parçaları ve ince mermer duvar kaplamalarıdır. İki katlı stoanın alt kat duvarlarında üç farklı işçilik görülmektedir. Rhodiapolis'in karakteristik özelliği olan duvar köşelerinde ve kapı girişlerinde büyük kesme taş, diğer bölümlerde moloz taş tekniğini burada da izlemek mümkündür. Ayrıca dükkan-işlik olarak adlandıran kısımla birlikte doğuya doğru polygonal işçilik görülmektedir (Lev. 19.A). Stylobat kesme taşlardan yapılmıştır ve stylobat üzerinde taşların yerleştirilme, taşınma ve sütunların montaj izleri bulunmaktadır (Lev. 19.C). Stoanın zemini mozaik ile kaplıyken, agorada kazı çalışmaları tamamlanmadığından zemin kaplaması hakkında henüz veri yoktur. Yalnız agoraya bağlanan batı caddenin düzensiz kesilmiş taşlardan (Lev. 19.B) oluştuğu, tiyatroya yönelen basamaklı caddenin ve doğu-batı doğrultulu basamaklı caddenin taş kaplama olduğu bilinmektedir.

İkiKatlı Agora Stoası'nın ikinci katının anıtsal kapısına ait olan kemer parçalarının üst kısmında, sağ ve sol yanlarında bulunan kenet yuvaları da kemer bloklarının taşınma ve birleştirilmesi hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca bloklar incelendiğinde bosaj izlerinin yerleştiriliş biçiminden daha önce yapılmış olduğu ve bu taşların devşirme olarak kullanılmış olabileceği düşüncesi oluşmuştur (Lev. 19.D).

Dor başlıkları ve parçalarında oldukça iyi bir işçilik göstermektedir. Başlıkların yan yüzeyleri ince uçlu tarakla düzleştirilmiş, bazı başlıklar düzgün bir şekilde perdahlanmış, üst yüzeyleri ise ince uçlu murç ile düzgünleştirilmiştir. Dor başlıklarının bir bölümünde sadece alt, diğer bir bölümünde ise alt ve üst yüzeylerde dübel yuvaları yer almaktadır[196] (Kat.No.68,

[195] Çevik -Kızgut-Bulut 2010a, 47; Çevik 2015, 440.
[196]Başlıkların bir bölümü kırık olduğu için üst ya da alt bölümlerinde dübel yuvalarının olup olmadığı tam anlaşılamamaktadır.

70, 72) Bazı örneklerde ise dübel yuvası bulunmadığı, anathyrosis tekniği kullanıldığı görülmektedir (Kat. No.65, 67, 69, 71)[197].

Bağlayıcı malzeme kullanılmadan inşa edilen, ikiden çok katlı yapılarda, statik açıdan en önemli zorluk, sanıldığı gibi duvarlara "dikey" olarak binen yük değil, katlar ve çatının iki yönde yaptığı "yatay" baskıdır. Mimari statiğin değişmez kuralı olarak, baskı oluşturan ve taşınması gereken her yük, aynı zamanda karşılıklı kuvvet uygulanması ile yapıyı ayakta tutan bir faktördür. Çok katlı Helenistik binaların büyük çoğunluğunun İki Katlı Agora Stoasında olduğu gibi terasların önüne inşa edilmiş ve teras duvarları tarafından desteklenmiş stoa yapıları olması bu yüzdendir. Yapının bir yüzünün teras duvarına yaslanmasıyla yatay baskıya olan direnç arttırılmaktadır. Tiyatro gibi eğimli strüktüre sahip yapılar eğimli yamaçlara, stoa gibi dik strüktüre sahip yapılar ise dik teras duvarlarına yaslanarak ayakta durmaktadırlar.

3.1.5. Stylobat

Toplam 60 m.uzunluğundaki stoanın genişliği stylobat hariç 8.75 m. stylobatdahil 9.25 m.dir. Stylobat kazısı yapılmış olan bölümde tamamen açılmıştır. Stoanın yaklaşık 24 m.uzunluğundaki kısmı çalışma yolu olarak kullanıldığından kazısı tamamlanmamıştır. Stylobatın yüksekliği 0.70 m. olup kesme taş bloklardan yapılmıştır. Üzerinde sütun oturma izleri ve yerleştirilme izleri bulunmaktadır ve bu izlerden sütun aralıklarını kesin olarakhesaplamak mümkün olmuştur (Lev. 13.B, Lev.14.A-B).

3.1.6. Pedestal

İki katlı yapıldığı ortasındaki sütun altlık izlerinden ve insitu bulunan üst katman parçalarından anlaşılan stoanın alt katında sütunlar stylobata altlıksız oturmaktadır. Üst katında ise alt katın düz silmeli arşitravı üzerinde ikinci katın postamentleri bulunmaktadır (Çizim 2.3; Lev. 15.B). Alanda üç adet bulunan Attik-İon tipi postamentler ve parapetler kazırestorasyon çalışmaları sırasında stoanın alt katında birleştirilmişlerdir (Kat.No.73). Podyum şeklinde düz ve devamında iç bükey yükselen 0.285 m.yüksekliğinde alt silme, 0.605 m.yüksekliğinde düz ve traşlanmış ana gövde ile toplam yüksekliği 0.19 m. olan 3 dış bükey silmeden oluşan, bir üst bölümden meydana gelen postamentlerin toplam yüksekliği 1.08 m. dir.

[197]Sadece bir örnekte başlığın alt bölümünde hem anathyrosise hem de dübel yuvasına yer verildiği görülmektedir. Bkz.: Kat. No. 070.

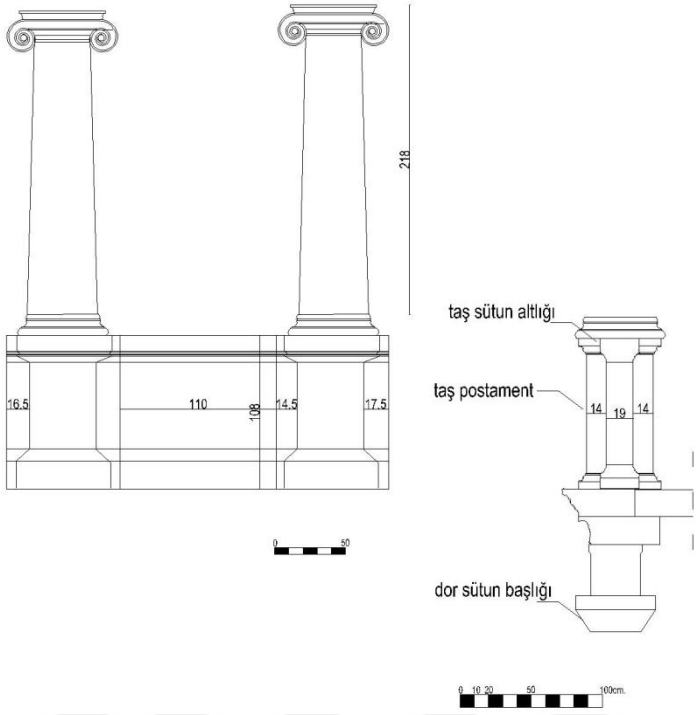

Çizim 3.3. Postamentler ve Kesiti

Gövde kısımlarında hiçbir yazı ve bezek bulunmamaktadır. Postamentler arasındaki parapetlerin genişlikleri birbirlerinden farklıdır. Bunun da hem işin kalitesi, hem de alttaki sütunlara hizalamaya çalışılması nedeniyle olması muhtemeldir. Postamentlerin birtanesinde sütun kaidesi işlenmeden bırakılmıştır. İ.S.141-142 depreminden sonra yapılan onarımlar sırasında aceleyle işlenmeden bırakıldığı düşünülmektedir.

3.1.7. Sütun Kaidesi

Alt katta sütunlar, kaidesiz olarak direk stylobata oturmakta, üst katta ise postamentler üzerine oturmaktadır. Kazılar sırasında herhangi bir sütun kaidesine rastlanmamıştır. Üst katta ise postamentler üzerinde Attik-İon tipi kaideler bulunmaktadır (Çizim 4).

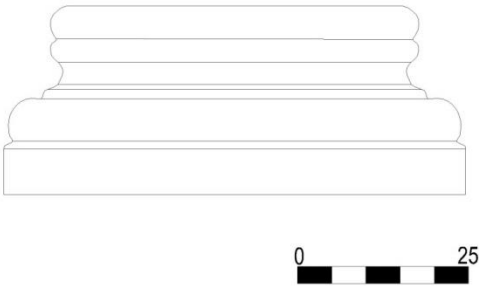

Çizim 3.4. Sütun Kaidesi

3.1.8. Sütunlar

Alt katta 30 adet sütun olabileceği kazısı tamamlanan stylobat üzerindeki izlerden anlaşılmıştır.Stylobata altlıksız oturan Dor sütunları, merkezden merkeze 1.80-1.90 m.; plintheler arası 1.40-1.50 m.aralıklarla yerleştirilmiş, 0.47 m. çapında ve başlıksız 2.75 m.yüksekliğindedir (Lev. 14.C- Kat.No.65). Stoanın kuzey kesim kazılarında stoanın orta sırasına denk gelecek şekilde 6 adet altlık ve üç adet sütun tamburu bulunmuştur (Lev. 20.A). Bu da stoanın üst katının nasıl taşındığını anlatan bulgulardır. Eşit aralıklı, kare formlu altlıkların ortasında 0.55 m. çapında oturma izleri bulunmaktadır. Alanda ele geçen tek in situ buluntu sütun 3 tamburdan ibarettir. Bu tamburlar aşağıdan yukarıya doğru 20 yivli olarak 0.72 m., 0.83 m., ve 0.46 m. yüksekliğinde Dor sütunudur. Stoanın alt kat yüksekliği dikkate alındığında sütun tamburlarının aslında 4 adet olması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü başlıkla birlikte insitu tamburların yüksekliği 2.30 m. olmaktadır. Bu yükseklikle stoanın üst kot yüksekliğine ulaşması imkânsızdır. Bu tamburlar kireç ocağında yakılmış veya başka bir yere taşınarak ikinci kez kullanılmış olmalıdır. Vitruvius'un[198] verdiği oranlara göre sütun yüksekliği başlıksız olarak; sütun alt çapı 0.47 m. ölçüsünün altı katı yüksekliği 2.82 m.yüksekliğine yakın bir yükseklik olan 2.75 m. dir. Ayrıca sütun alt çapının 3 katı aralıklarla sütunlar yerleştirilmiş olup, sütunlar geniş dizimde yani diastylosdur.

Üst kat ise Opramoas Stoasının devamı niteliğinde planlandığı için postamentler üzerine oturtulmak suretiyle, Opramoas Stoasındaki yivsizmonolit sütunlar ve üzerineİon sütun başlığı devam ettirilmiştir. Ayrıca üst katta her iki tarafta sütunlar olduğu ve çatıyı taşıtabilmek için üst katın ortasında ahşap sütunların kullanıldığı düşünülmektedir. Üst katın agora tarafındaki sütunları postamentten sonra 2.33 m. uzunluğunda monolitİon sütunlarıdır.

3.1.9. Sütun Başlıkları

Stoanın alt katında Dor, üst katında ve Opramoas Stoasında İonsütun başlıkları kullanılmıştır. Agora Stoası kazılarında sütun başlığı ele geçmemiştir. Ancak Agora Stoasının üst katı Opramoas Stoası ile birlikte aynı kotta olduğundan birlikte kullanılmış ve Opramoas Stoası kazılarında bulunmuş olan oldukça nitelikli İon sütun parçaları üst katın tarzını belirleyen unsurlardır.

Kazılar sırasında farklı ölçülerde çeşitli Dor başlıkları bulunmuştur (Kat.No.66-72). Bu başlıkların hemen hemen bütün olanları arasından seçilen örnekler incelenmiştir. Bunlardan birisi agora eksedrası üzerinde, kazılardan çıkarılmış olan bir Dorsütun başlığıdır (Çizim 2.5., Lev. 20.B1, Kat.No:72). Bu başlığın alt çapı 0.40 m., yüksekliği ise 0.295 m. dir.

[198] Vitruvius IV, III,12.

Başlıkta 0.075 m. abakus dorik formda düz profilli işlenmiştir. Ekinus kısmı dışbükey şekilde olan başlıkta basamak şeklinde iki anulus işlenmiştir.

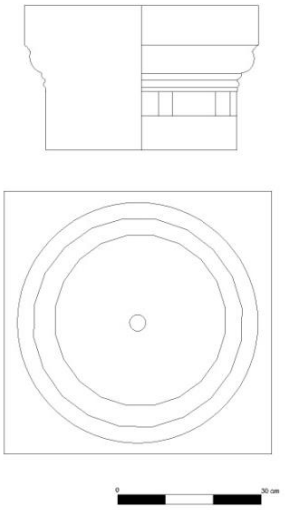

Çizim 3.5 Kat.No.72

Diğer bir başlık, tiyatro kuzeyi basamaklı alanda alt çapı 0.355 m. yüksekliği 0.22 m.olan sütun (Lev. 20.B3; Kat.No.67) ve diğeri ise yine tiyatro kuzeyi basamaklı alanda bulunmuş olan alt çapı 0.36 m. yüksekliği 0.23 m. olan başlıktır (Çizim 2.7; Lev. 20.B2; Kat.No.68).

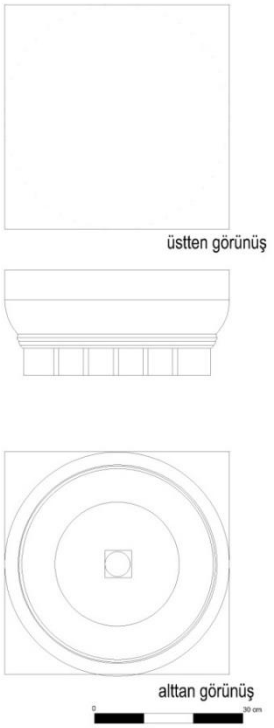

Çizim 3.6 Kat.No.69

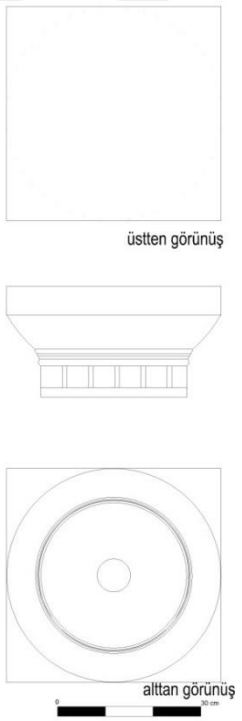

Çizim 3.7 Kat.No.68

Gymnasion güney yamacından bulunan başka bir Dor başlıkta başlığı alt çapı 0.31m., yüksekliği ise 0.23 m.dir (Çizim 2.6, Lev. 20.B4; Kat.No.69).

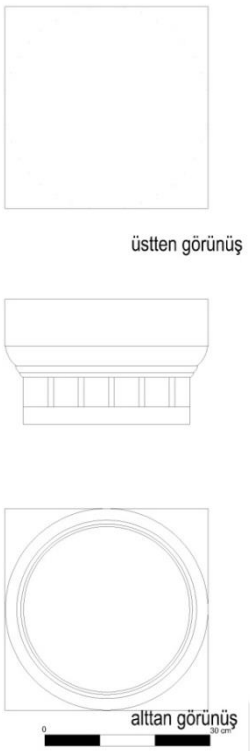

Çizim 3.8 Kat.No.71 **Çizim 3.9 Kat.No.70**

Diğer bir Dor başlık ise asklepieion içinde bulunan alt çapı 0.405 m. ve yüksekliği 0.27 m. olan başlıktır (Çizim 2.9; Lev. 20.B5; Kat.No.70).

İki Katlı Agora Stoasında bulunan sütun tamburlarından en üstte olması gereken tamburun üst çapı 0.36 m. olduğundan kazıda bulunan Dor sütun başlıklarından alt çapı 0.36 m. olan sütun (Çizim 2.7; Lev. 20.B2; Kat.No.68) başlığı iki katlı agora stoasının sütun başlığı olarak değerlendirilmiştir. Bu başlık düz dorik formda işlenmiş abakus, abakus altında dış bükey formlu ekhinus, ekhinusu sınırlandıran 3 adet keskin ve kademeli bir form gösteren ekhinus bilezikleri, anuli yivlere ayrılmış boyun kısmı ve altta kalın bir banttan oluşmaktadır. Vitruvius[199] Dor başlıklarının üç eşit parçadan oluştuğunu, ilk bölümünün abakus ve abakus kymationu, ikinci bölümün ekhinus ve ekhinus bilezikleri, üçüncü bölümün ise boyun kısmından oluştuğunu belirtmektedir. Başlığın abakus yüksekliği 0.07 m, ekhinus ve ekhinus bileziklerinin yüksekliği 0.07 m, boyun üzerinde yer alan yivlerin yüksekliği 0.07 m'dir. Bu başlıkta başlığı oluşturan ana bölümlerden abakus, ekhinus ve ekhinus bilezikleri ile boyun bölümleri eşit oranlara ayrılarak işlenmiştir ve Vitruvius'un oranlarına alttaki bant dışında uymaktadır.

[199] Vitruvius 4.3.4.

3.1.10. Arşitrav/Friz

Stoanın alt katında Dor sütun başlıkları üzerinde yalın bezemesiz 0.35 m. yüksekliğinde arşitrav blokları ve 0.39 m. yüksekliğinde bezemesiz saçak, yapı cephesini oluşturmaktadır (Lev. 21.A).

Stoanın üst katında postamentlerin üzerine oturan İon sütun başlıkları üzerinde bezemesiz yalın üç silmeli arşitrav bulunmaktadır (Kat.No.82-83). Toplam 0.435 m. yüksekliğinde olan arşitrav bloğu parçalarının üzerlerinde herhangi bir bezemeye rastlanmamıştır. Arşitrav tacı 0.04 m. yüksekliğinde arşitrav tacını sınırlandıran düz silme ise 0.035 m. yüksekliğinde olup bezemesizdir. Arşitrav bloklarının üzerinde 0.36 m. yüksekliğinde friz bloğu bulunmaktadır. Friz bloğu ana gövdesi 0.27 m. yüksekliğinde, friz tacı 0.035 m. ve 0.055 m. alt silme ile friz bloğu bezemesiz olarak tamamlanmaktadır.

3.1.11. Geison/Sima

Stoanın üst kat İon sütunları üzerinde bulunan arşitrav friz blokları üzerinde 0.43 m. yüksekliğinde geison/sima bloğu yer almaktadır (Lev. 21.B; Kat.No.84-87). En altta 0.045x0.06 m. ölçülerinde diş sırası, üzerinde 0.09 m. ölçülerinde düz bir alan bulunmaktadır, geison tacı 0.19 m. yüksekliğinde ve bezemesizdir, düz silmenin genişliği ise 0.05 m.dir. Sima kısmında aslan başı şeklinde yapılmış bir çörten bulunmaktadır.

3.1.12. Kapılar

İki katlı Agora Stoasının kuzey kesiminde güney uzantısından farklı olarak, stoanın alt katarka duvarında yaklaşık 1.21 m. yüksekliğe kadar sağ ve sol sövesi korunmuş 0.96m.genişliğinde bir kapı açıklığı, yaklaşık 1.43 m. yüksekliğe kadar sağ ve sol sövesi korunmuş olan 0.93 m.genişliğindeikinci bir kapı açıklığı ve genişliği tespit edilemeyen yalnızca 2.00 m. yüksekliğe kadar sağ sövesi korunmuş olan üçüncü bir kapı açıklığı tespit edilmiştir (Lev. 22.A). Duvarın arka kısmındaki toprak dolgu ve toprak akıntısı nedeniyle eşikler tespit edilememiştir. Bu kapıların stoaya bağlı işlik veya dükkânların girişleri olduğu düşünülmektedir.

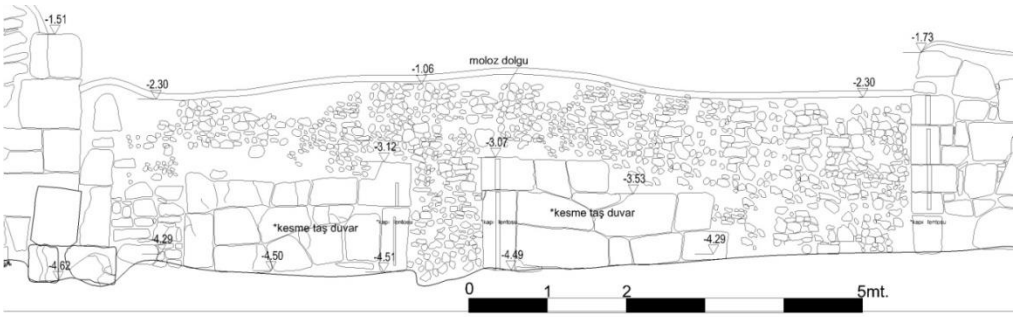

Çizim 3.10 Stoa Arka Duvarında Tespit Edilen Kapı Açıklıkları

Kentin kuzey-güney bağlantısını ve Opramoas Terasına bağlantısını sağlayan taş bloklarla döşeli yoldaneşik ölçülerine göre dıştan 1,67 m., içten 1.85 m. genişliğindeki açıklıkla stoanın alt katına geçilmektedir (Lev. 22.B). Roma Dönemi'nde kapının kanatsız ve doğrudan girilen bir açıklık olduğu anlaşılmaktadır. Ancak eşik taşındaki izlerin sonradan açıldığı ve hemen içerideki Bizans duvarlarıyla oluşturulan mekânlarla bağlantılı olarak devşirme malzemelerle kanatlı kapıya dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. In situ ele geçirilen söveler ve kapının önüne düşmüş olarak bulunan söve ve lento bloklarından kapı yüksekliğinin en az 2,30 m. olduğu anlaşılmaktadır.

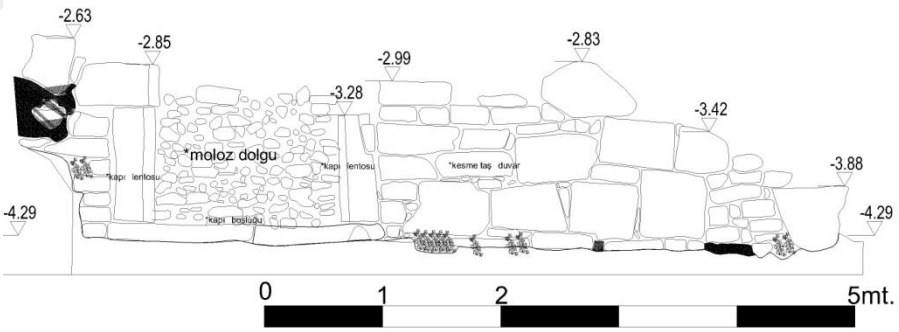

Çizim 3.11 Kentin Kuzey-Güney Bağlantısını ve Opramoas Terasına Bağlantısını Sağlayan Yoldaki Kapı Açıklığı.

Üst katta ise doğu-batı doğrultulu caddeden tiyatroya giden basamaklı yolun alt girişinde 10 basamaklı bir çıkışla geçilen, OpramoasStoası'nında girişini oluşturan 2 adet kemerli anıtsal bir kapı bulunmaktadır. Kazı sırasında bulunan kemer parçalarından (Lev. 22.C) kapı açıklığının yaklaşık olarak 1.34 m., toplam genişliğinin ise 2.16 m. olduğu tespit edilmiştir. Kazı alanında bulunan kemer parçalarından (Kat.No.74-80) iki adet anıtsal kemerli kapı arasında kemer ölçülerinden ulaşılabilen bir adet daha kemer olduğu açıklık genişliğinin yaklaşık 0.70 m. olmasından dolayı kapı olamayacağı ve iki anıtsal kapı arasında kemerli bir niş olabileceği sonucuna varılmıştır.

Agoraya batıdan ulaşımı sağlayan kentin batı kapısı, Hadrianeum ve Asklepieion paralelinde doğu-batı aksında ilerleyen ana cadde gibi her dönemde varlığını korumasına karşın Roma Dönemi boyunca ve Bizans Dönemi'nde değişiklikler görmüştür.Bu tespitin en önemli belgeleri, ikinci kez kullanıldığı net olarak anlaşılan yazıtlı blokların yan şekilde kullanılması ile duvar örgüsündeki asimetrik ve düzensiz uygulamalardır. Şu an bulunan kapı, ikinci kez kullanılmış mimarî bloklarla oluşturulmuştur[200] (Lev. 23.A). Kapı girişi Rhodiapolis karakteristiği olan köşe ve kapı kenarlarında büyük blok, diğer yerlerde ise küçük moloz taş örme tekniğindedir[201].

3.1.13. Dış Duvar

Stoanın duvarları ağırlıklı olarak harçlı moloz taşlardan yapılmıştır. Stoanın batısında tiyatroya yükselen basamaklı yol ve stoa üst katına çıkan kısımda kesme taş bloklar kullanılmıştır. Stoanın doğusundan itibaren kuzey duvarda yaklaşık 16. metresinde yaklaşık 10 m.lik kısmı kazı sırasında moloz taş ile örülerek yukarıdan akan toprak engellemek için koruma duvarı yapılmıştır (Lev. 23.B). Güney kısımda büyük kesme taşlarla duvar örülmüş, batı kısmında ise köşelerde büyük blok, diğer kısımlarda ise moloz taş kullanılmıştır[202] (Lev. 23.C-D).

3.1.14. Çatı

Kazılarda stoanın üst örtüsüne ait çatı kiremitiparçalarıbulunmuştur[203]. Gymnasiondan bulunan çatı kiremit parçaları birleştirilerek tahmini çatı kiremit ölçüleri saptanmış ve çatı üst örgüsü hakkında tahmin yapmamız kolaylaşmıştır (Lev. 24.A). Stoa tavanını, kiremit kaplı çift eğimli ahşap bir kırma çatı örtmektedir. Yapının sütunları ayakta olmadığından çatı sistemi eldeki verilere dayanılarak yorumlanabilecektir (Lev. 24.B). Mevcut en önemli veri alt katta çift sütun sırası olmasıdır. Bu durum stoanın iki katlı olduğunu, üst katın Opramoas Stoası ile aynı kotta olduğunu ve Opramoas Anıtına bakan cephede de sütunlar olduğunu, dolayısıyla da çatının çift eğimli kırma çatı formunda düzenlenmiş olduğunu göstermektedir. Ayrıca kazılarda bulunan ve alında bulunması muhtemel olan Medusa başı kabartmalı blok da (Kat.No.81) çift eğimli kırma çatı olasılığını kuvvetlendirmektedir. Çatı örtüsü üst katta Opramoas Stoasının çatısı ile birleşmekte ve ortak bir dere ile çatı oluşmaktadır. Çift kırma beşik çatının anıtsal kapı girişi üzerinde oluşan alında Medusa başı kabartmalı blok

[200] Çevik-Kızgut-Bulut 2011a, 357.
[201] Çevik-Kızgut-Bulut 2011a, 354.
[202] Çevik-Kızgut-Bulut 2011a, 354.
[203] Çevik-Kızgut-Bulut 2007a, 63, Çevik-Kızgut-Bulut 2007b, 4.

bulunmaktadır (Lev. 24.C). Saçı iri dalgalı ve karışık bir forma sahip olan Medusa başının üst kısmı kırılmış, yüzü tamamen aşınmışve yüz hatları tam olarak anlaşılamamaktadır. Medusa başının yılan formunda yapılmış saçı boyun altında düğümlenmiştir.

3.1.15. Döşeme

Stoanın alt kat zemininin, 59 m. boyunca tamamen mozaik döşeme olduğu anlaşılmıştır. Bazı yerlerde yapılan örnek açmalarda mozaiğin bulunduğu ve çoğunlukla da korunmuş olduğu görülmüştür. Mozaikler 3 renkli ve geometrik bezemelidir. Stoanın mozaikli zemininde restorasyon çalışmaları yapılmıştır (Lev. 12.A – Lev. 15.A). Ortaya çıkan sağlam kısımlardan, kenarları dolanan sarmaşık bezemeli bordürler arasında, geometrik bezeklerle işlenmiş büyük dikdörtgen panoların tüm stoa zeminini kapladığı anlaşılmıştır[204].

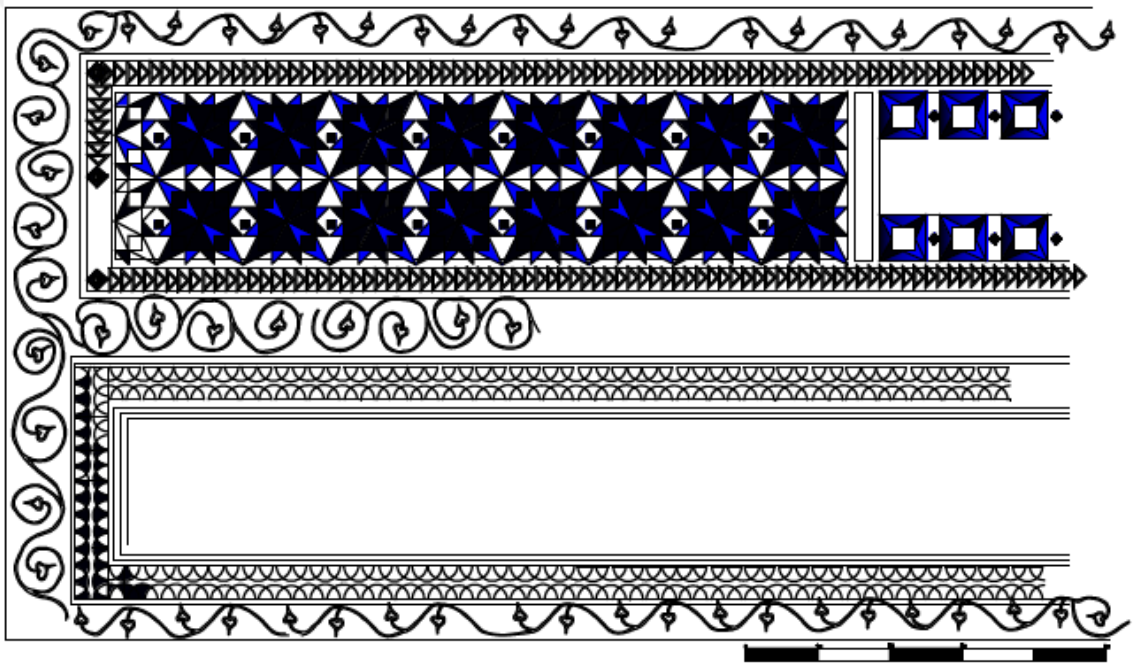

Çizim 3.12 Stoa Mozaik Zemini

Stoanın üst kat zemini için birkaç alternatif vardır. Taş döşeli olması, pişmiş toprak döşeme plakalarıyla kaplı olması, mozaik döşeme kaplı veya ahşap bir zemin kaplaması kullanılmış olması mümkündür. Gerek stoanın yıkıntısı içerisinde, gerekse de kazısı gerçekleştirilen alanlarda, ilk iki olasılığa ilişkin bir buluntu ele geçmemiştir. Ayrıca taş veya pişmiş toprak plakalarla döşenmiş bir üst kat zemini, altındaki taşıyıcılara ve ahşap tavan-taban geçmelerine gereksiz ve statik dengeyi bozucu bir baskı uygulayacaktır. Bu durumda en uygun öneri, ahşap döşeme ve bunun üzerine mozaik döşeme kaplama olmalıdır.

[204] Çevik-Kızgut-Bulut 2009b, 76.

Doğu-batı doğrultulu cadde gibi agoranın da zemini düzensiz kesilmiş taşların yere döşenmesiyle oluşturulmuştur[205].

3.2. Rhodiapolis Agora'sındaki Yapılar ve Caddeler

Revaklar, kemerler, kapılar, taklarla seçkinleşen; meydanlar ve düzlüklerle genişleyen, çeşmeler ve anıtlarla onurlanan sokaklar, birbirine kenetlenerek, bütünleşen kent dokusuna hayat ve anlam kazandırırlar[206]. Sokaklar ve caddeler kentler için çok önemlidir. Kentin büyüklük ve küçüklüğüne göre sokak ve caddelerin anıtsallığı değişmektedir. Rhodiapolis'te şimdiye kadar yapılan kazılarda cadde ve sokakların isimlerine ait bir bilgi bulunmamıştır fakat kentin komşusu olan Limyra'da Sarpedon, Bellerophon, Pandaros gibi ünlü isimlerin mahallelere verildiğini Klasik Dönem'e ait mezar yazıtlarından bilinmektedir[207].

Kent merkezindeki ana aks üzerinde yer alması nedeni ile Rhodiapolis agorası, kentin ana caddesi ile iç içe gelişmiş durumdadır. Kentin planı ve konumu nedeniyle aslında agora sadece ana cadde ile değil etrafında yer alan asklepieion, Hadrianeum, Opramoas'ın ailesine adanmış olan anı binası, tiyatro ve Opramoas Anıtı gibi diğer yapılarla ve bunların stoalarıyla da bağlantılı durumdadır.

Rhodiapolis kent içi yolları iki ana bağlantıya sahiptir. Bunlardan biri Limyra'dan güneydeki vadiyi geçerek gelir ve hamam tarafından merkeze ulaşır. Diğeri ise konut alanından gelerek kuzey nekropol boyunca geçer, kuzeyde yer alan vadiyi geçerek ve Likya kaya mezarları boyunca uzanır[208].

Rhodiapolis'in cadde ve sokak ağı (Lev. 25.A) çoğunlukla yüzeyden, yapılar arası ilişki ve topoğrafya değerlendirilerek anlaşılmaktadır. Merkezi ana aks ise kazılar nedeniyle detaylı bilgi vermektedir. Güneyden, Kumluca'dan ve Korydalla tarafından gelen ana yol yerleşim tepesinin eteğine hamamın güneydoğu'suna ulaşmakta ve buradan da kente çıkmaktadır. Kent merkezi doğu-batı uzantılı ana caddeyle ikiye ayrılmıştır. Kentin doğusunda bulunan hamamdan yukarıya -batıya- kent merkezine çıkan yol, merkezden batı kapısına kadar ilerlemekte ve dış yola bağlanmaktadır. Yerleşim içinden geçen bu cadde boyunca gerekli yerlerde ara sokaklarla diğer yapılara ulaşılmaktadır. Hamamdan çıkan yolun agorayla buluştuğu ilk sokak, hadrianeumun güney yanından gymnasiona, hemen karşısındaki diğer sokak ise agora ile pyrtaneion olarak adlandırılan yapının arasına yönlenir, caddenin

[205] Çevik-Kızgut-Bulut 2011a, 358.
[206] Çevik 2015, 430.
[207] Çevik 2015, 431.
[208] Çevik-Kızgut-Bulut 2010, 41.

devamında, Hadrianeum ile agora arasından geçip agora düzlüğüne çıkılır. Bu kesimde bir kavşak oluşur (Lev. 25.B).

Kavşaktan batı kapısına Hadrianeum ve asklepieion paralelinde doğu-batı aksında ilerleyen ana cadde her dönemde varlığını korumasına karşın Roma Dönemi boyunca ve Bizans Dönemi'nde değişiklikler görmüştür. Bu da yazıtlı blokların yan şekilde kullanılmasıile, duvar örgüsündeki asimetrik ve düzensiz uygulamalardan tespit edilebilmektedir. Şimdiki kapı, ikinci kez kullanılmış mimarî bloklarla oluşturulmuştur[209]. Kenarları bloklarla sınırlanmış cadde düzensiz kesilmiş taşların yere döşenmesiyle oluşturulmuştur. Hem cadde zemini hem de kenarı sınırlayan bordür blokları kısmen eksiktir[210]. Kapı girişi Rhodiapolis karakteristiği olan köşe ve kapı kenarlarında büyük blok, diğer yerlerde ise küçük moloz taşörme tekniğindedir[211] (Lev. 26.A-B).

Doğu-batı doğrultulu cadde İ.S. 2. yy. başlarında oldukça geniş iken yüzyılın sonlarına doğru Asklepieios-Hygeia tapınağının inşasıyla birlikte kesintiye uğramıştır. Cadde aynı zamanda topografyadan dolayı basamaklı bir yapıya sahiptir. Kavşaktan sağa (kuzeye) dönen yol agora ve iki katlı stoaya ulaşır. Aynı kesimde ve aynı yöne doğru basamaklarla yükselmeye başlar ve iki katlı stoanın ikinci katına geçit veren anıtsal kapıya yönelir. Bu kesimde "*Tiyatro Sokağı"* olarak adlandırılan[212] merdivenli sokak, Opramoas Stoası'nın arka duvarı boyunca ilerler ve tiyatronun arkasına çıkar. Hadrianeum önündeki kavşaktan kazısı tamamlanan en son nokta olan Opramoas Stoası duvarı sonuna kadar toplam uzunluğu 45,00 m. ve güney-doğuda 5.10 m. genişliğinde olup yukarıya doğru daralmakta ve kuzeybatıda genişlik 3.10 m'ye düşmektedir. Daha sonra sıklaşan basamaklarla akropole yönelir. Basamakların genişlik ve yükseklikleri değişkenlik göstermektedir. Yukarı çıkıldıkça basamakların genişliği ve yüksekliği azalmaktadır. Basamaklar aynı zamanda eğimlidir ve ortalama yükseklikleri 0.27 m.dir. Yol hem tiyatroya hem tiyatronun kuzeydoğusunda yer alan konut alanlarına hem de tiyatronun kuzey ve batısını çevreleyen Athena Polias Tapınağı ve sonradan eklenen Piskoposluk Kilisesi'ne ulaşımı sağlamaktadır. Hem doğu-batı doğrultulu cadde hem de tiyatro yoluna çıkan cadde basamaklı olduğundan kent içerisinde araç trafiğinin olmadığı kesindir (Lev. 27.A).

Genellikle agora etrafına yerleştirilen dükkânlar agoradan, ortak sosyal yaşam merkezinden, çok uzak olmamakla birlikte batı kapısına yönelen kavşakta başlayıp, ana caddenin kuzeyi boyunca uzanmaktadır. Bir başka deyişle Asklepieios - Hygieia, tapınağı

[209] Çevik-Kızgut-Bulut 2011a, 357.
[210] Çevik-Kızgut-Bulut 2011a, 358.
[211] Çevik-Kızgut-Bulut 2011a, 354.
[212] Çevik - Kızgut - Bulut 2010, 40.

hizasında, kuzeye doğru yönelen alanda üç adet birbirine bitişik dükkan/işlik 2009 yılı kazılarında açığa çıkarılmıştır[213].

3.3. Stoanın Kuzeyinde Yer Alan Yapılar

İki Katlı Agora Stoasının kuzey kesimde güney uzantısından farklı olarak, stoanın arka duvarında 3 kapı açıklığı tespit edilmiştir. Kapı açıklıklarının arka tarafında kazı çalışmaları tamamlanmadığından henüz işlevleri bilinmemekle birlikte dükkan oldukları düşünülmektedir.

3.3.1. Meclis Binası

İki Katlı Agora Stoasında kuzey duvarda görülen 3 adet kapı açıklığının üst kotunda Meclis Binası[214] yer almaktadır (Lev. 28.A). İki Katlı Agora Stoasının alt katının teras duvarına kadar uzanan 14,40x13,12 m.ölçülerinde olan dikdörtgen yapı, 2008 yılı kazılarında ortaya çıkarılmıştır. Yapıya stoa sonu ile arasında dar bir geçişten girilmektedir. Stoa ve sahne binasından sonra yapıldığı için ve kent merkezinden uzaklaşmama kaygısı nedeniyle meclis salonunun batı –arka- duvarı sahne binasını kısmen keserek dar bir alana sıkıştırılarak oturtulmuştur. Rhodiapolis'in tipolojik taş örgüsü olan dış duvarları çoğunlukla blok taşlarla örülü, sadece arka duvarının ara bölümleri moloz taşla örülmüştür. İçinde 4 sıra oturma basamakları vardır. Basamaklar teatral biçimde ve kavisli yerletirilmiş olup, taş ve harçla örülmüş, sıvanmış ve oturma yerleri dikdörtgen tuğlalarla kaplanmıştır. Basamak genişliği ve sayısı dikkate alındığında yaklaşık 67 kişinin oturabildiği belirlenmiştir. Şehir meclisi üyelerinin de bu sayıdan fazla olmadığı düşünüldüğünde Meclis Binası Rhodiapolis'in ihityacını fazlasıyla karşılamaktadır. Oturma sıralarının önünde yarım yuvarlak, orkestral bir alan bırakılmıştır (Lev. 28.B-C). İki katlı Agora stoasının bulunduğu alanıda kapsayan tiyatro terası İ.S.4.yy.da yapılmış olan Meclis Binasıyla daraltılmıştır. Yapının kazısı tamamlandığında tiyatro terası ve çevresindeki yapılarla olan ilişkisi daha net anlaşılabilecektir

3.4. Buluntular

Stoanın en önemli insitu buluntusu bazı yerlerde yapılan örnek açmalarda ortaya çıkarılan 3 renkli ve geometrik bezemeli taban mozaiğidir ve çoğunlukla da korunmuş olduğu görülmüştür. Diğer bir insitu buluntu depremden dolayı olduğu yere düşmüş sütun blok

[213]"Alanlardan ele geçen çok sayıdaki sikke ve pitoslar içerinde kömürleşmiş olarak ele geçen incir kalıntıları bu alanların işlevine yönelik ipuçları vermektedir." bkz. Çevik-Kızgut-Bulut 2010, 91 vd.
[214] 2008 yılı Kazı Raporu; Çevik-Kızgut-Bulut 2009a, 75-76.

parçaları ve üst katın parapetidir. Bunların yanında çok sayıda ve farklı kap formları ve farklı dönemlere ait seramik parçaları, stoanın üst örtüsüne ait çatı kiremitlerine ait parçalar; yontu ve kabartma parçaları; yazıtlar ve yazıt parçaları; arşitrav ve geison blokları; alınlığa ait olduğu düşünülen medusa kabartmalı blok; kemer parçaları bulunmuştur.

3.5. Değerlendirme

Vitruvius'a[215] göre antik mimarlıkta kullanılan en eski düzenlerden biri olan Dor düzeni genel olarak İ.Ö. 7. yüzyılın sonları ile birlikte görülmeye başlanmıştır. Erken dönemlerden itibaren bu düzende var olan çeşitli statik sorunlar kendi içinde çözülmüş, bunun sonucunda daha estetik ve bakışım kurallarına uygun yapılar inşa edilmeye başlamıştır. Hellenistik Dönem ile birlikte matematiksel sorunların tamamen çözüme kavuşturulduğu Dor düzeni, diğer düzenlere oranla daha ekonomik ve kolay uygulanabilir bir yapıda olması nedeniyle sadece tapınaklarda değil aynı zamanda stoa, çeşme, bouleuterion, tiyatro gibi kamu yapılarında ya da mezar cephelerinin şekillendirilmesinde de tercih edilmişlerdir[216]. Ancak Antik Dönem'de kullanılacak düzenin seçimi ekonominin yanında büyük oranda kültürel ve siyasi sebeplerle de ilgilidir. Örneğin Pergamon ve etkisi altındaki kentlerde özellikle II. Eumenes (İ.Ö.197-159) ve II. Attalos (İ.Ö.160-138) zamanında inşa edilen yapıların büyük çoğunluğunda Dor düzeni tercih edilmiştir. Bu tercihte Pergamon'un elinde bulundurduğu siyasi ve ekonomik gücün etkisi yadsınamaz bir gerçektir. İ.Ö. 5. yüzyıl ile birlikte Dor düzeninde gözlemlenen en önemli özellik İon ve Dor mimari elemanlarının bir araya getirilerek tek bir yapıda kullanılmasıdır[217].Bu dönemde Dor düzeninde önceden var olan belli başlı kuralların, kendi içinde sistematik bir düzene oturtulduğu gözlemlenmektedir. Örneğin pek çok yapıda stylobat bloklarının ölçüsü aksial aralık ölçüsü ile doğrudan bağlantılıdır. Her bir blok uzunluğunun aksial aralığın yarı ölçüsünde olması en yaygın sistemdir ve sütunlar birbirini izleyen söz konusu blokların tam merkezlerinde ya da birleşme noktalarına yerleştirilmektedirler ancak genel bir kural söz konusu değildir[218]. Sütun yükseklikleri, sütun alt çapının 6-7 katı olarak belirlenmiştir[219]. Genel olarak aksial aralığın sütun alt çapına oranı[220] tek neflilerde 3.04 - 4.25 m., iki neflilerde 3- 3.92 m.'dir[221]. Sütunu oluşturan tamburların sayısında standart bir uygulama olmamakla birlikte en çok dört ya da üç

[215] Vitruvius IV. I. 3.
[216] Dinsmoor 1975, 69-121.
[217] Robertson 1969, 106 vd.
[218] Coulton 1976, 110 vd.
[219] Vitruvius IV. I. 6-8.
[220] Vitruvius aksial aralığı 7,5 modül olarak önermektedir. Vitruvius V, IX, 3.
[221] Ersoy 1998, 176.

tamburlu örnekler söz konusudur. Sütunlar silindirik, poligonal ya da yivli olarak işlenmişlerdir. Sütun üzerinde yer alan yivlerin sayısı Arkaik Dönem'de on altı ile yirmi dört arasında değişirken Hellenistik Dönem'de ana kural yirmi yivin kullanılmasıdır[222].

Kentte çok sayıda Dor düzenine ait sütun ve başlık bulunmasına karşın, bu düzene ait triglif-metop bloklarının bulunmayışı ve arşitrav ve saçak bloklarının sade yapısı dikkat çekicidir. Rhodiapolis İki Katlı Agora Stoasında kullanılmış olan Dor düzeni genel olarak değerlendirildiğinde yukarıda açıklanan Hellenistik Dönem'in en belirgin özelliklerini içerisinde barındırdığı anlaşılmaktadır. Örneğin yüksekliği 3.34 m. olan sütunlar, alt çapın 6katı yüksekliğindedir ve bu oran bu dönemde belirlenen kurala uygundur. Aynı şekilde dört tamburdan oluşan ve yüzeysel olarak işlenmiş yirmi yiv bulunduran sütun gövdeleri de yaygın uygulamanın bir örneğini sunmaktadır.

İki Katlı Agora Stoası'nda bulunan sütun tamburlarından en üstte olması gereken tamburun üst çapı 0.36 m. olduğundan yapılan çalışmalar sırasında Dor sütun başlıklarından alt çapı 0.36 m. olan ve tiyatroda bulunan (Çizim 2.7; Lev. 20.B2; Kat.No.68) başlık iki katlı agora stoasının alt katının sütun başlığı olarak değerlendirilmiştir. Bu başlık düz dorik formda işlenmiş abakus, abakus altında dış bükey formlu ekhinus, ekhinusu sınırlandıran 3 adet keskin ve kademeli bir form gösteren anulis ve altta kalın bir banttan oluşmaktadır. Başlığın ana bölümlerini oluşturan abakus, ekhinus, ekhinus bilezikleri ve boyun bölümleri sütuna geçiş bölümünde yivleri sınırlandıran kalın bantlar dikkate alınmadığında Vitruvius'un kuralına uygun, eşit olarak işlendiği görülmektedir.

Başlığın altında (Kat.No.66) yer alan kalın bant örneğinin bir benzerine İ.Ö.2.yy.'ın 2. yarısına tarihlenen[223] Priene Aşağı Gymnasion'da[224] rastlanmaktadır[225]. Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen Dor başlıklarının ekhinus bileziklerinin ya klasik ekhinus bilezik formunda yapıldığı ya da Pisidia Antiocheiası'ndan Yalvaç Müzesi'nde yer alan bir Dor başlığında olduğu gibi üç kademe[226], İ.Ö. 3.yy.'a tarihlendirilen Side'deki Peristylli Ev'e ait başlık üzerinde olduğu gibi iki kademe[227], Lagina Kuzey Stoa'ya ait başlıkta olduğu gibi iki kademe[228], Sagalassos'ta Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen çeşme binasına ait başlıklarda olduğu gibi iki kademe[229] olmak üzere iki veya üç kademeli bir şekilde yapılmışlardır. Dor başlıklarında klasik anuli profili yerine kullanılan yalın astragal, Hellenistik Dönem'de ortaya

[222] Vitruvius IV. III. 9
[223] Rumscheid 1994, 46.
[224] Rumscheid 1994, 46 vd. Lev. 168,5; Kökmen Seyirci 2016, 146 dn.788.
[225] Kökmen Seyirci 2016, 146 dn.787.
[226] Rumscheid 1994, 303 Lev. 8,5.
[227] Mansel 1956, 21 Res. 88. 160.
[228] Gider 2012, 267 Res.6.
[229] Waelkens 1993, 46 Res. 9; Ismaelli 2009, Res. 398.

çıkmış[230], Roma Dönemi'nde yaygınlaşmıştır. Bu döneme ait yapılardan Ephesos Nero Stoası[231], Domitian (Titus) Kutsal Alanı'nın kuzey portikosu[232], Blaundos'taki ana caddenin Dorik portikosu[233], Hierapolis Frontinus Caddesi ile Latrina'nın (Lev. 29.A) iç cephesinde[234], Laodikeia Suriye Caddesi[235], Oinoanda Mk 2 yapısında[236] (Lev. 29.B) ve Eumenia Şeyhlü-Işıklı da bulunan Dor başlıklar [237] (Lev. 29.C) anuli tek ya da çift yalın astragaldan oluşmaktadır[238]. Bu yapılar da İ.S. 1.yy. 2. yarısına tarihlenmektedir.

İki katlı agora stoasında altta Dor üstte İon sütunları kullanılması ile agora genelinde görsel bir birlikteliğin oluşması da sağlamıştır. Bilinen en erken "iki katlı" stoalar, İ.Ö. 4.yy.'a tarihlenen Perachora Stoası ve Atina Asklepieion Stoasıdır[239].

Mimari açıdan incelediğimizde yapıda genelde sadeliğin hâkim olduğu görülmektedir. Özellikle Dor ve İon düzeninde oluşturulmuş portiklerin mimari elemanları üzerinde ve parapetlerin üzerinde bezeme yoktur. Sadece sima blokları üzerinde çörtenler bulunduğu düşünülmektedir. Arşitrav-friz blokları ile postamentler düz ve sade bir görünüm sergilemektedirler. Kuzey kısımdaki dükkan olarak belirttiğimiz 3 kapı açıklığındaki söveler ve iki katlı stoanın doğu giriş kapısındaki sövelere bakıldığında İon mimarisinin özellikleri görülmektedir. Agoranın ve stoanın zemin katının daha erken dönemleri olduğu düşünülmektedir.

Roma Dönemi'nde inşa edilmiş Rhodiapolis Agorası ve iki katlı stoasının Klasik Dönem evresinin olabilmesi, Klasik Dönem'de kentin zorlu bir arazi yapısına sahip olması nedeniyle farklı bir şehircilik anlayışına sahip olmasıve kendi mimari tarzını yansıtması nedeniyle ilk bakışta küçük bir ihtimal olarak gözükmektedir. Duruma bu yönden bakıldığında Roma agorasının bulunduğu yerde bir Klasik Dönem agorasının olabileceği düşüncesini öngörmek, imkânsız olmasa da çok mantıklı gözükmemektedir. Kesinlikle Klasik Dönem yerleşimi olan ve Roma Dönemi'nde gelişmiş bir kent olan Rhodiapolis'te aradaki Helenistik Dönem'de yaşanmamış olduğunu söylemek imkansızdır. Ancak, Geç Helenistik Dönem'e tarihlenebilecek tiyatronun kaveası ve beyaz sıvalı silindirik sarnıç dışında henüz başka bir mimari kalıntıya rastlanmamıştır. Tiyatronun kavea doğu çevre duvarları bunu

[230] Coulton 1982, 55-56.
[231] Wilberg 1923, 79 Res. 137.
[232] Wilberg 1923, 15 vdd. Res. 22.
[233] Filges 2002, 264 Res. 3-4; Filges 2006, 57 Res.11; Söğüt 2011, 96.
[234] Ismaelli 2009, 385-387 Res. 227-230.
[235] Şimşek 2007, 120 Res. 47; Söğüt 2011, 96.
[236] Coulton 1982, 50, 55-56 Res. 6.
[237] Söğüt 2011, 94 Res.1, Res.3.
[238] Söğüt 2011, 96.
[239] Winter 2006, 56 Res. 161-162.

doğrulamaktadır[240]. Bu dönemde tiyatro önü teraslarının var olduğu bazı duvar işçiliklerinden anlaşılmaktadır. Stoanın üst katının Opramoas Anıtı ile birlikte Opramoas terasına hizmet edecek şekilde aynı tarihlerde yapıldığı düşünüldüğünde stoanın alt katının üst kattan daha önce agora ile birlikte Hellenistik Dönemde yapılmış olduğu söylenebilir. Alt katta bulunan ve dükkan-işlik olduğu düşünülen mekanlar ve stoadaki kazı çalışmaları tamamlandığında daha doğru bir şekilde yorumlanabilecektir.

Kentin en hareketli meydanını oluşturan agora ve iki katlı stoa diğer kamu alanlarıyla bağlantılıdır. Rhodiapolis stoasını diğerlerinden ayıran temel fark, stoalar bölgesinde sadece üç küçük birim dışında stoaya bağlı dükkan/işlik birimlerinin olmaması, bunun yerine düz teras duvarıyla sonlanmasıdır. İki katlı stoanın üst katı aynı zamanda Opramoas Stoasının üst teras alanındaki etkinliklere hizmet veren doğu kanadını oluşturmaktadır. Bu organik bağlar iki katlı stoanın üst katının Opramoas stoasıyla aynı tarihlerde, birlikte yapılmış olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla İ.S. 2. yy.'ın 1. yarısına kolaylıkla tarihlenebilir.

3.6. Yeniden Kurma

Eldeki veriler ışığında stoayı yeniden kurmak mümkündür (Lev. 30.A). Agora ve İkiKatlı Stoa, kentin kamu merkezinde birlikte organize edilmiştir. Stoa, agoranın batısı boyunca uzayan kapalı bölümü gibidir. Toplam 59 m. uzunluğunda olan agoranın genişliği güneyde 29.90 m. kuzeyde 19.15 m. olup, bunun 9.20 m. genişliğindeki batı yarısı stoadır. Agoranın düzlüğü kuzeyde 10 m. genişlikle başlayıp güney başta 20.70 m. genişliğe ulaşır. Agoranın inşa edileceği güney alandaki geniş 35.00 m.'likdüzlük alanın elde edilmesi için bu alana dört adet 7.40 x 11.25 m. genişliğinde sarnıçyerleştirilmiştir. Sarnıçların tamamının üst örtüleri çökmüş olsa da nasıl yapılmış olabileceği kentteki diğer sarnıçlar yardımıyla tahmin edilebilmektedir. Agorada bulunan üç oturma sırası günümüze gelen eksedranın ve ele geçen heykel altlıklarından anıtsal bir agora olduğu sonucuna varılabilmektedir.

İki Katlı Agora stoası Agoranın kuzeybatısı boyunca uzanmaktadır. Stoanın alt katında sütunlar, kaidesiz olarak direk stylobata oturmaktadır. Otuz adet sütun olabileceği kazısı tamamlanan stylobat üzerindeki izlerden anlaşılmıştır. Kazılar sırasında herhengi bir sütun kaidesine rastlanmamış olup, stylobata altlıksız oturan Dor sütunları, merkezden merkeze 1.80-1.90 m. aralıklıdır. Stoanın kuzey kesim kazılarında stoanın orta sırasına denk gelecek şekilde 6 adet altlık ve sütun tamburları bulunmuştur. Bu da stoanın üst katının nasıl taşındığını anlatan bulgulardır. Stoanın alt katında Dor sütun başlıkları üzerinde yalın üç silmeli arşitrav blokları ve saçak, yapı cephesini oluşturmaktadır.

[240] Özdilek 2011, 26.

Stoanın üst katında postamentler üzerinde Attik-İon tipi kaideler bulunmaktadır. Sütunlar, 1.40-1.50 m. aralıklarla yerleştirilmiş, 0.47 m. çapında ve başlıksız 2.75 m.yüksekliğindedir. İkinci katın agora tarafındaki sütunları postamentten sonra 2.33 m. uzunluğunda monolit İon sütunlarıdır. Üst kat Opramoas Stoasının devamı niteliğinde planlandığı için Opramoas stoasındaki yivsiz monolit granit sütunlar ve üzerine İon sütun başlığı devam ettirilmiştir. Ayrıca üst katta her iki tarafta sütunlar olduğunu ve çatıyı taşıtabilmek için ikinci katın ortasında ahşap sütunların kullanıldığı düşünülmektedir. Üst katta postamentlerin üzerine oturan İon sütun başlıkları üzerinde bezemesiz yalın üç silmeli arşitrav, bezemesiz friz ve geison blokları ile sima üzerinde aslan başı şeklinde çörten bulunmaktadır.

İki katlı agora stoasının tiyatroya giden basamaklı yoldan ikinci katında 10 basamaklı bir çıkışla girilen anıtsal bir giriş olduğu ele geçen kemer[241] parçalarından anlaşılmıştır. Kemer parçalarındankapı açıklığının yaklaşık olarak 1.34 m., toplam genişliğinin ise 2.16 m. olduğu tespit edilmiştir. Kazı alanında bulunan kemer[242] parçalarından iki adet anıtsal kemerli kapı arasında kemer ölçülerinden ulaşılabilen bir adet daha kemer olduğu açıklık genişliğinin yaklaşık 0.70 m. olmasından dolayı kapı olamayacağı ve iki anıtsal kapı arasında kemerli bir niş olabileceği sonucuna varılmıştır[243]. Alınlıkda medusa başı, cephede iki adet kemerli anıtsal giriş ve ortada yer alan bir nişle iki katlı agora stoasının anıtsallığı daha da arttırılmıştır.

Alt katta çift sütun sırası olması stoanın iki katlı, Opramoas Stoası ile aynı kotta ve Opramoas Anıtına bakan cephede de sütunlara sahip olduğunu, dolayısıyla da çatının çift eğimli kırma çatı formunda düzenlenmiş olabileceğini göstermektedir. Ayrıca kazılarda bulunan ve alında bulunması muhtemel olan Medusa başı kabartmalı blok da beşik çatı olasılığını kuvvetlendirmektedir. Çatı örtüsü üst katta Opramoas Stoasının çatısı ile birleşmekte ve ortak bir dere ile çatı oluşmaktadır (Ek 1- Projeler).

---

[241]Kemer, Roma mimarisinde en sık görülen öğe durumundadır. Çok yönlü yapısal karakteri, işlevsel ve sembolik kullanımıyla, tüm imparatorluk sınırları içerisinde tercih nedeniolmuştur. Akla ilk gelen kullanım alanı taklar olsa da, yapıların parçası olarak hemen her çeşit mimaride yerini almıştır.

[242]Kemerin mekansal anlamda en basit tarifi Mac Donald'ın da değindiği üzere "iki alan veya mekan arasında kapalı olmamasına karşın bir ayrım yaratan geçit ve geçiş mekanizması" şeklindedir. Mac Donald, geçiş mimarisi kapsamında ele aldığıkemerleri işlevsel açıdan; "Esas olarak duvardaki bir açıklıktır. Açıklığın aksı bir yönlendirme sunar. Kemer düzeni, ötesindekinin berisindekinden farklı olduğu bir durum, şimdiki ile az sonraki arasında zıtlık öneren bir geçiş sunar, fark ortaya koyar" şeklinde tanımlamaktadır. (Mac Donald 1986, 75.)

[243]Her ne kadar incelenen stoa örneklerinde giriş kısımlarında nişlere rastlanmamış olsa da, İ.S. 2.yy.'dakent ve kasabalarda ana cadde ve geçişlere serbestçe yerleştirilen giriş kapıları ve/veya zafer taklarında anıtsal kemerli girişler ve nişler oldukça fazla kullanılmıştır. Bu yapılar, görsel açıdan yarattığı hantallığı kırmak amacıyla çeşitli dekoratif bezemeler, heykeller ve kabartmalarla bezenmiştir. İki Katlı Agora Stoasının üst katını ve Opramoas Stoasının girişini vurgulayan bu anıtsal geçişte yaratılan kemerli geçiş ve niş stoaya girişi daha da anıtsallaştırmış olmalıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
OPRAMOAS STOASI

4.1. Stoa'da Yapılan Kazı Çalışmaları

Opramaos Stoası, tiyatronun sahne binası arkasında bulunan Opramaos Anıtının güney batısı boyunca uzandığından dolayı 2006 yılı ilk kazı sezonunda hep birlikte ele alınmak zorunda kalınmıştır[244] (Lev. 31.A). Opramaos Anıtı terasındaki stoasının dış duvarları ise basamaklı cadde kazılarında ele alınmıştır. Arka batı kesimdeki 6 m.'yi bulan dolgu Stoa duvarının moloz taş ve harçlarının dökütüsü, yukarıda bulunan Athena Polias Tapınağı'nın yıkıntısı ve tiyatro batı analemma duvarının blok taşları ve iç dolgu dökütüsüdür. Dolgu içerisinde gelen seramik parçaları ise tiyatro tepesinin üst akıntısından kaynaklanmaktadır. Orkestra zemini baz alındığında bu alanda 6 m'den fazla yükseklikte dolgu kazılmıştır. Opramoas stoasının yüksek duvarının batı arkasından çıkan basamaklı taş döşeli yol kavea arkasına kadar tamamen açılmıştır[245].

2007 yılı kazı sezonunda, sahne binasının batı yanı, batı analemma, Opramoas Stoası'ndaki kireç ocağı ile stoanın KB son kısmı arasında kalan 12.35x11.65 m. ölçülerindeki alan kazılmıştır (Lev. 31.B-C). Bu alan; hem tiyatronun batı parodosu ve analemma önü açısından, hem sahne binası ve Opramoas Anıtı arasında kalan ara alan açısından hem de batıanalemma köşesiyle birleşen yapısallığı nedeniyle Opramoas Stoası ile bağlantılı ve ilgilidir. Bu alanın kazılmasıyla Opramoas Stoası ve Opramoas Anıtı ile batı parodos arasındaki ilişki de çözülmüştür[246]. Bu durumda Hellenistik Tiyatro ile Roma Stoası arasındaki fiziksel ve kullanım farklılıkları da belirlenmiştir.

4.2. Konum ve Plan

Opramoas Anıtı'nın güneybatısında yer alan stoaya tiyatroya çıkan basamaklı caddeden ulaşılabilinir. Basamaklı caddeden Agora Stoasının üst katına yaniOpramoas Stoasına çıkan basamakların en üstteki 2 basamağı anıtsal girişle birlikte yıkılıp yok olmuşsada izlerden esasında 10 adet olması gerektiği anlaşılmaktadır (Lev. 32.A). Caddenin en alt kotunda başlayan, güney-kuzey yönelimli bu basamakların genişliği 3.60 m.'dir.

Güney tarafı İki Katlı Agora Stoasınınüst katından, yan, uzun kolu ise Opramoas terasının güneyköşesinden tiyatronun batı köşesine kadar uzanıp analemma duvarıyla

[244] Çevik-Kızgut-Bulut 2007a, 64.
[245] Çevik-Kızgut-Bulut 2007a, 64.
[246] Çevik-Kızgut-Bulut 2008b, 64.

birleştirilerek L şeklinde bir stoa oluşturulmuştur (Lev. 32.B). Sahne binası ile arasında 12,35x11,65 m. ölçülerinde kalan alan hem tiyatronun batı paradosu ve analemması önü açısından tiyatro ile hem sahne binası ve Opramoas Anıtı arasında kalan ara alan açısından hem de batı analemma köşesiyle birleşen yapısallığı nedeniyle Opramoas Stoası ile bağlantılıdır.

Stoanın trafiği kuzey arkadan kavea üstüne, doğu ve batıdan paradoslarla, batıdan kaveanın analemma duvarı arkasından basamaklı bir rampayla sağlanır. Agoranın kuzeyinden konutlar bölgesinden gelen sokak doğu paradosa ve kavea üst koridoruna, kent merkezinden Hadraneum önünden gelen cadde basamaklı yükselerek batı paradosa ve yine kavea üstüne çıkan basamaklı ve taş kaplı rampaya ulaşır.

4.3. Malzeme ve Teknik

Stoanın arka duvarının örgüsünde düzgün moloz taş ve kireç harcı kullanılmıştır. Duvarların ince mermer plakalarla kaplı ya da harçla sıvanıp boyanmış olması muhtemeldir[247]. Duvarda açılmış olan nişler yarım kubbe ve kemer formları dönüşümlü olarak yerleştirilmiş ve heykel nişleri olduğu bulunan heykel parçalarından anlaşılmıştır. Arka duvardaki 8 adet niş kemerlerinde tuğla kullanılmıştır. Bölgede bu nişlerin çok benzeri Syedra sütunlu caddesinde bulunmaktadır[248]. Syedra sütunlu caddesinde farklı olarak yedi adet niş açılıdır ve aynı şekilde nişlerde kubbe ve kemer formları dönüşümlü olarak kullanılmış ve niş kemerlerinde tuğla kullanılmıştır.

Stylobat üzerinde taşların yerleştirilme ve taşınma izleri bulunmaktadır. İnsitu bulunan sütun kaideleri üzerinde sütunların bağlanmasına yarayan zıvana yuvaları, yatay kurşun akıtma kanalı ile stylobat üzerindeki delikler de izlenmektedir. Sahne binasının batı duvarı önüne çekilen geç dönem set duvarında kullanılan sütun parçalarından stoa sütunlarının granitten ve tek parça olduğu anlaşılmaktadır. Ele geçen İon sütun başlıkları kireçtaşından yapılmıştır. Ayrıca kireçtaşı arşitrav, friz ve geison bloklarında taşıma ve kenetleme yuvaları bulunmaktadır.

Stoa arka duvarı boyunca çatıyı taşımaya yarayan ahşap hatıl boşluklarından hem sütun yükseklikleri hemde çatının nasıl taşındığı hakkında fikir sahibi olunmaktadır. Kazılar sırasında bulunan çeşitli boylarda metal çivilerin çatı ahşap aksamında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

---

[247] Asklepieion duvarlarında korunmuş olan mermer parçaları ile Asklepieion-Hygeia tapınağı duvarındaki sıvalı ve boyalı bölümler örnek alınmıştır.
[248] Karamut 1995, 81.

4.4. Stylobat

Toplam 45 m.uzunluğunda ve hafif içbükey uzayan OpramoasStoası, stylobatın dışından itibaren 4.54 m. derinliğindedir. Stoanın ortasında yer alan ve belgelendikten sonra kaldırılan kireç ocağının kuzeyinde kalan, analemmayla birleşen 12.34 m. uzunluğundaki bölümü güney tarafa göre daha iyi korunmuştur (Lev. 33.A-B). Stylobatın genişliği ise 0.69 m. ve 0.75 m. arasında değişmektedir. Stylobat üzerinde insitu olarak ele geçen pilasterden 1.74 m. sonra ilk sütun kaidesi yerleştirilmiştir. Stylobat üzerinde bulunan boşluk izleri takip edildiğinde merkezden merkeze 2.33 m.uzaklıkta 0.67,5 m. genişliğindeki plinthenin üzerinde, 0.575 m. çapında sütun kaidesi ve üzerine İon başlıklı sütunların oturduğu görülmektedir.

4.5. Sütun Kaidesi

Stoa önünde insitu olarak bulunan sütun altlıkları (Kat No.88, 89, 90, 91) stoanın restorasyonu sırasında zarar görmemeleri için taşınmıştır. Attik-İon tarzı plintheler üzerinde bir plinthos ile aşağıdan yukarıya doğru duran bir torus, bir trokhilos ve yine bir torustan oluşmaktadır. Üst torusun yüksekliği alt torusun yüksekliğinden biraz daha azdır (Lev. 33.C). Kaide 0.675 m. genişliğinde ve plinthoslardahil yüksekliği 0.275m.dir. Plintheler 0.66x0.66 m. boyutlarında ve sütun çapları 0.575 m.dir. İnsitu olarak ilkinin 1.66m.sonrasında ele geçen ikinci sütun kaidesi de aynı ölçülerde ve formdadır. Tüm stoa boyunca olması gereken kaideleryoktur (Lev. 33.D). Kaideler stoanın ortasında bulunan kireç ocağında yakılmış olmalıdır.

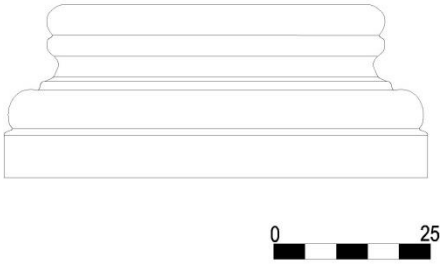

Çizim 4.1 Opramoas Stoası Sütun Kaidesi

4.6. Sütunlar

Yerinde ele geçen bir sütun ya da parçası bulunmamaktadır. Ancak stoanın karşısında sahne binasının batı duvarı önünde çekilen geç dönem set duvarında kullanılan monolitgranit sütun parçalarından 4 adet bulunmuştur (Kat.No.92-94) Bunlar stoa sütunlarından kalanlardır (Lev. 34.A).

4.7. Sütun Başlıkları

Stoanın ortasında, tiyatronun batı analemma duvarından yaklaşık 11 m. uzaklıkta 4.84m.çapında bir kireç ocağı tespit edilmiştir. Kazı sonrasında bu kireç ocağı belgelendirilerek kaldırılmıştır. Zemine yaklaşık olarak 1,5 m. kala analemma duvarı önünde bazıları oldukça iyi işçiliğe sahip İon başlık parçaları[249] (Lev. 34.B; Kat.No.95-98) arşitrav ve friz parçaları ortaya çıkmıştır. Bulunan İon başlık parçaları arasında biri tüme yakın, diğeri ise yarım olan iki adet, ayrıca iki adette küçük başlık parçası bulunmaktadır. Bulunan sütun başlıklarında (Kat.No.96) volütlerinin yan tarafında üçlü köşe palmet yaprağı dizisi yer almaktadır. Abakusüzerinde lesboskymation bezeği, ekhinus bölümünde iseİon kymation bezeği bulunmaktadır. Sütun başlık parçasının yanyüzünde balteus içerisinde üst üste yerleştirilmişdefneyaprakları yer almaktadır. Polsterüzerindepolster altından çıkan ve polsteri saran bir akanthus yaprağı yer almaktadırDiğer başlık parçasında da (Kat.No.95) bir adet kapalı palmet demeti polster yan yüzünü kaplamaktadır. Eksen yaprak ve iç taç yapraklar doğrudan balteus bağından çıkmaktadır. Her iki dış taç yaprak tekli urgan motifi kullanılan balteus bağının hemen üzerinde ve balteus sınırlamasından bağımsız bir şekilde altta yana kıvrılırken, taç yapraklarda orak formu kullanılmıştır. Küçük parçalardan birinde (Kat.No.97) yalnızca bir çerçeveli volüt korunmuştur. Ön yüzde ekhinus kısmının küçük bir bölümü korunmasına karşın bezeme tam olarak izlenememektedir, başlığı çevreleyen abakusun bir bölümü korunmuş ve bu kısımda lesbos kymationu bezemesi izlenmektedir. Bir adet kapalı palmet demeti polsterin yan yüzünü kaplamakta ve orta palmet yaprağı ve yan yaprakları balteus sınırlaması olarak burgu kullanılmış olan balteus bağından çıkmaktadır. İç ve dış taç yapraklar orak formudadır. Küçük parçalardan diğerinde (Kat.No.98) yalnızca bir çerçeveli volüt korunmuştur. Ön yüzünde ekhinusun bir kısmı, başlığı çevreleyen abakusun bir bölümü yan yüzde korunmuştur. Abakus üzerindeki küçük bir kısımda lesbos kymationu bezemesi takip edilebilmektedir. Bir adet akanthus yaprağı polsterin yan yüzünü kaplamakta ve balteus sınırlaması olarak burgu bezememsi kullanılmıştır. Sağlam olan yüzde ekhinus bölümünde bir yumurta bezemesi ve volütün yan tarafından çıkan üç yapraklı köşe palmetinin bir kısmı izlenmektedir.

4.8. Arşitrav/Friz

İon sütun başlıklarının üstünde yalın üç silmeli arşitrav blokları gelmektedir (Lev. 35.A; Kat. No.99-103). Toplam 0.435 m. yüksekliğinde olan arşitrav bloğu parçasının birinci

[249]H.K.Seyirci'nin "Rhodiapolis Mimari Bezemeleri" isimli yayınlanmamış doktora tezinde "Abakusu bezekli, ekhinusunda 5 yumurta-mızrak ucu, 3 yapraklı köşe palmeti, çerçeveli volüt" tanımlamasıylaTip B grubuna dahil edilmiştir. Tip B grubu daha ayrıntılı bilgi için bkz. Kökmen Seyirci 2016, 48 vdd.

faskiası 0.065 m., ikinci faskiası 0.085 m., üçüncü faskiası ise 0.145 m. olup üzerlerinde herhangi bir bezemeye rastlanmamıştır. Üçüncü faskia üzerinde Kat.No.99 üzerinde "∑ O" harfleri, Kat.No.100 üzerinde " I P O" harfleri, Kat. No.102 üzerinde " E Y" harfleri, Kat.No.103 üzerinde " A ∑ A Π O" harfleri bulunmaktadır. Arşitrava ait tüm parçalar bulunmadığından tam olarak ne yazdığı bilinmemektedir. Arşitrav bloklarının arka tarafı 3 faskialı yapılmıştır. birinci faskiası 0.05 m., ikinci faskiası 0.095 m., üçüncü faskiası 0.11 m. olup üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Arşitrav tacı 0.04 m. yüksekliğinde arşitrav tacını sınırladıran düz silme ise 0.035 m. yüksekliğinde olup bezemesizdir. Arşitravın alt kısmında 0.10 m. genişliğinde soffit çerçevesi bulunmakta olup üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Arşitrav bloklarının üzerinde 0.36 m. yüksekliğinde cyma recta profilli friz bloğu bulunmaktadır (Lev. 35.B; Kat.No.104-106). Friz bloğu ana gövdesi 0.27 m. yüksekliğinde, friz tacı 0.035 m. ve 0.055 m. silme ile friz bloğu bezemesiz olarak tamamlanmaktadır. Malzeme olarak yerel kireçtaşı kullanılmıştır. Üst kısımlarında taşıma ve yerleştirilme izleri bulunmaktadır.

4.9. Geison-Sima

Stoanın üst katında buluna İon sütunları üzerinde bulunan arşitrav ve friz bloklarının üzerinde 0.36 m. yüksekliğinde geison bloğu bulunmaktadır (Lev. 35.C; Kat.No.107-109). En altta 0.045x0.06 m. ölçülerinde diş sırası işlenmiştir. Diş sıraları üzerinde 0.075 m. ölçülerinde geison bandı bulunmaktadır ve geison tacı 0.115 m. yüksekliğinde ve bezemesizdir. En üstteki düz silmenin genişliği ise 0.05 m.dir. Sima kısmında aslan başı şeklinde yapılmış çörten bulunmaktadır. Üst kısmında ise 0.03 m*0.06 m. ölçülerinde taşıma ve 0.07 m. *0.014 m. kenet yuvaları bulunmaktadır.

4.10. Döşeme

Zemininde, mermer-taş levhalar ya da mozaik gibi herhangi özel bir kaplama malzemesine rastlanmamıştır. Fakat Opramoas Anıtı'nın stoa tarafında kalan zemin kireçtaşı plakalarla kaplıdır (Lev. 36.A). Bu nedenle stoa zemininin de bir malzemeyle kaplı olması beklenmelidir. Diğer stoalar mozaikle kaplı iken Opramoas Anıtının Stoasının zemininin de mozaikle kaplanmış olması muhtemeldir. Ancak büyük ölçüdeki kireç ocağı tahribatı nedeniyle izlere rastlanmamıştır.

4.11. Duvarlar

Örgüsünde düzgün yerel moloz taş ve kireç harcı kullanılan stoa arka duvarının tespit edilebilen en yüksek noktası yaklaşık 7.00 m.dir. Stoa duvarında stoa zemininden yaklaşık

olarak 4.70 m. yükseklikte ahşap çatı kirişlerinin oturduğu 0,46x0,46 m. ölçülerinde 2,5 m. aralıklarla hatıl yuvaları bulunmaktadır. Stoa duvarı boyunca çok standart olmayan ölçülerde 8 adet niş açılıdır (Lev. 36.B). Girintileri dikdörtgen ve yarım daireselformlarda dönüşümlü yerleştirilmiştir. Dikdörtgen kesitli nişlerin üst yapıları tuğladan yuvarlak kemerli örülmüş, yarım dairesel kesitli olanların üst örtüsü ise yarım kubbe formunda yapılmıştır (Lev. 37.A). Bu formlar birer değişerek uygulanmıştır. Yükseklikleri yaklaşık 2.35 m. genişlikleri 1.10 m.'dir. Nişler stoa zemininden yaklaşık olarak 1.70 m. yüksekte başlamaktadır. Stoanın kuzey kesiminde nişlerin alt seviyesindeki duvarlarda ele geçen insitu kalıntıdan anlaşıldığına göre duvarın en azından belli bir yüksekliğe kada kireç harcı ile sıvalı ve üstü ince mermer plakalarla kaplıdır (Lev. 37.B).

4.12. Çatı Sistemi

Kazılar sırasında zemine yaklaşık 1.50 m. kala kalın bir katman halinde çatı kiremitleri stoa boyunca özellikle de tiyatronun batı analemma duvarı önünde gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu seviyede ve kiremitlerin bulunduğu alanda kalın bir yangın katmanı da tespit edilmiştir. Bazı yerlerde çatı kiremitleri insitu olmayıp, bir araya atılmış, toplanmış gibidir. Kireç ocağı atıkları da bu alanda yığılmış gibi bir izlenim vermektedir. Stoa tavanını, kiremit kaplı ahşap bir çatı örtmektedir. Bulunan yüzlerce küçük çatı kiremidi parçası ve çok sayıda ve çeşitte, değişik boylarda metal çiviler bu ahşap çatıya aittir. Yapının sütunları ayakta olmadığından çatı sistemi eldeki verilere dayanılarak yorumlanabilmektedir. Elimizdeki en önemli veri tek sıra ve yalnızca stylobat üzerinde sütun dizisine sahip olmasıdır. Tek duvara sahip olan yapının tek eğimli çatıyla örtülmüş olabileceğini göstermektedir. Diğer bir veri ise arşitrav ve friz bloklarında yer alan, çatının ahşap aksamının ve hatıllarının oturtulduğu ve ayrıca arka duvarda düzenli aralıklarla ahşap hatılların konduğu boşluklardır. Stoa duvarında stoa zemininden yaklaşık olarak 4.70 m. yükseklikte çatı kirişlerinin oturduğu 0,46*0,46 m. ölçülerinde 2,5 m. aralıklarla boşluklar bulunmaktadır. Bu yuvalara yerleştirilen ahşap hatıllar, eğimle stoanın arka duvarına oturtulur. Oturtulan bu ahşap hatılların üst bölümü üzerine tuğlaların düzgün bir şekilde yerleştirilmesini sağlamak için ahşap malzemeyle kapatılmıştır. Bu yapının üzerine de kiremitdöşenerek çatı sonlandırılmış olmalıdır[250].

4.13. Buluntular

Stoanın üst katına çıkan basamaklar alanında, akıntı toprak içerisinde tuğla ve kiremit parçacıkları ile profilli mimari parçaları, cadde boyunca çok sayıda seramik parçaları, heykel

[250]Çatının ayrıntılı çizimlerine EK-1 Restitüsyon önerisinden ulaşılabilinir.

parçaları, yazıtlı bloklara ait parçalar, cam parçacıkları ve sikkeler ortaya çıkarılmıştır[251] (Lev. 38.A-C).

Kiremit parçalarının yoğunluğu ve yangın izlerinin bulunduğu katmanın altındaki son 1m.'lik dolguda analemma önünde bezemeli mimari parçalar ortaya çıkmıştır. Bu alanda arşitrav ve friz parçaları yanında başlık parçaları da vardır. Bu parçalardan anlaşıldığı kadarıyla başlıklar oldukça niteliklidir ve İon tarzındadır. Başlıkların üstünde yalın silmeli arşitrav blokları yer almaktadır. Bunlara ait parçalar da bulunmuştur. Analemma önünde kiremit katmanı altında bir kadın heykeline ait parçalar bulunmuştur. 53 parçadan tümlenenbu heykelin Tanrıça Fortuna olduğu görülmüştür (Lev. 38.B). Faustina'ya benzer saçve özellikle topuzu, kulak arkasından inen saçıyla benzediği Aphrodite tipi nedeniyle İ.S. 2. yy. ortalarına (138-161) tarihlendirilmektedir. Aynı açmada benzeri bir kadın heykelinin de el ve kol parçaları bulunmuştur[252]. Bu heykellerin stoa duvarında oluşturulan nişlere yerleştirildiği düşünülmektedir.

4.14. Değerlendirme ve Tarihleme

Opramoas Stoası, Opramoas'ın ardılları tarafından İS. 2. yy'ın 2. yarısında tapınak formlu anıtla birlikte aynı projeyle yaptırılmış olmalıdır. Stoada ele geçen arşitrav parçalarından Kat.No.99 üzerinde "∑ O" harflerinin, Kat.No.100 üzerinde " I P O" harflerinin, Kat.No.102 üzerinde " E Y" harfleri, Kat.No.103 üzerinde " A ∑ A Π O" harflerinin, tahmini olarak Opramoas ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Anıtta yer alan yazıtta Opramoas'ın hayır işleri listesinde stoa ve anıtın anılmamış olması ve kendisi tarafından Rhodiapolis dışına yapılan en geç yardımların bile duvarlarda yazılı olması sebebiyle Opramoas'ın ölümünden sonra yapılmış olmasını doğrular gibidir.

Stoa çevresinde ele geçen İon sütun başlıkları değerlendirildiğinde, ele geçen başlık ve başlık parçaları ile İ.S. 2.yy.'a tarihlenen Teos Dionysos tapınağı sütun başlıkları[253] (Lev. 39.A) ve Pergamon Askleipeion'unun kuzey holündeki başlıklar[254]. (Lev. 39.B), Patara Ana Caddesi[255] (Lev. 39.C), Perge sütunlu caddesi[256] (Lev. 40.A), İ.S. 2. yy.'ın 2. çeyreğine tarihlenen Aphrodisias Tiberius Portiği[257], İ.S. 2. yy. ortalarına tarihlenen Sagalassos

[251] Çevik-Kızgut-Bulut 2007b, 10.
[252] Çevik-Kızgut-Bulut 2008b, 64; Çevik-Kızgut-Bulut 2008a, 297.
[253] Erdem 1996, 92; Uz 2013, Lev.LXVb.
[254] Bingöl 1980, Lev. 9 Res. 216;Uz 2013, 105.
[255] Aktaş 2013, 163.
[256] Bingöl 1980, 34 Lev. 13 Res. 233-242 Lev. 14 Res. 243-261.
[257] Waelkens 1987, 127 vd. Lev. 3,6.

Kuzeybatı Tapınağı[258] (Lev. 40.B) ve Aspendos Tiyatrosu[259]'ndakiler benzer özellikler taşımaktadır[260].

Plan, ölçü ve tipoloji bakımından Opramoas Stoasının benzer bir örneğine Syedra Kentinde[261] rastlamaktayız. Kentte yaklaşık 250 m. uzunluğunda olan sütunlu caddenin yaklaşık 47 m. sinde Opramoas stoasında olduğu gibi dönüşümlü olarak kubbe ve kemer formunda 7 adet heykel nişi bulunmaktadır (Lev. 41.A). Zeminden 1.40 m. yükseklikle, ortalama 1.05. genişlik ve 2.68m.net yüksekliğe sahip nişlerde kemerler 0.22 m. tuğla ile örülmüştür. Duvarları sıvalı ve boyalı olduğu tespit edilmiş olan sütunlu caddenin arka duvarında Opramoas Stoasında olduğu gibi çatıyı taşıyan ahşap hatıl yuvaları izlenmektedir. 1994 yılında yapılan kazılar sırasında bulunan kiremit parçalarından çatı örtüsünün aynı şekilde kiremit olduğu tespit edilmiştir. Benzer olarak Attik-İon tipi sütun kaideleri (Lev. 41.D) üzerinde granit ve monolit sütunlara (Lev. 41.B) sahip olan Syedra Stoası bezemesiz arşitrav, friz ve geison blokları (Lev. 41.E) kullanılmışken Korinth sütun başlığı (Lev. 41.C) ile Opramoas Stoasından farklılık göstermektedir. Alanya Müzesi'nin 1994 yılı çevre düzenleme ve temizlik çalışmaları sırasında Sütunlu Cadde'de yaptığı çalışmalarda ele geçen bazı yazıtlar İ.S. 2. yy. sonu İ.S.3.yy. başlarına tarihlenmiştir[262]. Roma imparatoru Septimius Severus (İ.S. 193-211) tarafından Syedralılara hitaben yazılmış olan olan yazıt İ.S. 194 yılına tarihlenmiştir. İ.S. 3. yy. ilk çeyreğine tarihli diğer birkaç yazıt da kentin önde gelen isimlerinin ve görevlerinin zikredilmesi açısından oldukça önemli olan onurlandırma yazıtlarıdır[263]. Syedra Kenti bölgede Opramoas stoası ile plan, tipoloji ve ölçü olarak benzer tek örnek olması bakımından önemlidir.

4.15. Yeniden Kurma

Eldeki veriler ışığında stoayı yeniden kurmak mümkündür (Lev. 42.A-B). Opramoas Stoası, Opramoas Anıtının batısı ve güneyi boyunca L formunda düzenlenmiş ve İki Katlı Agora Stoasının üst katı ile birlikte çalışacak şekilde tasarlanmıştır.

Opramoas Stoasına agoradan iki farklı giriş bulunmaktadır. Batıdabasamaklı tiyatro caddesinden çıkan basamakların esasında 10 adet olması gerektiği ve en üstteki 2 basamağın

[258] Vandeput 1997a, 96 vdd. 153 Lev. 41,3 42,3-4.
[259] Can 2005b, 91 vd.
[260] Kökmen Seyirci 2016, 80 dn. 383, 385, 386.
[261] Syedra Antik Kentinde daha önce 1994-1999 yılları arasında Alanya Müzesinin yaptığı çalışmalar yanında, 2015 yılından bu yana Uşak Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Doç.Dr. Birol CAN başkanlığında yüzey araştırması çalışmaları devam etmektedir. Konu ile ilgili olarak resim ve bilgi paylaşımı için kendisine teşekkürlerimi sunarım.
[262] Karamut 1995, 80.
[263] Karamut 1995, 81.

anıtsal girişle birlikte yok olduğu görülebilmektedir. Ayrıca agoranın doğusunda bulunan dar bir basamaklı cadde ile stoa terasına ulaşılmaktadır. Kazı çalışmalarında gün yüzüne çıkarılan kemer parçaları ve Medusa Başı kabartmalı blok ile stoanın anıtsal bir girişe sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca agoranın doğusundaki merdivenli yoldan stoa terasına çıkılmaktadır.

Stoanın arka duvarının kuzey bitimi tiyatronun batı analemma duvarına bitişiktir. Stoanın arka duvar yüksekliği, batı analemma duvarının ve çatıyı taşımış olan ahşap hatıl yuvalarının korunmuş yüksekliği yardımıyla bilinmektedir. Stoa duvarı boyunca açılmış olan nişler daha önce kazılar sırasında yapılmış olan bir proje ile restore edilmiştir ve gerçek ölçüde bilgiler sunmaktadır. Kireç ocağının kenarında parçalanmış olarak bulunan bir heykel de nişlerde heykel olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Her ne kadar restorasyon sırasında zarar görmemesi için kaldırılmış olsa da insitu olan sütun altlıkları ile ve stylobat üzerindeki yerleştirilme izlerinden sütunların oturduğu kısımlar bilinmektedir. Stoa arka duvarında bulunan ve çatıyı taşımaya yardımcı olan belli aralıklarla sıralanmış ahşap hatıl yerleştirilme boşlukları ve ele geçen granit sütunlar, İon sütun başlıkları ile sütun yükseklikleri net olarak bilinmektedir.

Kazı sırasında gün yüzüne çıkarılan arşitrav, friz ve geison ile de üst yapı hakkında bilgimiz olmaktadır. Stoada ele geçen arşitrav parçalarından Kat.No.99 üzerinde "∑ O" harflerinin, Kat.No.100 üzerinde " I P O" harflerinin, Kat.No.102 üzerinde " E Y" harfleri, Kat.No.103 üzerinde " A ∑ A Π O" harfleri bulunmaktadır. Bu yazılar dışında stoanın üst yapısı bezemesizdir. Stoanın merkezinde bulunan kireç ocağı yapıya ait birçok verinin yok olmasına neden olmuşsa da belli katmanlarda ele geçen çiviler, stoanın çatısının tek eğimli ahşap oturtma çatı olduğunu göstermektedir. Opramoas Stoası ve İki Katlı Agora stoasının üst katı tek stoa gibi düşünüldüğü için, her iki stoanın çatısı birlikte çözülmüştür (Çizim 3.2; Ek 2- Projeler).

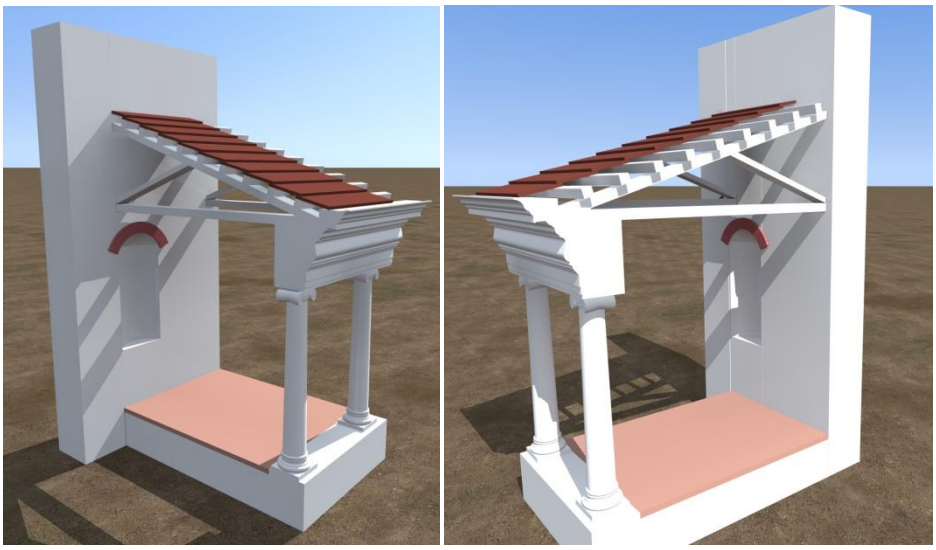

Çizim 4.2 Opramoas Stoası Kesit Restitüsyon Önerisi

BEŞİNCİ BÖLÜM
ASKLEPİEİON-HADRİANEUM ÖNÜ STOASI

5.1. Stoa'da Yapılan Kazıların Tarihçesi ve Kazı Çalışmaları

Asklepieionun kuzey duvarına birleşik olarak başlayan stoa Hadrianeum önünden geçerek, Opramoas Ailesi Anıtının yanında yer alan ek binaya kadar devam etmektedir. Doğu-batı doğrultulu ve ana caddeye paralel bir şekilde inşa olan stoanın kazıları 2009 yılında başlamış ve 2010 yılında sona ermiştir[264] (Lev. 43.A-B).

Caddeye paralel uzanan ve ele geçen malzemelerden üstünün örtülü olduğu anlaşılan stoa, Asklepios-Hygeia Tapınağı, Asklepieion, Hadrianeum ve Opramoas Ailesi Anı Binası (Sebastaion) yapılarının cepheleri boyunca devam etmektedir.

Asklepieion-Hadrianeum Stoasınınkazısı 2010 yılı kazı sezonunda bitirilmiş, günümüze dek korunabilmiş dörtgen bir dikme ile yivsiz bir sütun, İon başlığıyla birlikte ayağa kaldırılmış, üst örtü ve cepheye ait bezemeli ve yalın bloklar buluntu yerinden kaldırılarak oluşturulmuştaş tarlasına çekilmiştir[265].

5.2. Stoa'nın Konum ve Planı

Kentin batı kapısından giren birisi için stoa doğu-batı caddesinin güneyindeki yapılar boyunca ve ana caddeye paralel bir şeklide uzandığı görülür. 59 m.*5.80 m. ölçülerinde dikdörtgen plana sahip stoaya güneyde gymnasion tarafından gelen caddeden Hadrianeum ve Opramoas Ailesi Anı Binası arasından basamaklı bir geçişle ve doğu batı doğrultulu caddeden üç basamaklı bir girişle ulaşmak mümkündür (Lev. 44.B). Asklepieion, Hadrianeum ve Opramoas Ailesi Anı Binası yapılarına hizmet eden stoaya bağlı olan herhangi bir işlik tespit edilmemiştir. Asklepios-Hygeia Tapınağı'nın inşasıyla batı tarafında doğrultusu kesintiye uğramış, doğudan batıya yükselen topografya nedeniyle stoanın doğu tarafında bir alt kat oluşmuştur. Bu mekanın kazısı tamamlanmadığından ne amaçla kullanıldığı tespit edilememiştir. Üstünün örtülü olduğu, bulunmuş olan çatı kiremitlerinden ve mimari plastik üzerindeki ahşap oturtma yuvalarından anlaşılmaktadır (Lev. 44.A)[266].

[264] Kızgut-Kızgut-Bulut 2010, 90 Res.6; Kızgut 2011, 96vd.; Kızgut 2012b, 357.
[265] Çevik-Kızgut-Bulut 2011b, 97.
[266] Çevik-Kızgut-Bulut 2010b, 90.

5.3. Malzeme ve Teknik

Stoanındoğu başlangıcında ana taşıyıcı duvarı olan 2 katlı kısım büyük kesme taşlı isodomik duvar örgüsüyle yapılmıştır. Diğer duvarlar ise iki moloz taş arası dolgu yapılarak oluşturulmuştur. Yapının cephe ve köşeleri kesmetaştan yapılmış, bunun yanında yoğunlukla harçla tutturulmuş moloz taş kullanılmıştır. Stoada ve stoa arkasında bulunan yapılarda tamamen yerel kalker ocaklarından kesilmiş ve toplanmış malzeme kullanıldığı görülmektedir.

Sütun kaidesi üzerinde sütunların bağlanmasına yarayan zıvana delikleri bulunmaktadır. Ayrıca aynı delikler stylobat üzerinde de izlenmektedir. Sütunlar kaideye zıvana ile bağlanmıştır. Sütun alt orta noktasında bulunan zıvana deliği, kaidede bulunan yine merkezdeki oyuğa zıvana ile bağlanmaktadır[267]. Kaide üzerinde yatay ince kurşun akıtma kanalı bulunmaktadır. Ayrıca stylobat üzerinde taşların yerleştirilme ve taşınma izleri de bulunmaktadır.

Stoanın üst yapı parçalarında ve sütun başlıklarında kristalize kireç taşı kullanılmıştır. Stoadaki üst yapı parçalarından alınan örneklerin Hacettepe Üniversitesi Jeoloji Bölümünde yapılan ayrıntılı analizleri sonucu alınan örneğin bir kireçtaşı olduğunu göstermiştir. İçerisinde sınırlı sayıda ve kötü korunmuş fosil kavkısı saptanmıştır (Lev. 45.A-B). Ayrıca bazı araştırmacılar tarafından ortaya koyulan sınıflamalara göre de adlandırılmıştır:Dunham (1962) sınıflamasına göre bu kireçtaşı örneğinin detaylı adlandırması: Vaketaşı (Wackestone); Folk (1959-1962) sınıflamasına göre bu kireçtaşı örneğinin detaylı adlandırması: Seyrek Biyomikrit (SparseBiomicrite) tir[268]. Sütun tamburunda ise boyutları 0.02m.den küçük köşeli çakıl taneleri içeren breş adı verilen bir malzeme kullanılmıştır. Bu malzeme çevrede olması, kolay ulaşılabilir olması sebebiyle tercih edilmiş olmalıdır. Sütunun kırmızımsı rengini veren bağlayıcı malzemeleri olup, çakılları ise kireçtaşıdır.

5.4. Stylobat

Uzunluğu 59 m. olan stoanın genişliği batıda stylobatların iç tarafından 4.88 m.doğudastylobatdahil 5.80 m. dir (Lev. 46.A-B). Stoa stylobatı doğuda düz, stoanın ortalarına doğru arazi eğimi nedeniyle basamaklı bir yapıya dönüşerek daha sonra merdivenli bir sokak bağlantısıylave isodomik bir duvar yapısıyla alt katta bir mekân oluşturarak sonlanmaktadır. Hemen hemen tamamı korunmuş olan stylobatın üzerinde sütunların yerleştirilmesi için açılan yuvalar bulunmaktadır. Merkezden merkeze ölçüldüğünde stoa

[267] Bingöl 2004, 93.
[268] Analiz, Hacettepe Üniversitesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü Genel Jeoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden Arş. Gör. Alaattin Tuncer tarafından yapılmıştır. Kendilerine analizler için teşekkürlerimi sunarım.

stylobatı üzerine 1.80 m. ve 2.10 m. şaşırtmalı aralıklarla yerleştirilmiş İon altlıkları üzerine 0.54 m.çapındaki sütunlaroturtulduğu ve bunların üzerinde İon başlıkları yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Stylobat üzerindeki izler stoa cephesinde belli aralıklarla açıklıklar bırakıldığı ve açıklıkların postamentlerle sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Açıklıklardan insan trafiği yaşandığı stylobat bloklarındaki aşınma izlerinden, sütunlu bölümlerde ise köşelerin keskin korunmuşluğundan anlaşılmaktadır (Lev. 46.C).

5.5. Sütun Kaidesi

Stoa alanında biri kırık olmak üzere toplam 3 adet kaide bulunmuş (Kat.No.14-16) ve biri yarım olmak üzere ikisi doğu tarafında Asklepieion önünde diğeri 3 basamaklı podyumdan indikten sonra batı tarafında bulunmuştur ve buradaki kaide İon sütunuyla birlikte ayağa kaldırılmıştır. Stoanın önündeki sütun altlıkları üzerinde bir plinthos ile aşağıdan yukarıya doğru duran bir torus, bir trokhilos ve yine bir torustan oluşan Attik-İon tarzı gösterir. Üst torusun yüksekliği alt torusun yüksekliğinden biraz daha azdır. Kaide 0.065 m. yüksekliğinde ve plinthoslardahil yüksekliği 0.275 m.'dir. Sütun kaideleri 0.64x0.64 m. boyutlarında ve sütun çapları ise 0.44 m. dir (Lev. 47.A).

Çizim 5.1 Sütun Kaidesi

5.6. Sütunlar

Kazısı tamamlanan alanda sağlam olarak çok az olmasına karşın taşın özelliğinden dolayı tahrip olduğu anlaşılan sütun ve/veya sütun parçası azımsanmayacak sayıdadır (Kat.No.1-3). Bunlardan en sağlam olan örnek, başlığı ve kaidesiyle birlikte günyüzüne çıkarılan doğu bölümde ayağa kaldırılabilmiştir (Kat.No.1; Lev. 47.A). Başlıksız 2.225 m.,başlıkla birlikte 2.40 m. yüksekliğe sahip olan sütun tek parça ve yivsizdir. 3 basamaklı podyuma kadar doğudan batıya doğru stylobat üzerindeki izler takip edildiğinde 19 adet, podyumdan sonra Asklepieion önünde ise 7 adet sütun tespit edilmiştir. Ayrıca stoanın asklepieion tarafındaki başlangıcında ve 3 basamaklı podyumun hemen yanında kaidesi stylobat üzerine oturan kare şeklinde 2.94 m.yüksekliğindeiki sütun daha bulunmaktadır (Kat.No.2). Bu sütunlardan podyumun hemen yanında bulunanı yarım olarak ele geçmiştir

(Kat.No.3; Lev. 47.B). Bu kare şeklindeki sütunlar incelendiğinde, sütunun üç yüzeyinin işlenmiş, bir yüzeyinin kaba bırakılmış olduğu görülmektedir. Böylesi görkemli bir stoada sütunların görülecekse dört yüzeyinin de işlenmiş olması beklenir ya da bir yüzeyi başka bir mimari elemana yapışıktır. Sütun kaidesinin de insitu bulunan sütun kaideleriyle benzer olmadığı anlaşılmış olup, kare sütunların stoaya ait olmadığı Askelpios-Hygeia tapınağının cephe pilasterleri olduğu düşünülmektedir.

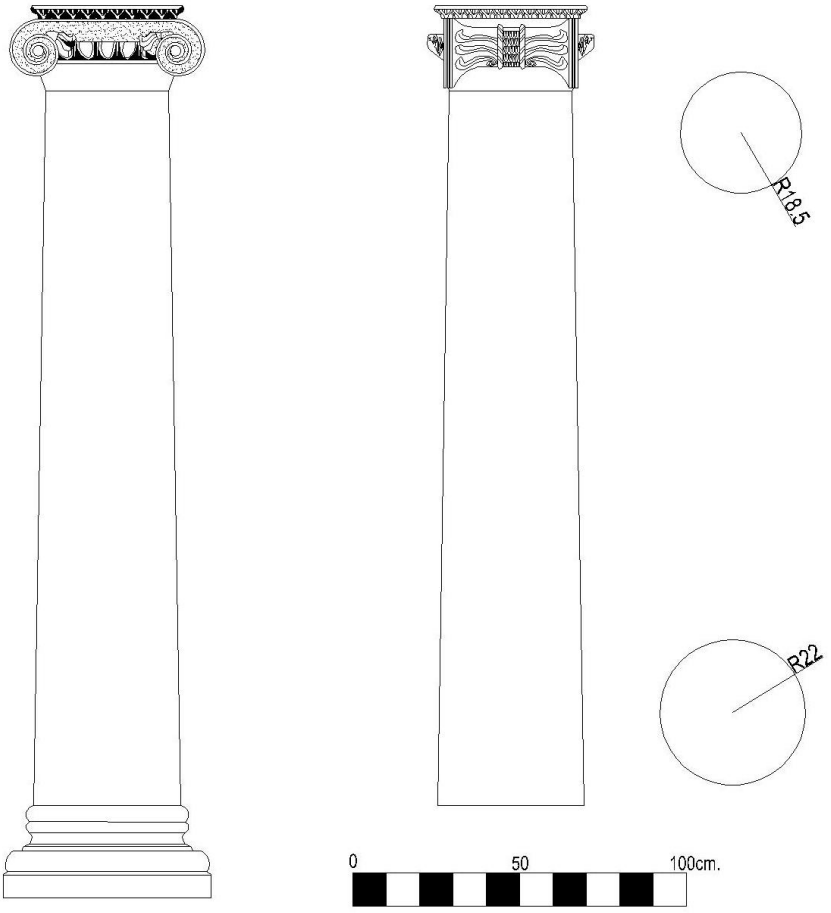

Çizim 5.2 İon Sütunları

5.7. Sütun Başlıkları

Stoa kazılarında çok sayıda İon başlığı parçası ele geçmiştir (Kat.No.4-13). Bu parçaların birçoğu başlığın ön ya da yan yüzündeki bölümlere aittir. Stoa ve stoa yakınında ele geçen parçaların birleştirilmesiyle stoada bir adet sütun ayağa kaldırılmıştır ve ayağa kaldırılan sütunun başlığında da onarım geçirmiş tahribatlar bulunmaktadır (Kat.No.4; Lev. 47.C). Restitüsyon çizimlerinde bu sütun ve başlığı baz alınmıştır. 0.0245 m. yüksekliğinde olan sütun başlığı cephedeki tüm sütunlarda yer almış olmalıdır. Abakus ve ekhinusu büyük oranda korunmuştur. Abakus üzerinde, lesbos kymation bezemesi, ekhinus üzerinde İon kymationu bezeği kullanılmış olup, ortada üç tam, yanlarda iki yarım yumurta bezemesi

bulunmaktadır. Yumurta kabukları arasında mızrak uçları yer almaktadır. Çapı 0.20 m. olan volütler üç tam dönüş yapmaktadırlar ve kenarları çerçevelidir. Volüt kenarında dört yapraktan oluşan palmet demeti bulunmaktadır. Polster üzerinde akanthus yapraklarından oluşturulmuş bir bezeme yer almaktadır. Balteus sınırlandırması olarak tekli burgu bandı kullanılmıştır.

Kat.No.5 ve Kat.No.8'deki başlık parçalarında üç tam dönüş yapan volüt ve polsterin bir bölümü korunmuştur. Kat.No.5'teki parçada yanda abakusun bir bölümüde korunmuştur ve üzerinde lesbos kymationu bezemesi bulunmaktadır. Her iki korunan parçada polsterin korunan bölümünde yukarıdan aşağıya doğru polsteri saran akanthus yaprağı bulunmaktadır.

Kat.No.6 ve Kat.No.7 nolu başlık parçaları başlığın ön yüzüne aittir. Parçalar üzerinde abakus ve ekhinusun bir kısmı korunmuştur. Abakus üzerinde lesbos kymationu bezemesi, ekhinus üzerinde İon kymation bezemesi kullanılmıştır. Her iki parçada da volüt kenarından dötlü köşe palmeti İon kymationu bezemesine doğru uzanmaktadır.

Kat.No.9 ve Kat. No.11 nolu parçalarda abakus ve ekhinusun bir bölümü korunmuştur. Abakusları bezemesiz olan parçalarda ekhinus üzerinde İon kymationu bezemesi bulunmaktadır. Kat.No.9 'daki parçada volüt kenarında bir yarım ve onun yanında kırık bir yumurta korunmuşken, Kat.No.11'deki parçada iki yumurta korunmuştur. Keskin sırtlı mızrak ucu yumurtalar arasında izlenmektedir. Üç tam dönüş yapan çerçeveli volüt kenarından dört yapraklı palmet İon kymationu bezemesine doğru uzanmaktadır. Balteus sınırlaması olarak tekli burgu bant kullanılmış olan her iki parçada da balteus bölümünde üst üste yerleştirilmiş birkaç defne/pul yaprağı korunmuştur. Polster yan yüzünde bir adet kapalı palmet demeti yer almaktadır. Orta palmet yaprağı ve orak formunda iç taç yapraklar doğrudan balteus bağından çıkmaktadır. Kat.No.9 'da orak formunda her iki dış taç yaprak balteus bağının hemen üzerinde ve balteus sınırlamasından bağımsız bir şekilde altta yana doğru kıvrılırlar. Kat.No.11 'de orak formunda her iki dış yan yaprak da balteus bağından çıkmaktadır. Polster üzerindeki kapalı palmeti oluşturan yaprakların tümünde eksen yaprak çizgisi derinleştirilmiştir.

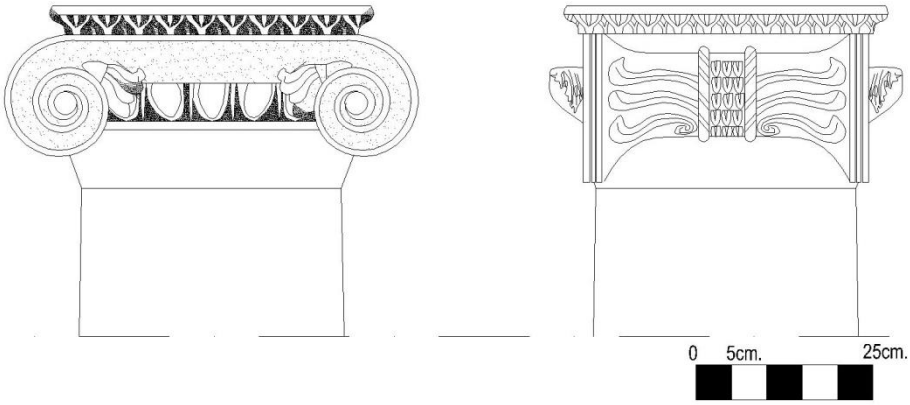

Çizim 5.3 Sütun Başlığı (Kat.No.9)

Başlığın abakus uzunluğu ve genişliğinin 0.47 m., başlığın yüksekliğinin 0.245 m., sütun alt çapının 0.44 m., ayrıca abakus yüksekliğinin 0.045 m. ve volüt çapının 0.20 m. olması Vitruvius'un[269] verdiği oranlara uymaktadır.

Kat.No.10'daki başlığın ön yüzüne ait olan parçada abakus, ekhinusun bir bölümü ve üç tam dönüş yapan tek çerçeveli volüt korunmuştur. Abakus üzerinde lesbos kymation bezemesi, ekhinus üzerinde ise İon kymationu bezemesi bulunmaktadır. Volüt başlangıcında bir yarım, bir sağlam ve bir kırık olmak üzere üç yumurta korunmuştur. Yumurta aralarındaki mızrak uçları keskin sırtlı olup bezemeye doğru volüt kenarından üçlü palmet demeti uzanmaktadır.

Kat.No.12 ve Kat.No.13'teki başlık parçalarında tek volüt, abakus ve ekhinus kısımlarının bir bölümü korunmuştur. Abakus üzerinde lesbos kymation bezemesi, ekhinus üzerinde İon kymationu bezemesi bulunmaktadır. Polster üzerinde kamış yapraklarından oluşan bir bezeme bulunmaktadır.

5.8. Arşitrav/Friz

İon sütun başlıkları üzerinde soffitli arşitrav blokları (Kat.No.17-37), friz blokları ile geison ve simanın birlikte işlendiği bloklar yapı cephesini süslemektedir. Rhodiapolis'te ele geçen arşitravlar üç faskialı olup, en altta yer alan birinci faskia 0.04 m. yüksekliğe sahiptir. Birinci ile ikinci faskiayı birbirinden astragal dizisi ayırmaktadır. İkinci faskia 0.07 m. yüksekliğinde olup, ikinci ile üçüncü faskiayı da birbirinden astragal dizisi ayırmaktadır.

[269]Vitruvius başlıkların nasıl yapılacağını şu şekilde açıklamaktadır:"*Yastık biçiminde olacaklarsa, abakusun uzunluğu ve genişliği sütun gövdesinin alt kalınlığı artı onsekizde birine eşit olmalı, başlığın yüksekliği de volütlerle birlikte bunun yarısı kadar olmak üzere ayarlanmalıdır. Volütlerin yüzleri de abakusun kenarından aynı ölçünün on sekiz buçukta biri oranında geri çekilmelidir. Sonra, başlığın yüksekliği dokuz buçuk kısma bölünerek volütlerin dört yanından aşağıya doğru, abakusun kenarından filetlere kadar cathedi adı verilen çizgiler indirilmelidir. Daha sonra, dokuz buçuk birimin bir buçuğunu abakusun yüksekliği, diğer sekizini de volütler için kullanınız…*"Bkz.: Vitruvius III.5.5.6.7.8.

Üçüncü faskia 0.115 m. yükseklikte olup üzerinde astragal dizisi yer almaktadır. Arşitrav tacında 0.045 m. genişliğindeki alan içerisinde İon kymationu bezemesi yer almaktadır. İon kymationu üzerinde 0.04 m. yüksekliğindeki alan içerisinde anthemion yerleştirilmiştir. Arşitrav tacı düz silme ile sınırlandırılmaktadır (Lev. 48.A).

Kazılar sırasında bulunmuş arşitrav bloklarının soffit bezemelerinde[270], aynı yapıya ait olmalarına rağmen farklı bezemeler kullanılmıştır. Stoanın arşitravında kullanılan soffit bezemelerini (Lev. 49.A); 1. Tek yönlü defne yaprağı[271], 2. Çift yönlü defne yaprağı ve karşılaşma noktasında akanthus yaprağı[272], 3.Sarmaşık dalları ve yaprak[273], 4. İki sarmaşık dalı ve ortalarında yaprak[274], 5.Eşkenar dörtgen[275] ve ortada bir motif[276], 6.Çiçek, yaprak ve küçük bir filiz şeklinde daldan oluşan bezeme kuşağı[277], 7. Birbiri üstünden geçerek dairesel boşluklar bırakan yalın sarmaşık dalları ve dairesel boşluklar içerisine yerleştirilen çiçek motifleri[278]olarak sınıflandırabiliriz. Soffit bezeklerinin tamamı incelendiğindetüm soffitlerde ortalama ön yüze uzaklığı 0.165 m. genişlikleri ise 0.10 m.dir.

Üst yapının friz bloğunun (Kat.No.38-48) alt bölümünde 0.23 m. genişliğindeki alan içerisinde akanthus yapraklarından oluşan sarmal dallar ve bu sarmal dallardan çıkan yalın dalların içe doğru kıvrılması ile oluşan boşluklarda çiçek rozet, yaprak ve bazılarında aslan başı motifleri bulunmaktadır. Ana bezeme kuşağı ile İon kymationu bezemesini birbirinden ayıran astragal dizisinin olduğu bölüme keskin bir profille geçilmektedir. Friz tacında yer alan astragal üzerinde, 0.03 m. yüksekliğindeki alan içerisinde İon kymationu bezeği bulunmaktadır. İon kymationu bezeği üzerinde yer alan bölüm düz silme ile sınırlandırılmıştır. Toplam friz yüksekliği 0.31 m.dir (Lev. 50.A).

[270] Arşitravlarda bulunan soffit bezemeleri Dr. H.K.Seyirci tarafından çalışılmıştır. Bkz: Kökmen 2014, 339-353.
[271]Soffit genişliği 0.10 m., korunan uzunluğu yaklaşık olarak 0.40 m.'dir.
[272] Soffit bezeğinin ön yüze uzaklığı 0.165 m., arka yüze uzaklığı 0.14 m. soffit genişliği 0.10 m.'dir.
[273] Soffit bezeğinin ön yüze uzaklığı 0.165 m., soffit genişliği 0.10 m.'dir.
[274] Soffit, ön ve arka yüze 0.155 m. uzaklıkta ve soffit genişliği 0.10 m.'dir.
[275] Soffitin ön yüze uzaklığı 0.165 m., genişliği 0.095 m. dir.
[276] Soffitin ön yüze uzaklığı 0.165m., genişliği 0.085 m.dir.
[277] Soffit bezeği ön ve arka yüze 0.16 m. uzaklıktadır, genişliği 0.095 m.dir.
[278]Sofit çerçvesi ile bloğun arka yüzü arasında 0.09 m. genişliğinde bir bölüm korunmuştur.

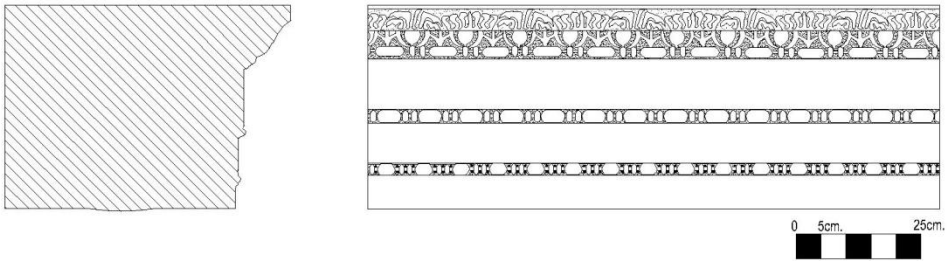

Çizim 5.4 Arşitrav

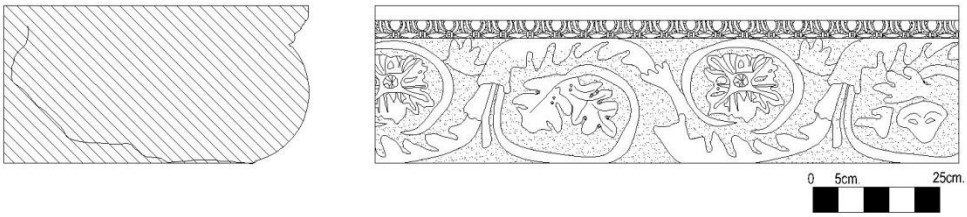

Çizim 5.5 Friz

5.9. Geison/Sima

Geison-Sima bloğunun (Kat.No.49-64) alt kısmında 0.02 m. yüksekliğindeki düz silme ile diş sıralarının olduğu bölüme geçilir. Diş sıraları 0.05x0.055 m. genişliğe sahiptir. Diş sıraları üzerinde iki inci, bir boncuk, iki inci dizilimine sahip astragal dizisi yer almaktadır. Astragal üzerindeki alan içerisine yerleştirilen İon kymationu bezemesinden sonra 0.045 m. yüksekliğindeki geison düz bırakılmıştır. Geison tacında lesbos kymation bezeği bulunmaktadır. Sima bölümü 0.17 m. yüksekliğinde ve ortada bir adet açık, yanlarda birer adet kapalı palmet demeti ile bezenmiştir. Bloğun üst bölümünde yer alan 0.045 m. yüksekliğindeki düz silme ile bezeme alanı sınırlandırılmıştır. Toplam geison sima yüksekliği 0.425 m.dir (Lev. 51.A).

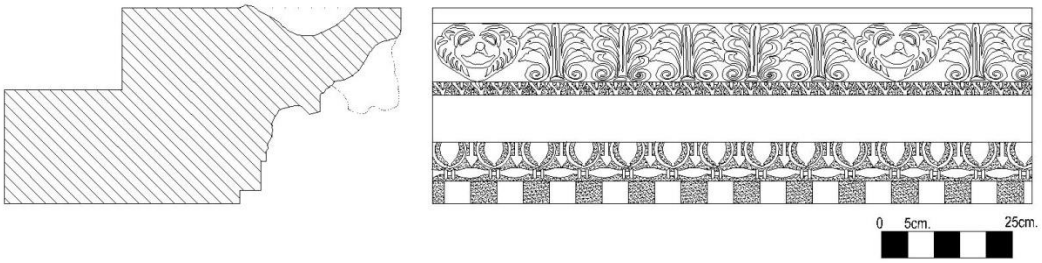

Çizim 5.6 Geison/Sima

5.10. Kapılar ve Pencereler

Hadrianeum-Asklepieion Stoası'nda 2 adet kapı bulunmaktadır. Kapılar doğrudan stoa ile ilişkili değildir. Bu kapılardan birisi stoanın batı bitişiğindeki mekana aittir ve yaklaşık 1.75 m. ölçülerindedir. Kapı ile ilgili olarak ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır (Lev. 52.A). Diğeri stoanın doğu tarafında alt mekana girişi sağlayan kapıdır ve hemen yanında bir pencere açıklığı bulunmaktadır (Lev. 52.B). İsodomik duvar içerisinde kapı ve pencere birbirine bitişik tasarlanmış ve taşların bazıları devşirme olarak kullanılmıştır. Kapı iç açıklığı yaklaşık 1.58 m.,yüksekliği 2.87 m.dir.Kapı söveleri mevcut blokların işlenmesi ile oluşturulmuştur. Kapının sağ sövesi 0.325 m. sol sövesi ise 0.37 m. genişliğindedir. Kapının lento bölümü 2.275 m. uzunluğundadır ve lentoyu meydana getiren duvar bloğu 0.49 m. yüksekliğindedir. Lentoda 0.0105 m. yükseklikte 0.045 m.dışarı çıkıntı yapan bir geison işlenmiştir. Kapının lentosu altında, sağ ve sol yanlarda yaklaşık 0.010 m. çapında ve 0.055 m. derinliğinde yuvarlak formlu yuvalar bulunmaktadır. Bu yuvalar iki kanatlı ahşap kapının sağ ve sol millerinin oturduğu yuvalara aittir. Kapı sağ ve sol yanında sövelerde eşikten 1.01m. yükseklikte çift açılımlı ahşap kapının açıldığında bağlanabilmesini sağlayan yuvalar bulunmaktadır. Kapının eşiği ise tam olarak kazısı tamamlanmamış olmakla birlikte görünen kısımda 0.21 m. yüksekliğinde 0.35 m. genişliğinde olduğu görülmektedir (Lev. 53.A). Pencere iç açıklığı yaklaşık 0.94 m. yüksekliği 1.46m.dir. Pencerede denizlik kısmı 0.89 m. genişliğindedir. Pencere lentosunun sağ tarafında 0.07m. ve 0.10 m. ölçülerinde oval bir boşluk, sol tarafında ise 0.75x0.10 m. ölçülerinde dikdörtgen bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşlukların iki kanatlı ahşap pencerenin sağ ve sol millerinin oturduğu yuvalar olduğu düşünülmektedir. Ayrıca duvardaki izlerden pencerenin dikey çalışan çift açılımlı ahşap pencere olduğunu düşünülmektedir (Lev. 53.B).

Stoa içinde ise Asklepieion'a ait doğuda 1.20 m., ortada 1.46 m. ve batıda 1.15 m. ölçülerinde 3 adet kapı açıklığı (Lev. 54.A) ve Hadrianeum'a ait bir açıklık ve Opramoas Ailesi Anı binasına ait bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Asklepieion'a ait kapı açıklıklarının söveleri belli bir yüksekliğe kadar yerine yerleştirilmiştir. Bunlardan batı kapının sağ sövesi korunamamışken, sol sövesi ise 1.30 m. yüksekliğe kadar tamamlanmıştır. Orta kapının sol sövesi 0.92 m., sağ sövesi 1.31 m. yüksekliğe kadar yerleştirilmiş olup 3 faskialıdır. Doğu kapının sol sövesi 2.40 m., sağ sövesi 2.37 m. yüksekliğe kadar tamamlanmış olup 3 faskialıdır (Lev. 54.B).

Ayrıca stoanın batı girişi dışında agora yönünden gelenler için başka bir giriş bulunmaktadır. Bu kapı; kot farkından dolayı belli bir kısımda agoradan kopuk olan stoanın agoraya bağlantısını sağlamak içindir. Yaklaşık olarak stoanın en düşük kotundan merdivenli

bir sokakla batıya doğru çıkarken 18.00 m. sonra yapılan taş basamaklar stoanın agora ile bağlantısını sağlamaktadır (Lev. 54.C).

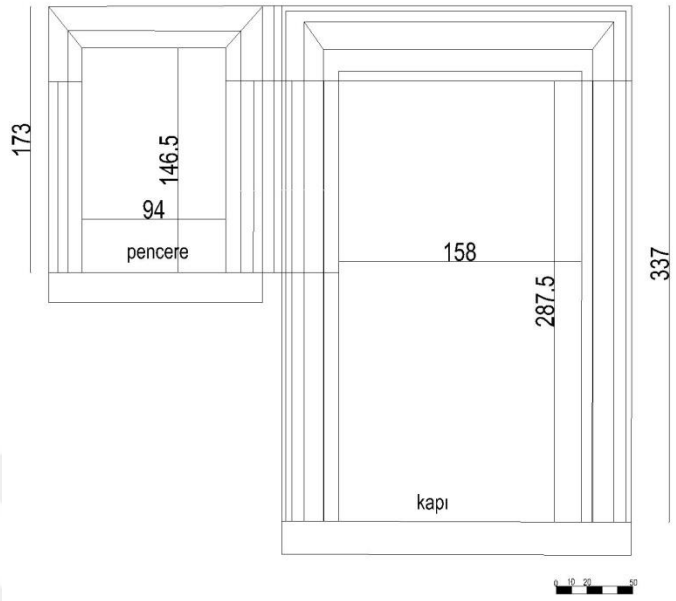

Çizim 5.7 Hadrianeum Stoası Alt Kot Kapı ve Pencere

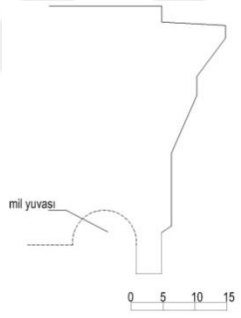

Çizim 5.8 Hadrianeum Stoası Alt Kot Kapı Profili

5.11. Duvarlar

Stoanın batı tarafında moloz taş ile örülmüş bir duvar bulunmaktadır. Bu duvarın yaklaşık olarak 1.00 m.lik kısmı ayakta olup bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapının eşik kısmı korunmuş olup kapı lentosu vb. kısımlar ele geçmemiştir. Ana duvar ise aynı zamanda asklepieionun kuzey duvarı olarak kullanılmıştır. Duvarda asklepieiona girişi sağlayan kapı eşikleri korunmuş, her birinin kazı çalışmaları sırasında tamamlanan 3 kapı açıklığı bulunmaktadır. 3 basamaklı podyumdan indikten sonra sırasıyla Hadrianeum ve Opramoas ailesi anı binası bulunmaktadır. Burada bulunan duvarlarharçla tutturulmuş moloz taş ile yapılmıştır.

Stoa doğu bölümünde arazi eğiminden dolayı bir alt kata sahiptir. İsodomik kesme taş duvara sahip olan bu alt kat stoa kotuna ulaştığında çift yüzlü arası moloz dolgulu duvara

dönüşmektedir (Lev. 55.A). Stoanın doğuya bakan alt kot giriş duvarında söveleri korunmuş bir kapı ve pencere açıklığı bulunmaktadır. İki mekândan oluşan bu alt kot odanın moloz taş duvarla ikiye bölünmüş olduğu fakat ara duvardaki kapı açıklığının daha sonra kapatıldığı izlerden anlaşılmaktadır. Alt kot mekânınınduvarının üst kısmında hatıl yuvaları bulunmaktadır. Kazısı tamamlanmadığından bu kısmın ne olarak kullanıldığı bilinmemektedir.

5.12. Çatı Sistemi

Stoanın üzeritek yönde eğimli tasarlanmış, ahşap ve kiremit ile kapatılmış olmalıdır. Yapının sütunları ayakta olmadığından çatı sistemi kazı sırasında ele geçen verilere dayanılarak yorumlanabilmektedir (Lev. 55.B). Tek sıra ve yalnızca stylobat üzerinde sütun dizine sahip olunması tek duvarlı yapının tek eğimli çatıya sahip olabileceğini gösteren en önemli verilerdir. Diğer bir veri ise arşitravve friz bloklarında yer alan çatının ahşap aksamının ve hatıllarının oturduğu yuvalardır. Bu yuvalara yerleştirilen ahşap hatıllar, eğimle ve horizontal olarakstoanın arka duvarına oturtulur. Oturtulan bu ahşap hatılların üst bölümü üzerine kiremitlerin düzgün bir şekilde yerleştirilmesini sağlamak için ahşap malzemeyle kapatılmıştır. Bu yapının üzerine kiremitdöşenerek stoanın üzeri örtülmüş olmalıdır. Ayrıca stoada çatı 2 kademeli yapılmış olmalıdır. Topoğrafyadaki eğimden dolayı oluşan Asklepieiona gelişi sağlayan podyum üzerinde kemerli bir geçiş bulunmaktadır. Bu detay çatının ikiye ayrılmasına ve farklı kotlarda yapılmasına neden olmuştur.

Çizim 5.9 Stoa Kesit Restitüsyon Önerisi

5.13. Zemin Döşemesi

Opramoas Aile Anıtının yanındaki ek binaya kadar devam eden stoa arazi eğiminden dolayı sadece burada bir alt kata sahiptir. Bu mekanın kazısı tamamlanmadığından zemin döşemesi bilinmemektedir. Stoanın zemin döşemesinde kazı sırasında Asklepieiona çıkan merdivenlerin ön kısmında bir miktar mozaik döşemeye rastlanmış ayrıca mozaik taş parçaları bulunmuştur. Bu verilerle stoa zemininin mozaik olduğunu kanıtlanmaktadır (Lev. 55.C).

5.14. Değerlendirme ve Tarihleme

Kentin doğu-batı doğrultusunda yer alan, Opramoas Ailesi Anı Binası, Hadrianeum ve Asklepieion aynı yöne bakacak biçimde düzenlenmiş ve bu yapıların ön alanlarında ortak bir stoadabirleştirilmesiyle anıtsal bir yapı grubu oluşturulmuş ve stoanın ön cephe düzenlemesiyle görkemli bir yapı grubuna dönüştürülmüştür. Özellikle Opramoas Ailesi ve Herakleitos gibi isimler İ.S. 2. yy.'da kente önemli maddi yardımlar yapmış, yeni yapılar armağan etmiş, bazı yapıların onarılmasını da sağlamışlardır. İ.S. 2.yy. başlarına tarihlenebilen doğu-batı doğrultulu stoa ve cadde İ.S. 2.yy. ortalarına kadar geniş ve görkemli bir cadde olarak varlığını korumuş olmalıdır. İ.S. 2.yy. sonunda eklenmiş olan Asklepieion-Hygeia Tapınağı ile caddenin doğrultusu kesintiye uğramıştır. Stoa kazılarında ele geçen

bezemeli blokların ön incelemelerine göre farklı yapım evreleri tespit edilmiştir[279]. Stoa stylobatının Asklepios-Hygeia tapınağının altına doğru yani batıya doğru gittiği izlenebilmektedir. Buradan da stoanın Hellenistik evresinin varlığı ve Roma Döneminde revize edilen stoadan daha uzun olduğu, daha sonra da tapınağın yapılarak hem ana cadde hem de stoanın kesintiye uğradığı anlaşılmaktadır.

Stoada ayağa kaldırılmış ve resititüsyon önerilerinde de dikkate alınmış olan sütun üzerine oturtulan başlığın oranları Vitruvius'un vermiş olduğu matematiksel oranlar[280] ile uyum göstermektedir. Ele geçen başlık parçaları (Kat.No.4-13) genel olarak değerlendirildiğinde İon kymationu bezemelerinin stilistik özellikleri olan uzamış sivri yumurtalar, keskin sırtlı mızrak ucu ve kırılgan kabuklar Augustus Dönemi metalik görüntüsünü yansıtmaktadır. Geç Hellenistik Dönem ile birlikte yumurtaların uç kısımları sivri bir şekilde sonlanmaktadır[281]. Yumurta kabukları keskin sırtlı ve üst bölümde düz bir şekilde yapılmıştır. Yumurtaların bu formu ile İ.S. 2. yy. başlarından itibaren karşılaşılmakta ve Antoninler Dönemi içlerine kadar kullanılmaya devam ettiği belirtilmektedir[282]. İon kymationu bezemeleri bu görünümleri ile Augustus Dönemi örneklerini anımsatıyor olmalarına karşın, yumurtaların üst bölümlerinin kesilmesi bu dönemden uzaklaşıldığını göstermektedir. Yumurtaların üst bölümlerinin düz bir şekilde kesilmesi, uzun ve sivri uçlu yapılmaları ve keskin sırtlı mızrak uçları gibi özellikler ile Hadrianus Dönemi'ne tarihlenen yapılar üzerinde karşılaşılmaktadır[283]. Hadrianus Dönemi'ne tarihlendirilen Perge Sütunlu Cadde başlıkları ve Pergamon Asklepieionu İon başlıklarının[284] ekhinusları üzerinde yer alan İon kymationu bezemeleri hem yumurtaların üstte düz kesilmiş olması hem de üstte ve altta kabukla ince iplikçikler ile bağlanmaları benzeşmektedirler[285]. Volüt köşelerinden çıkan dört yapraklı köşe palmetlerinin kırılgan görünümü ve dışa doğru kavisli yapısıyla Hellenistik Dönem'de oldukça sık karşılaşılmakta olduğu ve Augustus Dönemi'nde de kullanılmaya devam ettiği belirtilmektedir[286]. Benzer örnek olarak; Geç Hellenistik Erken İmparatorluk

[279] Çevik-Kızgut-Bulut 2011b, 97.
[280] Vitruvius başlıklarının nasıl yapılacağını şu şekilde açıklamaktadır: "*Yastık biçiminde olacaklarsa, abakusun uzunluğu ve genişliği sütun gövdesinin alt kalınlığı artı onsekizde birine eşit olmalı, başlığın yüksekliği de volütlerle birlikte bunun yarısı kadar olmak üzere ayarlanmalıdır. Volütlerin yüzleri de abakusun kenarından aynı ölçünün on sekiz buçukta biri oranında geri çekilmelidir. Sonra, başlığın yüksekliği dokuz buçuk kısma bölünerek volütlerin dört yanından aşağıya doğru, abakusun kenarından filetlere kadar cathedi adı verilen çizgiler indirilmelidir. Daha sonra, dokuz buçuk birimin bir buçuğunu abakusun yüksekliği, diğer sekizini de volütler için kullanınız…*" Bkz.: Vitruvius III.5.5.6.7.8.
[281] Kökmen Seyirci 2016, 62.
[282] Kökmen Seyirci 2016, 67 dn. 358.
[283] Karaosmanoğlu 1996, 37 vdd.; Kökmen Seyirci 2016, 68.
[284] Bingöl 1980, 34.
[285] Bingöl 1980, Lev. 13 Res. 236. 241 Lev. 14 Res. 254; Kökmen Seyirci 2016, 68 dn. 360.
[286] Kökmen Seyirci 2016, 62.

Dönemi'ne tarihlendirilen Magnesia Artemis Altarı'na ait başlık[287], İ.S.2.yy'a tarihlenen Sagalassos Apollon Klarios Tapınağı'nın İon başlıkları[288] Augustus Dönemine tarihlenen Fethiye Müzesi'nden bir başlık[289] gösterilebilir.

Başlığın yan yüzünde polster üzerinde başlığı akanthus yaprağı sarmaktadır. Akanthus yaprakları arasında oluşan gözlerin geriye çekilmesi ile oluşan üçgen boşlukların Erken İmparatorluk Dönemi özelliği olduğu[290]ve Roma İmparatorluk döneminde sık bir şekilde pulvinus üzerinde kullanıldığı belirtilmektedir[291]. Bu şekilde pulvinus üzerinde işlenen en erken örnek İ.Ö. 50 yıllarına tarihlenen Ephesos Panayırdağ Tholosu[292]'nun başlıkları üzerinde karşımıza çıkmaktadır[293]. Başlığın balteus bölümündeki bezeme tekli burgu bantla sınırlandırılmıştır ve Hellenistik Dönem'de oldukça sık kullanılan bu bezek türünün Roma İmparatorluk Dönemi'nde İ.S. 2. yy.'a kadar değişmeden kullanıldıkları tespit edilmiştir. İ.S. 2. yy'dan itibaren ise bu motiflerin yerlerini ya tamamen Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait yeni sınırlandırma motifleri ya da erken dönem motiflerinin etkilerini taşıyan yeni motifler aldığı belirlenmiştir[294].

Asklepieion-Hadrianeum Önü Stoası boyunca ve yakınından ele geçen başlık ve başlık parçalarının abakusları üzerinde, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen başlıkların çoğunluğunda olduğu gibi lesbos kymationları yer almaktadır. Rhodiapolis örneklerinde olduğu gibi ara yaprakların sapsız işlenmesi Waelkens tarafından Augustus Dönemi'nin ilk yarısı özelliği olarak değerlendirilmektedir[295]. Stoanın başlıkları Patara Ana Caddesi[296], İ.S. 2. yy.'ın 2. çeyreğine tarihlenen Aphrodisias Tiberius Portiği[297] (Lev. 56.A), İ.S. 2. yy. ortalarına tarihlenen Sagalassos Kuzeybatı Tapınağı[298] ve Aspendos Tiyatrosu[299] gibi örneklerle karşılaştırılabilir[300].

Arşitrav blokları, mimari elemanlar içerisinde sütun başlıkları üzerine yatay olarak oturan ve başlıklar ile birlikte üst yapının ağırlığını sütunlara aktaran kiriş olarak görev yapmaktadırlar. Arşitravlar, İon ve Korinth düzeninde yatay ve kademeli olarak genişleyen üç

[287] Rumscheid 1994, Lev. 87,3.
[288] Bingöl 1980, 228 Kat. No. 273.
[289] Bingöl 1980, Lev. 8 Res. 137.
[290] Alp 2006, 34 vd.
[291] Kökmen Seyirci 2016, 63.
[292] Bingöl 1980, 97 Lev. 31 Res. 135; Kökmen Seyirci 2016, 64 dn.327.
[293] Kökmen Seyirci 2016, 64.
[294] Bingöl 1980, 76 Lev. 22 Res. 209-308; Kökmen Seyirci 2016, 78 dn. 440.
[295] Kökmen Seyirci 2016, 59 dn. 294.
[296] Aktaş 2013, Kat. No. 9-10.
[297] Waelkens 1987, 127 vd. Lev. 3,6.
[298] Vandeput 1997a, 96-153 Lev. 41,3. 42,3-4.
[299] Can 2005b, 91 vd.
[300] Kökmen Seyirci 2016, 80 dn. 383, 385, 386.

faskiaya ayrılır ve üstte dışa taşkın bir arşitrav tacı yer almaktadır[301]. Arşitrav bloklarının sadece ön yüzleri bezenebildiği gibi, stoa gibi her iki yüzleri görünen yapılarda arka yüzleri de ön yüzü tekrar eder nitelikte bezenebilmekte ya da sadece faskialara ayrılıp yalın bırakılmaktadır. Arşitrav bloklarının alt yüzeyleri ise, aynı yapının arşitrav bloklarında bile olsa, birbirinden farklı bezemeye sahip, soffit adı verilen kuşak ile süslenmektedir. Rhodipolis'te ele geçen arşitravlar (Kat.No.14-34) üç faskialı olup, en altta yer alan birinci faskia 0.04 m. yüksekliğe sahiptir. Birinci ile ikinci faskiayı birbirinden astragal dizisi ayırmaktadır. İkinci faskia 0.07 m. yüksekliğinde olup, ikinci ile üçüncü faskiayı birbirinden astragal dizisi ayırmaktadır. Üçüncü faskia 0.115 m. yükseklikte olup üzerinde astragal dizisi yer almaktadır. Arşitrav tacında 0.045 m. genişliğindeki alan içerisinde İon kymationu bezemesi yer almaktadır. İon kymationuüzerinde 0.04 m. yüksekliğindeki alan içerisinde açık-kapalı palmet bezeği yerleştirilmiştir. Arşitrav tacı düz silme ile sınırlandırılmaktadır. Arşitrav tacında bulunan anthemionlarda dış yapraklardaki sarmallar tamamen kalkmış, eksen yaprak ve diğer palmet yapraklar birbirinden tamamen kopmuştur. Palmetler zemin üzerine genişleyerek yayılmış ve yüzeyselleşmiştir (Kat.No.14, 15, 27, 28, 31, 32). Hatta bazı parçalarda palmet çiçekleri artık dalga görünümündedir (Kat.No.22,24,26). Açık palmette eksen yaprağı yalnız bırakılmış, yandakiler dışa doğru yay çizerek uzatılmış dış yapraklar kapalı palmetlerle birleştirilerek köprü biçimini almış ve sarmallar tamamen kalkmıştır (Kat.No.15, 22, 24, 26, 28, 29, 32). Yoz bir yalınlık tamamen egemen olmaya başlamıştır. Bezeklerin bir kısmı tabana gömülmüştür (Kat.No.22, , 26, 27, 29, 31, 32). Bu özelliklerle Efes Agorasından geison parçası[302] ve Bergama Demeter Temenosu[303] geison parçası ile benzer özellikler göstermektedir.

Geç Antoninler Dönemi özelliği olan sert ve barok yapının yanında üste doğru yuvarlaklaştırılmış kabarık yumurtaların, seyrek dizilen düz kenarlı, yayvan ve geniş çanakların belirgince çözülmeleri Efes Vedius Gymnasionu[304] ve Serapis Tapınağı[305] ile benzerdir. Arşitrav Bloklarındaki İon kymation bezemeleri, çanağın altına iki yassı, ok ucuna ya da iki çanak arasına bir uzun boncuk yerleştirilerek Likya-Pamphilya türü boncuk dizisi kapsamındadır[306]. Arşitrav bloklarında astragalların eksenleri kaymış ve matkap izleri oldukça belli, işçilik oldukça özensizdir.

---

[301] Kökmen Seyirci 162 dn.835.
[302] Başaran 1987, Lev.16A-16C.
[303] Başaran 1987, Lev.17A.
[304] Karaosmanoğlu 1996, 34 vd.
[305] Strocka 1988, 303-305; Vandeput 1997, 74; Erön 2007, 97.
[306] Lykia ve Pamphylia bölgeleri, türün yaygın olarak uygulandığı yörelerdir. Anadolu'da özellikle Hadrian döneminde, yaklaşık İ.S.130'dan sonra sevilerek işlenir. Genellikle çanağın altına iki yassı, ok ucuna ya da iki

Arşitrav bloklarının altında, tek yönlü defne yaprağı, çift yönlü defne yaprağı ve karşılaşma noktalarına akanthus yaprağı, sarmaşık dallar ve yaprak, eşkenar dörtgen ve ortada yaprak, çiçek, yaprak ve küçük filizden oluşan bezeme kuşağı, birbiri üzerinden geçerek dairesel boşluklar bırakan bezeme kuşağı gibi çeşitlilik gösteren soffit bezemeleri yer almaktadır. Stoanın arşitravlarında bulunan soffit bezemelerinde[307] (Kat.No.17-37) Roma Dönemine ait benzerlerini Anadolu'da görülebilecek örnekler olması yanında serbest çalışan ustalar ve yerel atölyelerden çıktığı düşünülen özel örneklere de rastlanmaktadır. Anadolu'da Hadrian Dönemi ile birlikte hem imar faaliyetlerinde hem de bezemelerin kalite ve işçiliklerinde gözle görülür bir nitelik ve nicelik artması olmuştur[308]. Bu dönem boyunca yoğun matkap kullanımı, motiflerin arka plandan isole edilmesi, ışık-gölge oyunları ve canlı dekoratif yapılar, barok stilin karakteristik özellikleri olup Antoninler ve Severuslar Döneminde de devam etmiştir[309]. Soffit bezemelerinde ardışık tekrar eden formların ölçüleri değişebilmektedir. Asklepion-Hadrianeum Stoasının cephesinde Hadrian Dönemindeki uyumlu bezemeler ve işçilik, ayrıca eksen harmonisi ve simetri terkedilmiştir. Kat.No.18,23,24,25 örneklerinde olduğu gibi tek yönlü defne yaprağı soffit bezemelerinin benzerini Perge'de İmparator Septimus Severus'a ithaf edildiği anlaşılan, dolayısıyla kesin tarihi bilinen Hellenistik Kapı güneyindeki meydanın batısında yer alan çeşme yapısında görmek mümkündür[310]. Yapı kesin olarak Septimus Severus'a ithaf edildiğine göre İ.S. 3.yy. başları kabul edinilebilinir bir tarihtir. Ayrıca soffit alanında, ortada bir çiçek rozeti ve bunun her iki yanına yerleştirilmiş baklava dilimi şeklindeki motiflerden oluşan bir bezeme kuşağı olan soffitin (Kat.No.32)[311] benzer örneklerine Hellenistik Dönemde de rastlanmaktadır[312].

Friz bloklarının (Kat.No.38-48) ana bezeme alanında yer alan bitkisel bezemeler ve bu bezekler arasında yer alan figürler bir yapının bezekli mimari elemanları arasında oldukça önemli bir yere sahiptirler. Vitruvius, bezeksiz işlenecek friz kuşağının arşitrav yüksekliğinden ¼ oranında daha kısa olması, üzerinde kabartmalara yer verilecek olan friz bloklarının ise, arşitrav yüksekliğinden ¼ oranında daha uzun olması gerektiğinden bahsetmektedir[313]. Asklepieion - Hadrianeum Önü Stoası'na ait friz bloklarının yükseklikleri

---

çanak arasına bir uzun boncuk denkleştirilerek, düzenli ve düzensiz dizimden oluşur. Geç Antoninler Dönemi'nden başlayarak çanakların seyrek dizilmelerine koşut biçimde boncukların da boyları uzamıştır (Karaosmanoğlu 1987, 57 Lev. 12 a-d, 15 a-b, 20 a-b, 21 a-c).

[307] Rhodiapolis Antik Kentinin soffit bezemeleri Dr. Hülya Kökmen Seyirci tarafından çalışılmıştır. bkz. Kökmen, 2014.

[308] Can 2005a, 103.

[309] Can 2005a, 104.

[310] Abbasoğlu 1994, 30.

[311] Kökmen 2014, 347.

[312] Rumscheid 1994, 121 Lev. 126. 4, 127. 2; Kökmen 2014, 346-347.

[313] Vitruvius III. V.10.

0.30 m, arşitrav bloklarının yüksekliklerinin ise 0.40 m olması ile friz bloklarının yüksekliklerinin arşitrav bloklarından ¼ oranında daha kısa yapıldıkları görülmektedir. Bu durumda friz bloklarının Vitruvius'un verdiği oranlara uyduğu görülür. Rhodiapolis yapılarına ait olan friz bloklarının ana bezeme alanı hafif dış bükey, bir profile sahiptir. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi başlangıcında friz ana bezeme alanı düz bir profile sahipken, İ.S. 1. yy.'dan itibaren ana bezeme alanları dış bükey bir profilde yapılmaya başlanır ve Roma İmparatorluk Dönemi boyunca bu şekilde kullanılır[314]. Üst yapının friz bloğunun alt bölümünde 0.23 m. genişliğindeki alan içerisinde akanthus yapraklarından oluşan sarmal dallar ve bu sarmal dallardan çıkan yalın dalların içe doğru kıvrılması ile oluşan boşluklarda çiçek rozet, yaprak ve bazılarında aslan başı ile frizin ana bezemesini kıvrıkdal/ranke bezemesi oluşturmaktadır. Ana bezeme kuşağı ile İon kymationu bezemesini birbirinden ayıran astragal dizisinin olduğu bölüme keskin bir profille geçilmektedir. Friz tacında yer alan astragal dizisi üzerinde, 0.03 m. yüksekliğindeki alan içerisinde İon kymation bezeği bulunmaktadır. İon kymation bezemesi üzerinde yer alan bezemeli bölüm düz silme ile sınırlandırılmıştır. Friz bloğunun akanthus yapraklarının herbiri doğrudan taban silmeye bağlıdır. Yaprak kılıfları, yer yer kabartma kuşağının alt ve üst kenarları arasında sıkışmış gibidir. Tarsus Donuktaş Tapınağı'[315]ndaki kıvrıkdal motifini oluşturan figürlerin alttan ve üstten sıkıştırması, friz zemininin bezemelerin altında kaybolması, yoğun matkap kullanımı ile kıvrıkdal motifinin artması, aynı şekilde Korykos II Nolu[316] tapınaktaki friz kuşağının alttan üstten zorlanması, kabartma derinliğinin artması ve ışık gölge etkisinin güçlü hissedilmesi benzer özelliklerdir ve Geç Antoninler Erken Severuslar Dönemini yansıtmaktadır.

Friz ana bezeme alanındaki kıvrıkdal motiflerinin abartılı bir şekilde işlendiği fakat iyi bir işçiliğe sahip oldukları görülmektedir. Bezemedeki motiflerin alt ve üst silmeye dokunması, yaprak çiçek rozetlerin büyümesi, matkap deliklerinde abartı olmayışı, kısa yan dalların yalın yapısı, organik bütünlüğün bozulmamış olması[317] bezemelerin friz kuşağı üzerinde dengeli dağılması friz bloklarının İ.S. 3. yy. içinden olamayacağına işaret etmektedir[318]. Bezemelerin friz ana alanını bir ağ gibi sarmış olmaları, çerçeveye yakın ve oldukça abartılı yapıları Geç Antoninler ve Erken Severuslar Dönemine geçildiğinin göstergesidir[319].

[314] Kökmen Seyirci 2016, 183 dn. 986.
[315] Zoroğlu 1995, 62; Erön 2007, 99.
[316] Başaran 1997, 17-31; Söğüt 1998, 101.
[317] Can 2005a,105.
[318] Kökmen Seyirci 2016, 187.
[319] Kökmen Seyirci 2016, 187 dn.1028.

Geison-Sima bloğunun (Kat.No.47-62) alt kısmında düz silme ile diş sıralarının olduğu bölüme geçilir. Diş sıraları 0.05x0.055 m. genişliğe sahiptir. Diş sıraları üzerinde iki inci, bir boncuk, iki inci dizilimine sahip astragal dizisi yer almaktadır. Astragal dizisi üzerindeki alan içerisine yerleştirilen İon kymationu bezemesinden sonra 0.045 m. yüksekliğindeki geison düz bırakılmıştır. Geison tacında lesbos kymation bezeği bulunmaktadır. Lesbos kymation bezeğinde 0.17 m. yüksekliğindeki sima bölümü, ortada bir adet açık, yanlarda birer adet kapalı palmet demeti ile bezenmiştir. Bloğun üst bölümünde yer alan 0.045 m. yüksekliğindeki düzsilme ile bezekli alan sınırlandırılmıştır.

Genel olarak bakıldığında palmetler geison tacı içerisinde birbirinden koparılmış, sarmallar dış yaprağın bir uzantısı gibi görülmektedir. Kapalı palmetlerde yapraklar içe doğru bükülerek bağlanmış ve eksen yaprak ortada üçlü demetle buluşarak bütünleşmiştir. Palmet yapraklarının yüzeyleri geniş ve ağacımsı bir görünüme sahiptirler. Hadrian Döneminin sevilen üçlü dizimi sürdürülürken, dönemin ince ve zarif yapısı işçilik yönünden kaybolmuş, palmetler zemine yayılmışlardır. Palmet yapraklarında damarların işlenmiş olması Antoninler Döneminde oluşan barokluğun bir göstergesidir. Yapıda erken dönem özellikleri yanında geç özelliklerin olması yapının onarım geçirmiş olabileceğinin göstergesidir. Yapı Halikarnassos'ta Dor Düzeni Stoa[320] olarak adlandırılan yapının friz ve geison blokları ile benzerdir.

5.15. Yeniden Kurma

Eldeki veriler ışığında stoayı yeniden doğru bir şekilde kurmak mümkündür. Stoanın stylobat izleri takip edildiğinde Askepieion Hygeia Tapınağının olduğu kısımda da stoanın ilk evresinde devam ettiği söylenebilir. Fakat bu kısım Tapınağın altında kaldığından ve ayrıca ön kısmı taş tarlası olarak kullanıldığından günümüzde görülmemektedir. Fakat doğu- batı doğrultulu cadde Asklepios-Hygeia Tapınağının yapımı sonrasında Askleipiona yakın olmasından ve yer darlığından dolayı caddeyi kesintiye uğrattığı ve stoayı da kısalttığı söylenebilir.

Sütun kaidelerinden bazılarının in situ olması ve stylobat üzerindeki montaj izlerinden sütun aralıklarını saptamak mümkündür. Bu izlerden sütunların 1.80 m.ve 2.10 m. şaşırtmalı

[320] Newton 1856-1858 yılları arasında Halikarnassos'da Maussolleion'a yönelik araştırmalarısırasında keşfettiği Mars Tapınağı'nın temellerini kazmış ve tapınağı çevreleyen temenosun stoasına "Doric stoa" ismini vermiştir (Excavations on the Site of the Temple of Mars, sf. 276-277). "Dor Düzeni Stoa" olarak ismi Türkçe'ye uyarlanan bu ilginç yapı Mars Tapınağı'nın bulunduğu terasın yaklaşık birkaç yüz metre güneyinde bulunur. Stoa'nın az sayıdaki kalıntısıgümümüzde Türkkuyusu Mahallesi, Karadut Çıkmazı, 24 ada, 71 ada, 174 parselde, Mars Tapınağı'nın hemen güneyindeki terasta görülebilmektedir. Bu stoa aslındador düzeninde olmayıp, Newton'ın 19.yy.'daki isimlendirmesinden dolayıbu adla arkeoloji literatüründe tanınmış ve günümüze kadar böyle benimsenmiştir. Laflı 2015, 10 Res.4, 5a.

aralıklarla dizilmiş olduğu belirlenmiş, parçaları tamamlanmış olan bir İon sütun ise yerinde ayağa kaldırılmıştır. Stoanın batı tarafında ve arazi eğiminden dolayı basamaklı bir geçişe sahip olan kısmında kare sütun kazı çalışmaları ve restorasyon sırasında ayağa kaldırılmıştır. Bunlardan batı tarafta olanı tamamen ayağa kaldırılırken, merdivenlerin yanında olan sütun kısmen ayağa kaldırılmıştır. Bu kare sütunların üç yüzeyi işlenmiş ve bir yüzeyi işlenmemiş olup, ayrıca sütun altlıkları da İon başlıklı sütunların altlıkları ile aynı değildir. Bu kare sütunlar, stoaya ait olmayıp, Asklepeios-Hygeia Tapınağına ait olmalıdır. Ayrıca mevcut kare sütunların yüksekliği göz önüne alınarak Aslepeiona çıkan merdivenlerin olduğu kısımda kemerli bir geçiş olduğu varsayıldığında batıdan ve doğudan bu kemerin görülmesi mümkün olmamaktadır. Burada bulunan kare şeklindeki sütunlar, çatı eğimi, kemerli geçişin görünebilirliği dikkate alındığında mevcut ayağa kaldırılmış olan sütundan daha alçak olmalıdır. Altlıksız yaklaşık olarak 2.46 m. yükseklik uygun olmaktadır.

Arşitrav, friz ve geison gibi oldukça nitelikli ve bezemeli entablatür parçaları da sağlam olarak ele geçmiş ve bu parçaların çizimleri yapılarak belgelenmiştir.

Zeminin çok az bir kısmında rastlanmış olan mozaik parçalarından zeminin mozaik döşeme olduğu anlaşılmıştır

Kazı çalışmaları sırasında bulunan çatı kiremit parçalarından ve çivi parçalarından çatının tek eğimli ahşap çatı olduğu ve arkasında bulunan yapıların çatılarının daha yüksekte ve aynı yöne eğimli olduğu düşünülmelidir. Arazinin eğimli yapısından dolayı doğuya doğru gidildikçe stoada ikinci bir kat oluşmuş ve bu mekanın nasıl kullanıldığı hakkında bir ize rastlanmamıştır. Fakat kapı ve pencerede bulunan mil yuvaları ve izlerden ahşap kapı ve pencere kullanıldığı anlaşılmaktadır. Doğu duvarında bulunan hatıl boşluğu izinden stoanın zeminin bu kısımda ahşap hatıllar üzerine toprak dolgu olduğu ve zemin buraya kadar uzadığı görülmektedir (Lev. 56.B – Lev. 57.A – Lev. 58.A; Çizim 5.10; Ek 3-Projeler).

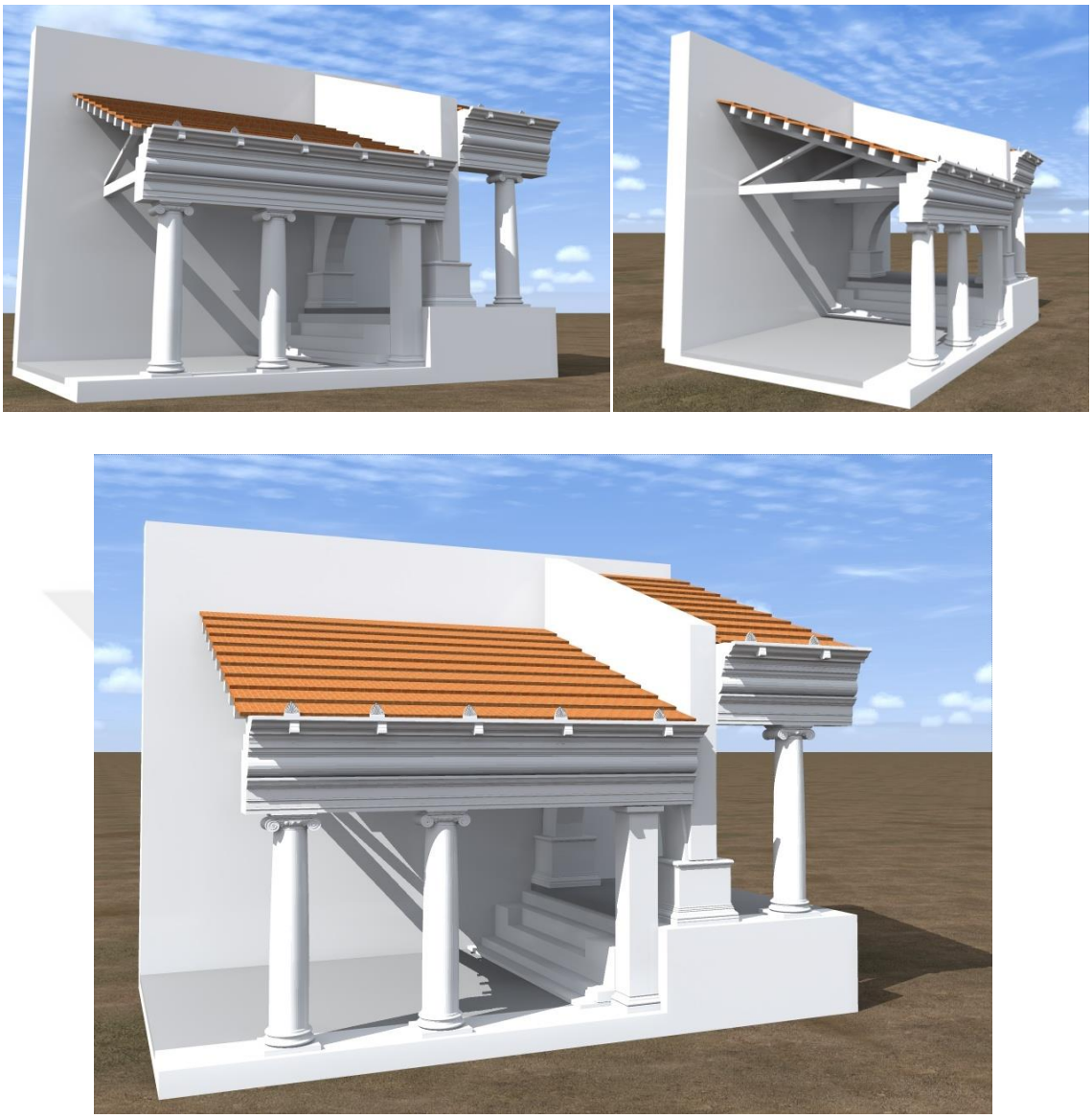

Çizim 5.10 Hadrianeum-Asklepieion Stoası Restitüsyon Önerisi

ALTINCI BÖLÜM
RÖLÖVE-RESTİTÜSYON PROJELERİ -KONSERVASYON VE RESTORASYON ÖNERİLERİ

6.1. Rölöve

Bir yapının restitüsyonönerisini ve restorasyon projelerini doğru çizebilmek için yapının mevcut durumunu ayrıntılı ve doğru bir şekilde plan, görünüş ve kesit olarak çıkarmak gerekir. İlk olarak bölge ve mimarisi oldukça iyi tanınmalı, yapılar iyi analiz edilmelidir. Bu kapsamda yerleşimin özelliklerini iyi tanıyabilmek için kazılara katılınmış, eskizler çıkarılmış, detaylı fotoğraflar çekilmiştir. Gerektiğinde fotoğraf ve çizim için kazı arşivinden de faydalanılmıştır.

6.1.1. Rölöve Çizimleri

Rölöve çizimleri yapılırken bazı önemli aşamalar bulunmaktadır. Arazi çalışması, arazi eskizleri, aletli ölçümler, fotoğraflama ve ofis çalışması bunlardan belgeleme aşamasında kullanılanlardır.

6.1.1.1. Arazi Çalışması

Kazı sezonlarındaçalışmalara katılınarak ve kazı sezonu dışında gerektiğinde kente gidilerek yapının belgeleme çalışmaları, arazi eskizleri, arazi ölçüm ve dökümleri, fotografikbelgeleme olmak üzere üç aşamada gerçekleşmistir.

6.1.1.1.1. Arazi Eskizleri

Birinci aşamada; kazı dönemlerinde kazı çalışmalarına katılınmış ve bu süre zarfında ölçeksiz, kroki şeklinde arazi eskizleri hazırlanmıstır. Hadrianeum-Asklepieion Stoasının alt ve üst kot planları ölçeksiz eskizleri, sonra stoanın doğusunda kazı ekibi tarafından taşınan üst yapı malzemelerinin ölçekli olarak eskizleri, daha sonra sütun ve sütun başlıkları ayrıntılı ve ölçekli bir şekilde çizilmiştir. Agora ve agora stoası ile tiyatroya çıkan merdivenlerin ölçeksiz eskizleri, daha sonra insitu bulunan sütunlar, parapet ve üst yapıya ait olduğu düşünülen tüm malzemeler kazı alanında ölçekli olarak çizilmiş ve kazılar sırasında bulunan stoaya ait olabileceği düşünülen tüm Dor başlıklar ölçekli olarak çizilmiştir. Opramoas Stosının planları ölçeksiz olarak, sütun altlıkları ve üst yapıya ait olduğu düşünülen parçalar ölçekli olarak eskizlere çizilmiştir.

6.1.1.1.2. Arazi Ölçüm ve Dökümleri

İkinci asamada, değişik zaman dilimlerinde olmak üzere, en az iki ve üç kişilik ekiplerle toplam 3 aylık bir çalışma ile arazi ölçümleri tamamlanmıştır. Bu aşamanın ilk ölçümleri, optik/elektronik aletlerle (Total Station "elektronik açı ve mesafe ölçer",jalon, prizma) yapılarak poligon noktaları ölçülmüştür. Bu noktalar daha önce ölçeksiz alınan eskizler üzerinde işaretlenmiştir. Çalışma konusu yapılar ve çevresindeki diğer yapıların, duvarların, tüm elemanların arazi üzerindeki koordinatları noktasal olarak belirlenmistir. Yine, optik/elektronik aletlerle, her bir yapının kendi içerisinde öçülebileceği noktalarından sıfır hattı geçirilmis, tüm cepheler çizilirken, bu hatlar üzerinden ölçü alınmış ve ölçümlendirme yapılmıştır.

Planlar: Tüm stoalarda plan ölçüsü alınırken, yapıların içte ve dıştaki köşe noktaları, optik/elektronik aletlerle ölçülüp eskizler üzerine isaretlendikten sonra, diger ölçümler ise basit aletler (metre) kullanılarak yapılmıştır. Tüm yapıların stylobatlarında optik/elektronik aletle ölçüm yapılıp stylobat bloklarının başlama ve bitiş noktaları belirlenip, eskizlere işretlendikten sonra sütunların stylobatlara oturdukları noktalar merkezden merkeze olmak üzere manuel olarak metre kullanılarak ölçülmüştür.

Kesitler ve görünüşler: Stoaların sağlam duvarlarında belirlenen sıfır hatlarını kullanarak, ölçümler, metre ve şakul kullanılarak yapılmıstır. Ayrıca, hem kesitlerde hem de görünüslerde taşlar üzerindeki delikler, çatlaklar, kalıntılar yerinde işaretlenmiştir.

6.1.1.1.3. Fotografik Belgeleme

Tez konusuna ilişkin yapılar ayrıntılı olarak, Canon EOS 600D, Sony Cyber-shot DSC W55 marka dijital fotoğraf makineleri ile toplam 1200 poz çekilerek belgelenmiştir. Çekimler kazı sezonlarında, sezon dışında farklı zamanlarda ve farklı hava koşullarında yapılmıştır. Ayrıca cephe çizimlerinde fotogrametri yönteminden de faydalanılmıştır. Çekimler sırasında kullanılacak dijital makinanın kalibrasyonu ardından düzenek kurulum noktaları ve çekim noktaları belirlenmiş ve önden kestirme tekniği kullanılarak kontrol noktalarının herbirinin sayısal değerleri elde edilmiştir. Toplamda 103 kontrol noktası belirlenmiş ve 38 resim çekilmiştir. Ofis ortamında yapılan değerlendirme işlemi ardından perspektif bozulmalar giderilerek ölçeklendirilmiştir. Autocad ortamına aktarılan resimler üzerinden çizimler tamamlanmıştır. İki katlı agora stoasının alt katının kuzey, batı ve doğu cepheleri ile agora eksedrası ve Hadrian-Asklepieion Stoası cepheleri bu yöntem kullanılarak çizilmiştir (Lev. 59.A).

6.1.1.2. Ofis Çalısmaları

Ölçeksiz eskizler üzerindeki ölçüler tamamlandıktan sonra tüm çizimler AutoCAD programında bilgisayar ortamında hazırlanmıştır. Çizimler, 1 adet daha önce çizilmiş olan Rhodiapolis genel vaziyet planı güncellenmiş, Hadrianeum-Asklepeion Stoası 2 adet plan, 1 adet çatı planı, 2 adet görünüş, 1 adet kesit ve detaylar[321]; Agora ve İki Katlı Stoası[322] için, agorayı da kapsayacak şekilde 1 adet zemin kat 3 adet görünüş ve 2 adet kesit, Opramoas Stoası ve İki katlı agora stoasının 2. katı tek planda ela alınmış ve bir adet plan çizilmiştir. Çatı planı da aynı şekilde her iki stoanın birlikte tek olarak hazırlanmıştır. Opramoas Stoası için 1 adet görünüş ve 1 adet kesit üzere olmak üzere toplam 2 pafta rölöve çizimleri hazırlanmıştır. Bunların dışında agora eksedraları için 3 adet görünüş çizilmiştir[323].

6.1.2. Analizler

Kullanılan malzemelerin cinsi, yapısı, bölge özellikleri gibi unsurların işçilik, atölye gibi özelliklerin daha iyi anlaşılabilmesi için malzemelerin analizlerinin yaptırılması önemlidir.

6.1.2.1. Malzeme Analizi

Yerleşimdeki yapılar ve bu yapılara ait bezekli veya bezeksiz mimari elemanların çoğunun yapımında kireç taşı kullanılmıştır. Ancakkentte günyüzüne çıkarılan birçok kireç ocağında az sayıda da olsa eritilmemiş durumda ele geçen kireç taşı ve mermer heykel, bezekli mimari blok ve kaplama levha parçaları, kentte nitelikli kireç taşı ile birlikte mermerinde kullanıldığını ortaya koymaktadır[324]. Kireç taşı ve mermer dışında, özellikle sütunlarda sıklıkla granit ve bölgesel bir malzeme olan “breş”in tercih edildiği görülmektedir.

Rhodiapolis'te yapıların büyük bölümü küçük moloz taşlardan inşa edilmiştir, bunun sebebini de Rhodiapolis’te araştırmacıların yaptığı yüzey araştırmaları sonucunda kentin yakın çevresinde yer alan kayaç yapısının büyük boyutlu kesme bloklar elde etmek için uygun olmadığının tespit edilmiş olması gösterilebilir. Yapıların inşasında kullanılan malzemenin kent çevresinde yer alan kireç taşı ocaklarından getirildiği düşünülmektedir[325].

Rhodiapolis’te ele geçen mimari elemanların tümünde aynı tür malzemenin kullanıldığı gözlemlenmiş ve bunun bilimsel tespiti için alınan parçaların analizi

---

[321] Hadrianeum-Asklepieion Stoası çizimleri için bkz.Ek-3.
[322] Agora ve İki Katlı Stoasıçizimleri için bkz.Ek-1.
[323] Opramoas Stoası çizimleri için bkz.Ek-2.
[324] 2012 yılında Opramoas Stoası’ındaki kireç ocağının içinden nitelikli kireç taşından yapılmış ve üzerinde Hellenistik Dönem’e ait bir yazıt bulunan altlık parçaları ele geçmiştir.
[325] Çevik-Kızgut-Bulut 2010, 47; Çevik 2015, 440.

gerçekleştirilmiştir. Sözkonusu numunelerin analizi sonucunda, bezekli mimari elemanların kireç taşından yapıldıkları ortaya konulmuş, Rhodiapolis'te kullanılmış olan kireç taşı içinde "sınırlı sayıda ve kötü korunmuş fosil kavkısı" saptanmıştır (Lev. 45.A-B). Rhodiapolis'te az sayıda mermer mimari parça ele geçmiştir. Bunlar arasında bir İon başlığı parçası, Korinth başlığı parçaları, kompozit başlık parçaları ve bir arşitrav bloğu parçası bulunmaktadır. Bunun yanında kazılar esnasında farklı renklerde duvar kaplaması olarak kullanılmış ince mermer levhalar da ele geçmiştir[326].Opramoas Stoası kazıları sırasında zemin döşemesi olarak üçgen formlu beyaz mermer plakalar kullanılarak oluşturulmuş bir opus sectile gün ışığına çıkarılmıştır[327]. Asklepieion içerisinde ve kent çevresindeki birçok yapıda gri damarlı mermer sütun parçaları dağınık şekilde günümüze ulaşmıştır. Opramoas Anıtı'nın önünde ve batısı boyunca uzanan stoada[328] ve tiyatroda tüme yakın ve parçalar halinde granit sütunlar ele geçmiştir[329]. Breş daha çok Asklepieion-Hadrianeum Önü Stoası sütunları için kullanılmıştır. Kırmızımsı renkli ve içinde beyaz parçacıklar bulunan malzeme, kent içinde ve çevresinde oldukça yaygındır[330] (Lev. 59.B).

6.1.2.2. Malzemede ve Strüktürde Oluşan Sorunlar Analizi

Kentlerin yüzyıllar boyunca geçirdiği deprem, sel vb. doğa olayları, denize yakın olma, yangın, yağmur, güneş gibi bulunduğu konumdan kaynaklanan deformasyonlar yanında insan eliyle meydana gelen bozulmalar da irdelenerek ayrıntılı bir çalışma yapılmıştır.

6.1.2.2.1. Malzemede İzlenen Sorunlar

Kent içerisinde yapılan araştırmalarda kentin büyük depremler, yangın gibi felaketler geçirdiği, kazı çalışmalarında açmalarda görülen yangın katmanları, yapı duvarlarında yıkılmalar ve kırılarak bölünmeler, aynı yönde düşmüş sütunlar, duvarlardaki yamulma ve çökmeler, taş duvar parçalarındaki dönmeler ve itilmeler, yapılarda sistematik çatlaklar ile enkaz altında kalmış olduğu düşünülen insan iskeletlerinden tespit edilmiştir. Jeolojik, arkeolojik ve tarihsel deprem kanıtları, birçok depremden etkilenmiş olduğunu göstermektedir. Bu depremlerden en önemlileri İ.S. 141 depremi ile Likya'da tüm antik kentleri etkileyen İ.S. 7. yy'daki depremdir. Bunların malzemelerde meydana getirdiği sorunlar incelenmiştir. Kentte bulunan kireç ocakları da insan eliyle yapılan yıkımın en somut

[326] Opramoas Stoası'nın nişlerine ait olduğu düşünülmektedir. Bkz.: Özdilek 2011, 99.
[327] Özdilek 2011, 99 dn. 195. Benzer türde kaplama parçaları Patara'da Ana Cadde'de yapılan stoa kazılarında da kullanılmıştır. Bkz.: Möllers 2015, 425 vdd. Res. 7 vdd.
[328] Çevik-Kızgut-Bulut 2009, 299.
[329] Özdilek 2011, 79 dn. 179 Lev. 68a-b.
[330] Kent girişinde, kırık bir kaya parçasının breş olduğu gözlemlenmiştir.

örneğidir. Ayrıca yapılarda doğanın etkisiyle meydana gelen yosunlanma, çatlak, renk bozulmaları incelenmiştir.

6.1.2.2.1.1. Malzeme Kaybı

Taş Yüzeylerinde Kopma, Yüzey Kaybı ve Parçalanma: Taş yüzeylerinde kopma, yüzey kaybı ve parçalanma hem insan eliyle, hem de doğal şartlarla oluşmuştur. Bu kayıp ve parçalanmalarda Rhodiapolis'in geçirmiş olduğu depremlerin ve yangının etkisi oldukça büyüktür. Kentin geçirdiği yangınlardan dolayı toprak altındaki yapı ve elemanlar ısıdan etkilenmiş ve gün yüzüne çıkarıldıklarında gevrek yapıları nedeniyle parçalanmaktadırlar (Lev. 59.C). Ayrıca kentte bulunan çok sayıdaki kireç ocağında nitelikli malzemelerin yakılmak üzere parçalanmış olması da önemli etkenlerdendir.

6.1.2.2.1.2. Malzemede Oluşan Sorunlar

Taş malzemede genellikle şu sorunlar görülür;

Taş Yüzeylerinde Çatlak Oluşumu: Stoaların hepsinde sağlam kalan duvarlarda taş blokları üzerinde, ileri derecede yapısal tehlike arz etmeyen kılcal çatlaklar oluşmuştur. Bunun nedeni de taşın gözenekli yapısı bünyesinde suyu tutması ve taşın niteliğini yitirmeye başlaması ve depremlerle birlikte taşın çatlayarak ayrılmasıdır. Kentte basamaklı caddeden Hadrianeum-Asklepieion Önü Stoasına çıkan basamaklarda (Lev. 60.A) ve tiyatro sokağına çıkan basamaklı caddenin batı teras duvarında bulunan taşlarda (Lev. 60.B) oldukça net görülmektedir. Hadrianeum ve Sebastaion duvarlarında olduğu gibi yapısal tehlike arz edenler kazı çalışmaları sırasında onarılmıştır (Lev. 60.C).

Yosunlanma: Bu durumun asıl nedeni de, yapıların üst örtülerinin korunamamış olması ve yağmur vb. doğal koşullara açık olmasıdır. Blokların üzerinde ve duvarları zemine yakın kısımlarında olusan büyük boşluklar da yosunların büyümesi için çok uygun bir ortam oluşturmaktadır (Lev. 61.A).

Bitkilenme: Birim elemanların derzlerinin genişlediği yerlere ve blokların üzerinde var olan boşluklara giren toprak bitki olusumuna neden olmaktadır. Bu oluşum, derzlerin daha da genişlemesine, bloklar yüzeyinde kılcal çatlaklar olusmasına ve duvarlardaki nemin sürekli olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bitkilenme sık karşılaşılan bir durumdur (Lev. 61.B; Lev. 62.A-B). Kentte özellikle Opramoas Stoası batı duvarı, İki katlı Agora Stoası teras ve batı duvarında, basamaklı tiyatro sokağında bitkilenme görülmektedir.

Renk Değiştirme: Stoaların duvarlarında çeşitli nedenlerle renk değiştirme görülmektedir. Uzun süre toprak altında kaldıktan sonra kazılarak açığa çıkarma, restorasyon çalışmaları, yoğun su altında kalma, bölgenin yangın geçirmiş olması gibi nedenler renk değişiminde

etkendir (Lev. 62.C; Lev. 63.A-B). Kentin ormanlık alanda olması nedeniyle birçok yangın geçirmesi ve bölgede meydana gelen yıkıcı depremlerden etkilenmiş olması sebebiyle birçok yapı hem depremden etkilenmiş hemde uzun süre toprak altında kalmıştır. Tiyatro, Opramoas anıt terası, batı cadde ve stoa, agoradan oldukça fazla dolgu çıkarılarak temizlenmiştir. Kazılan kısımlarda oluşan renk farklılıkları kent içerisinde dolaşırken gözlemlenebilmektedir (Lev. 64.A; Lev. 59.C).

Derz Boşalması: Rhodiapolis'te yapılar büyük ölçüde moloz taş kulllanılarak inşa edilmiştir. Uzun süre onarım görmemesi, deprem ve yangının da etkisiyle moloz taşlarda derzler boşalmıştır. Ayrıca kesme taş kullanılan duvarların bazılarında kuru duvar tekniğinde, kenet, dübel ve harç bağlantısı olmadan, iki blok arasında boşluk kalmayacak şekilde birbiri üzerine oturtularak örülmüştür. Bu taşlarşiddetli depremler sonrasında birbirinden ayrılmış ve aralarında boşluklar meydana gelmiştir. Yapının güvenliğini tehlikeye düşürecek boyutta olanlara kazı ekibince uygun müdahaleler gerçekleştirilmiştir (Lev. 65.A-B).

Tüm bu sayılanlar dışında ağaç köklerinin ve kentin ziyaretçilerinin kent üzerinde bıraktığı izler malzemelere zarar vermektedir (Lev. 66.A-B).

6.2. Restitüsyon (Dönemleme) Önerisi

Restitüsyon önerisi yapıyı özgün haline dönüştürmek amacıyla değil, yapının geçirdiği evrelerin gösterilmesi ve restorasyon projesinin hazırlanmasına temel oluşturmasıiçin hazırlanmıştır.

Restitüsyon çalışması sırasında;

- Yapıda varolan izlerden,
- Yapı ile ilgili yazılı kaynaklar ve görsel belgelerden,
- Kazı ile günyüzüne çıkan malzemelerden,
- Benzer fonksion ve plan şemasına sahip diğer yapılarla olan tipolojik ve analojik araştırmalardan yararlanılmıştır.

Dönemleme çalışmasında, mevcut kalıntı ve izlerin, benzer yapılarla yapılan karşılaştırmalı çalısmaların, yazılı ve görsel kaynakların ve rölöve çizimlerinin incelenmesi sonucu agora ve iki katlı stoanın zemin katı ile Hadrianeum-Askepeion Stoasının Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemlerini, Opramoas Stoası ve dolayısıyla Agora Stoası ikinci katının ise Roma ve Bizans Dönemlerini geçirdiği belirlenmiştir. Dönem belirlemelerinden sonra rölöve projeleri üzerinden iki boyutlu çalışmalara başlanmış, insitu elamanlar, yakın çevreden bulunan elemanlar ve yakın çevrede olmayan fakat mimari olarak zorunluluk arz eden elemanlar farklı renklerde gösterilmiştir.

Kazı çalısmaları tekrar başladığında elde edilecek veriler ışığında restitüsyonönerileri yeniden değerlendirilebilecektir. Bu önerilerin yeniden ele alınması ve özellikle uygulanmasında; konunun uzmanı olan arkeolog, sanat tarihçi, inşaat mühendisi ve mimardan oluşacak disiplinler arası işbirliğine gidilmesi gerekmektedir.

Restitüsyon önerileri bilgisayar ortamında 3D görselleştirme çalışmalarında autocad, 3D Max, archicad ve artlantis programları ile photoshop programlarından faydalanılmış ve görseller elde edilmiştir.

6.3. Konservasyon ve Restorasyon Önerileri

Yapılan kazı çalışmaları sırasında; Hadrianeum-Askleipeion Stoası için, kazı kapsamında hazırlanan proje ile stoanın cephesini oluşturan İon tarzı sütun ve başlıklardan biri, bir kare sütun başlık ve altlığı ile ve birisi de ele geçen parçaları bir araya getirilerek bir kısmı tamamlanarak ayağa kaldırılmıştır (Lev. 67.C). Kazı çalışmaları tamamlanan "Asklepieion", "Sebasteion" ve "Hadrianeum" olarak adlandırılan yapıların yapımında kullanılan moloz taş ve kireç harçla örülen duvarların bazı bölümlerinde yıkılma ve malzeme kaybı görüldüğünden bu yapıların onarımları yapılarak, duvar üst bölümlerinde yapılan caping (koruma harcı ile kaplama) özellikle yağışlar nedeniyle oluşan malzeme kaybı önlenmiştir. Askleipeiona ait 3 adet giriş kapısının söveleri belli bir kota kadar onarılarak yerine yerleştirilmiştir (Lev. 67.D).

İki katlı agora stoası zemin katında, yukarıdan akan toprağı önlemek için, moloz taş örgüsü yapılmış ve yaklaşık 120m² genişliğinde zemin konservasyonu yapılarak taban mozaiği koruma altına alınmıştır. Toplamda 250m² alanın kazısı, temizliği ve konservasyonu bitirilmiş, bitki ve doğal şartların zararlarından korumak üzere üzeri jeotextil ile kapatılıp ponza kumu ile örtülmüştür (Lev. 67.A).

Opromoas anıtı terasında yer alan ve büyük oranda zarar görmüş olan stoa duvarının konservasyonu ile tiyatronun batı analemna duvarının restorasyonu yapılmıştır. Stoa duvarında, gerek kaçak kazıcıların ve gerekse meydana gelen deprem ve yangın gibi afetlerin neden olduğu tahribatın giderilmesi, duvarların sağlamlaştırması ve derz dolgu çalışmalar yapılmıştır. Duvardaki yıkılmış olan nişlerin tuğla tonozları orijinal ölçülerinde yeni tuğlalar ile örülerek tamamlanmıştır (Lev. 36.B). Opramoas Stoası bitişiğindeki tiyatronun batı analemma duvarının restorasyonu esnasında duvarın (Lev. 4.B), arkasındaki yamaçtan gelen yağmur suları nedeni ile esnediği ve blok taşlardan örülü duvarın pek çok taşının zarar görerek kırıldığı tespit edilmiş ve zarar görmüş olan bloklar için kendi ölçülerinde yeni bloklar kestirilmiş; bunların orijinal taşlar ile yerlerinin değiştirilebilmesi için duvar temel

seviyesine kadar tamamen sökülmüştür. Bu çalışma esnasında duvarda yeterli derecede harç kullanılmadığı gibi, temel bloklarının da yeterli kalınlıkta olmadıkları görüldüğünden temel, daha geniş ve güçlü yeni bloklar kullanılarak özgün görüntüsüne uygun olarak sağlamlaştırılarak restorasyon tamamlanmıştır. Ayrıcadeprem, yangın ve kaçak kazılarla tahrip olan bloklar restorasyon ekibince hazırlanan altyapı ile yapıştırılmış ve ilgili yapının yakınına restorasyonda kullanılacak duruma getirilmek üzere bırakılmıştır (Lev. 67.B). Kazılar sırasında yapılan bu çalışmalar, yapıların yıpranmasını önlemiş ve aynı zamanda yapıların yorumlanmasında fikir verecek duruma gelmiştir.

Her ne kadar bu çalışmanın kapsamında restorasyon projeleri olmasa da yapılması muhtemel restorasyon karar ve uygulamaları ile ilgili olarak tez kapsamında değinme ihtiyacı hissedilmiştir.

Yapının koruma ve kullanım sorunlarını çözmeye yönelik müdahale biçimlerinin belirlenmesinde, C. Böito'nun 1883 yılında açıkladığı ve çağdaş onarım kurallarının öncüsü kabul edilen ilkeleri[331] ve Giovannoni'nin[332] restorasyonlara ilişkin ilkeleri benimsenerek şunlara dikkat edilmelidir;

1. Yapının sadece orijinal halini değil, zaman içinde geçirmiş olduğu bütün evreleri korumak ve sergilemek amaçlanmalıdır [333].

2. Yapıda malzeme ve yapısal bozulmaların ilerlemesini durdurmak için, yapılacak koruma-onarım ve sağlamlaştırma müdahaleleri özgün yapı malzemesi ile uyumlu olmalıdır.

3. Bozulmuş olan kısımlarda, kolayca izlenen malzeme kullanımı ve yapım tekniği önemli bir bilgi kaynağı olarak olara kabul edilerek ve izlenmesinin sürdürülebilmesi için gerekli önlemlerin alınması benimsenmelidir.

Tüm stoalar genelinde mevcut yapı malzemeleriyle uyumlu müdahalelerde bulunmak için, uygulama öncesi taş, tuğla, harç, sıva v.b. malzemelerin, laboratuar analizleri ve yapının nem ölçümleri yapılmalıdır. Bu işlem, böylesine önemli eserlerde geri dönüşü olmayan ve yapıya zarar veren yanlış müdahalelerin oluşmasını önlenebilir. Stoalar genelinde bitki ve toprak temizliği yapılmalıdır. Bitki köklerindeki topraklar temizlenirken yapı taşlarının zarar görmemesine dikkat edilmelidir. Bütün bu işlemler tamamlandıktan sonra, stoaların uzun

---

[331] Ahunbay 99, 29.

[332] Kuban 2000, 31.

[333] Venedik Tüzüğü'nün 11. maddesine göre, "anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir anıt üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda -yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise- haklı çıkarabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargı ve neyin yok edileceği üzerinde karar vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz". Erder 1975, 292; Kuban 2000, 31.

yıllardır suya ve neme maruz kaldığı dikkate alınarak, özellikle toprak altından çıkan bölümlerin, onarıma başlamadan önce bir süre hava alması sağlanmalı ve yapıdaki nem ölçümü yapıldıktan sonra onarıma başlanmalıdır.

Hadrian-Askleipeion stoasının doğu kısmında zemin döşemesi tam olarak takip edilememektedir ve bu kısımda bir alt oda oluşmaktadır. Bu kısım çelik bir takviye sistemi ile tamamlanarak stoa zeminin sürekliliği sağlanabilir. Stoanın doğusundaki alt odanın iç kısmında kazılar tamamlanmış olsa da bitki temizliği yeniden yapılarak, yapının dış kısmında kazılar tamamlanmalı ve ikinci kata hizmet eden moloz taş duvar belli bir seviyeye kadar tamamlanarak sağlamlaştırılmalıdır. Ayrıca daha önce kazılar sırasında bulunmuş ve stoanın batı bitiminde ve kemerli geçişin bulunduğu kısıma konulmuş olan kare sütunlar, hem yükseklikleri hem de arka kısımlarının işlenmemiş olmasından dolayı buraya ait olmadığı düşünüldüğünden kaldırılarak, yerine yeni taşlardan[334] en azından bir kare sütun ve daha önce tamamlanmış mevcut İon sütunu ile birlikte ve taş tarlasında bulunan üst yapı ile birlikte stoanın genel görünümü hakkında fikir verebilecek şekilde ayağa kaldırılabilir.

İki katlı agora stoasında tiyatroya yönelen caddeden stoanın ikinci katına çıkan merdivenlerin eksik olan iki basamağı tamamlanmalıdır. Stoanın zemininde bulunan Dor sütunu, başlığıyla birlikte tamamlanmalıdır. Stoanın arka duvarının yüksekliği tam olarak bilindiğinden 3 kapı açıklığının bulunduğu kısımda kazı çalışmaları yapıldıktan ve bu kısımlar belgelendikten sonra tamamlanmalıdır. Kazı çalışmaları sırasında yer darlığından dolayı agora sarnıçları içerisine istiflenen ve iki katlı agora stoasının üst yapısına ait olduğu düşünülen malzemeler çıkarılmalı, çizim ve fotoğraflama gibi belgeleme işlemlerinin tamamlanması gerekmektedir. Stoanın doğu girişi arkasında kuzeye yönelen basamaklı kısımın kazısı tamamlanıp, merdivenli kısım açığa çıkarılarak stoanın kentin kuzeyi ile olan ilişkisi pekiştirilmelidir.

[334] Erder, 292'de, Venedik Tüzüğü'nün 12. maddesinde "eksik kısımlar tamamlanırken, bütünüyle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gerekir." denmektedir.

SONUÇ

Rhodiapolis arazisinin eğimli olması nedeniyle sarnıçlarla oluşturulan küçük düzlüklerde yapılar birbirleriyle ortak tasarlanmış, bu düzenlemeyle aynı zamanda kentin su ihtiyacınınbir bölümü de giderilmiştir. Rhodiapolis'in orta ölçekte bir kent olması bu planlamada zorluk çıkarmamış, tek bir sosyal alan olduğundan diğer tüm yapılar da bu merkezden ve trafikten[335] yararlanmak için aynı alan etrafında, olabildiğince en yakınında konumlandırılmıştır. Rhodiapolis benzeri bir topoğrafyada ve dar alanda yerleşmiş pek çok örnek hem Likya'da hem de diğer bölgelerde çok sayıda bulunmaktadır. Özellikle Likya bölgesinde Termessos, Mnara, Typallia ve Neapolis gibi dağlık arazide konumlanmış ve kendi topografya, iklim ve sosyal özelliklerine göre biçimlenmiş kentler bulunmaktadır. Tepelerin üzerinde daha uygun düzlükler sunan alanlarda yerleşmiş, buna rağmen topoğrafyanın zorlamasıyla çok sıkışık düzende biçimlenmiş kentler de vardır. Rhodiapolis'e yakın örneklerden biri olan Kyanei'de merkezi bir kent alanından her yöne dağılan yapı ve yapı grupları şehri oluşturur. Rhodiapolis'in yakınında bulunan Arykanda hem coğrafi koşullarda hem şehircilikte hem de yapı bazında Rhodiapolis ile benzer özellikler göstermektedir. Dikkat çekici bir fark, Rhodiapolis'te kamu yapıları tek bir merkezde toplanırken, Arykanda'da aynı kompakt yapı içinde değil ayrı teraslarda yaklaşık kompleksler gibi düzenlenmiştir.

Oldukça eğimli topoğrafyada tamamen arazi şartlarına göre şekillendirilerek eski doku üzerinde bir Roma Kenti olarak yeniden yaratılan Rhodiapolis yerleşiminde yapılan çalışmalar sonucunda günümüze ulaşan yapı kalıntılarının tiyatro ve kenotaph dışında çoğunluğunun Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait olduğu saptanmıştır. Ancakgenel olarak yapı bütünlüğüne bakıldığında İ.S. 5. ve 6. yy.'a ait mimari parçaların varlığı kent yaşamının ve imar faaliyetlerinin devam ettiğine işaret etmektedir. Gerçekleştirilen kazılarda ulaşılan mimari elemanlara göre Roma Dönemi'nde kentin oldukça görkemli yapılar ile donatıldığı ve cephelerinin süslendiği anlaşılmıştır.

Rhodiapolis'te yer alan bir adet agora ve üç adet stoanın rölöve, restitüsyon projelerinin çizilmesi yanında, arkeolojik olarak irdelenmesi de tez kapsamında gerçekleştirilmiş ve restorasyon önerilerinde bulunulmuştur. Hem alan darlığı nedeni ile yapıların birbirine oldukça yakın konumlandırılması, hem eski doku üzerine yeni imar

[335] Rhodiapolis'teki caddelerin merdivenli yapısı merkezde tekerlekli araç trafiğinin olmadığını göstermiştir.

faaliyetlerinin uygulanması,[336] hem de malzemelerin kireç ocaklarında eritilmesi ya da eritmek amacıyla parçalanması nedeniyle birçok mimari malzemenin hangi yapılara ait olduklarını bilmek ve bu yapıların tipolojilerini yapmakoldukça güçleşmiştir. Özellikle iki stoanın (Opramoas Stoası ve İki Katlı Agora Stoası) ortasında yer alan kireç ocakları, bu birimlerin oldukça fazla tahrip edildiğini gösteren önemli verilerdir.

Çalışmada ele alınan yapılara ait elemanların hemen hemen tümünde sert ve ince granüllü yerel kireç taşı kullanılmıştır. Oldukça nitelikli kireç taşı bloklar kullanılmış olmasına karşın bazıları üzerinde doğal özürlerle de karşılaşılmıştır. Mermerden yapılmış mimari bir parçanın varlığı, sütunlarda kullanılan granit ve breş malzemelerinin varlığı, farklı malzemelerin yapı malzemesi olarak tercih edildiğini göstermiştir. Blokların ve bezemeli mimari elemanların şekillendirilmesinde taraklı, yassı uçlu keskiler, matkap ve sivri uçlu murç gibi aletler kullanılmıştır. İncelenen yapıların birçoğu İon başlıkları, Dor başlıkları, arşitrav, friz, İonik ya da konsollu korniş blokları ve yapılara girişi sağlayan görkemli İon kapıları gibi zengin bezemeler içeren mimari elemanlar ile donatılmıştır.

Roma Dönemi kentlerinin vazgeçilmez öğesi olan agoralar, çoğu zaman Rhodiapolis'te olduğu gibi kent merkezinde karşımıza çıkmaktadır. Etrafı stoa ile çevrili Roma Dönemi agoraları, Kadyanda, Tlos, Pınara, Ksanthos, Patara, Kyaneai, Myra, Andriake, Arykanda ve Phaselis kentlerinde görülmektedir. Rhodiapolis'in düzgün dörtgen plana sahip olmayan Assos ve Atina Agoralarında olduğu gibi kuzeyde dar, güneyde daha geniş bir alana yayılan tek agorası bulunmaktadır. Rhodiapolis'te agora ve iki katlı stoa birlikte organize edilmiştir. Rhodiapolis agorasının etrafındaki stoalarda ticari faaliyet yapılabilecek işlik ya da dükkan yok denecek kadar azdır. Rhodiapolis gibi bir çok Likya kentinde dükkan ve işlikler bir plan dahilinde değil de kentin gereksinimlerine göre kent içerisinde konumlanmıştır. Perge, Aspendos, Phaselis, Patara kentlerinde olduğu gibi cadde sistemine bağlantılı, sütunlu agora örnekleri bölge genelinde çok fazla değildir.

Agoranın inşa edileceği bölgenin güney bölümündeki geniş düzlük alana altyapı olarak dört adet sarnıç yerleştirilmiştir. Sarnıçların tamamının üst örtüleri çökmüş olsa da nasıl yapılmış olabileceği korunan kısımları ve kentteki diğer sarnıçlar yardımıyla anlaşılabilmektedir. Agoranın doğusunda bulunan üç oturma sırası günümüze dek korunagelen eksedranın kalıntısıdır. Bu alanada ele geçen heykel altlıkları ile yazıtlı steller anıtsal bir agoranın varlığını düşündürtmektedir. Agora zemini, alanın devamı niteliğindeki batı caddesi gibi taş döşeli olmalıdır.

---

[336] Örneğin; Hellenistik tabanlı stoanın üzerine Asklepios-Hygeia Tapınağı yapılarak doğu-batı doğrultulu caddenin ve stoanın kesintiye uğratılması, sahne binası güneyine iki katlı agora stoasının kuzeyine meclis binası yapılarak alanın daraltılması gibi...

İki katlı stoa, güney-kuzey doğrultulu agoranın batısını kapsayan kapalı bölümü gibidir. İki Katlı Agora Stoası, alt katta Dor, üst katta İon sütunları ve parapet kullanılarak düzenlenmiş, bu uygulama agora genelinde görsel bir birlikteliğin oluşmasını sağlamıştır. Bu türden çok katlı yapıların kökeni Hellenistik döneme rastlamaktadır. Atina'daki Attalos Stoası[337] ve Bergamadaki Athena Kutsal alanı[338] girişi bunlara en iyi örneklerdir.

Agora boyunca uzayan iki katlı agora stoasının alt katında sütunlar, kaidesiz olarak doğrudan stylobata oturmaktadır. Alt katta kazısı büyük oranda tamamlanan stylobat üzerindeki izlerden 30 adet sütun olduğu anlaşılmıştır. Stylobata altlıksız oturan yüzeysel 20 yivli Dor sütunlarının, merkezden merkeze ölçüleri ve sütunların çapları izlerden tespit edilebilmiştir. Kuzey kesim kazılarında stoanın orta sırasına denk gelecek şekilde 6 adet altlık ve insitu olarak günyüzüne çıkan sütun tamburları, stoanın üst katının nasıl taşındığını anlatan önemli bulgulardır. Stoanın alt katında Dor sütun başlıkları üzerinde yalın üç silmeli arşitrav blokları ve saçak, yapı cephesini süslemektedir. Stoanın genişliği ve alt kat stylobat ölçüleri net olarak bilinmektedir. Alt kat zemini ise, kenarları dolanan sarmaşık bezemeli bordürler arasında, geometrik bezeklerle işlenmiş büyük dikdörtgen panolardan oluşan mozaik ile kaplıdır. Stoanın kuzey kısmındaki dükkan/işlik olarak nitelendirilen 3 kapı açıklığındaki söveler ve iki katlı stoanın doğu giriş kapısındaki sövelere bakıldığında İon mimarisinin özellikleri görülmektedir.

Kazılar sırasında Opramoas stoasının devamı niteliğinde planlanan üstkata ait olabilecek herhangi bir sütun kaidesine rastlanmamış olup, postamentler üzerinde Attik-İon tipi kaideler bulunmaktadır. Opramoas stoasındaki yivsiz monolit granit sütunlar ve üzerine İon sütun başlığı devam ettirilmiştir. Ayrıca üst katta her iki tarafta sütunlar olduğu ve çatıyı taşıtabilmek için üst katın ortasında ahşap sütunların kullanıldığı düşünülmektedir. Üst katın agora tarafındaki sütunları postamentten sonra 2.33 m. uzunluğunda monolit İon sütunlarıdır. Stoanın üst katında postamentlerin üzerine oturan İon sütun başlıkları üzerinde bezemesiz yalın üç silmeli arşitrav, friz ve geison blokları ile çatı yapısallığı tamamlanmaktadır. Genel olarak mimari açıdan incelendiğindearşitrav-friz blokları ile postamentlerde de olduğu gibi yapı süslemelerinde sadeliğin hâkim olduğu görülmektedir.

İki katlı agora stoasının üst katının tiyatroya giden basamaklı yoldan günümüzde iki basamağı yok olmuş on basamaklı bir merdivenle ulaşılabilen anıtsal bir girişi olduğu ele geçen kemer parçalarından anlaşılmıştır. Kemer parçalarından kapı açıklığının yaklaşık olarak 1.34 m., toplam genişliğinin ise 2.16 m. olduğu tespit edilmiştir. Kazı alanında bulunan kemer

[337] Thompson 1959, 2 Res.4.
[338] Pirson-School 2014, 448.

parçalarından iki adet anıtsal kemerli kapı arasında kemer ölçülerinden ulaşılabilen bir adet daha kemer olduğu açıklık genişliğinin yaklaşık 0.70 m. olmasından dolayı kapı olamayacağı ve iki anıtsal kapı arasında kemerli bir niş olabileceği sonucuna varılmıştır. Alınlıkta medusa başı kabartmalı blok, iki adet kemerli anıtsal giriş ve ortada yer alan bir nişle iki katlı agora stoasının anıtsallığı daha da arttırılmıştır. Stoanın üst kat zemini ahşap döşeme veya bunun üzerine serilen bir sıkıştırılmış toprak zemin olmalıdır.

Zemin katta çift sütun sırası olması stoanın iki katlı, Opramoas Stoası ile aynı kotta ve Opramoas Anıtına bakan cephede de sütunlara sahip olduğunu, dolayısıyla da çatının beşik çatı formunda düzenlenmiş olabileceğini göstermektedir. Ayrıca kazılarda bulunan ve alında bulunması muhtemel olan Medusa başı kabartmalı blok da çift eğimli kırma çatı olasılığını kuvvetlendirmektedir. Çatı örtüsü ikinci katta Opramoas Stoasının çatısı ile birleşmekte ve ortak bir dere ile çatı oluşmaktadır.

İki Katlı Agora Stoasının alt katında kullanılmış olan Dor düzeni genel olarak değerlendirildiğinde Hellenistik Dönem'in en belirgin özelliklerini içerisinde barındırdığı anlaşılmaktadır. Örneğin yüksekliği 3.34 m. olan sütunlar, alt çapın 6 katı yüksekliğindedir ve bu oran Vitrivius'un belirlediği kurala uygundur. Aynı şekilde dört tamburdan oluşan ve yüzeysel olarak işlenmiş yüzeysel yirmi yiv bulunduran sütun gövdeleri de yaygın uygulamanın bir örneğini sunmaktadır[339]. Ele geçen Dor başlıkları içerisinde alt çapının uygun olduğu düşünülen örnek (Lev. 20.B2; Kat No:68) düz dorik formda işlenmiş abakus, abakus altında dış bükey formlu ekhinus, ekhinusu sınırlandıran üç adet ekhinus bilezikleri yivlere ayrılmış boyun kısmı ve altta kalın bir banttan oluşmaktadır.

Başlığın altında (Kat.No.66) yer alan kalın bant örneğinin bir benzerine İ.Ö.2.yy.'ın 2. yarısına tarihlenen[340] Priene Aşağı Gymnasion'da[341] rastlanmaktadır[342]. Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen Dor başlıklarının ekhinus bileziklerinin ya klasik ekhinus bilezik formunda yapıldığı ya da Pisidia Antiocheiası'ndan Yalvaç Müzesi'nde yer alan bir Dor başlığında olduğu gibi üç kademe[343], İ.Ö. 3.yy.'a tarihlendirilen Side'deki Peristylli Ev'e ait başlık üzerinde olduğu gibi iki kademe[344], Lagina Kuzey Stoa'ya ait başlıkta olduğu gibi iki kademe[345], Sagalassos'ta Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen çeşme binasına ait başlıklarda

[339] Vitruvius III. V.10.
[340] Rumscheid 1994, 46.
[341] Kökmen Seyirci 2016, 146 dn.788.
[342] Kökmen Seyirci 2016, 146 dn.787.
[343] Rumscheid 1994, 303 Lev. 8,5.
[344] Mansel 1956, 21 Res. 88. 160.
[345] Gider 2012, 267 Res. 6.

olduğu gibi iki kademe[346] olmak üzere iki veya üç kademeli bir şekilde yapılmışlardır. Dor başlıklarında klasik anuli profili yerine kullanılan yalın astragal, Hellenistik Dönem'de ortaya çıkmış[347], Roma Dönemi'nde yaygınlaşmıştır. Bu döneme ait yapılardan Ephesos Nero Stoası[348], Domitian (Titus) Kutsal Alanı'nın kuzey portikosu[349], Blaundos'taki ana caddenin Dorik portikosu[350], Hierapolis Frontinus Caddesi ile Latrina'nın (Lev. 29.A) iç cephesinde[351], Laodikeia Suriye Caddesi[352], Oinoanda Mk 2 yapısında[353] (Lev. 29.B) ve Eumenia Şeyhlü-Işıklı da bulunan Dor başlıklar [354] (Lev. 29.C), Antiokheia İmparator Kültü Kutsal Alanı[355], Ephesos Sivil Agora'da[356] anuli tek ya da çift yalın astragaldan oluşmaktadır[357]. Anulilerin formu başlığın İ.S. 1. yy'ın 2. yarısına tarihlenebileceğini göstermektedir[358].

Dor mimarisine ile ilgili başlıklar dışında başka mimari yapı elemanlarının ele geçmemesi başlıkları tarihlendirmeyi güçleştirdiği için İki Katlı Agora Stoasına ait olduğu düşünülen başlık benzer örneklerle İ.S. 1. - İ.S. 2. yy. gibi geniş bir aralığa yerleştirilebilir.

Opramoas Stoası, Opramoas Anıtının batısı ve güneyi boyunca L formunda düzenlenmiş ve İki Katlı Agora Stoasının üst katı ile birlikte çalışacak şekilde tasarlanmıştır. Opramoas Stoasına agoradan iki farklı giriş bulunmaktadır. Batıda basamaklı tiyatro caddesinin başlangıcından günümüzde son iki basamağı anıtsal girişiyle birlikte yok olmuş 10 basamaklı bir giriş ile stoa içine ulaşılmakta iken, agoranın doğusunda bulunan dar bir basamaklı cadde ile stoa terasına ulaşılmaktadır. Stoanın genişliği, stylobatın genişliği ve uzunluğu net olarak tespit edilebilmiştir. Stoanın arka duvarının kuzey bitimi tiyatronun batı analemma duvarına bitişiktir. Stoanın arka duvar yüksekliği, batı analemma duvarının ve çatıyı taşımış olan ahşap hatıl yuvalarının korunmuş yüksekliği yardımıyla bilinmektedir. Stoa duvarı boyunca açılmış olan nişler daha önce kazılar sırasında yapılmış olan bir proje ile restore edilmiştir ve gerçek ölçüde bilgiler sunmaktadır. Kireç ocağının kenarında parçalanmış olarak bulunan bir heykel de nişlerde heykel olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Her ne kadar restorasyon sırasında zarar görmemesi için kaldırılmış olsa da insitu olan sütun altlıkları ile ve stylobat üzerindeki yerleştirilme izlerinden sütunların

[346] Waelkens 1993, 46 Res. 9.
[347] Coulton 1982, 55-56.
[348] Wilberg 1923, 79 Res. 137.
[349] Wilberg 1923, 15 Res. 22.
[350] Filges 2002, 264 Res. 3-4; Filges 2006, 57 Res. 11; Söğüt 2011, 96.
[351] Ismaelli 2009, 385 vdd. Res. 227-230.
[352] Şimşek 2007, 120 Res. 47; Söğüt 2011, 96.
[353] Coulton 1982, 50, 55-56 Res. 6.
[354] Söğüt 2011 94 Res.1, Res.3.
[355] Rumscheid 1994, 303 Res. 8/5.
[356] Ismaelli 2009 Res. 408.
[357] Söğüt 2011, 96.
[358] Söğüt 2011, 95.

oturduğu kısımlar bilinmektedir. Stoa arka duvarında bulunan ve çatıyı taşımaya yardımcı olan belli aralıklarla sıralanmış ahşap hatıl yerleştirilme boşlukları ve ele geçen granit sütunlar, İon sütun başlıkları ile sütun yükseklikleri net olarak bilinmektedir.

Stoa ve çevresinde ele geçen İon sütun başlıkları incelendiğinde, ele geçen başlık ve başlık parçaları ile İ.S. 2.yy.'a tarihlenen Teos Dionysos tapınağı sütun başlıkları[359] ve Pergamon Askleipeion'unun kuzey holündeki başlıklar[360], Patara Ana Caddesi[361], Perge sütunlu caddesi[362], İ.S. 2. yy.'ın 2. çeyreğine tarihlenen Aphrodisias Tiberius Portiği[363], İ.S. 2. yy. ortalarına tarihlenen Sagalassos Kuzeybatı Tapınağı[364] ve Aspendos Tiyatrosu[365] benzer özellikler taşımaktadır[366].

Kazı sırasında gün yüzüne çıkarılan yalın üç silmeli arşitrav, bezemesiz friz ve geison ile de üst yapı hakkında bilgimiz olmaktadır. Ele geçen arşitrav blokları üzerindeki harflerden yapının Opramoas ile ilgili olduğu anlaşılmakta olup tüm parçalar tamamlanamadığından ne yazdığı anlaşılamamaktadır. Stoanın merkezinde bulunan kireç ocağı yapıya ait birçok verinin yok olmasına neden olmuşsa da belli katmanlarda ele geçen çiviler, stoa çatısının ahşap oturtma çatı olduğunu gösteren en önemli verilerdendir. Opramoas Stoası ve İki Katlı Agora stoasının üst katı tek stoa gibi düşünüldüğü için, her iki stoanın çatısı birlikte çözülmüş olmalıdır.

İki katlı agora stoasının üst katının Opramoas Stoası ile birlikte kullanılmış olması, ilk olarak agora ve önündeki stoa, daha sonra Opramoas Stoası ile birlikte İki katlı agora stoasının ikinci katının yapılmış olma ihtimalini güçlendirmektedir. Opramoas Stoasının, İ.S.2.yy.'a tarihlenen Patara Tapınağı, Arykanda, Sagalassos, Antinus Pius ve Side N1 ve N2 Tapınakları ile benzer[367] olan Opramoas anıtıyla birlikte yapılmış olmasından yola çıkarak stoanın ve agoranın da; İ.S. 2.yy.'a tarihlenen Teos Dionysos tapınağı[368] sütun başlıkları ve Bergama Askleipeion[369]'unun kuzey holündeki başlıklar ile benzer özellikler taşıyan Opramoas Stoası ile aynı tarihlerde yani İ.S.2.yy.da yapılmış olması muhtemeldir.

Kazılarda ele geçen yazıtlardan İ.S.2.yy. sonu 3.yy. başına tarihlenen Syedra kenti Sütunlu Caddesi, ölçü, plan ve tipoloji bakımından Opramoas Stoası ile benzer özellikler

[359] Erdem 1996, 92; Uz 2013, Lev. LXVb.
[360] Bingöl 1980, Lev. 9 Res. 216;Uz 2013, 105.
[361] Aktaş 2013, 163.
[362] Bingöl 1980, 34 Lev. 13 Res. 233-242, Lev. 14, Res. 243-261.
[363] Waelkens 1987, 127 vd. Lev. 3,6.
[364] Vandeput 1997a, 96 vdd. 153, Lev. 41,3. 42,3-4.
[365] Can 2005b, 91 vd.
[366] Kökmen Seyirci 2016, 80 dn. 383, 385, 386.
[367] Serdaroğlu 2004, 90.
[368] Uz 2013, 158.
[369] Vandeput 1997, 334.

göstermektedir. Stoanın genişliği, arka duvarında açılmış olan nişler, sütun kaideleri, monolit granit sütunlar, bezemesiz arşitrav, friz ve geison blokları ve bunların yükseklikleri Opramoas Stoası ile hemen hemen aynıdır. Syedra kenti stoası Opramoas Stoasına bölgede benzer tek örnek olması ve bu iki kentin etkileşim içerisinde olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

Kentin batı kapısından, Rhodiapolis Agorası'na ulaşmak içinilerlendiğinde agoranın güneybatısı boyunca Asklepieion-Hadrianeum Stoası uzanmaktadır. Asklepios-Hygieia Tapınağı'nın güney duvarının stoa stylobatının üzerine oturtulması stoanın erken evresini kanıtlamaktadır. Fakat bu kısım Tapınağın altında kaldığından ve ayrıca ön kısmı taş tarlası olarak kullanıldığından günümüzde görülememektedir.

Asklepios-Hygeia Tapınağı'nın Asklepieiona yakın olması istendiğinden ve yer darlığından dolayı doğu-batı doğrultulu cadde üzerinde yapımı sonrasında caddeyi kesintiye uğrattığı ve stoayı da kısalttığı söylenebilir. Sütun kaidelerinden bazılarının in situ olması ve stylobat üzerindeki montaj izlerinden sütun aralıklarını saptamak mümkündür. Parçaları tamamlanmış olan bir İon sütun ise yerinde ayağa kaldırılmıştır. Stoanın batı tarafında ve arazi eğiminden dolayı basamaklı bir geçişe sahip olan kısmında kare sütun kazı çalışmaları ve restorasyon sırasında ayağa kaldırılmıştır. Bunlardan batı tarafta olanı tamamen ayağa kaldırılırken, merdivenlerin yanında olan sütun kısmen ayağa kaldırılmıştır. Sözkonusu kare sütunların üç yüzeyi işlenmiş ve bir yüzeyi işlenmemiş olup, ayrıca sütun altlıkları da İon başlıklı sütunların altlıkları ile aynı değildir. Bu kare sütunlar, stoaya ait olmayıp, Asklepios-Hygeia Tapınağına ait olmalıdır. Ayrıca mevcut kare sütunların yüksekliği göz önüne alınarak doğu yönden Asklepeiona çıkan merdivenlerin olduğu kısımda kemerli bir geçiş olduğu varsayıldığında batıdan ve doğudan bu kemerin görülmesi mümkün olmamaktadır. Burada bulunan kare şeklindeki sütunlar, çatı eğimi, kemerli geçişin görünebilirliği dikkate alındığında mevcut ayağa kaldırılmış olan sütundan daha alçak olmalıdır. Arazinin eğimli yapısından dolayı doğuya doğru gidildikçe stoada zemin altında ikinci bir kat oluşmuş ve bu mekanın nasıl kullanıldığı hakkında bir ize rastlanmamıştır. Fakat kapı ve pencerede bulunan mil yuvaları ve izlerden ahşap kapı ve pencere kullanıldığı anlaşılmaktadır. Doğu iç duvarında bulunan hatıl boşluğu izinden stoa zeminin bu kısımda ahşap hatıllar üzerine toprak dolgu olduğu ve zeminin buraya kadar uzadığı görülmektedir. Stoanın Asklepieiona çıkan merdivenlerin hemen önünde korunmuş mozaik parçalarından zeminin mozaik döşeme olduğu söylenebilir. Kazı çalışmaları sırasında bulunan çatı kiremit parçalarından ve çivi parçalarından çatının tek eğimli ahşap çatı olduğunu ve arkasında bulunan yapıların çatılarının daha yüksekte ve aynı yöne eğimli olduğu düşünülmelidir.

Stoaya ait mimari yapı parçasının en önemlisi Vitruvius[370]'un verdiği matematiksel oranlarla uyum göstermesi açısından önemli olan ve en doğru veriyi sunan, alanda bulunup, tamamlanarak ayağa kaldırılan ve restitüsyon önerilerinde de kullanılan İon sütunudur (Kat.No.1). Bu sütun breş adı verilen yerel bir malzemeyle tek parça olarak yapılarak İon sütun kaidesi üzerine oturutulmuş ve İon sütun başlığında (Kat.No.4) ise abaküs üzerinde lesbos kymationu, ekhinus üzerinde İon kymationu bezemesi, üç tam dönüş yapan volüt kenarında dört yapraklı palmet demeti, polster üzerinde akanthus yapraklarından oluşan bezemeler kullanılmıştır. Başlık üzerinde bulunan İon kymationu bezemesindeki uzamış yumurtalar, keskin sırtlı mızrak ucu ve kırılgan kabuklar, düzleşmiş çanak, zeminden ayrışma, öğelerin sert ve yoz bir yapıya dönüşmesi Augustus Döneminin metalik görüntüsünü yansıtmaktadır. Yumurtaların uç kısımlarının sivrileşmesi Geç Hellenistik döneme ait bir özelliktir[371]. Yumurtaların bu formları Augustus Dönemi özelliklerini yansıtmasına karşın yumurtaların üst bölümlerinin kesilmesi dönemden uzaklaşılmaya başlandığının işaretidir. Çanak kenarlarının düzleşmesi Antoninler Dönemi sonlarına doğru görülen bir özelliktir[372] Yumurtaların üst bölümlerinin düz bir şekilde kesilmesi, uzun ve sivri uçlu yapılmaları ve keskin sırtlı mızrak uçları gibi özellikler ile Hadrianus Dönemi'ne tarihlenen yapılar üzerinde karşılaşılmaktadır[373]. Hadrianus Dönemi'ne tarihlendirilen Perge Sütunlu Cadde başlıkları ve Pergamon Asklepieionu İon başlıklarının[374] ekhinusları üzerinde yer alan İon kymationu benzeşmektedirler[375].

Başlığı saran akanthus yaprağında oluşan üçgen boşluklar Erken İmparatorluk dönemi özelliği[376] olup, Roma imparatorluk Döneminde'de sıklıkla pulvinus üzerinde kullanıldığı belirtilmiştir[377]. Bu şekilde pulvinus üzerinde işlenen en erken örnek İ.Ö. 50 yıllarına tarihlenen Ephesos Panayırdağ Tholosu[378]'nun başlıkları üzerinde görülmekle beraber[379],

[370]Vitruvius başlıklarının nasıl yapılacağını şu şekilde açıklamaktadır: "*Yastık biçiminde olacaklarsa, abakusun uzunluğu ve genişliği sütun gövdesinin alt kalınlığı artı onsekizde birine eşit olmalı, başlığın yüksekliği de volütlerle birlikte bunun yarısı kadar olmak üzere ayarlanmalıdır. Volütlerin yüzleri de abakusun kenarından aynı ölçünün on sekiz buçukta biri oranında geri çekilmelidir. Sonra, başlığın yüksekliği dokuz buçuk kısma bölünerek volütlerin dört yanından aşağıya doğru, abakusun kenarından filetlere kadar cathedi adı verilen çizgiler indirilmelidir. Daha sonra, dokuz buçuk birimin bir buçuğunu abakusun yüksekliği, diğer sekizini de volütler için kullanınız…*" Bkz.: Vitruvius III.5.5.6.7.8.
[371] Kökmen Seyirci 2016, 62 dn. 309.
[372] Karaosmanoğlu 1987, 17vd.
[373] Karaosmanoğlu, 1996, 37 vdd.; Kökmen Seyirci 2016, 68.
[374] Bingöl 1980, 34.
[375] Bingöl 1980, Lev.13 Res. 236. 241, Lev. 14 Res. 254; Kökmen Seyirci 2016, 68.
[376] Alp 2006, 34 vd.
[377] Kökmen Seyirci 2016, 63.
[378] Kökmen Seyirci 2016, 64 dn.327.
[379] Kökmen Seyirci 2016, 64.

Sagalassos Apollon Klarios Tapınağı'ndan ele geçen yarım bir sütun başlığı[380], Tiberius Dönemi'ne tarihlenen Hierapolis Roma Hamamı[381]'ndan ele geçmiş olan bir başlık üzerinde ve İ.S. 2. yy.'da Perge ve Ephesos gibi kentlerin özellikle sütunlu caddelerinde yer alan İon başlıklarının yan yüzlerinde oldukça yoğun bir şekilde kullanıldıkları belirtilmiştir[382].

Tekli burgu bandı başlıklarda balteus sınırlaması olarak Hellenistik Dönem'de oldukça sık görülmüş, Roma İmparatorluk Dönemi'nde İ.S. 2. yy.'a kadar değişmeden kullanıldıkları tespit edilmiştir. İ.S. 2. yy'dan itibaren ise bu motiflerin yerlerini ya tamamen Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait yeni sınırlandırma motifleri ya da erken dönem motiflerinin etkilerini taşıyan yeni motifler aldığı belirlenmiştir[383].

Asklepieion-Hadrianeum Stoası boyunca ele geçen başlık ve başlık parçalarının (Kat.No.4-13) abakusları üzerinde Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen başlıkların çoğunda olduğu gibi Lesbos Kymation bezemesi bulunmaktadır. Rhodiapolis örneklerinde olduğu gibi ara yaprakların sapsız işlenmesi Waelkens tarafından Augustus Dönemi'nin ilk yarısı özelliği olarak değerlendirilmektedir[384]. Başlıklar, Patara Ana Caddesi[385], İ.S. 2. yy.'ın 2. çeyreğine tarihlenen Aphrodisias Tiberius Portiği[386], İ.S. 2. yy. ortalarına tarihlenen Sagalassos Kuzeybatı Tapınağı[387] gibi örneklerle benzerdir[388].

Yapılaşma faaliyetlerinin İmparator Hadrianus Dönemi'nde devam ettiği, imparatorun İ.S. 129 yılındaki Anadolu gezisi sırasında, Likya ve Pamphylia Bölgelerini de ziyaret ettiği bilinmektedir. Rhodiapolis'te olduğu gibi diğer Likya kentlerinde de İmparator adına çeşitli anıtlar yapılmıştır[389]. Asklepieion duvarına bitişik olarak inşa edilmiş olan Hadrianeum bunu kanıtlar niteliktedir.

İ.S. 141-142 yıllarında tüm Likya'yı yıkan depremin ardından kentte yer alan yapıların tümünün onarım geçirdiği anlaşılmaktadır. İ.S. 141-142 yıllarında meydana gelen depremin ardından, İmparator Antoninus Pius'un yardımları nedeniyle Likya kentlerinde imparator adına anıtların yapıldığından bahsedilmektedir[390]. Bu dönemde Rhodiapolis'teki yapıların da yoğun bir onarım ve yenilenme sürecine girdiği söylenebilir. Özellikle Opramoas Ailesi ve

[380] Kökmen Seyirci 2016, 63 dn. 316.
[381] Söğüt 2005b, 303 vd. Res. 6. 8.
[382] Kökmen Seyirci 2016, 66 dn. 350.
[383] Kökmen Seyirci 2016, 78.
[384] Kökmen Seyirci 2016, 59 dn.294.
[385] Aktaş 2013, Kat. No. 9-10.
[386] Waelkens 1987, 127 vd. Lev. 3,6.
[387] Vandeput 1997a, 96 vdd. 153Lev. 41,3. 42,3-4.
[388] Kökmen Seyirci 2016, 80 dn. 383, 385, 386.
[389] Cavalier 2005, 217.
[390] Magie 1950, 631 vd.

Herakleitos gibi isimler İ.S. 2. yy.'da kente önemli maddi yardımlar yapmışlar, yeni yapılar armağan etmiş, bazı yapıların onarılmasını da sağlamışlardır.

Hadrian Döneminden itibaren "yapı patlaması" olarak tanımlanan dönem başlamış, imparator adına yapılıp ona adanan birçok yeni yapı yanında onarım gören yapılar da bulunmaktadır. Yapı bezemesinde her ne kadar dönemsel olarak bir standartlaşma olsa da yerel kurallar ve yerel atölyeler her zaman etkili olmuş ve motifler aynı olmasına rağmen dönemlere göre farklılık göstermektedir. Yapı bezemelerinde aynı motifler devam etmekle beraber bezemelerde eski formlara dönüş belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Erken Hadrian Dönemi yapılarında geç Trajan Döneminin etkileri devam etmektedir. Ayrıca bu dönemde Augustus formlarına geri dönüş de görülmektedir. Antoninler Döneminde Hadrian Dönemi özelliklerine, Severuslar döneminde Flavius Dönemi özelliklerine rastlanmaktadır[391]. Hadrian Döneminde motiflerin etrafının iyice oyularak elde edilen ışık-gölge oyunları görülmektedir. Birbirine yaklaştırılmış, sıkışık motifler yerine yüzeye rahatça serpilmiş ve çözülmeye başlamış bezemeler ortaya çıkmıştır. Severuslar Dönemi kadar olmasa da matkap kullanımı artmıştır[392]. Başlıkların yaprak motifleri belirgin şekilde yüzeyden ayrılarak plastikleşmiştir. Matkap ile yaprak uçlarına çentikler açılmış, akanthus yapraklarında gözcükler oluşturulmuş, çiçek motiflerinin orta kısımları belirtilmiştir. Bitkisel formlar arasında canlı bir işçilik göze çarpmaktadır. Antoninler Döneminde ise öğeler sertleşmeye ve yozlaşmaya başlamışlardır. Yine Severuslar Dönemi kadar olmasa da yoğun matkap kullanılmıştır. Motiflerin izole edilmesi, ışık-gölge oyunları canlı dekoratif yapraklar dönemin belirgin özellikleridir. Bu dönemin gelişimi içerisinde barokluk artarak devam etmektedir[393].

Anadolu'da Hadrian Dönemi ile birlikte hem imar faaliyetlerinde hem de bezemelerin kalite ve işçiliklerinde gözle görülür bir nitelik ve nicelikartması olmuştur. Bu dönem boyunca yoğun matkap kullanımı, motiflerin arka plandan isole edilmesi, ışık-gölge oyunları ve canlı dekoratif yapılar, barok stilin karakteristik özellikleri olup Antoninler ve Severuslar Döneminde de devam etmiştir[394].

Stoa ile ilgili önemli yapı elemanlarından olan üst yapı elemanlarının bir kısmı kireç ocağında yakılarak yok edilmiş olsa da arşitrav, friz ve geison gibi nitelikli bezemelere sahip entablatür parçaları önemli oranda sağlam olarak ele geçmiş ve bu parçaların çizimleri yapılarak belgelenmiş ve elde kalan üst yapı elamanları ile stoanın çatısına kadar kısmının doğru bir şekilde ayağa kaldırılması mümkün olmuştur. İon sütun başlıkları üzerinde soffitli

[391] Karaosmanoğlu 1987, 17vd.
[392] Can 2005a, 97vd.
[393] Karaosmanoğlu 1987, 17vd.
[394] Başaran 1987, 24vd.

arşitrav blokları, friz blokları ile geison ve simanın birlikte işlendiği bloklar yapı cephesini süslemektedir.

Arşitrav blokları (Kat.No.14-34) üzerinde biribirinden astragal dizisiyle ayrılan 3 faskia yer almaktadır. 3. faskianın astragal dizisi üzerinde İon kymationu bezemesi ve onun üzerinde de anthemion bezemesi bulunmaktadır. Arşitrav tacı düz silme ile sonlandırılmaktadır. Arşitravların altındabezemeleri çeşitlilik gösteren soffit bezemesi yer almaktadır. Arşitrav tacında bulunan anthemionlarda dış yapraklardaki sarmallar tamamen kalkmış, eksen yaprak ve diğer palmet yapraklar birbirinden tamamen kopmuştur. Palmetler zemin üzerine genişleyerek yayılmış ve yüzeyselleşmiştir (Kat.No.14, 15, 27, 28, 31, 32). Hatta bazı parçalarda palmet çiçekleri artık dalga görünümündedir (Kat.No.22,24,26). Açık palmette eksen yaprağı yalnız bırakılmış, yandakiler dışa doğru uzatılmış, dış yapraklar kapalı palmetlerle birleşmiş ve sarmallar tamamen kalkmıştır (Kat.No.15, 22, 24, 26, 28, 29, 32). Bezeklerin bir kısmı tabana gömülmüştür (Kat.No.22, 24, 26, 27, 29, 31, 32). Bu özelliklerle Efes Agorasından[395] ve Bergama Demeter Temenosu'ndan[396] geison parçası ile benzerdir.

Arşitrav bloklarının üzerinde bulunan İon kymationlarında kısa saplı ok uçları uzun, ince bir formda yapılmışlardır. Geç Antoninler Dönemi özelliği olan sert ve barok yapının yanında üste doğru yuvarlaklaştırılmış kabarık yumurtaların, seyrek dizilen düz kenarlı, yayvan ve geniş çanakların belirgince çözülmeleri Efes Vedius Gymnasionu[397] ve Serapis Tapınağı[398] ile benzerdir. Arşitrav Bloklarındaki İon kymation bezemeleri, çanağın altına iki yassı, ok ucuna ya da iki çanak arasına bir uzun boncuk yerleştirilerek Likya-Pamphilya türü boncuk dizisi kapsamındadır[399]. Arşitrav bloklarında astragallarin eksenleri kaymış ve matkap izleri oldukça belli, özensiz bir işçilik bulunmaktadır.

Arşitrav bloklarının altında, tek yönlü defne yaprağı, çift yönlü defne yaprağı ve karşılaşma noktalarına akanthus yaprağı, sarmaşık dallar ve yaprak, eşkenar dörtgen ve ortada yaprak, çiçek, yaprak ve küçük filizden oluşan bezeme kuşağı, birbiri üzerinden geçerek dairesel boşluklar bırakan bezeme kuşağı gibi çeşitlilik gösteren soffit bezemeleri yer almaktadır. Stoanın arşitravlarında bulunan soffit bezemelerinde (Kat.No.17-37) Roma Dönemine ait benzerlerini Anadolu'da görülebilecek örnekler olması yanında serbest çalışan ustalar ve bölgesel ve yerel atölyelerden çıktığı düşünülen özel örneklere de rastlanmaktadır. Kat.No.18,23,24,25 örneklerinde olduğu gibi tek yönlü defne yaprağı soffit bezemelerinin

[395] Başaran 1987, Lev.16A-16C.
[396] Başaran 1987, Lev.17A.
[397] Karaosmanoğlu 1996, 34 vd.
[398] Strocka 1988, 303-305; Vandeput 1997, 74; Erön 2007, 97.
[399] Karaosmanoğlu 1987, 57 Lev. 12 a-d, 15 a-b, 20 a-b, 21 a-c.

benzerini Perge'de İmparator Septimus Severus'a ithaf edildiği anlaşılan, dolayısıyla kesin tarihi bilinen Hellenistik Kapı güneyindeki meydanın batısında yer alan çeşme yapısında görmek mümkündür[400]. Yapı kesin olarak Septimus Severus'a ithaf edildiğine göre İ.S. 3.yy. başları kabul edinilebilinir.

Friz bloklarının ana bezeme alanı hafif dış bükey bir profile sahiptir. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi başlangıcında friz ana bezeme alanı düz bir profile sahipken, İ.S. 1. yy.'dan itibaren ana bezeme alanları dış bükey bir profilde yapılmaya başlanır ve Roma İmparatorluk Dönemi boyunca bu şekilde kullanılır[401]. Friz bloklarının (Kat.No.38-48) alt bölümündeki alan içerisinde akanthus yapraklarından oluşan sarmaşık dalları ve bu sarmaşık dallarından çıkan yalın dalların içe doğru kıvrılması ile oluşan boşluklarda çiçek rozet, yaprak ve bazılarında aslan başı motiflerinden oluşan kıvrıkdal/ranke bezemesi friz ana bezemesini oluşturmaktadır. Ana bezeme kuşağı ile İon kymationu bezemesini birbirinden ayıran astragal dizisinin olduğu bölüme keskin bir profille geçilmektedir. Bu alan içerisine astragal dizisi yerleştirilmiştir. Astragal dizisi üzerindeki alan içerisinde İon kymationun bezeği yer almaktadır. İon kymationu üzerinde yer alan ve bezemeli bölüm düz silme ile sonlandırılmıştır. Yapıdaki friz bloklarının, yüksekliklerinin 0.30 m, arşitrav bloklarının yüksekliklerinin ise 0.40 m olması ile friz bloklarının yüksekliklerinin arşitrav bloklarından ¼ oranında daha kısa yapıldıkları görülmektedir. Bu da Vitruvius'un bezemeli işlenecek friz bloklarının oranları ile uyumludur[402]. Friz bloğunun akanthusyapraklarının her biri doğrudan taban silmeye bağlı keskin kenarlı merkezi akanthus yapraklarından çıkan ana dal, dolgun yapraklarla kaplı olarak uzanmaktadır. Yaprak kılıfları, yer yer kabartma alanının alt ve üst kenarlarıyla kaynaşmıştır. Tarsus Donuktaş Tapınağı[403]' ndaki kıvrıkdal motifini oluşturan figürlerin alttan ve üstten sıkıştırması, friz zemininin bezemelerin altında kaybolması, yoğun matkap kullanımı ile kıvrıkdal motifinin artması, aynı şekilde Korykos II Nolu[404] tapınaktaki friz kuşağının alttan üstten zorlanması, kabartma derinliğinin artması ve ışık gölge etkisinin güçlü hissedilmesi benzer özelliklerdir ve Geç Antoninler Erken Severuslar Dönemini yansıtmaktadır.

Friz ana bezeme alanında kıvrıkdal motiflerinin abartılı bir şekilde işlendiği fakat iyi bir işçiliğe sahip oldukları görülmektedir. Bezemedeki motiflerin alt ve üst silmeye dokunması, yaprak çiçek rozetlerin büyümesi, matkap deliklerinde abartı olmayışı, kısa yan

[400] Abbasoğlu 1994, 30.
[401] Köster 2004, 161.
[402] Vitruvius III. V.10.
[403] Zoroğlu 1995, 62; Erön 2007, 99.
[404] Başaran 1997, 17, 31; Söğüt 1998, 101.

dalların yalın yapısı, organik bütünlüğün bozulmamış olması[405] , bezemelerin friz ana alanını bir ağ gibi sarmış olmaları, çerçeveye yakın ve oldukça abartılı yapıları Geç Antoninler ve Erken Severuslar Dönemine geçildiğinin göstergesidir[406].

Geison-Sima bloğunun (Kat.No.49-64) alt kısmında düz silme ile diş sıralarının olduğu bölüme geçilir. Geison tacında lesbos kymation bezeği bulunmaktadır. Sima bölümü, anthemion kuşağı bezenmiştir. Palmetler geison tacı içerisinde birbirinden koparılmış, kapalı palmetlerde yapraklar içe doğru bükülmüş ve eksen yaprak ortada üçlü demetle buluşmuştur. Palmet yapraklarının yüzeyleri geniş ve ağacımsı bir görünüme sahip ve zemine yayılmışlardır. Palmet yapraklarında damarların işlenmiş olması Antoninler Döneminde oluşan barokluğun bir göstergesidir[407]. Yapıda bloklar üzerindeki erken özellikler yanında geç özellikler görülmesi yapının kentin geçirdiği depremler sonrasında onarım geçirmiş olabileceğinin göstergesidir.

Rhodiapolis'teki agora ve stoaların incelenmesi sonucunda, İ.S. 1. yy.'dan itibaren kentte yoğun bir imar faaliyetinin olduğu ve İ.S. 141-142 yılındaki yıkıcı depremin ardından var olan yapıların onarılması ve yeni yapılar yapılarak kent zengim mimari elemanlara sahip yapılarla donatılmıştır. Kentte sonraki dönemlerde de imar faaliyetlerinin devam ettiği görülmektedir.

Likya'da agora ve stoalarla ilgili olarak yapılacak olan gelecekteki çalışmalar ve kentte kazıların devamlılığı ile elde edilecek bulgular ışığında agora ve stoaların tipolojisi ve tarihlemesi hakkında başka sonuçlara ulaşılabilecektir.

[405] Can 2005a,105.
[406] Kökmen Seyirci 2016, 187 dn.1028.
[407] Başaran 1987, 24vd.; Kökmen Seyirci 2016, 229.

KAYNAKÇA ve KISALTMALARI

Antik Kaynakça

Aristotales	Aristotalaes Politika (Çev: Mete Tuncay)
Homeros	İlyada (Çev. A. Erhat / A. Kadir) İstanbul 1981.
Pausanias	The Description of Greece, Vol: II (Ed. R. Priestley1824).
Platon	Platon's Protagoras (Çev. B. Jowett 2009).
Strabon	Geographika (Çev. A. Pekman, 2005).
Vitruvius	Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap (Çev. S. Güven 2005).

Modern Kaynakça

Abbasoğlu 1994	H. Abbasoğlu, "Perge Roma Devri Mimarisinde Arşitravların Soffit Bezemeleri", Türk TarihKurumu Yayınları, Ankara (1994).
Adak 2002	M. Adak, "Likyave Roma", bkz.: S. Şahin - M. Adak (Ed.), Likya İncelemeleri 1 (2002), 129-136.
Adak 2015	M. Adak, "Tarihi İçerik", Bkz.: S. Şahin (Ed.), Stadiasmus Patarensis Itinera Romana Provinciae Lyciae, Likya Eyaleti Roma Yolları (2015), 53-93.
Ahunbay 1999	Z. Ahunbay, "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon"(1999).
Akan - Karaman 2008	G. Akan-E. Karaman., "Rhodiapolis Antik Kenti'nin Arkeosismolojik Özellikleri (Kumluca-Antalya), Archaeosismological Features of Rhodiapolis Ancient City (Kumluca-Antalya) "Türkiye Jeoloji Kurultayı Bildiri Özetleri, 24-28 Mart 2008,Antalya (2008) 90-91.

Akan-Karaman-Köse 2012	G.Akan - E. Karaman- O. Köse, "Rhodiapolis Antik Kentindeki Tarihsel Depremlerin İzleri (Kumluca, Antalya)", bkz.: 65. Türkiye Jeoloji Kurultayı Bildiri Özetleri, 2-6 Nisan, (2012), 46-47.
Akarca 1987	A.Akarca, Şehir ve Savunması, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara (1987).
Akdoğru– Arca 2002	E. Akdoğru – N. Arca, "Likyalı B Euerget Opramoas", bkz.: Şahin-Adak (Ed.) Likya İncelemeleri (2002), 79-90.
Akın 2012	F. Akın, "Rhodiapolis Seramikleri Roma Dönemi Tabakları ve Kâseleri "2006 - 2011" buluntuları", Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Antalya (2012).
Akşit 1971	O. Akşit, Hellenistik ve Roma Devrinde Likya, İstanbul (1971).
Akurgal 1969	E. Akurgal, Ancient Civilisations and Ruins of Turkey (1969).
Akurgal 1973	E. Akurgal, The Birth of the Greek Art (1973).
Akurgal 2000	E. Akurgal, Eski Anadolu Kentleri (2000).
Allen-Caskey 1911	G. Allen - L.D. Caskey."East stoa in the Asklepieum" American Journal of Archeology, Vol.15, No.1:32-43 (1911).
Alp 1998	A. O. Alp, "Şehircilik Açısından Romanizasyon Sürecinde Likya Kentleri" Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (1998).
Alp 2006	A. O. Alp, Pisidia Bölgesi Roma Dönemi Bezemeli Mimari Elemanları, Anakara Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Doktora Tezi (2006).
Alp 2008	A. O. Alp, "Hellenistik - Roma Dönemi Anadolu Mimarlığında Bezemeli Kaideler", Anadolu/Anatolia 34 (2008), 27-46.
Alzinger 1974	W. Alzinger, Augusteische Architecture in Ephesos (1974).

Anabolu 1996 — M. U. Anabolu, Yunan ve Roma Mimarisi, Dragon Yayınları (1996).

Anabolu 2003 — M. U. Anabolu, Antik Çağ'da Et ve Balık Pazarları. Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları (2003).

Aran 1971 — B. Aran, Anadolu'da Roma Devri Mimarisi. Plan Bakımından Bölgesel Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma (1971).

Aşkın 2006 — E. Aşkın, "Kent Planı ve Mimari Yapılanma Açısından Cilicia ve Lycia Bölgelerindeki Roma Dönemi Kentlerinin Karşılaştırılması", YayınlanmamışYüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mersin (2006).

Atik 2007 — S. Atik, "The Commercial Buildings in Anatolia: Tetragonos Agora, Biothike Agora and Macellum", bkz.: B. Avunç (Ed.), Patronvs. Coşkun Özgünel'e 65. Yaş Armağanı (2007), s.55-60.

Baran 2010 — A. Baran, Hekatomnidler Öncesi Karia Mimarisi, Ankara (2010).

Baser 1991 — Ş. Ş. Baser, "1988-89 Yılları Kibyra Kurtarma Kazıları", I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri. Ankara (1991) 235-260.

Başaran 1987 — C. Başaran, "Mimari Bezemeleri II Roma Çağı Lotus-Palmet Örgesi" Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Arkeoloji Anabilim Dalı. Doktora Tezi (1987).

Başaran 1990 — C. Başaran, "Mimari Bezemeler Işığında II. yy. İonia ve Pamphylia'sı", TTK X -1 (1990), 231-238.

Başaran 1995a — C. Başaran, "Antik Çağ Mimarisinde Estetik Anlatım". Güzel Sanatlar Enstitiüsü Dergisi 1 (1995), s.9-14.

Başaran 1995b — C. Başaran, "Anadolu Mimari Bezemeleri Roma Çağı Lotus-Palmet Örgesi",Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını (1995).

Başgelen 1993 — N. Başgelen, Çağlar Boyunca Anadolu'da Duvar (1993).

Bayburtluoğlu 1982	C.Bayburtluoğlu, Arkeoloji(1982).
Bayburtluoğlu 1991	C. Bayburtluoğlu "1990 Arykanda Kazısı Raporu" XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara (1991), 227-333.
Bayburtluoğlu 2003	C.Bayburtluoğlu, Yüksek Kayalığın Yanındaki Yer, Arykanda, Homer Kitabevi, İstanbul (2003).
Bayburtluoğlu 2004	C. Baybutluoğlu, Likya, Antalya Suna-İnan Kıraç AkdenizMedeniyetleri Araştırma Enstitüsü (2004).
Bean 1997	G. E. Bean, Eski Çağda Likya Bölgesi(1997).
Bingöl 1980	O. Bingöl, Das İonische Normalkapitell in Hellenistischer un Römischer Zeit in Kleinasien (1980).
Bingöl 1998	O. Bingöl, Magnesia Ad Maeandrum Menderes Magnesiası, Ankara Müze Eserleri Turistik Yayınları, Ankara (1998).
Bittel 1976	K. Bittel, Die Hethiter (1976).
Borchhardt 1975	J.Borchhardt, Myra Eine lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit, Istanbuler Forschungen Band 30, Berlin (1975).
Borchhardt 1999	J.Borchhardt, "Limyra, Zemuri Taşları, Likya Bölgesi'nde Limyra Antik Kenti'nin Gizemli Sularında Yapılan Arkeolojik Arastırmalar", İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları (1999).
Bozoğlu 2010	İ. Bozoğlu, "Aizonai Antik Kenti Kapı Biçimli Mezar Taşları ve Bezemeleri", Yayınlanmamış Y. Lisans Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezi (2010).
Bulgurlu 1999	Bulgurlu S."Perge Kenti Hellenistik Güney Kapısı ve Evreleri", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul (1999).
Büyüközer 2010	A.Büyüközer, "Lagina Hekate Tapınağının Altyapı ve Stylobat Düzenlemesinde Uygulanan Oranlar" Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:7 (2010), 1-13.

Can 2005a — B. Can, "Roma Çağı Anadolu Mimarisinde Kıvrık Dal (Ranke) Bezemeleri", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Erzurum (2005).

Can 2005b — B. Can, "Antoninler Dönemi Baroğu Işığında Aspendos Tiyatrosu Bezemeleri", Adalya VIII (2005), 89-120.

Can 2006 — B. Can, "Erken Roma Dönemi Kıvrıkdal (Ranke) Bezemelerinde Hellenistik Etkiler", bkz.: T. Takaoğlu (Ed.), Anadolu Arkeolojisine Katkılar, 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar (2006), 313-328.

Can vd. 2011 — B. Can – M. Hoff – R. Townsend R. – E. Erdoğmuş, "Antiochia ad Cragum Arkeolojik Araştırma Projesi: Kuzeydoğu Tapınak 2011 Sezonu", ANMED 2012-10 (2011), 9-14.

Carpenter 1971 — J. R.Carpenter, The Propylon in Greek and Hellenistic Architecture (1971).

Cavalier 2005 — L.Cavalier "Architecture Romaine D'Asie Mineure: Les Monuments de Xanthos et Leur Ornementation", Scripta Antiqua 13 Bordeaux (2005).

Cavalier-des Courtils 2010 — L.Cavalier –J. des Courtils, "OPROMOAS ET LE VALLEEDU XANTHE", bkz.: S. Comporeal H.Dessales - A. Pizzo (Ed.), Arqueologia de la Construccion II. Los Procesos Constructivos en el Mundo Romano: Italia y Provincias Orientales, Siena, 13-15 de Noviembre de 2008 (2010), 411-418.

Cavalier 2012 — L.Cavalier, "Deux Nouveaux temples a Limyra" Österreichisches Arhaologisches Institut, Forschungen in Limyra Band 6 (2012).

Coulton 1976 — J. J. Coulton, The Architectural Development of The Greek Stoa, Clarendon Press, Oxford(1976).

Coulton 1977 — J. J. Coulton, Ancient Greek Architects at Work, Problems of Structure and Design (1977).

Coulton 1982	J. J. Coulton, "Oinoanda: The Doric Building" Anatolian Studies, Vol. 32, (1982), s.45-59.
Çevik 2002	N. Çevik, Taşların İzinde Likya, Arkeoloji ve Sanat Yayınları (2002).
Çevik-Kızgut-Bulut 2007a	N. Çevik - İ. Kızgut - S. Bulut, "Rhodiapolis Kazılarında İlk Yıl: 2006, ANMED 5 (2007), 59-67.
Çevik-Kızgut-Bulut 2007b	N. Çevik - İ. Kızgut - S. Bulut, "Rhodiapolis Kazılarında İlk Yıl: 2006", KST 29-2 (2007), 1-18.
Çevik-Kızgut-Bulut2008a	N.Çevik - İ. Kızgut –S. Bulut, "Rhodiapolis 2007 Kazıları", KST 30-4 (2008). 297-316.
Çevik-Kızgut-Bulut 2008b	N.Çevik –İ Kızgut –S. Bulut,"Rhodiapolis Kazıları 2007", ANMED 6 (2008), 63-69.
Çevik 2008c	N.Çevik, Kumluca. Arkeolojisi, Tarihi Doğası ve Tarımıyla (2008).
Çevik-Kızgut-Bulut 2009a	N. Çevik – S.Bulut – İ. Kızgut, "Rhodiapolis Kazıları 2008", ANMED 7 (2009), 75-81.
Çevik-Kızgut-Bulut 2009b	N. Çevik - İ. Kızgut - S. Bulut, "Rhodiapolis Baths: The First Evaluation Following the Excavations and its Contribution to the Knowledge on Lycian Baths Architecture and Technique" Adalya XII (2009), 231-259.
Çevik-Kızgut-Bulut 2010	N. Çevik – İ. Kızgut – S. Bulut, "Rhodiapolis, as a Unique Example of Lycian Urbanism", Adalya XIII (2010), 32-49.
Çevik 2011	N. Çevik, "Perikle'den Opramoas'a Likya Işık Ülkesi" Aktüel Arkeoloji (2011), 38-49.
Çevik 2012	N. Çevik, "A First Report Following the Excavation of the Theater at Rhodipolis", Restoration and Management of Ancient Theatres in Turkey: Methods, research, Results, 07-08 Eylül 2007 (2012).

Çevik 2015 — N. Çevik, Likya Kitabı, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya (2015).

Çördük 2006 — A. Çördük, "Yunan ve Roma Mimarisinde Yapı Teknikleri", Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir (2006).

Demirtaş 1999 — M. B. Demirtaş, "Apollon Smintheus Tapınağının Mimari Blokları Üzerindeki Taşçı işaretlerinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (1999).

Demirtaş 2006 — M. B. Demirtaş, "Magnesia Artemis Tapınağının Teknik ve İşçilik Özellikleri", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (2006).

Dinç 2010 — S. Dinç, Hellenistik ve Roma Çağlarında Likya'da Kent Birlikleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul (2010).

Dinsmoor 1923 — W. B. Dinsmoor, "The Aeolic Capitals of Delphi", AJA 27-2 (1923), 164-173.

Dinsmoor 1975 — W. B. Dinsmoor, The Architecture of Ancient Greece, An Account of Its Historic Development (1975).

Dodge 1984 — H. Dodge, "Building Materials and Techniques in the Eastern Mediterranean From The Hellenistic Period To The Forth Century AD", Thesissubmitted for the degree of PhD at the University of Newcastle upon Tyne (1984).

Doxiadis1972 — C. A. Doxiadis, The Method For The study of The Ancient Greek Settlements, Atina (1972), 32.

Dönmez-Erdoğan 2013 — A. Dönmez– H. M. Erdoğan, "Batı Agora", bkz. B. Varkıvanç,"Ksanthos 2012 Yılı Çalışmaları", ANMED 11 (2013), 62-72.

Dönmez 2014 — A. Dönmez, "Ksanthos Kenti Batı Agorası" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya (2014).

Dönmez-Erdoğan 2014 — A. Dönmez – H. M. Erdoğan, "Batı Agora", bkz.:B. Varkıvanç, "Ksanthos 2013 Yılı Çalışmaları", ANMED 12 (2014), 62-75.

Duggan 2005 — Duggan T. M. P. (2005), "Supplamentary Data to be Added to the Chronology of Plague and Earthquakes in Antalya Province and in Adjacent and Related Areas", Adalya 2005-8, 357-398.

Er 2004 — Y. Er, Klasik Arkeoloji Sözlüğü, Phoenix Yayınevi, Ankara (2004).

Erdem 1996 — Z. K. Erdem,"Anadolu'da Hadrian Dönemi Mimari Bezemeleri", Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (1996).

Erder 1975 — C. Erder , "Tarihi Çevre Bilinci", Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayın No. 24 (1975).

Ersoy 1995 — A. Ersoy, "Agoralar ve Bir Ticaret Yapısı Örneği: Agora Stoaları", Ege Mimarlık Dergisi 1995/115 (1995), 50-52.

Erturan 2010 — Y. P. Erturan, *"Smyrna Agorası, Batı Stoa Restitüsyon Önerisi"*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir(2010).

Erön 2007 — A. Erön, "Anadolu'da Roma Dönem Tapınaklarında Görülen Bezemeli Frizler", Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın (2007).

Esen 2010 — O. Esen, "Türkye'de Uygulanan Ahşap Çatı Sistemlerinin Avrupa'da Uygulanan Ahşap Çatı Sistemleriyle Karşılaştırılması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara (2010).

Fırıncı 2010 — S. Fırıncı, "Rhodiapolis Seramikleri Roma Dönemi Pişirme Kapları '2006 - 2009 Buluntuları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antalya (2010).

Filges 2002 — A. Filges, "Blaundos 2000", 19. AST-I (2002), 263-270.

Filges 2006	A. Filges, “Blaundos”, Byzas 3 (2006), 49-60.
Friedländer 1914	RE 1A,1 (1914). bkz.: “Ροδία” (Friedländer)
Forbes 1983	T. Forbes, "Urartian Architecture" (1983), 69-71.
Gider 2012	Z. Gider, “Lagina Kuzey Stoanın Ön Cephe Düzenlemesi”, Stratonikeia’dan Lagina’ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı, Ege Yayınları (2012), 263-280.
Gülşen 2010	F. F. Gülşen “Patara Markia Anıt Mezarı Mimarisi ve Restitüsyonu”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antalya (2010).
Güngör 1989	M.Güngör, "Stoaların Kökeni", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum (1989).
Haverfield 1913	F. Haverfield, Ancient Town Planning, Oxford University Press (1913).
Heinrich 1982	E. Heinrich, Die Tempel und Heiligtümer im Alten Mezopotamien (1982).
Hellenkemper-Hild 2004	H. Hellenkemper – F. Hild, Lykien und Pamphylien, Tabula Imperii Byzantini 8, Wien (2004).
Hoepfner 1966	W. Hoepfner, Herakleia Pontike–Ereğli, Eine Baugeschichtliche Untersuchung (1966).
Hoepfner 1968	W. Hoepfner, “Zum ionischen Kapitell bei Hermogenes und Vitruv”, AM 83, (1968), 213-234.
Hoepfner 1971	W. Hoepfner, Zwei Ptolemaierbauten, Das Ptolemaierweihgeschenk in Olympia und ein Bauvorhaben in Alexandria. AM Beiheft 1 (1971).
Hoepfner 1993	W. Hoepfner, “Innenraum-Kapitelle”, IstMitt 43 (1993), 417-428.

Hoepfner 2002 W. Hoepfner, “Die Celsus Bibliothek in Ephesos, Eine kaiserzeitliche Bibliothek mit zentralem Lesesaal”, bkz.: W. Hoepfner (Ed.), Antike Bibliotheken, A. W. Sonderbände (2002), 123-126.

Humprey 2006 J. W. Humprey, Ancient Technology, Greenword Press (2006).

Işık 2004 F. Işık, “Patara Kazısı 2003”. Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri, Antalya (2004), 37-44.

İplikçioğlu 2007 B. İplikçioğlu, Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul (2007).

İsmaelli 2009 T. İsmaelli, Architettura Dorica a Hierapolis di Frigia, Hierapolis di Frigia III. (2009).

Jameson 1980 S. Jameson, The Lycian League: Some Problems in its Administration, ANRW II 7. 2 (1980), 832-855.

Jenewein 2008 G. Jenewein, Die Architekturdekoration der Caracallathermen (2008).

Kahraman 2010 E. Kahraman, “Assos Agorası”, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü (2010).

Kan 2012 H. Kan, “Aigiai Agora Binası”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya (2012).

Karagöz 2005 Ş. Karagöz, "Eskiçağda Depremler", Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü (2005).

Karamut 1996 İ. Karamut, "1994 Yılı Syedra Antik Kenti Çevre Düzenleme Çalışmaları", VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri Didim 24-26 Nisan 1995, Ankara (1996), 77-91.

Karamut 1997 İ. Karamut, "1995 Yılı Syedra Antik Kenti Çevre Düzenleme ve Kurtarma Kazısı Çalışmaları "VII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri Kuşadası 8-10 Nisan1996, Ankara,(1997), 49-57.

Karamut 1999 İ.Karamut, "Syedra 1997 Kurtarma Kazısı ve Temizlik Çalışmaları". IX. Müze Kurtarma Kazıları Semineri Antalya 27-29 Nisan 1996, Ankara (1999), 141-151.

Karaosmanoğlu 1987 M. Karaosmanoğlu, "Mimari Bezemeleri III Roma Çağı Yumurta Dizisi" Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Arkeoloji ve Sanat Tarihi bölümü Arkeoloji ABD. Doktora Tezi (1987).

Karaosmanoğlu 1996 M. Karaosmanoğlu, Anadolu Mimari Bezemeleri, Roma Çağı Yumurta Dizisi (1996).

Karaosmanoğlu 2014 M.Karaosmanoğlu – H. Korucu– M. A. Yılmaz, "Altıntepe Urartu Kalesi Kazı ve Onarım Çalışmaları 2003-2013" Anadolu'nun Zirvesinde TürkArkeolojisinin 40 Yılı. Atatürk Üniversitesi Edebiyet Fakültesi Arkeoloji Bölümü 40.Yıl Armağanı, Ankara (2014).

Keen 1998 A. G. Keen, Dynastic Lycia: A Political History of the Lycians and Their Relations with Foreign Powers, 545-362 B.C. (1998).

Keskin 2008 A. Keskin, " Batı Anadolu Antik Çağ Yerleşmelerinde Agoraların Rolü ve Kentlerin Fiziksel Gelişimine Etkisi", Yayınlanmamaış Y.Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (2008).

Kolb 1989 F. Kolb, "Geschicthe Lykiens im Altertum"Antike welt (1989), 9-31.

Kolb 1995 F. Kolb, "Kyaneai ve Çevresi Yüzey Araştırmaları 1993 Yılı Sonuçları", AST XII. (1995).

Kolb 1997 F. Kolb, "1996 Kyaneai Yüzey Araştırmaları"AST XV. 2. (1997).

Kolb 1998 F. Kolb, "1997 Kyaneai Yüzey Araştırması", AST XVI.2. (1997).

Kolb-Tietz 2001 F. Kolb – W. Tietz, "Zagaba: Münzpragung und politische geographie in zentrall Lykienn" Chiron 31 (2001), 347-416.

Korkut 2015 — T. Korkut, “Arkeoloji”, bkz.: T. Korkut (Ed.), Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu (2015), 5-147.

Köse 2012 — E. Köse, “Antik Kentindeki Tarihsel Depremlerin İzleri (Kumluca, Antalya)”, 65.Türkiye Jeoloji Kurultayı; 2-6 Nisan/April (2012), 46-47.

Kretzchmer 2010 — F. Kretzschmer, Antik Roma'da Mimarlık ve Mühendislik, Arkeoloji ve Sanat Yayınları (2010).

Krischen 1923/24 — F.Krischen “Das hellenistische Gymnasion von Priene”, JdI 38/39 (1923/24), 133-150.

Kökdemir 2004 — G. Kökdemir, “Kurban masalarındaki Anthemion Bezemelerinin Augustus Dönemi Tipolojik ve Stilistik Özellikleri”, Anadolu/Anatolia 27 (2004), 45-62.

Kökdemir 2011 — G. Kökdemir, “Menderes Magnesiası-Propylon: Mimari Bezemeler”, Anadolu/Anatolia 37 (2011), 93-141.

Kökmen-Budak 2012 — H. Kökmen – S. Budak. “Roma Agorası”, bkz.: B. Varkıvanç, “Ksanthos Antik Kenti 2011 Yılı Çalışmaları”, ANMED 10 (2012), 54-64.

Kökmen 2014 — H. Kökmen, "The Soffits of Rhodiapolis", Cedrus The Journal of MCRI II (2014), 339-353.

Kökmen Seyirci 2016 — H.K.Seyirci "Rhodiapolis Mimari Bezemeleri" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya (2016).

Köster 2004 — R. Köster, Die Bauornamnetik von Milet, Milet VII1. (2004).

Köster 2014 — R. Köster “Methodische Schwierigkeiten bei der Datierung von kleinasiatischer Bauornamentik der Kaiserzeit” bkz.: J. Lipps - D. Maschek (Ed.), Antike Ornamentik. Grenzen und Möglichkeiten ihrer Erforschung (2014), 129-138.

Kuban 2000	D. Kuban, Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Kuram ve Uygulama (2000).
Kupke 1995	B. Kupke, "Archäeologische Forschungen im Stadtgebiet von Kyaneai", Lykische Studien 2. Forschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien Berichtüber die Kampagne 1991, Bonn (1995), 11-36.
Laflı 2015	E. Laflı, "Halıkarnassos'taki Dor Düzeni Stoa ve Yeni Bazı Buluntular"Güncel Sanat (1995), 10-11.
Lagarce 1982	J. Lagarce, La Syrie au Bronze Recen(1982).
Lange-Hirmer 1968	K. Lange - M. Hirmer, Egypt: Architecture, Sculpture, Painting 4th ed.(1968).
Larsen 1968	J. A. O. Larsen. Greek Federal States: Their institutions and history, Oxford (1968).
Lawrence 1958	A. W. Lawrence, "Greek Architecture" (1958), 250-279.
Lloyd 1959	S. Llyod, Beycesultan, (1959).
Magie 1950	D. Magie, Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century After Christ (1950).
Magie 1950	D. Magie, Roman Rule in Asia Minor(1950).
Mansel 1971	A. M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi (1971).
Marinatos 1973	S. Marinatos, Kreta, Thera und Das Mykenische-Helen.(1973).
Martin 1951	R. Martin, Recharges sur L'agora Grecque(1951).
Matz 1962	F. Matz, Crete and Early Greece(1962).
Matthie 1980	P. Matthie, An Empire Rediscovered(1980).
Mac Donald 1986	W. L. Mac Donald, The Architecture of the Roman Empire. Vol. II, Yale University Pres, New Haven (1986).
Naumann 1971	R. Naumann, Arkitektur Kleinassesns (1971).
Naumann 1998	R. Naumann, Eski Anadolu Mimarlığı (1998).

Okatan 2004 F. Okatan, "Attaleia Kent Kapıları", Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya (2004).

Orlandos 1968 A.K.Orlandos Les Materiaux De Construction, Et La Technique Architecturale Des Anciens, Seconde Partie, Paris (1968).

Outschar 1987 U. Outschar, "Betrachtungen zur kunstgeschichtlichen Stellung des Sebasteions in Aphrodisias", bkz.: J. Genière - K. Erim (Ed.), Aphrodisias de Carie. 13 November 1985, Colloque du Centre de recherches archéologiques de l'Université de Lille III, Paris,(1987), 107-122.

Owens 1994 E. J. Owens, "Yunan ve Roma Dünyasında Kent", (Çev. C. Bilsel), Homer Kitapevi, İstanbul (1994).

Öz 2000 A. K. Öz, "Batı Anadolu Hellenistik Dönem Tiyatroları Restitüsyon Önerileri ve Koruma Sorunları", Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir (2000).

Özdilek 2011 B. Özdilek, "Rhodiapolis Tiyatrosu ve Likya Tiyatroları", Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Antalya (2011).

Özdilek 2012 B. Özdilek, Likya'da Gün Yüzüne Yeni Çıkartılan Rhodiapolis Tiyatrosu (2012).

Özgen 2009 H. M. Özgen, "Anadolu'da Roma Dönemi Takları ve Tak Biçimli Kent Kapıları",Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2009).

Öztaner 2006 H. S. Öztaner, "Menderes Magnesiası Çarşı Bazilikası", Anatolia 31, (2006), 123-152.

Özgüç 1996 T. Özgüç, Altıntepe I. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara (1966).

Özyiğit 1990 Ö. Özyiğit, "Batı Anadolu'da Antik Dönem Çatıları". X. TTK (1990), 303-326.

Pensabene 1973	P. Pensabene, Scavi di Ostia VII: I capitelli (1973).
Pensabene 1993	P. Pensabene Repertorio d'arte dell'egitto Greco-Romano, Serie C Vol. III. Elementi architettonici di Alessandria e di Altri Siti Egiziani (1993).
Pülz 1989	S. Pülz, Untersuchungen zur kaiserzeitlichen Bauornamentik von Didyma, IstMitt Beiheft 35 (1989).
Richter 1967	G. M. A. Richter, A Handbook of Greek Art (1967).
Richter 1984	G. M. A. Richter, The Portraits of the Greeks (1984).
Robertson 1969	D. S. Robertson, Greek and Roman Architecture (1969).
Robinson 1994	O. F. Robinson, Ancient Rome City Plannig and Administration, NewYork (1994).
Rohmann 1995	J. Rohmann, "Einige Bemerkungen zum Ursprung des feingezahnten Akanthus", IstMitt 45(1995). 109-121.
Rohmann 1998	J. Rohmann Die Kapitellproduktion der römischen Kaiserzeit in Pergamon, PF 10 (1998).
Roth 2006	L.M. Roth, Mimarlığın Öyküsü, Kabalcı Yayınevi İstanbul (2006).
Rumscheid 1994	F. Rumscheid Unterschungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus, Beiträge zur Erschliessung hellenistischer und kaiserzeitlischer Skulpture und Architektur, 14. Mainz (1994).
Schäfer 1981	J. Schäfer, Phaselis, Beiträge zur Topographie und Geschichte der Stadt und ihrer Häfen, Tübingen (1981).
Scahill 2012	D. R. Scahill, "The South Stoa at Corinth Design, Construction and Function of the Greek Phase", A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy University of Bath Department of Architecture and Civil Engineering (2012).

Sear 1982 — D. R. Sear, Greek Imperial Coins and Deir Values: The Local Coinages of Roman Empire, London (1982).

Serdaroğlu 2004 — Ü. Serdaroğlu, Likya-Karia'da Roma Dönemi Tapınak Mimarlığı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul (2004).

Sezgin 2010 — K. Sezgin, "Assos Kuzey Stoasının İnşası ve Kullanım Evreleri", Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü (2010).

Shoe 1950 — L. T. Shoe, "Greek Mouldings of Kos and Rhodos", Hesperia, XIX (1950), 338-369,

Smith 1998 — W. S. Smith. The Art and Architecture of Ancient Egypt, Yale University Press (1998).

Söğüt 2005a — B. Söğüt "Hierapolis Arkeoloji Müzesi'ndeki M.Ö. 1. M.S. 1. yy'a Ait Bezemeli Mimari Elemanlar", bkz.: M. Şahin – İ. H. Mert (Ed.), Ramazan Özgan'a Armağan, Festschrift für Ramazan Özgan (2005), 350-371.

Söğüt 2005b — B. Söğüt. "Hierapolis Güney Roma Hamamında Bulunanİon Başlıkları", AST 22-1 (2005), 301-308.

Söğüt 2011 — B. Söğüt, "Işıklı Kasabasında Bulunan Hellenistik ve Roma Dönemine Ait Mimari Elemanların Genel Bir Değerlendirmesi", Eumeneia, Şeyhlü-Işıklı, Ed. B. Söğüt (2011), 73-92.

Söğüt-Gider 2011 — B. Söğüt - Z. Gider, "Eumeneia'da Bulunan Dorik Mimari Elemanlar", Eumeneia, Şeyhlü-Işıklı, Ed. B. Söğüt (2011), 93-99.

Spratt-Forbes 2008 — T. A. B. Spratt - E. D. Forbes, Likya'da Yolculuklar, Suna İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (2008).

Şimşek 2007 — C. Şimşek, Laodikeia (Laodikeia ad Lycum), İstanbul (2007).

Tanaç 2000 — M. Tanaç, "Batı Anadolu Antik yerleşimlerinde Kentsel Mekan Kurgusu Araştırması" Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir (2000).

Tek 2006	A. T. Tek, “Hellenistik ve Erken Roma İmparatorluk Dönemlerinde Likya’da Basılan Otonom Şehir Sikkeleri”, The III. Symposium on Lycia (2006), 769-787.
Thompson 1954	H. A. Thompson, “The Agora at Athens and the Greek Market Place”, The Journal of the Society of Architectural Historians 13 (1954), 9-14.
Thompson 1959	H. A. Thompson, The Stoa of Attalos II in Athens, Oxford University Press (1959).
Thorphe 2002	M. Thorpe, "Roma Mimarlığı" (Çev. R. Akbulut) (2002).
Thür-Rathmayr 2014	H. Thür – E. Rathmayr, Hanghaus 2 in Ephesos. FiE VIII/9 (2014).
Uz 1986	M. D. Uz “Teos Dionysos Tapınağı Temenos Alanı”, AST 3 (1986), 227-242.
Vandeput 1992	L. Vandeput “The Theater Façade at Sagalassos”, Anat. St. 42 (1992), 99-117.
Vandeput 1993a	L. Vandeput, “The Re-Use of Hadrianic Architectural Elements in Basilika E1 at Sagalassos”, bkz.: M. Waelkens (Ed.), Sagalassos I, First General Report on the Survey (1986-1989) and Excavations 1990-1991 (1993), 93-101.
Vandeput 1993b	L. Vandeput, "Remains of an Antonine Monument at Sagalassos”, bkz.: J. Pobleme – M. Waelkens (Ed.), Sagalassos II Report on the Third Excavation Campaign of 1992 (1993), 141-148.
Vandeput 1997a	L. Vandeput, Architectural Decoration in Roman Asia Minor Sagalassos: A Case Study (1997).
Vandeput 1997b	L. Vandeput, “An Antonine Nymphaeum to the North of the Upper Agora at Sagalassos”, bkz.: M. Waelkens – J. Poblome (Ed.), Sagalassos IV, Report on the Survey and Excavation of 1994-1995 (1997), 385-403.

Vandeput 2002 — L. Vandeput, “Frühkaiserzeitliche Tempel in Pisidien”, bkz.: C. Berns, H. von Hensberg - L. Vandeput - M. Waelkens (Ed.), Patris und Imperium. Kulturelle und Politische Identität in den Städten der Römischen Provinzen Kleinasiens in der Frühen Kaiserzeit, Kolloquium Köln, November 1998 (2002), 205-215.

Vandeput-Büyükkolancı 1999 — L. Vandeput - M. Büyükkolancı, “Das Grosse Propylon in Kremna in Pisidien”, IstMitt 49 (1999), 213-248.

Varkıvanç 2008 — B. Varkıvanç, "Kaunos Tiyatrosu’nda Deneysel Arkeoloji: Kuzeydoğu Tonozu Kapısı", bkz.: B. Can- M. Işıklı (Ed.), Doğudan Yükselen Işık, Arkeoloji Yazıları, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı (2008), 109-121.

Varkıvanç 2009 — B. Varkıvanç, Antalya Kaleiçi’nde Taş Mimarideki Sürekliliğe İlişkin Bir Gözlem”, Adalya XII (2009), “389-401.

von AULOCK 1974 — H. von AULOCK, Die Münzpragung des Gordian III und der Tranquillina in Lykien, Tübingen (1974).

Waelkens 1987 — M. Waelkens “Notes d’architecture sur l’agora et le portique de Tibére a Aphrodisias de Carie”, bkz.: J. de la Geniére - K. Erim (Ed.), Aphrodisias de Carie. Colloque du Centre de recherches archéologiques de l’Université de Lille III, Paris (1987), 123-134.

Waelkens 1989 — M. Waelkens, "Hellenistic and Roman Influence in the Imperial Architecture of Asia Minor", bkz.: S. Walker – A. Cameron (Ed.), The Greek Renaissance in the Roman Empire: Papers from the 10th British Museum Classical Colloqium, Bulletin Sup. 55 (1989), 77-88.

Waelkens 1993 — M. Waelkens, “The Excavation of a Late Hellenistic Fountain House and Its Surroundings (Site N). An Interim Report”, bkz.: M. Waelkens – J. Pobleme (Ed.), Sagalassos II Report on the Third Excavation Campaign of 1992 (1993), 43-86.

Waelkens 1998 — M. Waelkens, “The 1996 Excavations at Sagalassos”, KST 19-2 (1998), 249-300.

Wheeler 2004	M. Wheeler, Roma Sanatı ve Mimarlığı, Homer Kitapevi (2004).
Wiegand-Schrader 1904	T. Wiegand – H. Schrader, Priene, Ergebnisse der Ausgrabungen und Unterschungen in den Jahren 1895-1898 (1904).
Weigand 1914	E. Weigand, “Baalbek und Rom. Die römische Reichskunst in ihrer Entwickelung und Differenzierung", JdI 29 (1914), 35-91.
Wilberg 1908	W. Wilberg, “Die Fassade der Bibliothek in Ephesos” ÖJh XI (1908), 118-135.
Wilberg 1919	W. Wilberg, "Die Entwicklung des Dorischen Kapitells”, Ö Jh 19/20 (1919), 167-181.
Wilberg 1923	W. Wilberg, Die Agora, FiE III (1923), 356.
Wilberg v.d. 1944	W. Wilberg - M. Theuer - F. Eichler - J. Keil, Die Bibliothek, FiE V-I (1944).
Winter 2006	F. E. Winter, Studies in Hellenistic Architecture (2006).
Wright 2005	G. R. H. Wright, Ancient Building Methods Volume II Materials, Boston (2005).
Wurster 1976	W. W. Wurster, “Antike Siedlungen in Lykien", Vorbericht über ein Survey-Unternehmen im Sommer 1974”, Archäologischer Anzeiger 1976 Heft 1, Berlin (1976), 23-49.
Wurster1980	W. W. Wurster, “Survey antiker Städte in Lykien”, Actes du Colloque Sur la Lycie Antique, Paris (1980). 29-36.
Wurster - Wörle 1978	W. W. Wurster - M. Wörle, "Die Stadt Pinara" AA 74 vdd. (1978).
Wycherley 1993	R. E. Wycherley, Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu?, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul (1993).

Yaka 2006	N. F. Yaka, “Evaluation Of Interventions in Western Stoa Of Agora in İzmir”, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Fen Bilimleri Enstitüsü (2006).
Yıldırım 2014	N. Yıldırım Lyrbe Agorası”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2014).
Yılmaz, 2006	N. Yılmaz, "Izgara Tasarlı Kent Gelişimi ve Anadolu Örnekleri”, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2006).
Yoshikate-Ito 2007	R. Yoshikate - J. Ito, “The Use Of 3d Reconstruction for Architectural Study: The Asklepieon Of Ancient Messene”, XXI International CIPA Symposium, 01-06 October Athens, Greece (2007).
Zimmermann 2004	M. Zimmermann, “Phellos (Orta Likya) Yüzey Araştırması 2003”, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 2004-2, Antalya (2004), 101-104.
Zoroğlu 1995	L. Zoroğlu, Tarsus Tarihi ve Tarihsel Anıtları, Adana. (1995).

EK 1- Agora ve İki Katlı Stoası Rölöve, Restitüsyon Projeleri (1 Takım)

EK 2- Opramoas Stoası Rölöve, Restitüyon Projeleri (1 Takım)

EK 3- Hadrianeum-Asklepieion Önü Stoası Rölöve, Restitüsyon Projeleri (1 Takım)

LEVHALAR DİZİNİ

Levha 1A. Kumluca Rhodiapolis Haritası (Dimitriev 2005, Har.1)
Levha 1B. Kazı Öncesi Rhodiapolis (2006 Kazı Arşivi)
Levha 2A. Opramoas Anıtı (2008 Kazı Arşivi)
Levha 2B. Rhodiapolis Hamam Yapısında Depremin Gözlenebilen Etkileri (2007 Kazı Arşivi)
Levha 2C. Tiyatro Oturma Sıralarında Depremin Etkisi İle Yuvarlanan Taşlar (2008 Kazı Arşivi)
Levha 3A. Opramoas Anıtı Yazıtları (2007 Kazı Arşivi)
Levha 3B. İ.Ö. 7.yy. Yerel seramik Parçaları (2007 Kazı Arşivi)
Levha 4A. Rhodiapolis Tiyatrosu (2008 Kazı Arşivi)
Levha 4B. Tiyatro Analemma Duvarı ile Oramoas Stoası Ortak Duvar
Levha 4C. Asklepieion ve Hadrianeum Ortak Duvar
Levha 5A. Rhodipolis Kent Planı (Kazı Arşivinden Alınarak Güncellenmiştir.)
Levha 6A. Sarnıç
Levha 6B. Sarnıç
Levha 6C. Sarnıç Detay
Levha 6D. Sarnıç
Levha 6E. Sokakta Bulunan Künk (2009 Kazı Arşivi)
Levha 6F. Sokağın Doğu Kenarında Bulunan Künk (2009 Kazı Arşivi)
Levha 7A. Arykanda Yerleşim Planı (Bayburtluoğlu 2003b, 111)
Levha 7B. Kyaneai Yerleşim Planı (Kolb 1991, Res.1)
Levha 7C. Olympos Yerleşim Planı (Hellenkemper-Hild 2004, 760)
Levha 7D. Avşar Tepe Yerleşim Planı (Hellenkemper-Hild 2004, 473)
Levha 8A. Arykanda Agorası (Bayburtluoğlu 2003,111)
Levha 8B. Agoradan Kente Bakış
Levha 9A. İki Katlı Agora Stoası
Levha 9B. İki Katlı Agora Stoası Kazılmadan Bırakılan Kısım
Levha 10A. İki Katlı Agora Stoası Doğudan Bakış
Levha 10B. Agora/Stoa ve Sarnıçlar (2008 Kazı Arşivi)
Levha 11A. Agora Üçgen Kavşak (2008 Kazı Arşivi)
Levha 11B. Agorada Kentin Batı Kapısına ve Tiyatroya Yönelen Basamaklar

Levha 12A. İki Katlı Agora Stoasında Bulunan Kireç Ocağı (2008 Kazı Arşivi)
Levha 12B. Agora Eksedraları
Levha 13A. Agora Eksedraları
Levha 13B. İki Katlı Agora Stoası Sütun Oturma İzleri
Levha 14A. İki Katlı Agora Stoası Stylobat
Levha 14B. Stylobat Yerleşim İzleri
Levha 14C. İki Katlı Agora Stoası Sütunlar
Levha 15A. İki Katlı Agora Stoası Mozaik Zemin (2009 Kazı Arşivi)
Levha 15B. İki Katlı Agora Stoası Parapet
Levha 16A. Tiyatro Terasına Yükselen Basamaklı Yol
Levha 16B. İki Katlı Agora Stoası Doğu Girişi
Levha 17A. İki Katlı Agora Stoası Doğu Girişi Eşiği
Levha 17B. İki Katlı Agora Stoası Dükkan/İşlikler
Levha 18A. İki Katlı Agora Stoası Doğu Kapısı ve Kuzeyine Bağlanan Yol
Levha 18B. Çatı Kiremit Parçaları (2009 Kazı Arşivi)
Levha 19A. İki Katlı Agora Stoası Polygonal Duvar
Levha 19B. Batı Caddesi Döşeme Taşları
Levha 19C. Stylobat İzleri
Levha 19D. Üzengi (Bosaj İzi)
Levha 20A. İki Katlı Agora Stoası ve Agora (2008 Kazı Arşivi)
Levha 20B. Dor Başlıklar (Dr. H.K. Seyirci tarafından çekilmiştir.)
Levha 21A. İki Katı Agora Stoası Arşitrav Blokları
Levha 21B. İki Katı Agora Stoası Geison-Sima Blokları
Levha 22A. İki Katı Agora Stoası Kapı Açıklığı
Levha 22B. İki Katı Agora Stoasının Doğu Girişi
Levha 22C. İki Katı Agora Stoasının Kemer Blokları
Levha 23A. Kentin Batı Kapısı
Levha 23B. Yapılmış Olan Koruma Duvarı
Levha 23C. Stoa Güney Duvarı
Levha 23D. Stoa Batı Duvarı
Levha 24A. Kazıda Bulunan Gymnasion'a ait Çatı Kiremitleri
Levha 24B. Kazıda Bulunan Çatı Kiremitleri
Levha 24C. Medusa Başı Kabartmalı Blok

Levha 25A. Cadde ve Sokak Ağı (2008 Kazı Arşivi)
Levha 25B. Agora Kavşağı
Levha 26A. Kentin Batı Caddesi ve Kapısı
Levha 26B. Ketin Batı Kapısı
Levha 27A. Batı Cadde Genel Görünüm
Levha 28A. Meclis Binası (2008 Kazı Arşivi)
Levha 28B. Meclis Binası (2008 Kazı Arşivi)
Levha 28C. Meclis Binası (2008 Kazı Arşivi)
Levha 29A. Hierapolis Fortinus Caddesi ve Latrina
Levha 29B. Oinoanda Dorik Başlık Detayı (Coulton 1982, Res.6)
Levha 29C. Eumenia-Şeylü Işıklı Dor Başlıkları (Söğüt 2011, Res1-Res.3)
Levha 30A. İki Katlı Agora Stoası Yeniden Kurma Denemesi
Levha 31A. Opramoas Anıtı (20017 Kazı Arşivi)
Levha 31B. Opramoas Stoası Kazı Öncesi (2006 Kazı Arşivi)
Levha 31 C. Opramoas Stoası Kazı ve Restorasyon Sonrası
Levha 32A. Opramoas Stoasına Agoradan Çıkan Basamaklar
Levha 32B. Opramoas Stoası Üstten Görünüm (2008 Kazı Arşivi)
Levha 33A. Opramoas Stoası Stylobat (2007 Kazı Arşivi)
Levha 33B. Opramoas Stoası Stylobat
Levha 33C. Opramoas Stoası Sütun Kaideleri (2007 Kazı Arşivi)
Levha 33D. Opramoas Stoası Sütun Kaideleri (2007 Kazı Arşivi)
Levha 34A. Opramoas Stoası Granit Sütunlar (2007 Kazı Arşivi)
Levha 34B. Opramoas Stoası Sütun Başlığı
Levha 35A. Opramoas Stoası Arşitrav Blokları
Levha 35B. Opramoas Stoası Friz Blokları
Levha 35C. Opramoas Stoası Geison/Sima Blokları
Levha 36A. Opramoas Anıtı Önü Zemin Döşemesi (2007 Kazı Arşivi)
Levha 36B. Opramoas Stoası Restorasyon Sonrası Duvarlar
Levha 37A. Opramoas Stoası Duvar Nişleri
Levha 37B. Duvar Kaplaması (2009 Kazı Arşivi)
Levha 38A. Heykel Baş ve Omuz Parçaları (2009 Kazı Arşivi)
Levha 38B. Tanrıça Fortuna Heykeli (2009 Kazı Arşivi)
Levha 38C. Küçük Buluntular (2008 Kazı Arşivi)

Levha 39A. Teos Dionysos Tapınağı Sütun Başlığı (Uz 2013, Lev. LXVb)
Levha 39B. Pergamon Asklepieion Kuzey Holü Stun Başlıkları (Bingöl 1980, Res.216)
Levha 39C. Patara Ana Cadde Doğu Portikosu Sütun Başlıkları (Aktaş 2013, 163)
Levha 40A. Perge Sütunlu Cadde Başlıkları (Bingöl 1980, Lev.13-14)
Levha 40B. Sagalassos Kuzeybatı Tapınağı (Vandeput 1997a, Lev 41-3,42 3-4)
Levha 41A. Syedra Sütunlu Cadde Nişler
Levha 41B. Syedra Sütunlu Caddesi Sütunlar
Levha 41C. Syedra Sütunlu Caddesi Sütun Başlıkları (Doç.Dr. Birol Can tarafından çekilmiştir.
Levha 41D. Syedra Sütunlu Caddesi Sütun Kaidesi
Levha 41E. Syedra Sütunlu Caddesi Arşitrav, Friz, Geison-Sima Blokları
Levha 42A. Opramoas Stoası Yeniden Kurma Denemesi
Levha 43A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Kazı Öncesi (2009 Kazı Arşivi)
Levha 43B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Kazı Sonrası (2009 Kazı Arşivi)
Levha 44A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Çatı kiremitleri (2009 Kazı Arşivi)
Levha 44B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Basamaklı Kısım
Levha 45A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Kesit 1 Analiz (Arş. Gör. Alaaddin Tuncer tarafından yapılmıştır.
Levha 45B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Kesit 2 Analiz (Arş. Gör. Alaaddin Tuncer tarafından yapılmıştır.
Levha 46A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Stylobat
Levha 46B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Stylobat
Levha 46C. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Stylobat Aşınmışlık İzleri
Levha 47A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Sütunlar
Levha 47B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Sütunlar
Levha 47C. Sütun Başlığı
Levha 48A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Arşitrav Blokları (Dr. H. K. Seyirci tarafından çekilmiştir.)
Levha 49A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Arşitrav Blokları Soffit Bezmeleri (Dr. H. K. Seyirci tarafından çekilmiştir.)
Levha 50A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Friz Blokları (Dr. H. K. Seyirci tarafından çekilmiştir.)

Levha 51A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Geison/Sima Blokları (Dr. H. K. Seyirci tarafından çekilmiştir.)
Levha 52A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Batı Kapısı
Levha 52B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Doğu Kapısı
Levha 53A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Doğu Kapısı Detayları
Levha 53B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Pencere Detayları
Levha 54A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Asklepieion Giriş Kapıları
Levha 54B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Asklepieion Girişler
Levha 54C. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Agora Girişi
Levha 55A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Alt Oda
Levha 55B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Kiremit Parçaları
Levha 55C. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Zemin Mozaiği (2009 Kazı Arşivi)
Levha 56A. Aphrodisias Tiberius Portiği (Bingöl 1980, Lev.2-3)
Levha 56B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Yeniden Kurma Denemesi
Levha 57A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Yeniden Kurma Denemesi
Levha 58A. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Yeniden Kurma Denemesi
Levha 59A. Fotogrametri İle Cephe Çizim Çalışması
Levha 59B. Kentteki Breş Malzeme (2009 Kazı Arşivi)
Levha 59C. Kennte Yangınların Mimari parçalar Üzerindeki Tahribatı (2008 Kazı Arşivi)
Levha 60A. Basamaklı Tiyatro Caddesi Teras Duvarı
Levha 60B. Hadrianeum Asklepieion Önü Stoası Giriş
Levha 60C. Duvarlarda Yapılan Onarım (2009 Kazı Arşivi)
Levha 61A. Duvarlarda Yosunlanma, Bitkilenme, Renk Değiştirme
Levha 61B. Duvarlarda Oluşan Bitkilenme
Levha 62A. Duvarlarda Yosunlanma, Bitkilenme, Renk Değiştirme
Levha 62B. Basamaklı Cadde Bitkilenme
Levha 62C. Duvarda renk Değişimi
Levha 63A. Hadrianeum Renk Değiştirme, Bitkilenme ve Derz Boşalması
Levha 63B. Duvarda Yangından Dolayı Oluşan Renk Değişimi ve Tahribat (2008 Kazı Arşivi)
Levha 64A. Kentte Yangın ve Depremin Yapılar Üzerine Etkisi (2008 Kazı Arşivi)
Levha 65A. Duvarda Oluşan Derz Boşalması (2008 Kazı Arşivi)
Levha 65B. Duvarda Oluşan Derz Boşalması

Levha 66A. Kentte Ağaçların Yarattığı Tahribat (2008 Kazı Arşivi)
Levha 66B. Kentte İnsan Eliyle Yapılan Tahribat (2009 Kazı Arşivi)
Levha 67A. İki Katlı Agora Stoası Mozaiği Zemin Restorasyonu Öncesi ve Sonrası (2009 Kazı Arşivi)
Levha 67B. Opramoas Stoasına Ait Kırılan Sütun Kaidelerinin Kazılar Sırasında Onarımı (2009 Kazı Arşivi)
Levha 67C. Sütunda Yapılan Onarımlar (2009 Kazı Arşivi)
Levha 67D. Asklepieion Kapılarında Yapılan Onarımlar (2009 Kazı Arşivi)

LEVHALAR

LEVHA 1

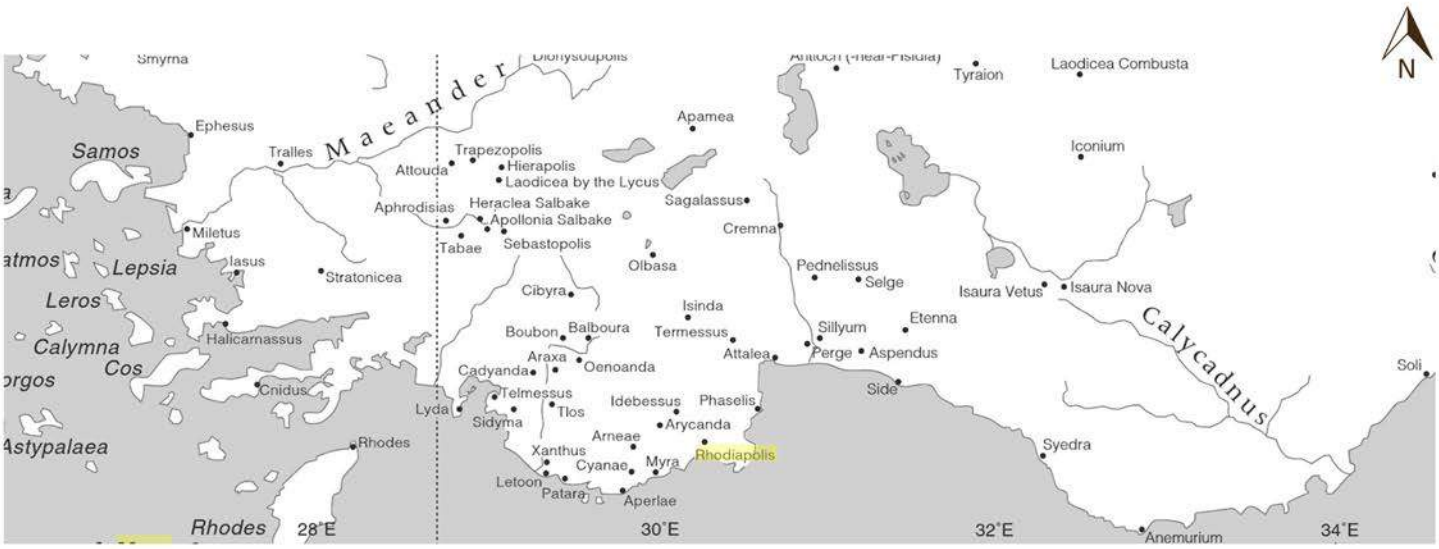
N
Smyrna
Ephesus
Samos
Tralles
Maeander
Trapezopolis
Attouda
Hierapolis
Laodicea by the Lycus
Aphrodisias
Heraclea Salbake
Apollonia Salbake
Tabae
Sebastopolis
Miletus
Iasus
Lepsia
Stratonicea
Leros
Halicarnassus
Calymna
Cos
Cnidus
Rhodes
Astypalaea
Rhodes
Apamea
Sagalassus
Cremna
Olbasa
Cibyra
Isinda
Boubon
Balboura
Termessus
Araxa
Oenoanda
Cadyanda
Telmessus
Tlos
Lyda
Sidyma
Idebessus
Phaselis
Arycanda
Arneae
Xanthus
Cyanae
Myra
Rhodiapolis
Letoon
Patara
Aperlae
Tyraion
Laodicea Combusta
Iconium
Pednelissus
Selge
Isaura Vetus
Isaura Nova
Sillyum
Etenna
Perge
Aspendus
Attalea
Side
Calycadnus
Syedra
Soli
Anemurium
28°E
30°E
32°E
34°E

A

N

B

A

B

C

A

B

LEVHA 4

A

B

C

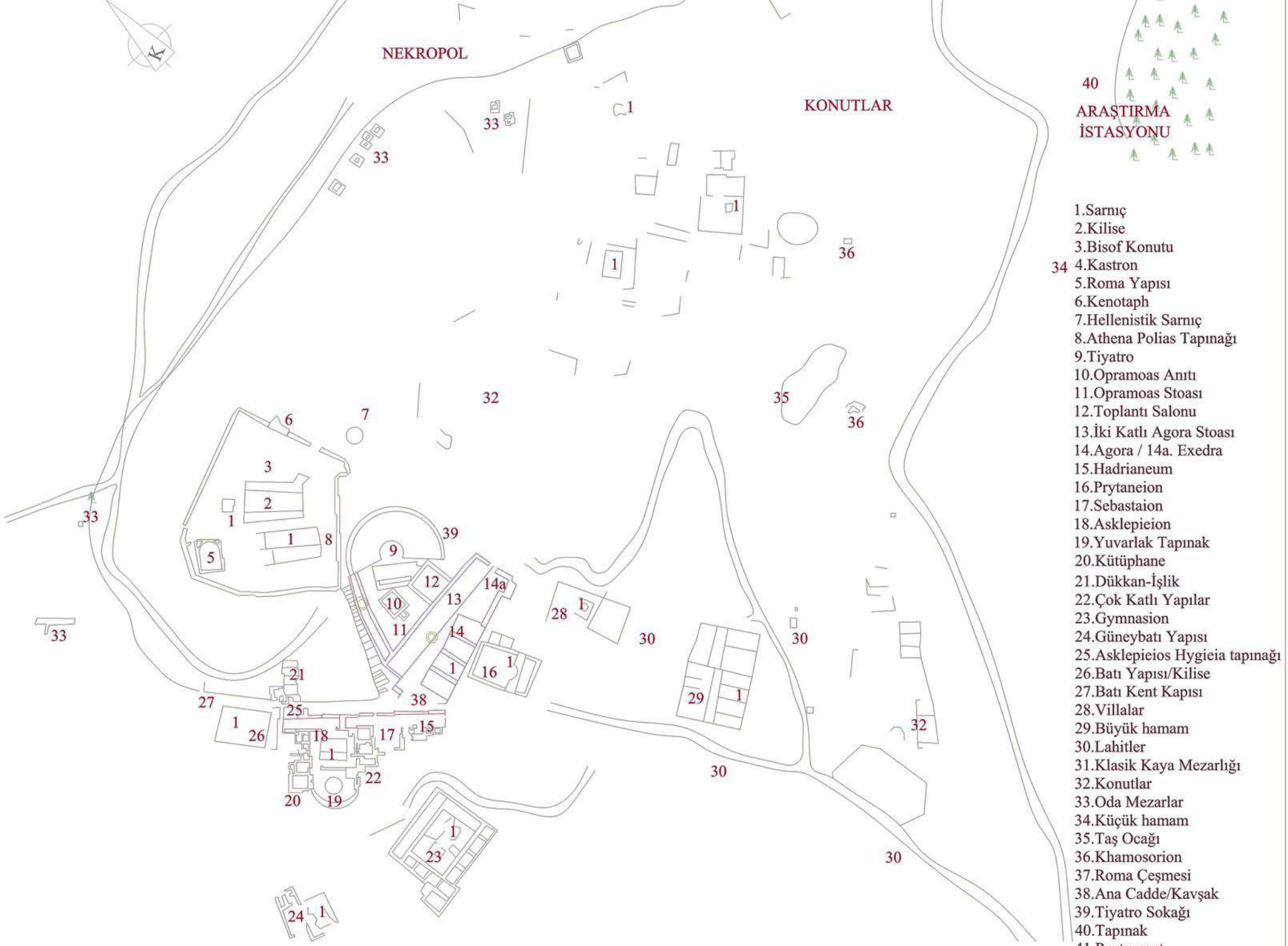
K
NEKROPOL
KONUTLAR
40
ARAŞTIRMA
İSTASYONU
1.Sarnıç
2.Kilise
3.Bisof Konutu
4.Kastron
5.Roma Yapısı
6.Kenotaph
7.Hellenistik Sarnıç
8.Athena Polias Tapınağı
9.Tiyatro
10.Opramoas Anıtı
11.Opramoas Stoası
12.Toplantı Salonu
13.İki Katlı Agora Stoası
14.Agora / 14a. Exedra
15.Hadrianeum
16.Prytaneion
17.Sebastaion
18.Asklepieion
19.Yuvarlak Tapınak
20.Kütüphane
21.Dükkan-İşlik
22.Çok Katlı Yapılar
23.Gymnasion
24.Güneybatı Yapısı
25.Asklepieios Hygieia tapınağı
26.Batı Yapısı/Kilise
27.Batı Kent Kapısı
28.Villalar
29.Büyük hamam
30.Lahitler
31.Klasik Kaya Mezarlığı
32.Konutlar
33.Oda Mezarlar
34.Küçük hamam
35.Taş Ocağı
36.Khamosorion
37.Roma Çeşmesi
38.Ana Cadde/Kavşak
39.Tiyatro Sokağı
40.Tapınak
41.Restaurant
42.Bizans Basamaklı Sokak
A

LEVHA 5

A

B

C

D

E

F.

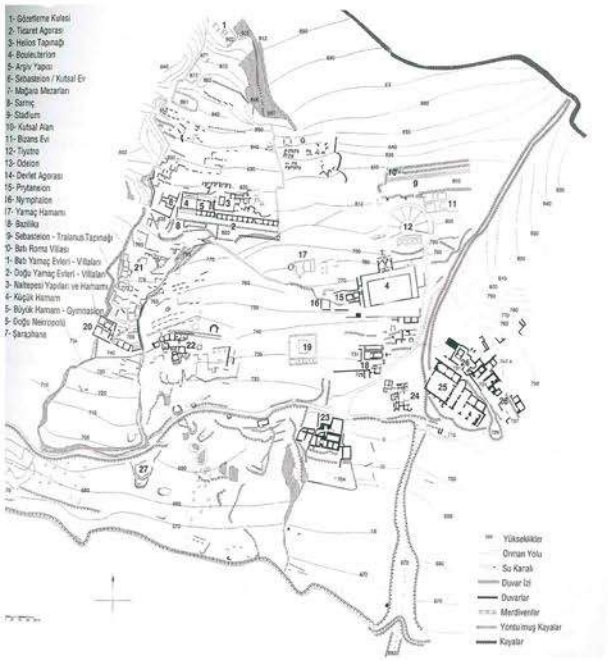

A

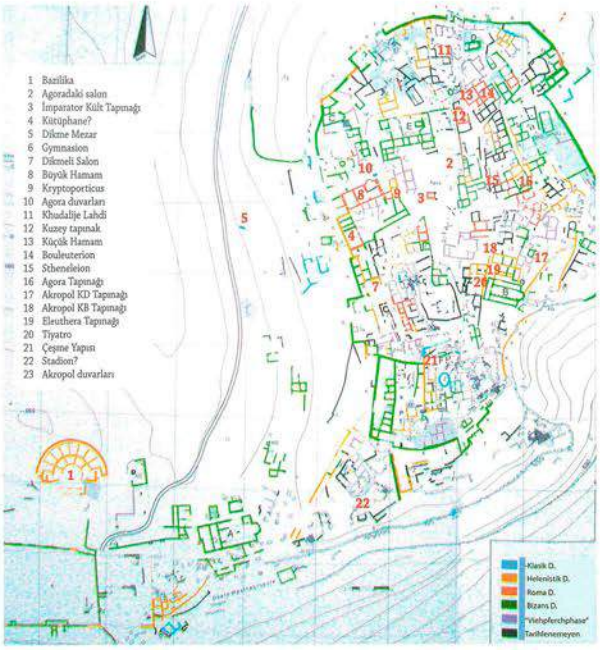

B

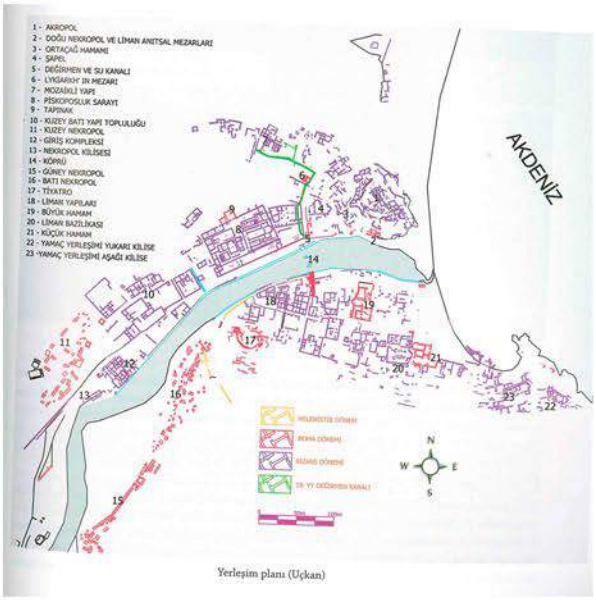

Yerleşim planı (Uçkan)

C

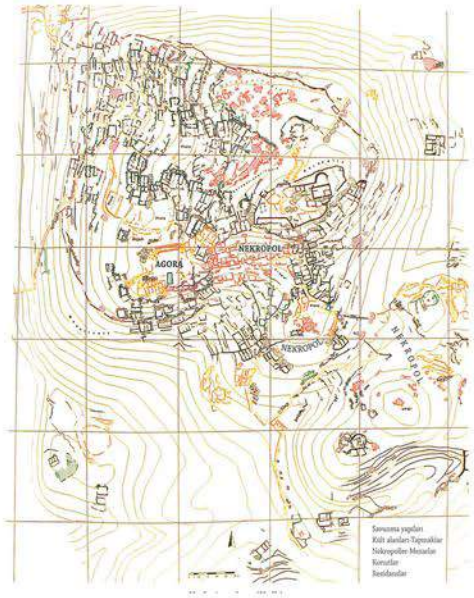

D

A

B

A

B

A

B

A

B

A

B

A

B

A

B

C

A

B

A

B

A

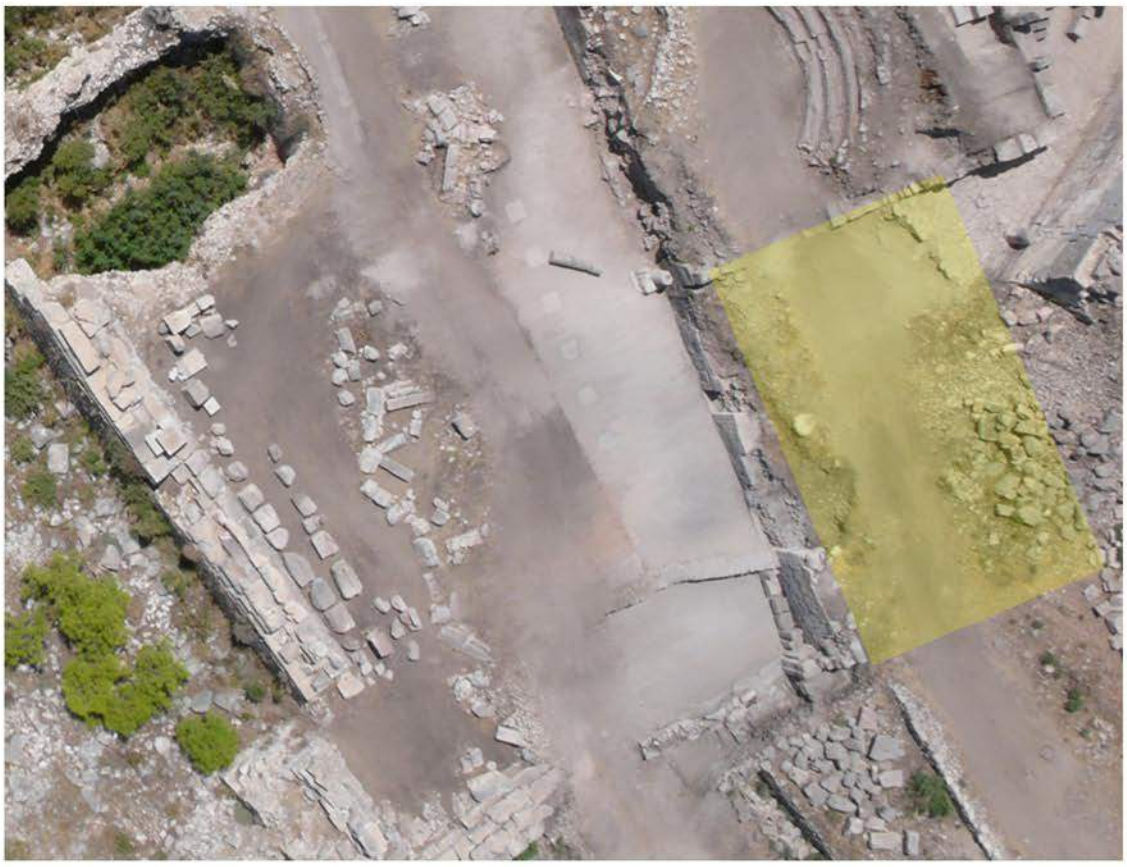

B

A

B

A

B

D

C

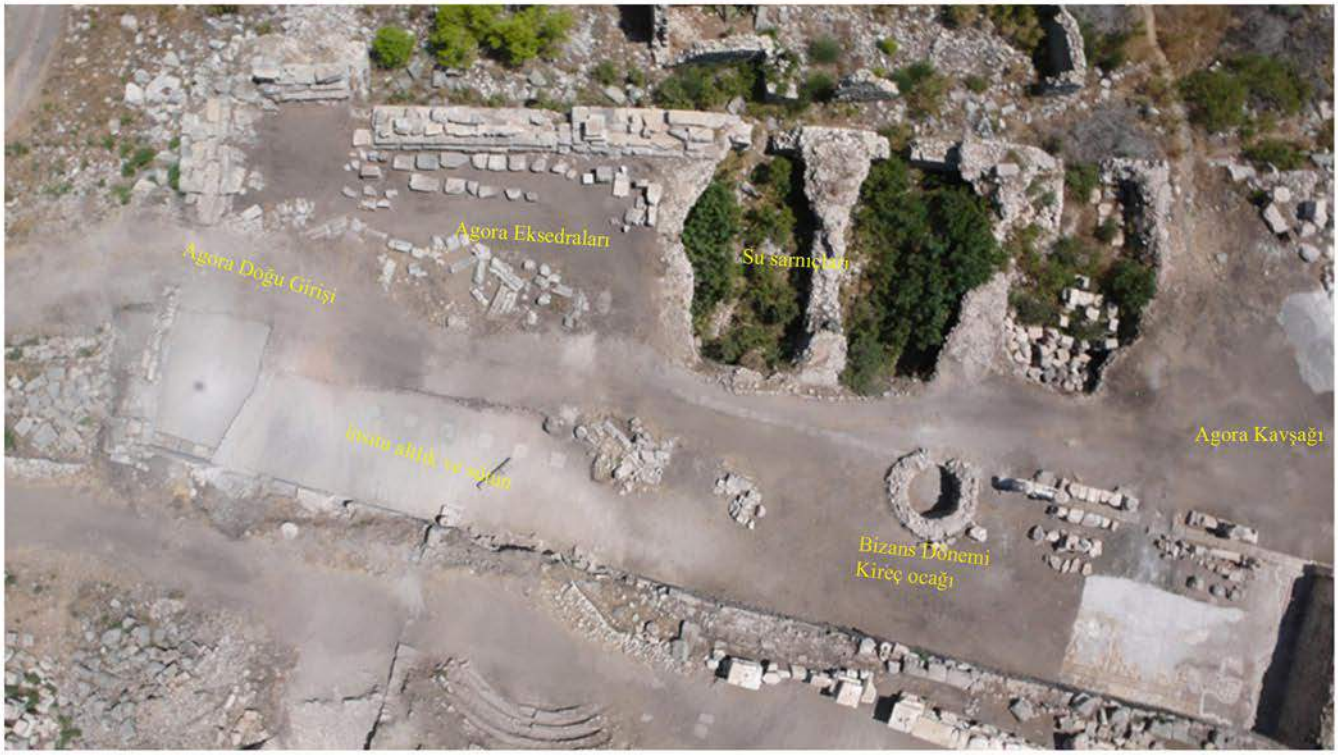

A

1.Agora Eksedarsı Dor Sütun Başlığı

2.Tiyatronun Kuzeyinden Bulunan Dor Sütun Başlığı

3.Tiyatronun Kuzeyinden Bulunan Dor Sütun Başlığı

4. Gymnasiondan Bulunan Dor Sütun Başlığı

5. Asklepieion İçinde Bulunan Dor Sütun Başlığı

B

A

B

A

B

C

A

B

C

D

A

B

C

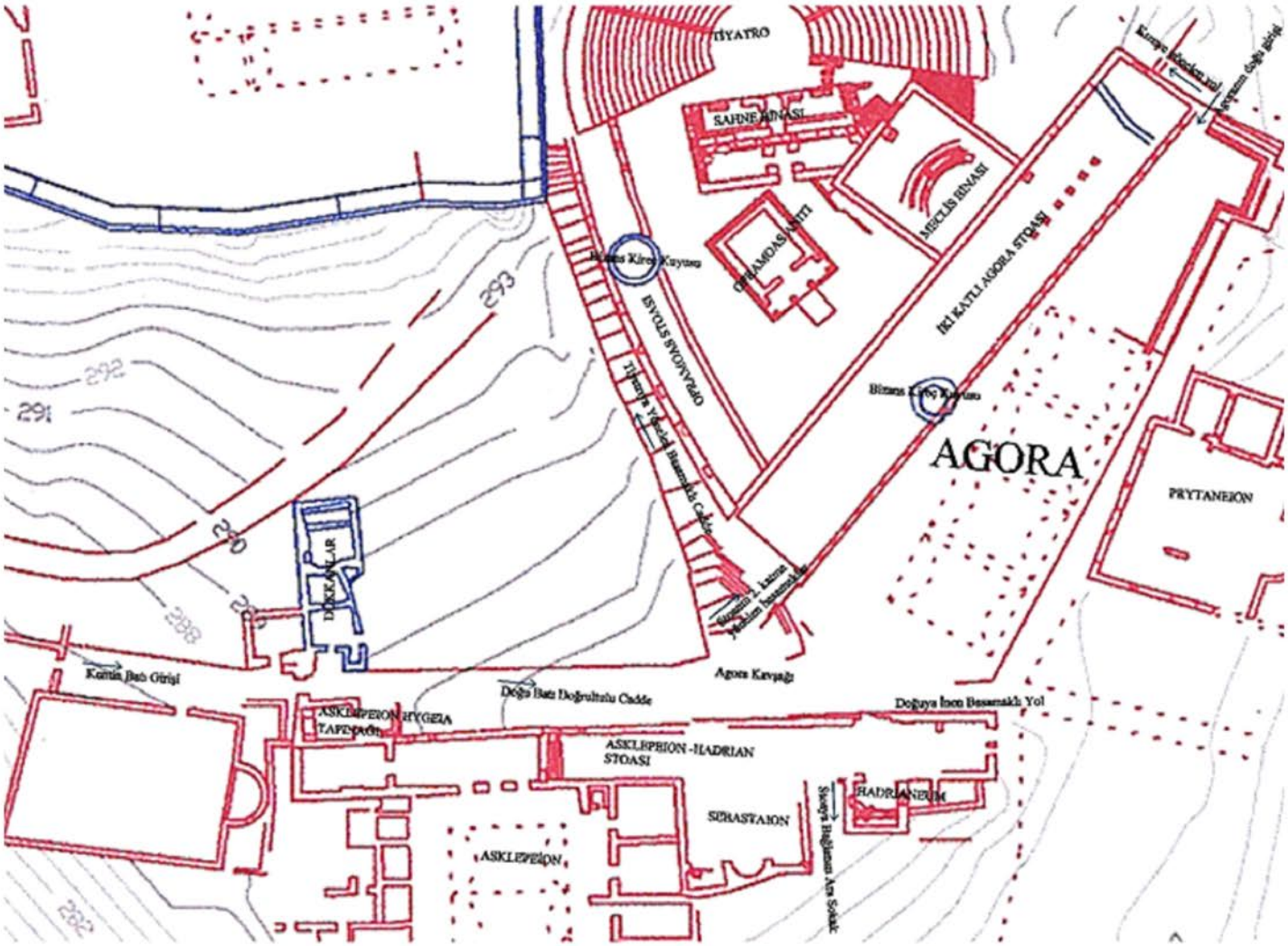
TİYATRO
SAHNE BİNASI
MECLİS BİNASI
İKİ KATLI AGORA STOASI
AGORA
PRYTANEION
ASKLEPİON
ASKLEPİON -HADRIAN STOASI
SERAPEION
HADRIANEUM
293
292
291
290
289
288
287
282

A

B

A

B

A

A

B

C

A

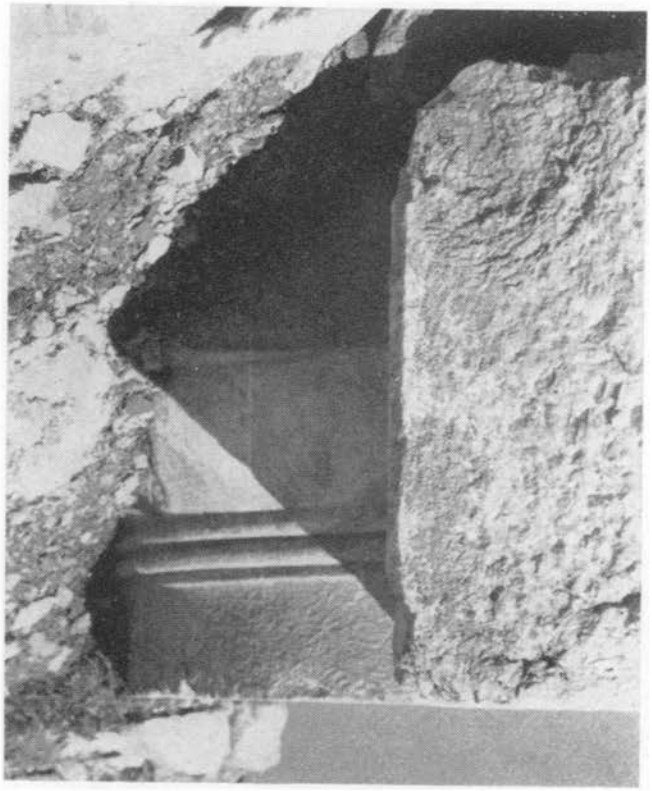

B

C

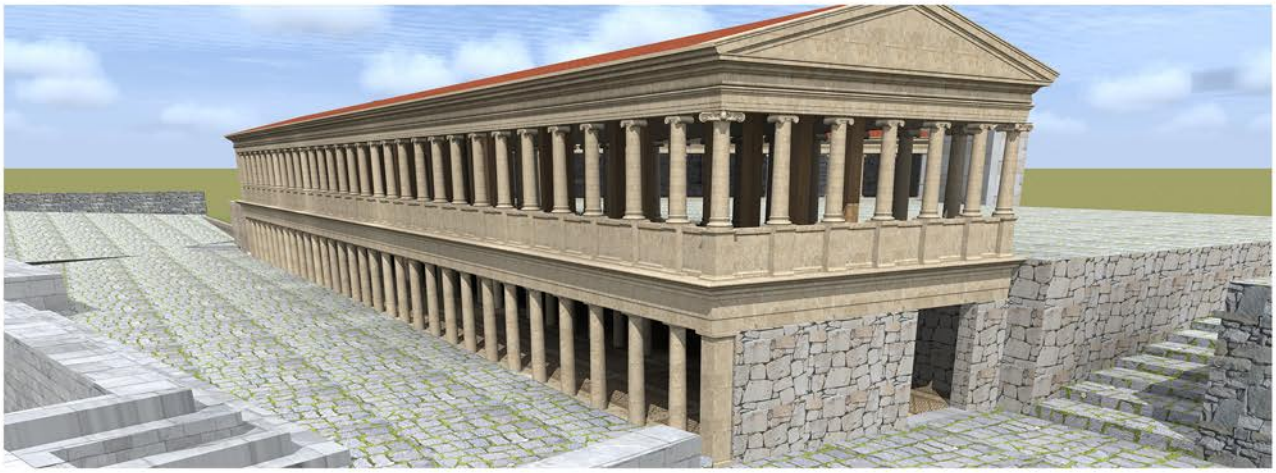

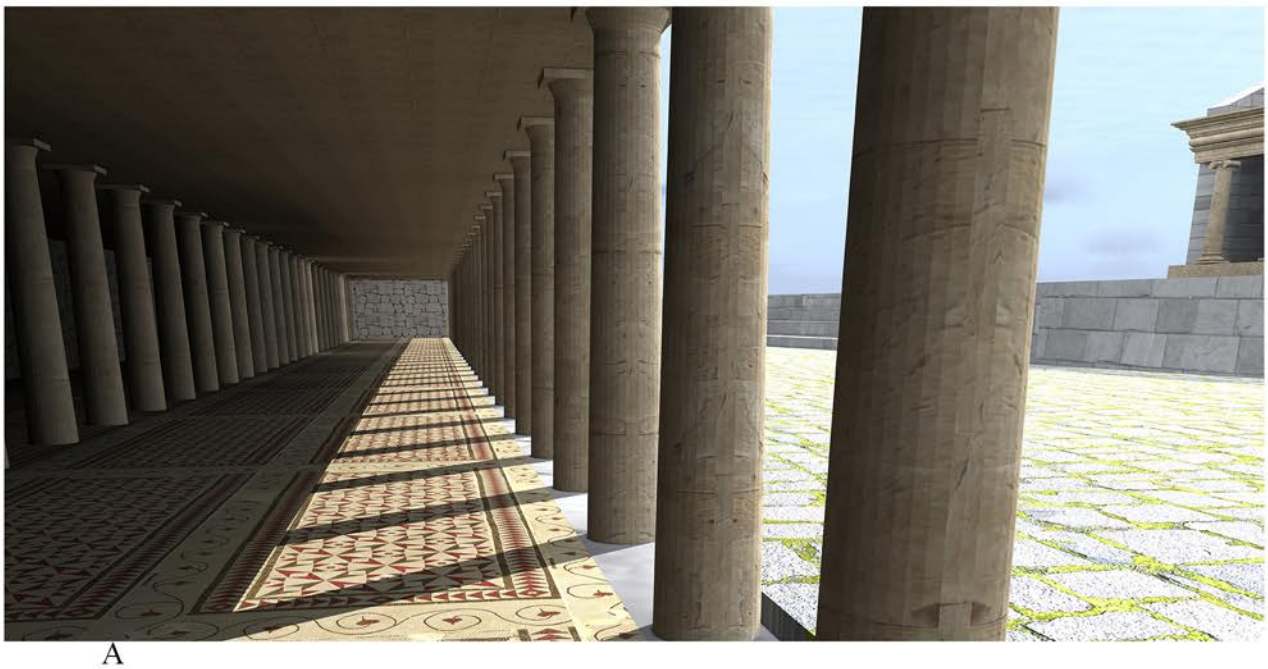

A

A

B

C

A

B

A

B

C

D

A

B

A

B

C

A

B

A

B

A

B

C

A

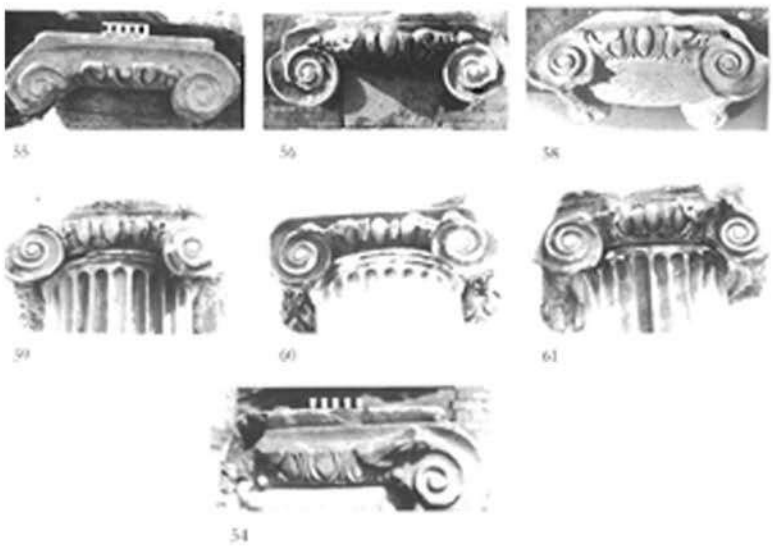

B

C

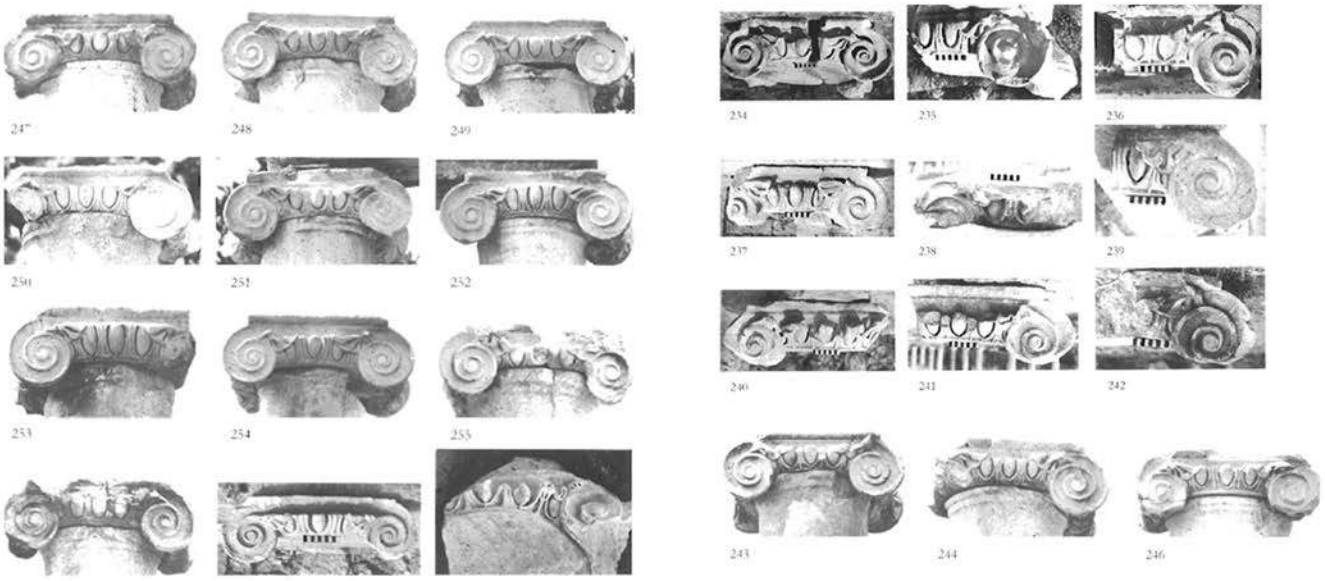

A

B

A

B

C

D

E

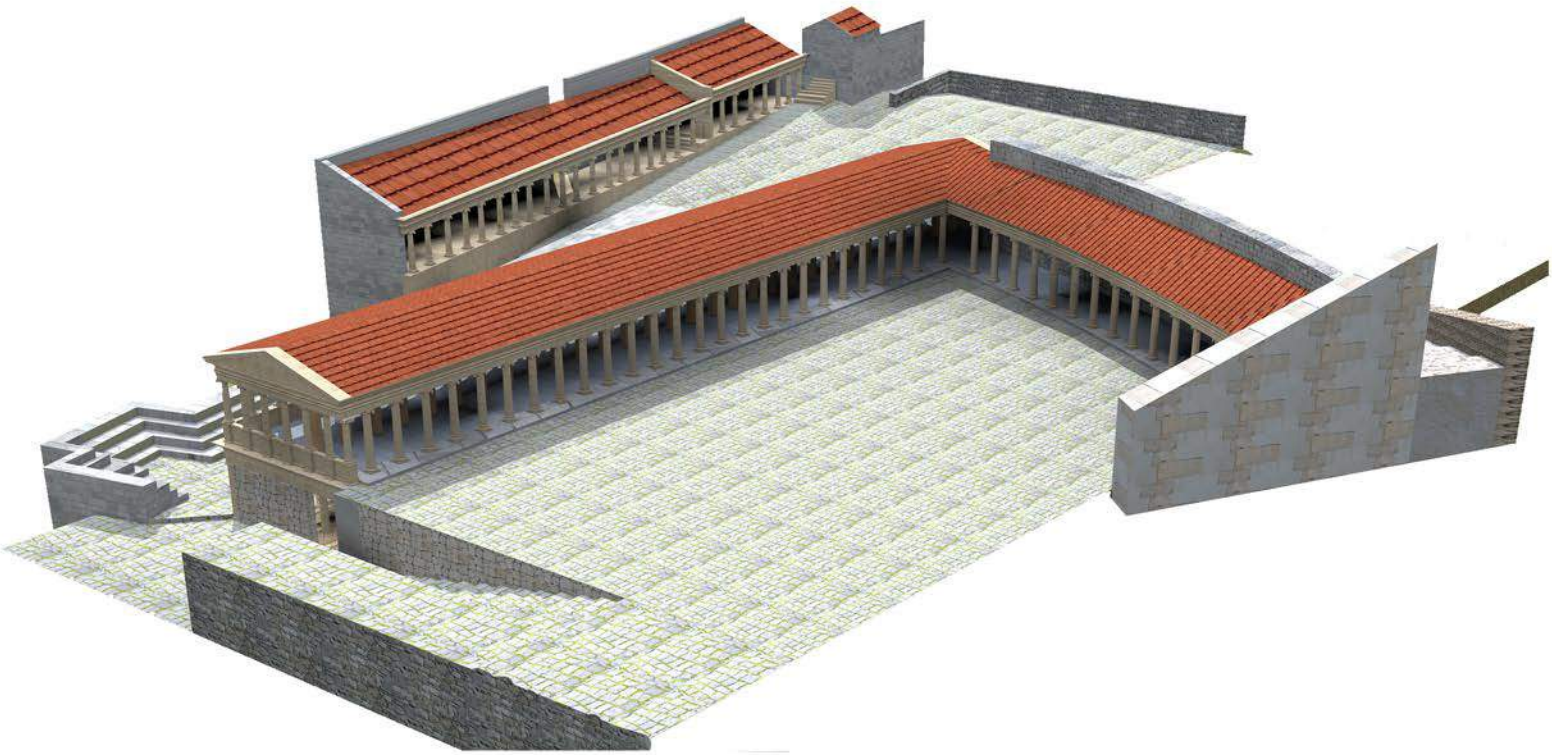

A

A

B

A

B

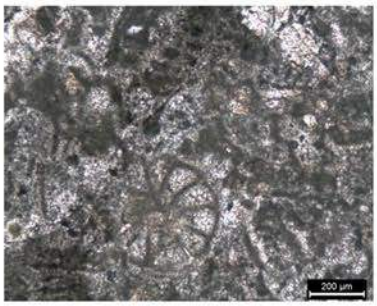

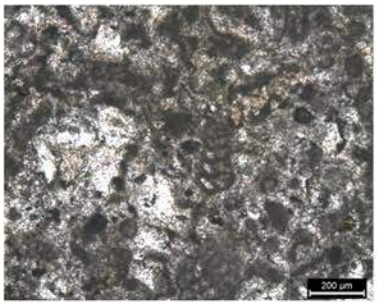

A

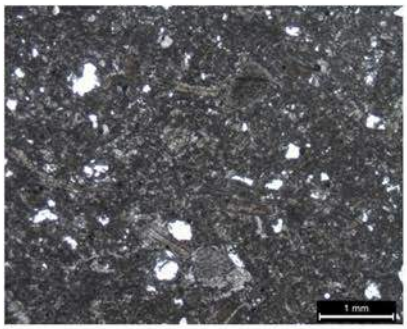

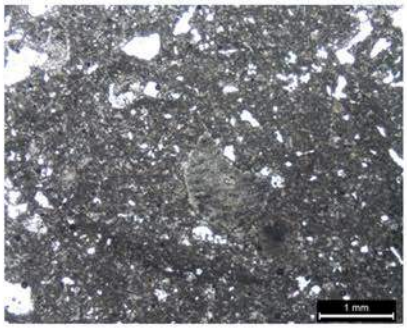

B

A

B

C

A

B

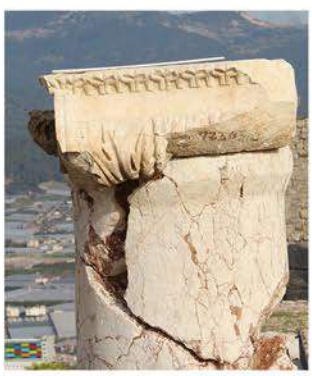

C

A

A

A

A

A

B

A

B

A

B

C

A

B

C

47 49 50

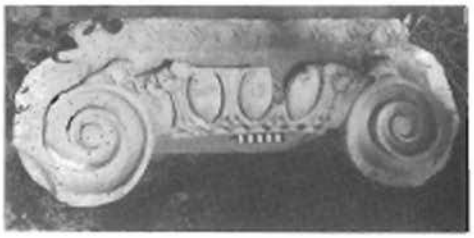

46

51 52 53

A

B

A

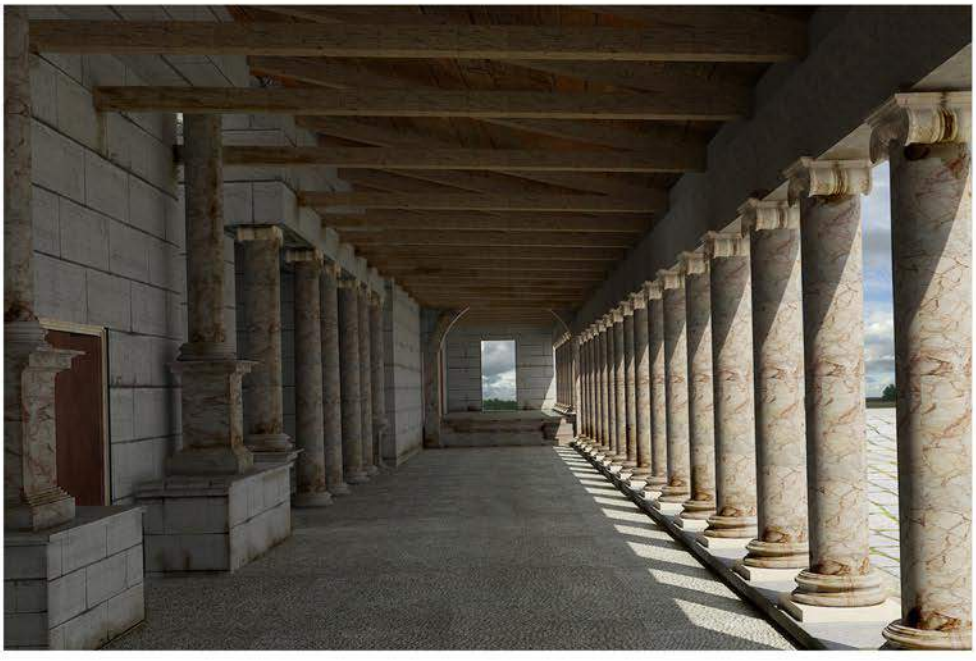

A

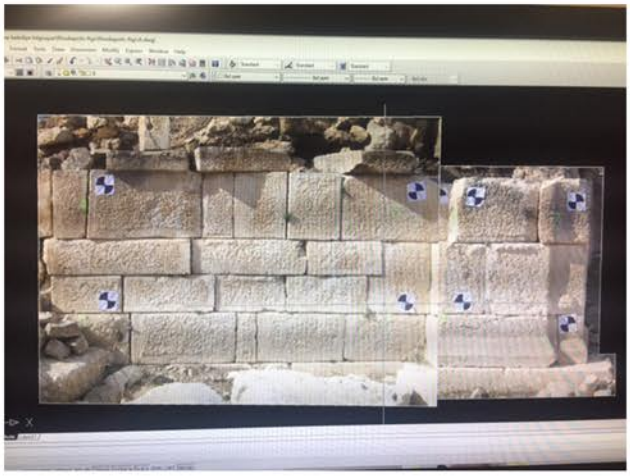

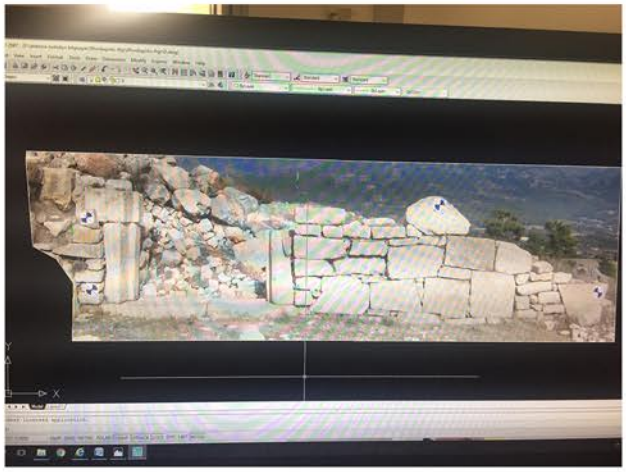

A

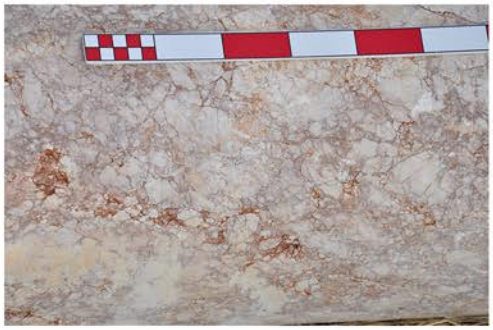

B

C

A

B

C

A

B

A

B

C

A

B

A

A

B

A

B

A

B

C

D

KATALOG

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

SÜTUN

Katalog No : **1**
Kazı Envanter No : **-**
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Breş
Ölçüler : Y:2.675m.
Tanımı : Restore edilerek ayağa kaldırılmış. Kaide, başlık ve gövdeden oluşmaktadır. Kaide kısmında kırıklar, gövdede ufak kopmalar vardır.

Katalog No : **2**
Kazı Envanter No : **-**
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : Y.2.70m.
Tanımı : Dört parçadan tümlenmiş. Gövdede yer yer kırıklar bulun maktadır.

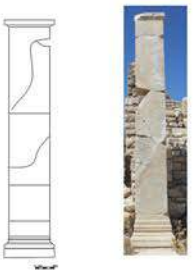

Katalog No : **3**
Kazı Envanter No : **-**
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : Y:1.425m.
Tanımı : Üç parçadan tümlenmiş. Sütunun yarım haldedir. Gövdede kırıklar bulunmaktadır.

SÜTUN BAŞLIĞI

Katalog No : **4**
Kazı Envanter No : **-**
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : Y:0.21m. D:0.585m.
Tanımı : Başlığın arka volütleri eksiktir.Abakus üzerinde kırıklar bulunmaktadır. Sağlam yüzde 5 adet yumurta 4 adet mızrak ucu bezemesi bulunmaktadır. Arka yüz kırıktır.

Katalog No : **5**
Kazı Envanter No : BC.10.541B
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : Y: 0.235 D: 0.15 m.
Tanımı : İon başlığına ait parça üzerinde başlığın volütü ve polsterin bir bölümü görülmektedir. Yan yüzde abakusun ve polsterin bir kısmı korunmuştur.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

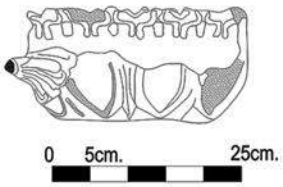

Katalog No : **6**
Kazı Envanter No : BC.10.535 A
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.235 Y: 0.155 D: 0.33 m.
Tanımı : Sütun başlığının ön yüzüne ait bir parçadır. Parça üzerinde abakus ve ekhinus bölümlerinin bir kısmı korunmuştur. Abakus üzerinde lesbos kymation bezemesi kullanılmıştır. Ekhinus üzerinde ise İon kymationu bezemesi yer almaktadır.

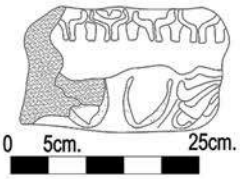

Katalog No : **7**
Kazı Envanter No : BC.10.535B
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.225 Y: 0.16 D: 0.35 m.
Tanımı : İon başlığının cephe kısmına ait olan parça üzerinde abakus ve ekhinus bölümleri korunmuştur. Ekhinusta İon kymation bezemesi ve volüt yan kenarından çıkan dörtlü köşe palmetleri İon kymationu bezemesi üzerine uzanmaktadır. Abakus bölümünde lesbos kymation bezemesi yer almaktadır.

Katalog No : **8**
Kazı Envanter No : BC.10.654
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : D: 0.14 m.
Tanımı : İon başlığına ait parça üzerinde kendi ekseninde üç tam dönüş yapan volüt ve polsterin bir kısmı korunmuştur. Yan yüzde yer alan polsterin korunan bölümü üzerinde aşağıdan yukarıya doğru polsteri saran akanthus yaprak bezekleri bulunmaktadır.

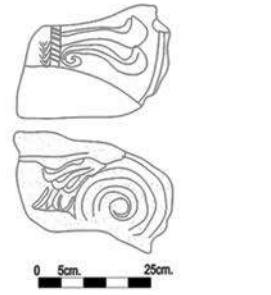

Katalog No : **9**
Kazı Envanter No : BC.10.456
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.28 Y: 0.225 D: 0.27 m..
Tanımı : Başlığın ön ve yan yüzlerinde yer alan abakus bölümü bezemesiz bırakılmıştır. Ön yüzde volütler arasında kalan bölümde sadece iki yumurta dizisi korunabilmiştir. Volüt kenarından çıkan palmet dört yapraktan oluşmaktadır. Balteus sınırlandırması olarak tekli burgu bandı kullanılmıştır.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **10**
Kazı Envanter No : BC.10.6A
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.53 Y: 0.25 D: 0.38 m.
Tanımı : Sütun başlığının ön yüzüne ait bir parçadır. Parça üzerinde abakus ve ekhinus bölümlerinin bir kısmı korunmuştur. Abakus üzerinde lesbos kymation bezemesi kullanılmıştır. Ekhinus üzerinde ise İon kymation bezemesi yer almaktadır. Volüt başlangıcında, bir yarım yumurta görülmektedir.

Katalog No : **11**
Kazı Envanter No : BC.10.535B
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.22 Y: 0.16 D: 0.35 m.
Tanımı : İon başlığının cephe kısmına ait olan parça üzerinde abakus ve ekhinus bölümleri korunmuştur. Ekhinusta İon kymation bezemesi bulunmaktadır. Abakus bölümünde lesbos kymation bezemesi yer almaktadır.

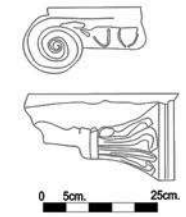

Katalog No : **12**
Kazı Envanter No :
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : D: 0.14 m. Y:0.135 m.
Tanımı : Cephede abakusun bir bölümü korunurken yan yüzde abakus korunamamıştır. Abakus üzerinde, lesbos kymation bezemesi, ekhinus üzerinde İon kymation bezemesi bezeği kullanılmıştır. Polster üzerinde kamış yapraklarından oluşturulmuş bir bezeme yer almaktadır.

Katalog No : **13**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : D:0.125 m. Y: 0.11 m.
Tanımı : Cephede abakusun bir bölümü korunurken yan yüzde abakus korunamamıştır. Abakus üzerinde, lesbos kymation bezemesinin ekhinus üzerinde İon kymation bezemesi kullanılmıştır.

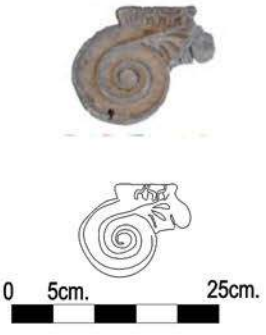

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

SÜTUN KAİDESİ

Katalog No : **14**
Kazı Envanter No : **-**
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : Ç:0.44 B:0.64m. Y:0.275m
Tanımı : Üç parçadan tümlenmiştir. Stoanın önündeki sütun altlıkları üzerinde bir plinthos ile aşağıdan yukarıya doğru duran bir torus, bir trokhilos ve yine bir torustan oluşan Attik-İon tarzı gösterir..Üst torusun yüksekliği alt torusun yüksekli ğinden biraz daha azdır. Kaide 0.065 m. yüksekliğinde ve plinthoslar dahil yüksekliği 0.275m.'dir. Sütun kaideleri 0.64x0.64 m. boyutlarında ve sütun çapları ise 0.44 m.dir

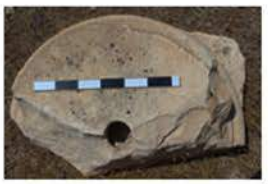

Katalog No : **15**
Kazı Envanter No : **-**
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : Ç:0.44 B:0.64m. Y:0.275m
Tanımı : Altlığın yarısı kırılmıştır.Aşağıdan yukarıya doğru duran bir torus, bir trokhilos ve yine bir torustan oluşan Attik-İon tarzı gösterir..Üst torusun yüksekliği alt torusun yüksekliğinden biraz daha azdır. Kaide 0.065 m. yüksekliğinde ve plinthoslar dahil yüksekliği 0.275m.'dir. Sütun kaideleri 0.64x0.64 m. boyutlarında ve sütun çapları ise 0.44 m. dir

Katalog No : **16**
Kazı Envanter No : **-**
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : Ç:0.44 B:0.64m. Y:0.275m
Tanımı : Altlığın arka yüzünde kırık parçalar bulunmaktadır. Sütun ve başlığı ile birlikte restore edilmiştir. Aşağıdan yukarıya doğru duran bir torus, bir trokhilos ve yine bir torustan oluşan Attik-İon tarzı gösterir..Üst torusun yüksekliği alt torusun yüksekliğinden biraz daha azdır. Kaide 0.065 m. yüksekliğinde ve plinthoslar dahil yüksekliği 0.275m.'dir. Sütun kaideleri 0.64x0.64 m. boyutlarında ve sütun çapları ise 0.44 m. dir

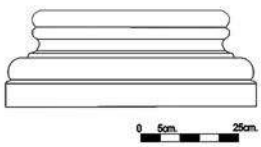

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

ARŞİTRAV

Katalog No : **17**
Kazı Envanter No : BC.10.65
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.30m.Y: 0.38m. D:0.41m.
Tanımı : Arşitrav bloğundan kopan parça. Parçanın bütün yüzleri oldukça zarar görmüştür..Sadece bloğun alt kısmında yer alan soffit bezemesinin bir bölümü korunmuştur. Parçanın ön yüzünde yer alan bezemelerin hiçbiri korunamamıştır. Sarmaşık dalları ve bu dalların uçlarında yer alan yaprak ve çiçek motiflerinden oluşmaktadır.

Katalog No : **18**
Kazı Envanter No :
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.57m.Y: 0.39m. D:0.49m.
Tanımı : Arşitrav parçasının ön yüzünde üç faskia yer almaktadır. Faskialar birbirinden astragal dizisi ile ayrılmaktadı Astragal dizisi üzerinde İon kymation bezemesi bulunmaktadır. İon kymation bezemesi üzerinde açık-kapalıpalmet bezemesinin yerleştirildiği görülmektedir. Arşitrav bloğuna ait bu parçanın altında yan yana ve üst üste yerleştirilmiş defne yapraklarından oluşan soffit bezemesi bulunmaktadır

Katalog No : **19**
Kazı Envanter No : BC.10.27
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.21m.Y: 0.275 m. D:0.195 m.
Tanımı : Parça üzerinde en altta yer alan birinci ve ikinci faskia kırılmıştır. Faskiaları birbirinden astragal dizisi ayırmaktadır. Arşitrav tacında İon kymation bezemesi bulunmaktadır. İon kymationu bezemesi üzerinde yer alan açık-kapalı palmet bezemesinin çok az bir bölümü gö rülmektedir.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **20**
Kazı Envanter No : BC.10.265
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:1.30.Y: 0.39m. D:0.46m.
Tanımı : Bloğun sol yan yüzü ufak kırıklar dışında sağlam, sağ yan yüzü kırıktır. Üç faskialı olup arşitrav tacı ile faskialar birbirinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Astragal dizisi üzerinde yer alan İon kymationu bezemesi yerleştirilmiştir. Arşitrav tacında bloğun alt bölümünde soffit bezeği olarak bir sarmaşık dalı ve daldan çıkan yaprak motifleri kullanılmıştır.

Katalog No : **21**
Kazı Envanter No : BC.10.263
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.33m.Y: 0355m. D:0.45m.
Tanımı : Arşitrav bloğundan kopan parça üç faskiaya ayrılmış, faskialar birbirlerinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Parça üzerinde yer alması gereken birinci faskia kırıktır. Arşitrav tacı ile faskialar birbirinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Arşitrav tacı korunamamıştır.

Katalog No : **22**
Kazı Envanter No : BC.10.264
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.30m.Y: 0.40m. D:0.47m.
Tanımı : Arşitrav bloğundan kopan parça üç faskiaya ayrılmış, faskialar birbirlerinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Arşitrav tacı ile faskiaları birbirinden iastragal dizisi ile ayrılmaktadır. Arşitrav tacı kırılmıştır. Parçanın alt bölümünde soffit bezeği olarak birbiri üzerinden geçeren oval iki sarmaşık dalı ve bu boşluklarda yer alan yaprak motifi kullanılmıştır.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **23**
Kazı Envanter No : BC.10.249
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.37 m.Y: 0.335 m. D:0.505 m.
Tanımı : Arşitrav bloğunda, ön, sağ yan yüz ve arka bölümünde çeşitli kırıklar bulunmaktadır. Ön yüz üç faskiaya ayrılmıştır. Faskialar birbirlerinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Arşitrav tacı ile faskiaları birbirinden astragal dizisi ayırmaktadır. Astragal dizisi üzerinde İon kymation bezemesi bulunmaktadır. Bloğun alt bölümünde soffit bezeği olarak dönüşümlü olarak üst üste ve yan yana yerleştirilmiş defne yaprak motifi kullanılmıştır.

Katalog No : **24**
Kazı Envanter No : BC.10.233-296
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.41m.Y: 0.405m. D:0.505m.
Tanımı : Arşitrav bloğunda, ön, her iki yan yüz ve arka bölümünde çeşitli kırıklar bulunmaktadır. Ön yüz üç faskiaya ayrılmıştır. Arşitrav tacı ile faskiaları birbirinden astragal dizisi ayırmaktadır. Astragal dizisi üzerinde yer alan arşitrav tacı kırıktır. Soffit bezeği olarak, yan yana yerleştirilmiş defne yaprakları ve ortada çiçek ve akanthus yaprağı yer almaktadır.

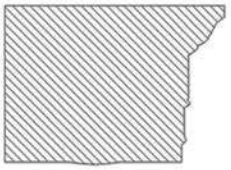

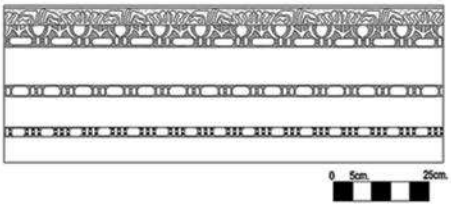

Katalog No : **25**
Kazı Envanter No : BC.10.284
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.525m.Y: 0.39m. D:0.575m.
Tanımı : Arşitrav bloğunda, her iki yan ve arka yüzünde kırıklar içermektedir. Ön yüz üç faskiaya ayrılmıştır. Arşitrav tacı ile faskiaları birbirinden astragal dizisi ayırmaktadır. Arşitrav tacında İon kymation bezemesi onun üzerinde açık kapalı palmet bezemesi bulunmaktadır. Bloğun alt kısmında soffit bezeği olarak dönüşümlü olarak üst üste ve yan yana yerleştirilmiş defne yaprak motifi kullanılmıştır.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **26**
Kazı Envanter No : BC.10.284
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.525m.Y: 0.39m. D:0.575m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası oldukça kırıktır. Ön yüzde yer alan ilk iki faskia ve bu faskiaları birbirlerinden ayıran astragal dizisi kırıktır. İkinci faskia ile üçüncü faskiayı birbirinden ayıran astragal dizisi bulunmaktadır. Parçanın alt bölümünde soffit bezeği ve bir dübel yuvası bulunmaktadır. soffit bezeği olarak sarmaşık dalları ve bu dallardan çıkan yaprak motifi kullanılmıştır.

Katalog No : **27**
Kazı Envanter No : BC.10.330-363
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.365 m.Y: 0.415 m. D:0.455 m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası kırılmıştır. Üç faskialı olan ön yüzde yer alan birinci faskia kırılmıştır. Arşitrav tacı ve faskialar biribibrinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Arşitrav tacında İon kymation bezemesi ve onun üzerinde açık-kapalı palmet bezeği yer almaktadır.

Katalog No : **28**
Kazı Envanter No : BC.10.387a
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.635 m.Y: 0.34 m. D:0.375 m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası oldukça hasar görmüştür. Üç faskialıd Arşitrav tacı kırıktır. Parçanın altında sarmaşık dalları ve bu dallardan çıkan yaprak motifi soffit bezeği olarak kullanılmıştır.

Katalog No : **29**
Kazı Envanter No : BC.10.387b
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.485m.Y: 0.40m. D:0.53m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası üç faskialıdır. Faskiaları birbibirnden astragal dizisi ayırmaktadır. Arşitrav tacı kırıktır. Parçanın altında soffit bezeği olarak sarmaşık dalları ve bu dallardan çıkan yaprak motifi kullanılmıştır.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

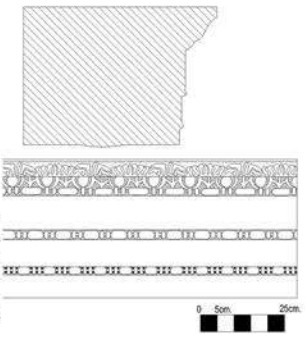

Katalog No : **30**
Kazı Envanter No : BC.10.108
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.57m.Y: 0.39m. D:0.49m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası üç faskialıdır ve faskialar astragal dizisi ile birbirinden ayrılmaktadır. Arşitrav tacında İon kymation bezemesi bulunmaktadır. İon kymation bezemesi üzerinde açık-kapalı palmet bezeği bulunmaktadır.

Katalog No : **31**
Kazı Envanter No : BC.10.436A
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.44 m.Y: 0.395 m. D:0.52 m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası üç faskialıdır.ve faskialar birbirinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Arşitrav tacında İon kymation bezemesi ve onun üzerin de açık-kapalı palmet bezemesi bulunmaktadır.Parçanın altında soffit bezemesi olarak yan yana yerleştirilmiş iki defne yaprağı bulunmaktadır.

Katalog No : **32**
Kazı Envanter No : BC.10.429
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.87 m.Y: 0.40 m. D:0.63 m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası üç faskialıdır ve birbirilerinden astragal dizisi ile ayrılmaktadırlar. Arşitrav tacında İon kymation bezemesi yer almaktadır. Bunun üzerinde açık-kapalı palmet bezeği bulunmaktadır ve kırıktır. Soffit bezemesi olarak ortada bir çiçek rozeti ve rozet motifinin her iki yanına yerleştirilmiş baklava dilimi şeklindeki motifler kullanılmışltır.

Katalog No : **33**
Kazı Envanter No : BC.10.452
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.29 m.Y: 040 m. D:0.315 m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası üç faskialıdır ve oldukça kırıktır. Faskialar birbirinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır.

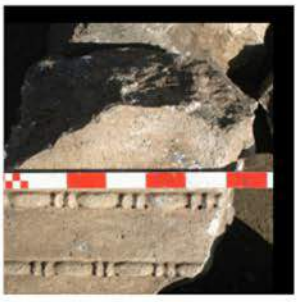

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

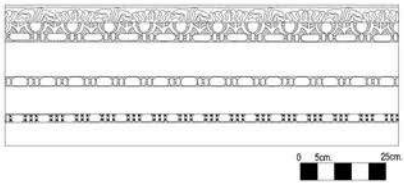

Katalog No : **34**
Kazı Envanter No : BC.10.462
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.87m.Y: 0.40m. D:0.63m.
Tanımı : Arşitrav bloğuparçası üç faskialıdır ve faskialar birbirinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Arşitrav tacında İon kymationu bezemesi yer almaktadır. İon kymationu bezemesi üzerinde açık-kapalı palmet bezemesi yerleştirilmiştir. Soffit bezemesi olarak sarmaşık dalı ve yaprak motifi kullanılmıştır.

Katalog No : **35**
Kazı Envanter No : BC.10.529
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.28 m.Y: 0.40 m. D:0.525 m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası üç faskialıdır ve faskialar birbirinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Arşitrav tacında İon kymationu bezemesi ve onun üzerindeaçık-kapalı palmet bezemesi yer almaktadır. Sofit motifi olarak birbiri üzerinden geçeren sarmaşık dalları ve çiçek motifleri kullanılmıştır.

Katalog No : **36**
Kazı Envanter No : BC.10.611
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.23 m.Y: 0.38 m. D:0.565 m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası üç faskialıdır ve faskilar birbirinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Arşitrav tacında İon kymationu bezemesi yer almaktadır. soffit bezeği olarak çiçek, yaprak motifi kullanılmıştır.

Katalog No : **37**
Kazı Envanter No : BC.10.604
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.62 m.Y: 0.13 m. D:0.275 m.
Tanımı : Arşitrav bloğu parçası üç faskialıdır ve ilk iki faskia korunmuştur. Üçüncü faskia ve arşitrav tacı kırıktır. faskilar birbirinden astragal dizisi ile ayrılmaktadır. Soffit alanında farklı boyuttaki eşkenar dörtgenlerin yan yana yerleştirilmesi ile oluşturulmuş bir motif kullanılmıştır.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

FRİZ

Katalog No : **38**
Kazı Envanter No : BC.10.206 + 212
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler :U: 1.085 Y: 0.33 D: 0.56 m
Tanımı : Oldukça yıpranan friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanınd kıvrık dal/ranke motifleri ve çiçek rozetleri ile bezenmiştir. Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi, friz tacında İon kymationu bezemesi bulunmaktadır.Friz düz silme ile sonlanmaktadır.

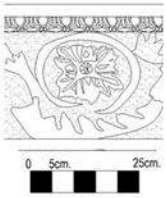

Katalog No : **39**
Kazı Envanter No : BC.10.127
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler :U: 0.33 Y: 0.295 D: 0.59 m.
Tanımı : Friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanını oluşturan dışbükey bombeli kısımda kıvrıkdal/ranke ve çiçek motifleri kullanılmıştır. Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi ve friz tacında İon kymation bezemesi işlenmiş olup, Friz düz silme ile sonlanmaktadır.

Katalog No : **40**
Kazı Envanter No :BC.10.447
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U : 0.43 Y : 0.305 D :0.595 m.
Tanımı : Friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanında kıvrıkdal/ranke bezemesi ve çiçek rozetleri kullanılmıştır. Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi ve friz tacında İon kymation bezemesi kullanılmış olup, friz düz silme ile sonlanmaktadır.

Katalog No : **41**
Kazı Envanter No : BC.10.459
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler :U: 0.64 m. Y: 0.30 m. D: 0.54 m.
Tanımı : Friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanında kıvrıkdal/ranke ve çiçek rozetleri, Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi yer almaktadır. Friz tacında İon kymation bezemesi işlenmiş olup, friz düz silme ile sonlanmaktadır.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **42**
Kazı Envanter No : BC.10.467
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.44 m. Y: 0.30 m. D: 0.37 m.
Tanımı : Friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanında kıvrıkdal/ranke ve çiçek rozetleri kullanılmıştır ve matkap delikleri belirgindir. Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi yer almaktadır. Friz tacında İon kymation bezemesi işlenmiş olup, friz düz silme ile sonlanmaktadır.

Katalog No : **43**
Kazı Envanter No : BC.10.407
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.67 m. Y: 0.30 D: 0.565 m.
Tanımı : Friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanı, kıvrıkdal/ranke bezemesi ve çiçek rozetleri ile bezenmiştir. Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi yer almaktadır. Friz tacında yuİon kymation bezemesi işlenmiş olup, friz düz silme ile sonlanmaktadır.

Katalog No : **44**
Kazı Envanter No : BC.10.529
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.72 m. Y: 0.30 m. D: 0.375 m.
Tanımı : Oldukça yıpranmış olan friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanında kıvrıkdal/ranke ve çiçek rozetleri kullanılmıştır.

Katalog No : **45**
Kazı Envanter No : BC.10.466C
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.49 m. Y: 0.25 m. D: 0.56 m.
Tanımı : Yıpranmış friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanı kıvrıkdal/ranke bezemesi ve çiçek rozetleri ile bezenmiştir. Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi ve friz tacında İon kymationu bezemesi işlenmiştir. Friz düz silme ile sonlanmaktadır..

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **46**
Kazı Envanter No : BC.10.466B
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.49 m. Y: 0.295 m. D: 0.58 m.
Tanımı : Oldukça yıpranan friz bloğu üzerinde küçük bir kısmı korunan friz ana bezeme alanı kıvrıkdal/ranke bezemesi bulunmaktadır. Boşluk kısmı korunmamıştır. Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi ve friz tacında yumurta-mızrak ucu bezemesi işlenmiştir. Friz düz silme ile sonlanmaktadır..

Katalog No : **47**
Kazı Envanter No : BC.10.539
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.40 m. Y: 0.29 m. D: 0.40 m.
Tanımı : Friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanı kıvrıkdal/ranke bezemesi ve çiçek rozetleri bulunmaktadır. Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi ve friz tacında İon kymation bezemesi ucu bezemesi bulunmaktadır. Friz düz silme ileile sonlanmaktadır.

Katalog No : **48**
Kazı Envanter No : BC.10.606
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.60 m. Y: 0.30 m. D: 0.565 m.
Tanımı : Friz bloğu üzerinde friz ana bezeme alanı kıvrıkdal/ranke bezemesi çiçek rozeti ve tam işlenmemiş aslan başı motifi ile bezenmiştir. Bezemeli alanın üzerinde astragal dizisi yer almaktadır. Friz tacında İon kymationu bezemesi işlenmiştir. Friz düz silme ile sonlanmaktadır.

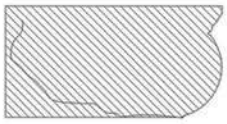

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

GEİSON-SİMA

Katalog No : **49**
Kazı Envanter No : BC.10.46
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.65 m. Y: 0.415 m. D: 0.30 m.
Tanımı : Bloğun ön yüzünde en alt bölümünde diş sıraları yer almaktadır. Diş sıraları büyük oranda kırıktır. Diş sırası üzerine astragal dizisi ve üzerinde İon kymation bezemesi bulunmaktadır.

Katalog No : **50**
Kazı Envanter No : BC.10.92
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.59 m. Y: 0.345 m. D: 0.56 m.
Tanımı : Parçanın ön, arka, alt ve her iki yan yüzünde büyük kırıklar mevcuttur. Ön yüzde yer alan bezemelerin bir bölümü kırılmıştır. Parça üzerinde en altta diş sırası yer almaktadır. Diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi yer alamaktadır. Geison düz olarak bırakılmış, geison tacında ise lesbos kymation bezeği bulunmaktadır. Simanın büyük bir bölümü kırılmış olmasına karşın, açık-kapalı palmet demetleri izlenmektedir.

Katalog No : **51**
Kazı Envanter No : BC.10.331
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.57 m. Y: 0.43 m. D: 0.735 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok, ön, alt ve arka bölümlerinde yer alan kırıklar bulunmaktadır. Blok üzerinde aşağıdan yukarıya doğru yer alan bezemeler, diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi, düz bırakılmış geison, geison tacında lesbos kymation bezemesi ve sima bölümünde yer alan açık-kapalı palmet bezeği şeklinde sıralanabilir. Üstte yer alan düz bir silme ile bezekli alan sınırlandırılmıştır.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **52**
Kazı Envanter No : BC.10.09
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.675 m. Y: 0.51 m. D: 0.63 m.

Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok üzerinde aşağıdan yukarıya doğru yer alan bezemeler, en altta diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi, geison tacında lesbos kymation bezemesi ve simada yer alan açık-kapalı palmet bezeği ve aslan başı şeklinde yapılmış k ı r ı k olan çörten şeklinde sıralanabilir. Üstte yer alan düz silme ile bezekli alan sınırlandırılmıştır.

Katalog No : **53**
Kazı Envanter No : BC.10.251
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.705 m. Y: 0.40 m. D: 0.76 m.

Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok oldukça kırıktır. Blok üzerinde aşağıdan yukarıya doğru yer alan bezemeler, en altta diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi, geison tacında lesbos kymation bezemesi ve simada yer alan açık-kapalı palmet bezeği şeklinde sıralanabilir.

Katalog No : **54**
Kazı Envanter No : BC.10.210
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.66 m. Y: 0.375 m. D: 0.685 m.

Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok oldukça kırıktır. Blok üzerinde aşağıdan yukarıya doğru yer alan bezemeler, diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi ve palmet dizileri dışında bezeme izlenememektedir.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **55**
Kazı Envanter No : BC.10.51
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.51 m. Y: 0.38 m. +D: 0.35 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği bloktan kopan parça kırıklar içermektedir. Blok üzerinde en altta diş sırası,diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi, geison, geison tacında lesbos kymation bezemesi, simada açık-kapalı palmet bezemesi yer almaktadır.

Katalog No : **56**
Kazı Envanter No : BC.10.177
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.595 m. Y: 0.40 m. D: 0.75 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok, oldukça yıpranmıştır. Blokta kırıklar mevcuttur. Blok üzerinde en altta diş sırası, diş sırası üzerinde astragaldizisi ve İon kymationu bezemesi bulunmaktadır. Geison herhangi bir bezeme içermemektedir. Geison tacında lesbos kymation bezemesi yer almaktadır. Sima üzerinde yer alan çörten ve açık-kapalı palmet bezemesi ve bezeme alanını sınırlandıran düz silme kırıktır.

Katalog No : **57**
Kazı Envanter No : BC.10.201
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.77 m. Y: 0.39 m. D: 0.81 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok, sağlam şekilde günümüze ulaşmıştır. Blok üzerinde aşağıdan yukarıya doğru yer alan bezeme ler, diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve yİon kymation bezemesi, düz bırakıl mış geison, geison tacında lesbos kymation bezemesi ve sima bölümünde yer alan açık-kapalı palmet bezemesi ve aralarında aslan başı çörten şeklinde sıralanabilir. Üstte yer alan düz bir silme ile bezeme alanı sınırlandırılmıştır.

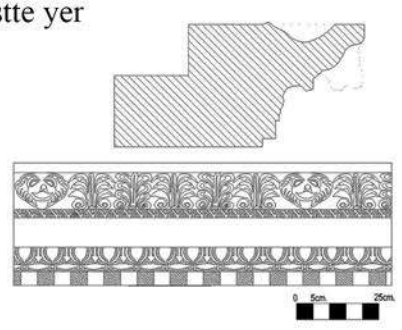

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **58**
Kazı Envanter No : BC.10.318
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.89 m. Y: 0.40 m. D: 0.87 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok, ön tarafında yer alan küçük kırık dışında oldukça sağlam bir şekilde günümüze ulaşmıştır. Blok üzerinde en altta diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi, bezeksiz geison, geison tacındalesbos kymationu bezeği ve sima bölümünde açık-kapalı palmet demetleri arasında bir adet aslan başı şeklinde yapılmış çörten bulunmaktadır.

Katalog No : **59**
Kazı Envanter No : BC.10.351 A-B
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.77 m. Y: 0.45 m. D: 0.73 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blokta kırıklar bulunmaktadır. Üzerinde yer alan bezekler kırılmış ve aşınmıştır. Blok üzerinde en altta diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi bulunmaktadır. Geison herhangi bir bezeme içermemektedir. Geison tacında lesbos kymation bezemesi yer almaktadır. Sima üzerinde yer alan çörten ve açık-kapalı palmet bezemesi bulunmaktadır. Bezeme alanını sınırlandıran düz silme kırıktır.

Katalog No : **60**
Kazı Envanter No : BC.10.458
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.40 m. Y: 0.435 m. D: 0.88 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok oldukça yıpranmış ve kırılmıştır. Blok üzerinde aşağıdan yukarıya doğru yer alan bezemeler, diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi, düz bırakılmış geison, geison tacında lesbos kymation bezeği ve sima bölümünde yer alan açık-kapalı palmet bezeği şeklinde sıralanabilir. Bezeme alanını sınırlandıran düz silme kırıktır.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **61**
Kazı Envanter No : BC.10.524
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.595 m. Y: 0.405 m. D: 0.54 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği bloğun alt ve üst bölümünde kırıklar mevcuttur ve yıpranmıştır. Blok üzerinde yer alan bezemeler aşınmıştır. En altta diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi yer almaktadır. Geison üzerinde yer alan geison tacında lesbos kymation bezeği yer almaktadır. Simada ortada bir tam kapalı palmet bezeği ve yanlarda yarım açık palmet bezemesi bulunmaktadır. Simada yer alan bezemeleri sınırlandıran düz silme kırıktır.

Katalog No : **62**
Kazı Envanter No : BC.10.526
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.76 m. Y: 0.40 m. D: 1.00 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok üzerinde en altta diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi bulunmaktadır. Geison herhangi bir bezeme içermemektedir. Geison tacında lesbos kymation bezemesi yer almaktadır. Sima üzerinde açık-kapalı palmet bezemesi bulunmaktadır. Bezeme alanını sınırlandıran düz silme kırıktır.

Katalog No : **63**
Kazı Envanter No : BC.10.605
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.56 Y: 0.335 D: 0.58 m.
Tanımı : Geison ve sima bölümlerinin bir arada işlendiği blok üzerinde aşağıdan yukarıya doğru yer alan bezemeler, diş sırası, diş sırası üzerinde astragal dizisi ve İon kymationu bezemesi, düz bırakılmış geison, geison tacında lesbos kymation bezeği ve sima bölümünde yer alan açık-kapalı palmet bezeği şeklinde sıralanabilir. Bezemeli alanı sınırlandıran düz bir silme kırıktır.

MİMARİ KATALOG

HADRİAN ASKLEPİEİON STOASI

Katalog No : **64**
Kazı Envanter No : BC.10.607
Buluntu Yeri : Batı Cadde
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.34 m. Y: 0.32 m. D: 0.325 m.
Tanımı : Geison sima parçasının büyük bölümü kırıktır. Yalnızca aslanbaşı çörtenin bir kısmı korunmuştur.

AGORA VE İKİ KATLI STOASI

SÜTUN

Katalog No : **65**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç:0,355m. Y:0,22m.
Tanımı : Üç tamburdan oluşmaktadır. Tamburlar arasında bağlantı yubaları bulunmamaktadır. 20 yüzeysel yivlidir. Agora stoasında bulunmuştur.

SÜTUN BAŞLIĞI

Katalog No : **66**
Kazı Envanter No : S6,12.139
Buluntu Yeri : Sur
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç:0,37 m. Y:0,225 m.
Tanımı : Başlık boyun kısmı ile birlikte çalışılmıştır. Köşeleri kırık formdaki abakus, abakusu takip eden ekhinus hafif dış bükey ve kavislidir. Ekhinusu izleyen üç adet ekhinus bileziği bulunmaktadır. Ekhinus bilezikleri altında kare formlu yivlere ayrılmıştır. Boyun üzerinde yer alan yivler altta düz bir silme ile sınırlandırılmıştır.

Katalog No : **67**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Tiyatro kuzeyi Basamaklı Alan
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç:0,355 m. Y:0,22 m.
Tanımı : Başlık boyun kısmı ile birlikte çalışılmıştır. Köşeleri kırık formdaki abaküs,abakusu takip eden ekhinus hafif dış bükey ve kavislidir. Ekhinusu izleyen üç adet ekhinus bileziği bulunmaktadır. Ekhinus bilezikleri altında kare formlu yivlere ayrılmıştır. Boyun üzerinde yer alan yivler altta düz bir silme ile sınırlandırılmıştır. Başlığın altınadaanathyrose izleri bulunmakta ve merkezde dübel yuvası bulunmaktadır.

MİMARİ KATALOG

AGORA VE İKİ KATLI STOASI

Katalog No : **68**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Tiyatro kuzeyi Basamaklı Alan
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç:0,36 m. Y:0,23 m.
Tanımı : Başlık boyun kısmı ile birlikte çalışılmıştır. Köşeleri kırık formdaki abaküs, abakusu takip eden ekhinus hafif dış bükey ve kavislidir. Ekhinusu izleyen üç adet ekhinus bileziği bulunmaktadır. Ekhinus bilezikleri altında kare formlu yivlere ayrılmıştır. Boyun üzerinde yer alan yivler altta düz bir silme ile sınırlandırılmıştır Başlığın altınada anathyrose izleri bulunmakta ve merkezde dübel yuvası bulunmaktadır.

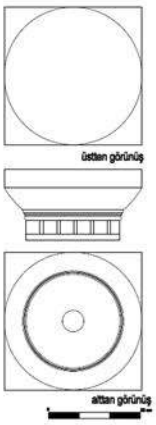

Katalog No : **69**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : G Yapısı Güney yamacı
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç:0,368 m. Y:0,23 m.
Tanımı : Başlık boyun kısmı ile birlikte çalışılmıştır. Köşeleri kırık dorik formdaki abaküs,abakusu takip eden ekhinus hafif dış bükey ve kavislidir. Ekhinusu izleyen üç adet ekhinus bileziği bulunmaktadır. Ekhinus bilezikleri altında dörtgen formlu yivlere ayrılmıştır.

Katalog No : **70**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : -
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç:0,368 m. Y:0,23 m.
Tanımı : Başlık boyun kısmı ile birlikte çalışılmıştır. Köşeleri kırık dorik formdaki abaküs,abakusu takip eden ekhinus hafif dış bükey ve kavislidir. Ekhinusu izleyen üç adet ekhinus bileziği bulunmaktadır. Ekhinus bilezikleri altında dörtgen formlu yivlere ayrılmıştır. Başlığın altında dübel deliği bulunmaktadır.

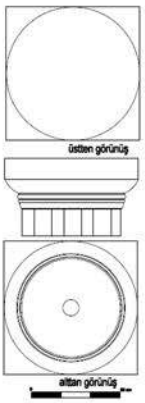

Katalog No : **71**
Kazı Envanter No : ABD 24
Buluntu Yeri : -
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç:0,34 m. Y:0,236 m.
Tanımı : Başlık boyun kısmı ile birlikte çalışılmıştır. Köşeleri kırık dorik formdaki abaküs,abakusu takip eden ekhinus hafif dış bükey ve kavislidir. Ekhinusu izleyen üç adet ekhinus bileziği bulunmaktadır.Ekhinus bilezikleri altında dörtgen formlu yivlere ayrılmıştır.

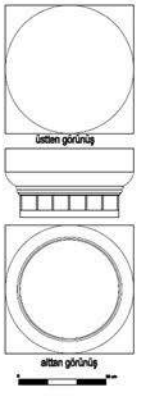

MİMARİ KATALOG

AGORA VE İKİ KATLI STOASI

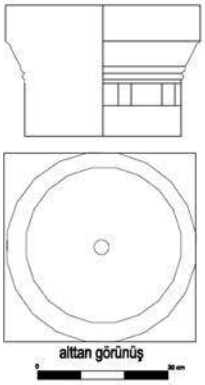

Katalog No : **72**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora Eksedrası
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç:0,34 m. Y:0,236 m.
Tanımı : Başlık boyun kısmı ile birlikte çalışılmıştır. Köşeleri kırık formdaki abaküs, abakusu takip eden ekhinus hafif dış bükey ve kavislidir. Ekhinusu izleyen üç adet ekhinus bileziği bulunmaktadır. Ekhinus bilezikleri altında kare formlu yivlere ayrılmıştır. Boyun üzerinde yer alan yivler altta düz bir silme ile sınırlandırılmıştır.

POSTAMENT

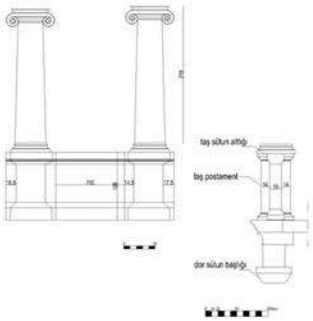

Katalog No : **73**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç:2.685m. Y:1.08 m. D:0,58m.
Tanımı : Agorada bulunarak olduğu yerde tümlenmiştir. İki katlı agora stoasının ikinci katının postamentleridir.Yer yer kırılmıştır.

KEMER PARÇALARI

Katalog No : **74**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler :A.Y.U:0,0.255 m. Ü.Y.U:0,95 m.
Tanımı :Yay şeklinde kopan parça oldukça sağlam durumdadır. Üç faskialı olup düz bir silme ile sonlanmaktadır. Bezemesizdir.

Katalog No : **75**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Y.U:0,21m. Ü.Y.U:0,28 m.
Tanımı : Yay şeklinde kopan parça oldukça sağlam durumdadır. Üç fasialı olup düz bir silme ile sonlanmaktadır. Bezemesizdir.

Katalog No : **76**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Y.U:0,35 m. Ü.Y.U:0,525 m.
Tanımı : Yay şeklinde kopan parça oldukça sağlam durumdadır. Üç faskialı olup düz bir silme ile sonlanmaktadır. Bezemesizdir. Oldukça yıpranmıştır.

MİMARİ KATALOG

AGORA VE İKİ KATLI STOASI

Katalog No : **77**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Y.U:0,34 m. Ü.Y.U:0,52 m.
Tanımı : Yay şeklinde kopan parça oldukça sağlam durumdadır. Üç faskialı olup düz bir silme ile sonlanmaktadır. Bezemesizdir.

Katalog No : **78**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Y.U:0,34 m. Ü.Y.U:0,52 m.
Tanımı : Yay şeklinde kopan parça oldukça sağlam durumdadır. Üç faskialı olup düz bir silme ile sonlanmaktadır. Bezemesizdir.

Katalog No : **79**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Y.U:0,35 m. Ü.Y.U:0,525 m.
Tanımı : Yay şeklinde kopan parça oldukça sağlam durumdadır. Üç faskialı olup düz bir silme ile sonlanmaktadır. Bezemesizdir.

Katalog No : **80**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Y.U:0,21 m. Ü.Y.U:0,28 m.
Tanımı : Yay şeklinde kopan parça oldukça sağlam durumdadır. Üç faskialı olup düz bir silme ile sonlanmaktadır. Bezemesizdir.

MEDUSA BAŞI KABARTMALI BLOK

Katalog No : **81**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0,70 m. Y:0,94 m.
Tanımı : Medusa başı kabartmalı bloğun üst kısmı kırılmış, yüzü tamamen aşınmış ve yüz hatları tam olarak anlaşılamamaktadır. Medusa başının yılan formunda yapılmış saçı boyun altında düğümlenmiştir.

MİMARİ KATALOG

AGORA VE İKİ KATLI STOASI

ARŞİTRAV

Katalog No : **82**
Kazı Envanter No : A2246
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:1.14 m Y:0.35 m. D:0.29 m.
Tanımı : Tek faskialı bezemesiz arşitravın alt kısmında kırılmalar olmuştur. Düz bir silme ile sonlanmaktadır.

Katalog No : **83**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:1.68 m. Y:0.35 m. D:0.35 m.
Tanımı : Tek faskialı bezemesiz arşitravın alt kısmında kırılmalar olmuştur. Düz bir silme ile sonlanmaktadır.Üst kısmında dörtgen şeklinde birleştirme yuvaları bulunmaktadır.

GEİSON

Katalog No : **84**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:1.00 m. Y:0.42 m. D:0.70 m.
Tanımı : Bezemesiz geison bloğunun üst ve yan kısımlarında kırılmalar olmuştur. Üst kısmında dörtgen şeklinde birleştirme yuvaları bulunmaktadır.

Katalog No : **85**
Kazı Envanter No : A.3.1.4
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:1.00 m. Y:0.36 m. D:0.67 m.
Tanımı : Bezemesiz geison bloğunun üst ve yan kısımlarında kırılmalar olmuştur. Üç parçadan tümlenmiştir.

Katalog No : **86**
Kazı Envanter No : A.3.1.4.3
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:1.86 m Y:0.46 m D:0.64 m
Tanımı : Bezemesiz geison bloğunun üst ve yan kısımlarında kırılmalar olmuştur. İki parçadan tümlenmiştir.

Katalog No : **87**
Kazı Envanter No : A.3.1.30
Buluntu Yeri : Agora
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:1.86 mY:0.46m D:0.64m
Tanımı : Bezemesiz geison bloğunun üst ve yan kısımlarında kırılmalar olmuştur. Üç parçadan tümlenmiştir.

MİMARİ KATALOG

OPRAMOAS STOASI

SÜTUN KAİDELERİ

Katalog No : **88**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:1.00 m Y:0.42 m. D:0.70 m.
Tanımı : Köşe pilaster altlığı.Oldukça iyi durumdadır. Bir plinthos ile aşağıdan yukarıya doğru bir torus, bir trokhilos ve yine bir torustan oluşan Attik-İon tarzı göstermektedir.

Katalog No : **89**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç.0.66m.Ü.Ç:0.56m. Y: 0.25m.
Tanımı : Sütun altlığı parçasının yarısı kırılmış durumdadır. Bir plinthos ile aşağıdan yukarıya doğru bir torus, bir trokhilos ve yine bir torustan oluşan Attik-İon tarzı göstermektedir.

Katalog No : **90**
Kazı Envanter No :OPR.3.11.93
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç.0.63 m. Ü.Ç:0.50 m. Y: 0.33 m.
Tanımı : Sütun altlığı parçasının yarısı kırılmış durumdadır. Bir plinthos ile aşağıdan yukarıya doğru bir torus, bir trokhilos ve yine bir torustan oluşan Attik-İon tarzı göstermektedir. Merkezde dörtgen formlu yerleştirme yuvası bulunmaktadır.

Katalog No : **91**
Kazı Envanter No :-
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : A.Ç.0.66 m.Ü.Ç:0.54 m. Y: 0.22 m.
Tanımı : Sütun altlığı parçası bir çok parçadan tümlenmiştir. Bir plinthos ile aşağıdan yukarıya doğru bir torus, bir trokhilos ve yine bir torustan oluşan Attik-İon tarzı göstermektedir.

MİMARİ KATALOG

OPRAMOAS STOASI

SÜTUN

Katalog No : **92**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Granit
Ölçüler : Ç:0.45m Y:1.07m.
Tanımı : Monolit granit sütun parçası. Belirli bir yüksekliğe kadar korunmuş kalan kısmı kırılmıştır.

Katalog No : **93**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Granit
Ölçüler : Ç:0.49 m.Y:0.59m.
Tanımı : Monolit granit sütun parçası. Belirli bir yüksekliği korunmuş kalan kısmı kırılmıştır. Alt kısmında merkezde dübel yuvası bulunmaktadır.

Katalog No : **94**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Granit
Ölçüler : Ç:0.46 m.Y:1.76m.
Tanımı : Monolit granit sütun parçası. Belirli bir yüksekliğe kadar korunmuş kalan kısmı kırılmıştır.

SÜTUN BAŞLIĞI

Katalog No : **95**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U:0.69 m. D: 0.355 m. Y:0.275.
Tanımı : Başlığın ön yüzü tamamen korunmuştur. Abakus üzerinde lesbos kymation bezemesi, ekhinus üzerinde İon kymation bezemesi bulunmaktadır. bulunmaktadır. Volütler kendi ekseninde üç tam dönüş yapmaktadır. Bir adet kapalı palmet demeti polster yan yüzünü kaplamaktadır. İç ve dış yan yapraklar orak for munda yapılmıştır.

Katalog No : **96**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.345 m. D: 0.42 m. Y.: 0.285 m..
Tanımı : Başlığın yarısı korunmuştur. Abakus üzerinde lesbos kymation bezemesi, ekhinus üzerinde İon kymation bezemesi bulun maktadır. bulunmaktadır. Volütler kendi ekseninde üç tam dönüş yapmaktadır. Bir adet akhantus yaprağı polster yan yüzünü kaplamaktadır. Balteus sınır laması olarak burgu bağı kullanılmıştır.

MİMARİ KATALOG

OPRAMOAS STOASI

Katalog No : **97**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.38 m. D: 0.34m. Y:.0.38 m.
Tanımı : Tek volüt sağlam olarak ele geçmiştir. Kendi ekseninde üç tam dönüş yapan volüt çerçeveli bir forma sahiptir. Bir adet açık palmet demeti polster yan yüzünü kaplamaktadır. Orta palmet yaprağı ve iç yan yapraklar orak formunda yapılmıştır.

Katalog No : **98**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.46 m. D: 0.51 m. Y:.0.41 m.
Tanımı : Tek volüt sağlam olarak ele geçmiştir. Kendi ekseninde üç tam dönüş yapan volüt çerçeveli bir forma sahiptir. Bir adet akhantus yaprağı polster yan yüzünü kaplamaktadır. Balteus sınır laması olarak burgu bağı kullanılmıştır. Sağlam Yüzde bir yumurta bezemesi görülmektedir.

ARŞİTRAV

Katalog No : **99**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.30m. D: 0.38m.Y:.0.42m.
Tanımı : Arşitrav bloğundan kopan parça üç faskialıdır. Bezemesiz olup üçüncü faskiada ∑ O harfleri bulunmaktadır. Düz silme ile arşitrav tacı sonlanmaktadır.

Katalog No : **100**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.42m. D: 0.33m.Y:.0.33m.
Tanımı : Arşitrav bloğundan kopan parça üç faskialıdır. Bezemesiz olup üçüncü faskiada I P O harfleri bulunmaktadır. Düz silme ile arşitrav tacı sonlanmaktadır.

Katalog No : **101**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.67m. D: 0.50m.Y:.0.40m.
Tanımı : Arşitrav bloğundan kopan parça üç faskialıdır. Bezemesizdir.Düz silme ile arşitrav tacı sonlanmaktadır. Bloğun altında soffit bezeği alanı boş bırakılmıştır.

MİMARİ KATALOG

OPRAMOAS STOASI

Katalog No : **102**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.40m. D: 0.28m.Y:.0.47m.
Tanımı : Arşitrav bloğundan kopan parça üç faskialıdır. Bezemesiz olup üçüncü faskiada E Y harfleri bulunmaktadır. Düz silme ile arşitrav tacı sonlanmaktadır.

Katalog No : **103**
Kazı Envanter No : -
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.42 m. D: 0.43 m.Y:.0.58 m.
Tanımı : Arşitrav bloğundan kopan parça üç faskialıdır. Bezemesiz olup üçüncü faskiada A ∑ A Π O harfleri bulunmaktadır. Düz silme ile arşitrav tacı sonlanmaktadır.bloğun altında soffit bezeği alanı boş bırakılmıştır.

FRİZ

Katalog No : **104**
Kazı Envanter No : 533
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 1.07 m. D: 0.68 m.Y:.0.36 m.
Tanımı : Friz bloğunda ana bezeme alanı dışbükey olarak yapılmış ve bezemesiz olarak boş bırakılmıştır. Düz silme ile sonlanmak tadır.Bloğun üst kısmında yerleştirme yuvaları bulunmaktadır.

Katalog No : **105**
Kazı Envanter No : 156
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 1.93m. D: 0.62m.Y:.0.33m.
Tanımı : Friz bloğunda ana bezeme alanı dış bükey olarak yapılmış ve bezemesiz olarak boş bırakılmıştır.Düz silme ile sonlanmaktadır. Bloğun üst kısmında yerleştirme yuvaları bulunmaktadır.

Katalog No : **106**
Kazı Envanter No : 193
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.70m. D: 0.65m.Y:.0.36m.
Tanımı : Friz bloğunda ana bezeme alanı dışbükey olarak yapılmış ve bezemesiz olarak boş bırakılmıştır. Düz silme ile sonlanmak tadır. Bloğun üst kısmında yerleştirme yuvaları bulunmaktadır.

MİMARİ KATALOG

OPRAMOAS STOASI

GEİSON-SİMA

Katalog No : **107**
Kazı Envanter No : 656
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 0.90 m. D: 0.98 m.Y:.0.43 m.
Tanımı : Geison ve sima bloklarının birlikte işlendiği blokta üst kısımda kırıklar mevcuttur. En altta diş sırası bulunmaktadır.Geison tacı ve sima kısmları bezemesizdir

Katalog No : **108**
Kazı Envanter No : 5116
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 1.04 m. D: 0.98 m.Y:.0.43 m.
Tanımı : Geison ve sima bloklarının birlikte işlendiği blokta üst kısımda kırıklar mevcuttur. En altta diş sırası bulunmaktadır.Sima kıs mında aslan başı çörten mevcuttur.

Katalog No : **109**
Kazı Envanter No : 445
Buluntu Yeri : Opramoas
Malzeme : Kireçtaşı
Ölçüler : U: 1.32 m. D: 1.01m.Y:.0.43m.
Tanımı : Geison ve sima bloklarının birlikte işlendiği blokta üst kısımda kırıklar mevcuttur. En altta diş sırası bulunmaktadır.Sima kısmın da aslan başı çörten mevcuttur Bloğun üst kısmında yerleştirme ve taşıma yu vaları bulunmaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI **:** Nisa YILMAZ ERKOVAN

Doğum Yeri - Tarihi: İstanbul - 06.06.1980

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Kars Alpaslan Lisesi, 1996

Lisans Diploması **:** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Müh. Mim. Fak., Mimarlık Bölümü, 2001.

Yüksek Lisans Diploması **:** Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, 2006.

Tez Konusu **:** Izgara Tasarlı Kent Gelişimi ve Anadolu Örnekleri

Yabancı Dil **:** İngilizce

Bilimsel Faaliyetler

Kazı ve Yüzey Araştırması ve Diğer Çalışmaları :

Erzincan Altıntepe kazısı (Prof. Dr. Mehmet Karaosmanoğlu başkanlığında)2003/2004

Kars Bölgesi Höyükleri Yüzey araştırması 2003

Rhodiapolis Kazısı 2010 (Doç. Dr. İsa KIZGUT başkanlığında)

Rhodiapolis Kazısı 2011 (Doç. Dr. İsa KIZGUT başkanlığında)

Uluslararası Sempozyumlarda Sunulan Bildiriler ve Yayınlar

"Rhodiapolis Agora ve Stoaları Arkeolojisi Rölöve Restitüsyon ve Restorasyonu" Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması II: Anadolu Akdenizi Sempozyumu" Bildiri Sunumu.

İş Deneyimi

MSB Erzurum İnşaat Emlak ve NATO Enf. Bölge Başkanlığı - Mimar, İhale Uzmanı, Keşif ve Kont. Müh. (2004-2008)

Antalya Gazipaşa Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü-Mimar (2008-2016)

Alanya Alaaddin Keykubat Üni. Yapı İşleri ve Tek. D.Bşk.lığı- Mimar (2016-Devam ediyor)

E-Posta: nisa.erkovan@alanya.edu.tr